

สรุปบทเรียนการพัฒนาระบบการดูแล **เด็กปฐมวัย** และการจัดการ **สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา**

สรุปบทเรียน
การพัฒนาระบบ
การดูแลเด็กปฐมวัย

สรุปบทเรียนการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย

บรรณาธิการอำนวยการ
นางสาวดวงพร เฮงบุณยพันธ์

บรรณาธิการ
รศ.ดร.ขนิษฐา นันทบุตร
ผศ.ดร.พีรพงษ์ บุญสวัสดิ์กุลชัย

กองบรรณาธิการ
นางสาวณัฐกานต์ เล็กเจริญ
นางไพรินทร์ ยอดสุบัน
นางสาวพัชนีย์ เมืองศรี
นางสาวนท ศิริกานต์
นางสาวรุ่งนภา กันทะไชย
นางสาวรัตน์ดาวรรณ คลังกลาง
นางวนิดา ศรีพรหมษา
นางสาวเกศรินทร์ อินทองหลาง
นางธัญญา แสงอุบล
นายปวัน พรหมต้น
นางสาววรรณิษา ภูมินอก
นางสาวประกายแก้ว ศิริพูล
นางนิตยา พันธ์งาม
นายปัญญา พงษ์ถาวร

ข้อมูลและเนื้อหา
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น
ภาคเหนือตอนบน
เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
เทศบาลตำบลแม่ยวม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
เทศบาลตำบลป่ากอดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
เทศบาลตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดเชียงใหม่
ภาคเหนือตอนล่าง
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจอก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
องค์การบริหารส่วนตำบลวังดิน อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์
เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น
เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
เทศบาลตำบลภูปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
เทศบาลตำบลส่องดาวหนองแดง อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร
เทศบาลตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์
องค์การบริหารส่วนตำบลไหล่ทุ่ง อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
ภาคกลาง
องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
เทศบาลตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

ภาคใต้ตอนล่าง
เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

ภาคเหนือตอนบน
เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน
เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา
เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
เทศบาลตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
เทศบาลตำบลป่ากอดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
เทศบาลตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดเชียงใหม่
ภาคเหนือตอนล่าง
เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
เทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
เทศบาลตำบลผึ่งแดด อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร
เทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น
เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น
เทศบาลตำบลภูปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์
องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
ภาคกลาง
องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี
ภาคใต้ตอนล่าง
เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล
เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สน.๓)
อาคารศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ
เลขที่ ๙๙ ซอยงามดูพลี แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
โทรศัพท์ ๐ ๒ ๓๔๓ ๑๕๐๐
www.Thaihealth.or.th และ www.punsook.org

ศูนย์วิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (ศวช.)
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๒
โทรศัพท์/แฟกซ์ ๐ ๔๓ ๒๐ ๒๑๔๒

คำนำ

เวทีสานพลัง สร้างปัญญา พัฒนาเด็กปฐมวัยและประถมศึกษา เป็นเวทีจัดการความรู้การพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งเรียนรู้นวัตกรรมหรืองานเด่นของการดูแลเด็กปฐมวัย ซึ่งความรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นจากการถอดบทเรียนของแต่ละพื้นที่ โดยสะท้อนให้เห็นรูปธรรม และแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ตลอดจนการนำใช้เครื่องมือและกลไกการจัดการพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบริบทของพื้นที่

หนังสือสรุปบทเรียนการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย เนื้อหา ๓ ส่วน ได้แก่ (๑) บทนำที่แสดงภาพรวมการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น และกระบวนการถอดบทเรียน (๒) ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น จำนวน ๓๑ เรื่อง พร้อมแผนภาพ และ (๓) บทเรียนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จำนวน ๒๓ เรื่อง พร้อมแผนภาพ คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้อง จะสามารถนำใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนรู้ สำหรับเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และใช้ประโยชน์เพื่อการเทียบเคียงงานในพื้นที่ตนเอง รวมถึงการต่อยอดงานและพัฒนางานในพื้นที่ตนเองในอนาคตต่อไปได้

ขนิษฐา นันทบุตร และคณะ

เมษายน ๒๕๖๒

สารบัญ

คำนำ ๕
สารบัญ ๖
สารบัญภาพ ๑๑
บทนำ ๑๗

ส่วนที่ ๑ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๒๒

ภาคเหนือตอนบน ๒๔

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๒๖
เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๓๒
เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๓๘
องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๔๔
เทศบาลตำบลแม่ยวม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๕๐
เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๕๕
เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๖๑
เทศบาลตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดเชียงใหม่

ภาคเหนือตอนล่าง ๖๔

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๖๖
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจอก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๗๑
องค์การบริหารส่วนตำบลวังดิน อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๗๖
เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๗๙
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๘๑
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๘๗
เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๙๒
องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๙๗
เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
การจัดการเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๐๒
เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๐๖
เทศบาลตำบลภูปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๑๑
เทศบาลตำบลส่องดาวหนองแดง อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๑๗
เทศบาลตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑๒๐
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๒๒
องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๒๖
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๓๒
องค์การบริหารส่วนตำบลไหล่ทุ่ง อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๓๘
องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ภาคกลาง ๑๔๒

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๔๔
องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๕๐
เทศบาลตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๕๖
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๖๒
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๖๗
องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

ภาคใต้ตอนล่าง ๑๗๑

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๗๓
เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๗๘
องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๘๒
เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๘๗
องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

ส่วนที่ ๒ บทเรียนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๑๙๐

ภาคเหนือตอนบน ๑๙๒

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ๑๙๓

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา ๑๙๘

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๐๔
เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดแม่แรง ๒๐๙
เทศบาลตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๑๓
เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๑๗
เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๒๓
เทศบาลตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดเชียงใหม่

ภาคเหนือตอนล่าง ๒๒๘

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๒๙
เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒๓๔

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ๒๓๕

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๓๙
เทศบาลตำบลผึ่งแดด อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๔๔
เทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๔๘
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ๒๕๓

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๕๘
เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

สนามเด็กเล่นตามรอยพ่อ เทศบาลตำบลภูปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ๒๖๑

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒๖๓
สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา (เพชรเสมา) ๒๖๔
องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๖๙
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์
สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก ๒๗๔
อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ภาคกลาง ๒๗๙
สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๘๐
องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

ภาคใต้ตอนล่าง ๒๘๕
สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ๒๘๖
สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๙๓
องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๙๙
องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล
สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ๓๐๕

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑.๑ ภาพรวมระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๒๓

ภาพที่ ๑.๒ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๒๔
เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ ๑.๓ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๒๕
เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ ๑.๔ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๓๐
เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ภาพที่ ๑.๕ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๓๑
เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ภาพที่ ๑.๖ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๓๖
องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

ภาพที่ ๑.๗ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๓๗
องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

ภาพที่ ๑.๘ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๔๒
เทศบาลตำบลแม่ยวม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๑.๙ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๔๓
เทศบาลตำบลแม่ยวม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๑.๑๐ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๔๘
เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ ๑.๑๑ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๔๙
เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ ๑.๑๒ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๕๓
เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ ๑.๑๓ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๕๔
เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ ๑.๑๔ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๕๙
เทศบาลตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ ๑.๑๕ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๖๐
เทศบาลตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดเชียงใหม่
ภาพที่ ๑.๑๖ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๖๔
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจอก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
ภาพที่ ๑.๑๗ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๖๕
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจอก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
ภาพที่ ๑.๑๘ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๖๙
องค์การบริหารส่วนตำบลวังดิน อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์
ภาพที่ ๑.๑๙ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๗๐
องค์การบริหารส่วนตำบลวังดิน อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์
ภาพที่ ๑.๒๐ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๗๔
เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
ภาพที่ ๑.๒๑ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนพุเตย ๗๕
เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
ภาพที่ ๑.๒๒ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๗๙
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น
ภาพที่ ๑.๒๓ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๘๐
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น
ภาพที่ ๑.๒๔ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๘๕
เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
ภาพที่ ๑.๒๕ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๘๖
เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
ภาพที่ ๑.๒๖ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๙๐
องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
ภาพที่ ๑.๒๗ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๙๑
องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
ภาพที่ ๑.๒๘ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๙๕
เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
ภาพที่ ๑.๒๙ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๙๖
เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพที่ ๑.๓๐ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๐๐
เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น
ภาพที่ ๑.๓๑ การจัดการเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๐๑
เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น
ภาพที่ ๑.๓๒ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๐๕
เทศบาลตำบลภูปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
ภาพที่ ๑.๓๓ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๐๙
เทศบาลตำบลส่องดาวหนองแดง อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร
ภาพที่ ๑.๓๔ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๑๐
เทศบาลตำบลส่องดาวหนองแดง อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร
ภาพที่ ๑.๓๕ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๑๕
เทศบาลตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
ภาพที่ ๑.๓๖ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๑๖
เทศบาลตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
ภาพที่ ๑.๓๗ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๒๐
องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
ภาพที่ ๑.๓๘ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๒๑
องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
ภาพที่ ๑.๓๙ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๒๕
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์
ภาพที่ ๑.๔๐ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๓๐
องค์การบริหารส่วนตำบลไหล่ทุ่ง อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
ภาพที่ ๑.๔๑ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๓๑
องค์การบริหารส่วนตำบลไหล่ทุ่ง อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
ภาพที่ ๑.๔๒ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๓๖
องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
ภาพที่ ๑.๔๓ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๓๗
องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
ภาพที่ ๑.๔๔ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๔๒
องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพที่ ๑.๔๕ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๔๓
องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
ภาพที่ ๑.๔๖ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๔๘
เทศบาลตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
ภาพที่ ๑.๔๗ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๔๙
เทศบาลตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
ภาพที่ ๑.๔๘ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๕๔
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
ภาพที่ ๑.๔๙ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๕๕
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
ภาพที่ ๑.๕๐ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๖๐
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
ภาพที่ ๑.๕๑ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๖๑
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
ภาพที่ ๑.๕๒ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๖๕
องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี
ภาพที่ ๑.๕๓ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๖๖
องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี
ภาพที่ ๑.๕๔ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๗๑
เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
ภาพที่ ๑.๕๕ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๗๒
เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
ภาพที่ ๑.๕๖ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๗๖
องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ภาพที่ ๑.๕๗ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๗๗
องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ภาพที่ ๑.๕๘ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๘๑
เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
ภาพที่ ๑.๕๙ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๘๕
องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

ภาพที่ ๑.๖๐ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ๑๘๖
องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล
ภาพที่ ๒.๑ ภาพรวมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๑๙๑
ภาพที่ ๒.๒ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ๑๙๒
ภาพที่ ๒.๓ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา ๑๙๗
ภาพที่ ๒.๔ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๐๓
เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
ภาพที่ ๒.๕ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดแม่แรง ๒๐๘
เทศบาลตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ภาพที่ ๒.๖ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๑๒
เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
ภาพที่ ๒.๗ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๑๖
เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
ภาพที่ ๒.๘ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๒๒
เทศบาลตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดเชียงใหม่
ภาพที่ ๒.๙ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๒๘
เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
ภาพที่ ๒.๑๐ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๓๔
เทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
ภาพที่ ๒.๑๑ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๓๘
เทศบาลตำบลผึ่งแดด อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร
ภาพที่ ๒.๑๒ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๔๓
เทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร
ภาพที่ ๒.๑๓ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๔๗
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น
ภาพที่ ๒.๑๔ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๕๒
เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
ภาพที่ ๒.๑๕ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๕๗
เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ ๒.๑๖ สนามเด็กเล่นตามรอยพ่อ ๒๖๐
เทศบาลตำบลภูปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
ภาพที่ ๒.๑๗ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา (เพชรเสมา) ๒๖๓
องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
ภาพที่ ๒.๑๘ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๖๘
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์
ภาพที่ ๒.๑๙ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๗๓
องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
ภาพที่ ๒.๒๐ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๗๙
องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี
ภาพที่ ๒.๒๑ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๘๕
เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
ภาพที่ ๒.๒๒ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๙๒
องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ภาพที่ ๒.๒๓ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒๙๘
องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล
ภาพที่ ๒.๒๔ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๓๐๔
เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง



บทนำ

“เวทีสานพลัง สร้างปัญญา พัฒนาเด็กปฐมวัย และประถมศึกษา”

วันที่ ๒๒-๒๔ เมษายน ๒๕๖๒

ณ ห้อง Hall ๗-๘

ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี

๑. ที่มา

“เด็กปฐมวัย” เป็นกลุ่มประชากรเป้าหมายในการดูแลที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งลักษณะการดูแลเด็กปฐมวัยมีความแตกต่างกันอย่างน้อยใน ๒ ช่วงอายุ[๑] ได้แก่ ช่วงอายุ ๐-๓ ปี และช่วงอายุ ๓-๕ ปี ซึ่งทั้ง ๒ ช่วงวัยนี้ยังคงอยู่ในการดูแลจากผู้ปกครองและครอบครัวเด็กปฐมวัยเป็นหลัก โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือโรงพยาบาลชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาครอบครัว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ และหน่วยงานในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการดูแลเด็กปฐมวัย ตลอดจนการค้นหา และนำใช้ทุนทางสังคม และศักยภาพของชุมชนเพื่อพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยในพื้นที่

การพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ยึดหลักการทำงาน ๔ หลักการ คือ ๑) การใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา (Area-based development) ๒) การคำนึงถึงสุขภาพในทุกนโยบายของชุมชนท้องถิ่น (Heath in all policies) ๓) การสร้างการมีส่วนร่วม และ ๔) การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของการขับเคลื่อนระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ เป็นการพัฒนางานและกิจกรรมและการทำงานร่วมของ ๖ กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) ศูนย์พัฒนาครอบครัว (ศพค.) รพ.สต. อาสาสมัครและทุนทางสังคมต่างๆ ในชุมชน รวมถึงภาคท้องที่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยอาศัยการขับเคลื่อนงานเชิงระบบ จากความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกันของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ ทั้งนี้ได้ยึดแนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยภายใต้ ๖ ชุดกิจกรรมหลัก ได้แก่ (๑) การพัฒนาศักยภาพสำหรับเด็กปฐมวัยหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กปฐมวัย (๒) การพัฒนาหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้หรือการดูแลเด็กปฐมวัย (๓) การพัฒนาบริการสำหรับการดูแลเด็กปฐมวัย (๔) การจัดตั้งกองทุนหรือจัดให้มีสวัสดิการช่วยเหลือกันเพื่อการดูแลเด็กปฐมวัย (๕) การพัฒนาและนำใช้ข้อมูลในการส่งเสริมแก้ไขหรือจัดการปัญหาเด็กปฐมวัย และ (๖) การพัฒนากฎ กติกา ระเบียบที่สนับสนุนการดูแลเด็กปฐมวัย

---

[๑] ขนิษฐา นันทบุตร และคณะ. (๒๕๕๙). แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยและระบบการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนโดยชุมชนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

ในการยกระดับการดูแลเด็กปฐมวัยในพื้นที่ให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สภาวะแวดล้อม สุขภาพ และการเมืองการปกครอง เพื่อให้เด็กปฐมวัยเติบโตอย่างมีคุณภาพและเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม จากการดำเนินการที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาขีดความสามารถของพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นศูนย์เรียนรู้ (ศรร.) การพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ซึ่งได้รับการหนุนเสริม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการสนับสนุนเครื่องมือ และกลไกในการดำเนินงานจากหลายภาคส่วน ทั้งจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สำนัก ๓) ซึ่งทำหน้าที่กำหนดทิศทาง นโยบายในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเด็กปฐมวัย และให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ ศูนย์สนับสนุนวิชาการภาค (ศวภ.) และศูนย์วิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (ศวช.) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำหน้าที่หนุนเสริมทางด้านวิชาการ การสร้างองค์ความรู้จากการจัดการความรู้ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ก่อให้เกิดผลผลิตผลลัพธ์และรูปธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการดูแลเด็กปฐมวัยทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากประสบการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมา ได้มีการนำใช้ประสบการณ์ที่ได้รับจากกระบวนการเรียนรู้และพัฒนามาปรับใช้เพื่อจัดการกับประเด็นปัญหาและความต้องการของประชากรกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ซึ่งก่อให้เกิดความโดดเด่นของการดำเนินงาน จนสามารถนำไปใช้เป็นกรณีตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ หรือมีความเป็นเลิศในการทำงาน หรือเป็นนวัตกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดในการพัฒนาศักยภาพและความโดดเด่นในด้านต่างๆของพื้นที่ในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับพื้นที่ที่ต้องการพัฒนาในประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกัน และสามารถนำไปปรับใช้และพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยทั้งในพื้นที่และข้ามพื้นที่

หนังสือสรุปบทเรียนการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย (๑) ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น จำนวน ๓๑ เรื่อง พร้อมแผนภาพ และ (๒) บทเรียนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จำนวน ๒๓ เรื่อง พร้อมแผนภาพ ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นคู่มือประกอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประชุมเวทีสานพลังสร้างปัญญา พัฒนาเด็กปฐมวัย และประถมศึกษา ให้กับพื้นที่ที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ร่วมเรียนรู้ วิเคราะห์เทียบเคียงการดำเนินงานกับพื้นที่ตนเอง เพื่อสะท้อนให้เห็นรูปแบบการดำเนินงานในการดูแลเด็กปฐมวัย ความแตกต่างของกลไกการจัดการนำสู่จินตนาการการต่อยอดงานและพัฒนางานในพื้นที่ตนเองในอนาคตต่อไปได้

๒. กระบวนการถอดบทเรียน

กระบวนการถอดบทเรียนการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการทบทวนและสรุปข้อมูลที่แสดงหลักฐานยืนยันการดำเนินงานในด้านต่างๆ โดยใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง ทั้งข้อมูลจากระบบข้อมูลตำบล (TCNAP) ข้อมูลจากการวิจัยชุมชน (RECAP) และข้อมูลจากแบบสอบถามสุขภาวะเด็กปฐมวัย (ระดับบุคคลและครอบครัว และระดับหมู่บ้านและตำบล) ร่วมกับข้อมูลจากแหล่งอื่น ได้แก่ จปฐ. กชช๒ค. ข้อมูลจาก รพ.สต. และข้อมูลของหน่วยงานองค์กรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้การเรียนรู้สถานการณ์การพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยของพื้นที่ และสามารถนำข้อมูลไปใช้วางแผนและต่อยอดการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยได้ โดยมีขั้นตอนของกระบวนการถอดบทเรียนมีดังนี้

๑) ทบทวนข้อมูลสถานการณ์ของพื้นที่ สรุปข้อมูลบริบทของชุมชน สถานการณ์ทางด้านสุขภาวะชุมชน (กลุ่มประชากรเป้าหมาย ทุนทางสังคม ๖ ระดับ) และผลลัพธ์ของการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย จากแหล่งข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนที่ศักยภาพของชุมชนในการดูแลเด็กปฐมวัย

๒) วิเคราะห์และสรุประบบหลักและระบบรองของพื้นที่ในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น โดยวิเคราะห์การดำเนินงานและกิจกรรมที่ดำเนินการเทียบเคียงชุดกิจกรรมหลัก (ศพด. ศพค. รพ.สต. และทุนทางสังคมอื่นที่เกี่ยวข้อง) กับ ๑๗ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

๓) วิเคราะห์และสรุปงานเด่น นวัตกรรม และสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาในพื้นที่ตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชากรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่

๔) สรุปบทเรียนเรื่องเด่น นวัตกรรมของพื้นที่ และสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ต้องการนำเสนอในเวทีเวทีสานพลัง สร้างปัญญา พัฒนาเด็กปฐมวัย และประถมศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กำหนดให้มีข้อมูลและความรู้ที่ควรถ่ายทอดได้อย่างน้อยใน ๘ ด้าน ได้แก่ ๑) แนวคิดการพัฒนางานเด่นหรือนวัตกรรม ๒) กลุ่มประชากรเป้าหมาย ๓) ผลที่ต้องการให้เกิดขึ้น ๔) ข้อมูลและเครื่องมือในการดำเนินงาน ๕) รูปธรรมงาน ๖) วิธีดำเนินงาน ๗) ผลที่เกิดขึ้น (ผลผลิต ผลลัพธ์) และ ๘) ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเด็กปฐมวัย ผู้ปกครองและครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น

ทั้งนี้ในส่วนของหนังสือเล่มนี้มีการนำเสนอประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๒ ประเด็น ได้แก่ ๑) ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น จำนวน ๓๑ เรื่อง พร้อมแผนภาพ และ (๒) บทเรียนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จำนวน ๒๓ เรื่อง พร้อมแผนภาพ ดังรายละเอียด



ส่วนที่ ๑

ระบบการดูแล เด็กปฐมวัย โดยชุมชนท้องถิ่น

ภาพรวมระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

กลุ่มเป้าหมาย

- เด็กปฐมวัย ๐-๕ ปี
- เด็ก ๐-๓ ปี
- เด็ก ๓-๕ ปี
- เด็กสุขภาพปกติ
- เด็กป่วย
- เด็กพิการ
- เด็กมีความต้องการพิเศษ

ศพค.

- อาศัยอยู่กับพ่อแม่
- อาศัยกับพ่อหรือแม่
- อาศัยอยู่กับญาติ
- อาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย
- อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ

๑. การพัฒนาศักยภาพ

พัฒนาศักยภาพพ่อแม่และครอบครัว

- ฝึกอบรมพ่อแม่ผู้ดูแลเด็กเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการและสร้างการเรียนรู้
- ฝึกอบรมพ่อแม่ผู้ปกครองเรื่องการรับภูมิคุ้มกันและดูแลสุขภาพ
- ฝึกอบรมและส่งเสริมการเข้าร่วมซ้อมแผนป้องกันอัคคีภัย
- ฝึกอบรมเตรียมความพร้อมก่อนมีครอบครัว เสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง

พัฒนาศักยภาพครูผู้ดูแลเด็ก

- ฝึกอบรมครูผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการและดูแลสุขภาพเด็ก
- สนับสนุนการศึกษาดูงาน
- ส่งเสริมครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยให้มีการศึกษาต่อ



อปท.

ผู้ปกครอง

๒. การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลเด็กปฐมวัย

การจัดสภาพแวดล้อมในศพค.

- จัดมุมของเล่น
- จัดพื้นที่สนามเด็กเล่น แปลงผัก แปลงเกษตร
- จัดตั้งธนาคารสื่อนิทาน
- จัดตั้งมาตรการความปลอดภัย
- ตรวจสอบเครื่องเล่นและทำความสะอาดของเล่นเป็นประจำ
- การจัดแผนป้องกันอัคคีภัยและการซ้อมแผนให้แก่ครูผู้ดูแลเด็กในศพค.





การจัดสภาพแวดล้อมที่บ้าน

- ฝึกอบรมพ่อแม่ผู้ดูแลการจัดสภาพแวดล้อมในบ้านที่เหมาะแก่เด็ก
- ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการรักการอ่าน
- ฝึกอบรมพ่อแม่เรื่องการใช้โทรศัพท์มือถือในเด็ก



การจัดสภาพในชุมชน

- การพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้
- จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สวนสุขภาพ
- จัดบริการห้องศูนย์ ICT
- การสำรวจและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์นำโรค

ศพค.

กลุ่มอาชีพ

รพ.สต.

กลุ่มเยาวชนจิตอาสา

กลุ่มอาสาสมัคร

กลุ่มเยาวชนรักษ์น้ำ

ผู้ใหญ่บ้านกำนัน

กลุ่มอสม.น้อย

กลุ่มเกษตรอินทรีย์

สภาเด็กและเยาวชน

๓. การพัฒนาระบบบริการ

การส่งเสริมพัฒนาการตามวัย

- จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น
- พัฒนาและนำใช้สื่อจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การคัดกรองพัฒนาการโดยใช้DSPM
- จัดทำสมุดประจำตัวเด็ก
- จัดการการสอนในรูปแบบของโครงการ เช่น โครงการการเรียนรู้สู่โลกกว้างส่งน้องอนุบาลสู่พี่ประถม



การสร้างการเรียนรู้

- จัดทำหลักสูตรขยะท้องถิ่น
- จัดกิจกรรมบันทึกความดี
- จัดกิจกรรมอุ้ยสอนหลานหลานสอนอุ้ย
- จัดการเรียนรู้เรื่องการออม
- โครงการรักการอ่าน
- ส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวมอนเซสเตอรี่ให้เด็กลงมือทำตามความชอบ
- การเรียนรู้ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
- สอนการจักสานของเล่นพื้นบ้าน สอนเล่นดนตรีพื้นเมือง



การจัดการอาหารโดยชุมชน

- จัดกิจกรรมเรียนรู้เรื่องอาหารปลอดภัย
- การจัดกิจกรรมปลูกผักกางมุ้ง (ผักปลอดสารพิษ) ในศพค.
- จัดทำมาตรการจัดการอาหาร ตั้งแต่เลือกวัตถุดิบ การปรุงและการเลือกเมนู

การจัดบริการกรณีปกติและฉุกเฉิน

- จัดบริการรับส่งเด็กในศพค.
- จัดบริการรถรับส่ง๒๔ ชั่วโมงกรณีฉุกเฉิน

EMS

การควบคุมป้องกันโรค

- คัดกรองเด็กก่อนเข้าศพค.
- จัดพื้นที่หรือห้องดูแลเด็กป่วยพร้อมอุปกรณ์และยาจำเป็น
- ฝึกอบรมพ่อแม่ ครูผู้ดูแลเรื่องการดูแลสุขภาพ
- ส่งเสริมการรับวัคซีน
- การจัดบริการด้านทันตกรรม



การดูแลสุขภาพเมื่อเจ็บป่วย

- คัดแยกเด็กป่วย
- จัดทำระบบส่งต่อ
- การเยี่ยมบ้าน
- จัดบริการให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง



๔. การจัดตั้งกองทุนและสวัสดิการช่วยเหลือกัน

- จัดให้มีกองทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ
- จัดกิจกรรมช่วยเหลือในชุมชน
- จัดสวัสดิการตั้งแต่เกิดจนตาย
- จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน

ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน

ผู้นำแหล่งเรียนรู้



แหล่งเรียนรู้อนุรักษ์พันธุกรรมพื้นบ้าน

๕. การพัฒนาและนำใช้ข้อมูล

- การสร้างความร่วมมือจัดทำระบบข้อมูลเด็กปฐมวัย
- จัดทำระบบข้อมูลเด็กปฐมวัย ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานการอยู่อาศัย การประเมินพัฒนาการ การได้รับภูมิคุ้มกันโรค ข้อมูลสถานะสุขภาพ เช่น การเจ็บป่วย การตรวจสุขภาพของเด็กปฐมวัย การประเมินโภชนาการ การตรวจสุขภาพปากฟัน เป็นต้น
- การนำใช้ข้อมูลร่วมวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนการดูแลร่วมกับองค์กรชุมชน

๖. การพัฒนากฎ กติกา ระเบียบแนวปฏิบัติ

กฎ กติกา ข้อตกลงในศพค.

- การให้เด็กหยุดเรียนจนกว่าจะหายป่วย
- การกำหนดจุดรับส่งเด็กนักเรียน
- การไม่นำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือบุหรี่มาในศพค.
- การไม่จำหน่ายสินค้าในศพค.



กฎ กติกา ข้อตกลงในชุมชน

- โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
- โครงการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด

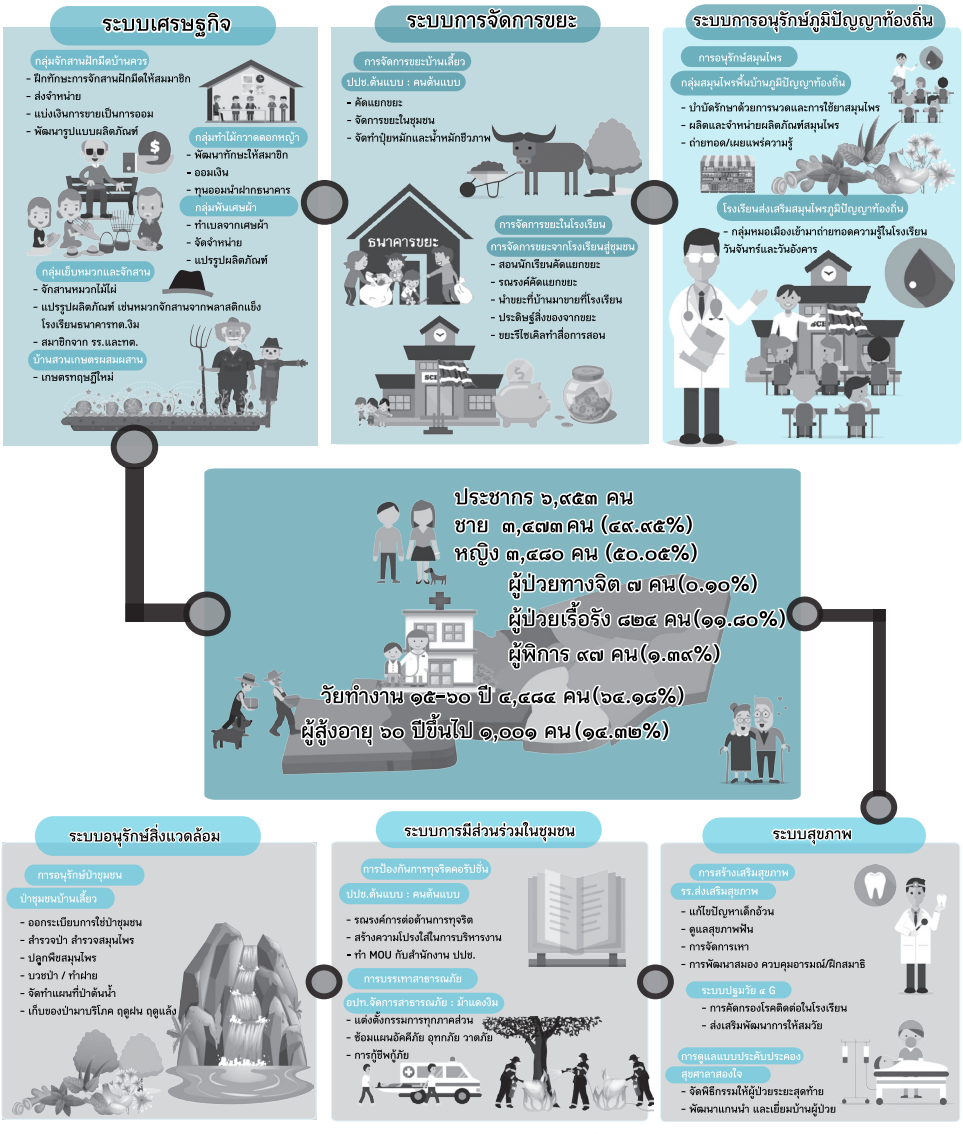


ส่วนที่ ๑

ภาพที่ ๑.๑ ภาพรวมการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

ภาคเหนือตอนบน





ภาพที่ ๑.๒ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา

ระบบดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา

เด็กอายุ ๐-๓ ปี ๒๐๒ คน (๒.๙๑%)
เด็กอายุ ๓-๕ ปี ๑๓๕ คน (๑.๖๔%)
เด็กอายุ ๖-๑๒ ปี ๓๖๘ คน(๖.๗๐%)

เด็กที่เข้าโรงเรียนทั้งหมด ๘๖ คน (๒๕.๕๑%)
เด็กอ้วน ๗ คน (๒.๐๗%)
เด็กค่อนข้างเตี้ยและเตี้ย ๑๙ คน (๑๐.๑๖%)
นักเรียนเป็นเหา ๓๙ คน (๒๐.๘๕%)
นักเรียนมีปัญหาสุขภาพจิต ๒๙ คน (๑๕.๕๐%)

ปัจจัยเงื่อนไข

(๑)โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพรช
(๒)ความร่วมมือของผู้ปกครองและโรงเรียน
(๓)การเข้าร่วมโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

ทุนทางสังคม

เทศบาลตำบลงิม
โรงเรียนเทศบาลตำบลงิม
รพ.สต.งิม
สสจ.พะเยา

การดำเนินงานกางส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพรช

การเตรียมการ
- ศึกษาปัญหาสุขภาพของเด็กนักเรียน
- เข้าร่วมโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- ทำโครงการรับการสนับสนุนงบประมาณ
-ดำเนินการตามหลัก 4 G Good Health, Good Environment, Good Service,และ Good Governance

ด้านโภชนาการ
- แก้ไขปัญหาด้านโภชนาการ เช่น ให้ความรู้และควบคุมอาหารกลางวัน
- นำใช้นวัตกรรม ฐานปฏิบัติการลดพุง
- นำใช้นวัตกรรม ฐานปฏิบัติการพิชิตความสูง

การกำจัดเหา
- ใช้ใบน้อยหน่าและผลมะกรูดปั่นเอาเฉพาะน้ำมันหมักศีรษะ
- ให้คำแนะนำผู้ปกครอง และนักเรียนในการป้องกันและกำจัดเหา

การส่งเสริมความรู้ความจำ
- นวัตกรรมขยับกาย ขยายสมอง
- นวัตกรรม คัพซอง

การคัดกรองปัญหาสุขภาพ
- การคัดกรองโดยการสัมผัสตัวเด็กและถาม
- การคัดกรองหน้าโรงเรียนโดยครูเวร
- การคัดกรองโดยครูประจำชั้น

การป้องกันโรค
- นวัตกรรมเช็ดๆ แล้วทิ้ง ป้องกันการติดเชื้อ
- นวัตกรรมการใช้แก้วน้ำ
- กิจกรรมดื่มแล้วเก็บลงถัง

สุขภาพฟัน
- การย้อมสีฟันจากสมุนไพรธรรมชาติ

การส่งเสริมพัฒนาการ
- กิจกรรม “wood song”
-กิจกรรม “อุ้ยสอนหลาน หลานสอนอุ้ย”

การจัดการสิ่งแวดล้อม
- จัดมุมสื่อการเรียนรู้โดยวัสดุธรรมชาติ
- จัดสถานที่ต่างๆของเทศบาลเป็นแหล่งเรียนรู้

ผลลัพธ์การดำเนินงาน

เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการดีขึ้นและเรียนต่อในระดับสูงขึ้น ร้อยละ ๙๗ %

เด็กปฐมวัยป่วยไข้เลือดออกและมือเท้าปากลดลง ร้อยละ ๔๐ %

ผู้ปกครองมีความรู้ในการผลิตสื่อเล่านิทาน ร้อยละ ๑๓ %

เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับหน่วยงานต่างๆ

ส่วนที่ ๑

ภาพที่ ๑.๓ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลงิม
อำเภอปง จังหวัดพะเยา

นายสมหวัง คำตัน
นายกเทศมนตรีตำบลงิม
เบอร์โทร ๐๖๑-๘๐๖๗๑๒๘

"เทศบาลตำบลงิม น่าอยู่อย่างยั่งยืน การศึกษาได้มาตรฐาน ประชากรอยู่ดีมีสุข" เทศบาลตำบลงิม อ.ปง จ.พะเยา แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๐ หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน ๒,๐๘๒ ครัวเรือน ประชากร ๖,๙๓๓ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๓๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘๖ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๑๗๔ คน ร้อยละ ๕๑.๖๓ เพศหญิง ๑๖๓ คน ร้อยละ ๔๘.๓๗ เด็ก ๐-๓ ปี จำนวน ๒๐๒ คน ร้อยละ ๒.๙๑ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๑๓๕ คน ร้อยละ ๑.๖๔ โดยเด็ก ๑ ปี ๘ เดือน – ๓ ปี เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ จำนวน ๘๖ คน ร้อยละ ๒๕.๕๑ การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัย พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๑๖๕ คน ร้อยละ ๖๓.๘๗ รองลงมา คือ อาศัยอยู่กับญาติเพียงลำพัง จำนวน ๑๑๕ คน ร้อยละ ๔๓.๗๒ และอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยายเพียงลำพัง จำนวน ๕๔ คน ร้อยละ ๒๐.๔๓ พักอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ จำนวน ๘๗ คน ร้อยละ ๓๓.๐๗ เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่มีพัฒนาการสมวัย จำนวน ๓๓๕ คน ร้อยละ ๙๙.๔๐ และพบว่ามีพัฒนาการช้ากว่าวัย จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๐.๕๙ เด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๓๑๔ คน ร้อยละ ๙๓.๑๗ น้ำหนักค่อนข้างน้อย จำนวน ๑๐ คน ร้อยละ ๒.๙๖ น้ำหนักค่อนข้างมาก จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๐.๕๙ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ จำนวน ๔ คน ร้อยละ ๑.๑๘ และน้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ จำนวน ๗ คน ร้อยละ ๒.๐๗ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๒๗ คน ร้อยละ ๒.๙๔ มีเด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบถ้วน จำนวน ๓๓๗ คน ร้อยละ ๑๐๐ และในระยะ ๖ เดือนที่ผ่านมา มีเด็กปฐมวัยที่มีภาวะเจ็บป่วยทั่วไป จำนวน ๒๕๕ คน ร้อยละ ๗๕.๖๖

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลงิม ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการพัฒนาชุมชนโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน มีการยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนารายได้ เพื่อความอยู่ดีมีสุขและมีการคำนึงถึงสุขภาพในทุกนโยบาย

และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การพัฒนาพื้นที่ โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่ คือ เทศบาลตำบลงิม รพ.สต. ๓ แห่ง ได้แก่ รพ.สต.งิม รพ.สต.บ้านหนองบัว รพ.สต.บ้านเลี้ยว เป็นต้น ศพด. ๑ แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยทีปังกรการุณยมิตร และโรงเรียน ๖ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลตำบลงิม (คือ เวียงจำ่) โรงเรียนชุมชนบ้านดอนไชย โรงเรียนบ้านสันกลาง โรงเรียนบ้านควร โรงเรียนบ้านแบ่ง โรงเรียนบ้านเลี้ยว และทุนทางสังคมในชุมชนที่ร่วมดูแลเด็ก เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มจักสาน กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

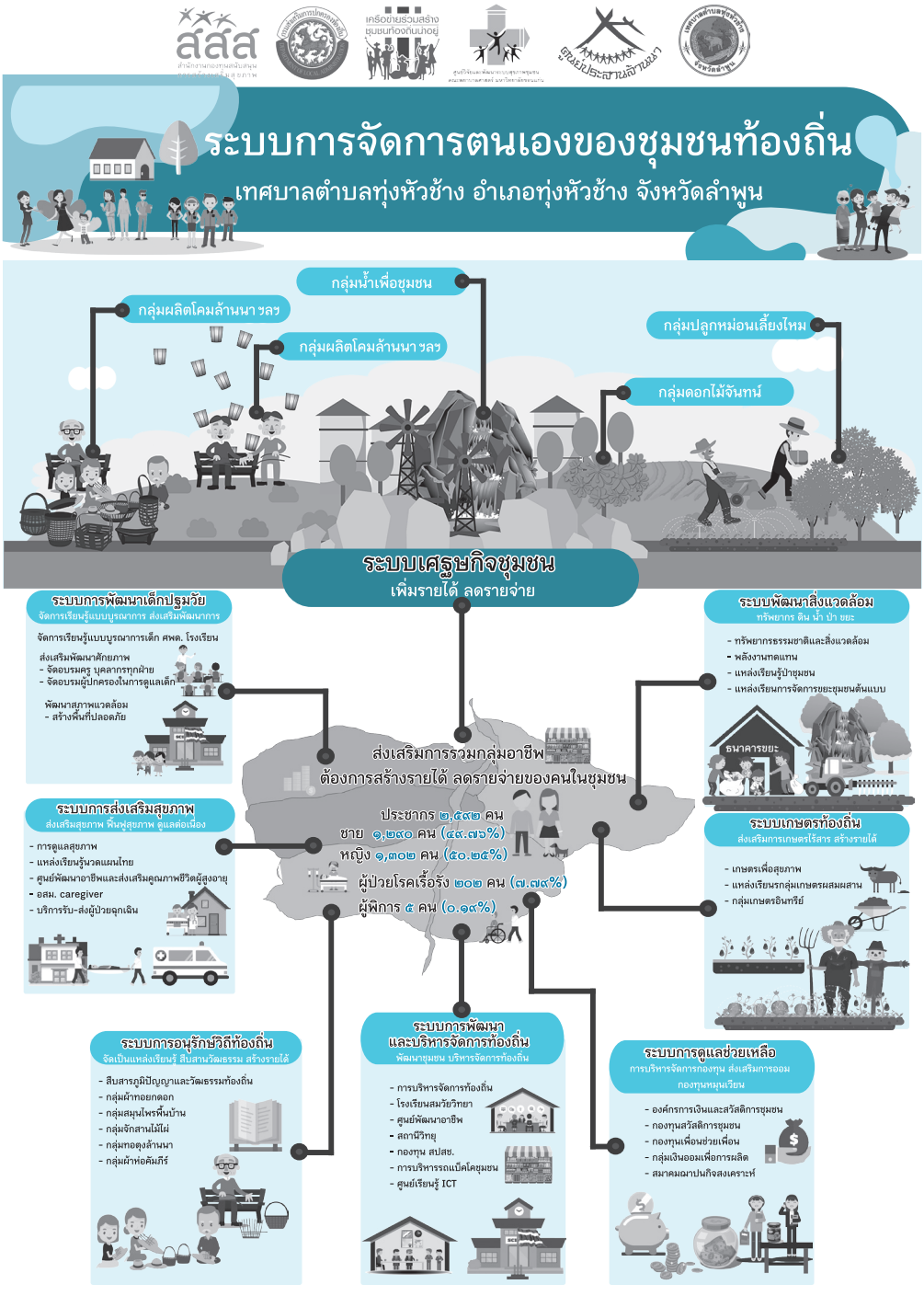
การดูแลเด็กปฐมวัยในพื้นที่ใช้หลัก ๔G ดังนี้ **๑) G = Good Health** มีงานและกิจกรรมดังนี้ (๑) การป้องกันควบคุมโรคติดต่อ (๑.๑) การคัดกรองสุขภาพ เพื่อป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ มีการคัดกรองเด็กใน ศพด. ทุกวัน แบ่งเป็น ๓ ช่วง ได้แก่ ก่อนขึ้นรถรับส่ง โดยการสอบถามผู้ปกครอง ก่อนเข้า ศพด. โดยมีครูที่ทำหน้าที่ประจำวันตรวจคัดกรองภาวะเสี่ยงหรือความผิดปกติ หากพบเด็กป่วยจะคัดแยกเด็กและประสานผู้ปกครองมารับกลับบ้าน ก่อนเข้าชั้นเรียน โดยครูประจำชั้น ตรวจ หู ตา จมูก คอ เล็บมือ รวมทั้งเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายต่างๆ ถ้ามีอาการผิดปกติประสานผู้ปกครองทราบเพื่อนำเด็กส่งต่อโรงพยาบาล ติดตามอาการเด็กจากผู้ปกครอง หากมีกรณีที่สงสัยว่าเด็กเป็นโรคติดต่อจะแยกเด็กแล้วประสานผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจากกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม รพ.สต. และผู้ปกครอง หากมีอาการรุนแรงส่งต่อไปยังโรงพยาบาล (๑.๒) กิจกรรมเช็ดๆ แล้วทิ้ง เพื่อลดปัญหาการแพร่กระจายของเชื้อโรค เทศบาลมีการจัดประชุมร่วมกับผู้ปกครองในการกำหนดแนวทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เกิดนวัตกรรมเช็ดๆ แล้วทิ้ง โดยใน ศพด. นำผ้าอ้อมเด็กมาตัดให้มีขนาดเท่าผ้าเช็ดหน้าเรียงใส่ในกล่องพลาสติกคล้ายกระดาษชำระ และติดตั้งกล่องพลาสติกกับผนังห้องเพื่อให้เด็กสามารถดึงผ้าเช็ดหน้ามาใช้และนำไปใส่ไว้ในตะกร้าที่เตรียมไว้ เพื่อนำกลับไปซัก (๑.๓) กิจกรรมดื่มแล้วเก็บลงถัง เพื่อลดการสะสมของเชื้อโรค ศพด. จะจัดเตรียมแก้วน้ำสำหรับใช้ดื่มน้ำไว้ตามจุดที่กำหนดให้เด็กใช้แก้วน้ำที่เตรียมไว้ และเก็บลงในถังที่เตรียมไว้ นำกลับไปทำความสะอาด (๒) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการให้สมวัย ประกอบด้วย (๒.๑) กิจกรรม wood song คือ การนำผลิตภัณฑ์จากไม้มีลักษณะคล้ายแก้วมาเคาะเป็นจังหวะตามเสียงเพลงโดยพร้อมเพียงกันเข้ามาเสริมในการจัดกิจกรรมหลักเป็นประจำทุกวัน นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ปกครอง ผู้สูงอายุและเด็กปฐมวัย โดยจัดกิจกรรม ๑ ครั้ง/สัปดาห์ (๒.๒) กิจกรรม อุ้ยสอนหลาน หลานสอนอุ้ย ศพด. ร่วมกับเทศบาล จึงจัดให้มีกิจกรรม

“อุ้ยสอนหลาน หลานสอนอุ้ย” ขึ้นเพื่อให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็กและผู้ปกครอง มีการจัดกิจกรรมอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง มีกิจกรรม ได้แก่ **อุ้ยสอนหลาน** เป็นผู้สูงอายุผู้ปกครองสอนเด็ก แบ่งเป็น ๔ ฐาน ได้แก่ ฐานที่ ๑ การจักสาน โดยให้อุ้ยสอนเด็กสานปลาและตะกร้อจากใบมะพร้าว ฐานที่ ๒ การจัดทำตุงจากผ้า ฐานที่ ๓ เล่านิทานพื้นบ้าน ฐานที่ ๔ ทำของเล่นจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ม้าก้านกล้วย ปืน เป็นต้น **หลานสอนอุ้ย** เด็กสอนผู้สูงอายุ ผู้ปกครองเล่น wood song และสามารถนำกลับไปทำที่บ้านได้ (๒.๓) กิจกรรมบันทึกความดี ศพด. จัดให้มีการบันทึกความดีของเด็กทุกคน เช่น ช่วยเพื่อนยกของ เก็บของเล่นเข้าไปไว้ที่เดิม ตอบคำถามหน้าชั้นเรียน เป็นต้น เมื่อเด็กทำความดีก็จะได้ดาวเป็นรางวัลสำหรับความดีที่ทำ โดย ศพด. จัดทำเป็นบอร์ดบันทึกความดีของเด็กแต่ละคน และเมื่อสิ้นภาคเรียน เด็กที่มีจำนวนดาวมากที่สุดจะได้รับรางวัล **๒) G = Good Environment** มีงานและกิจกรรมดังนี้ (๑) การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก จัดมุมสื่อการเรียนรู้ที่ใช้วัสดุธรรมชาติหรือของเหลือใช้มาผลิตเป็นสื่อและเล่านิทานผ่านสื่อ และทำความสะอาดของเล่นและห้องเรียน (๒) การจัดสภาพแวดล้อมภายนอนห้องเรียน ส่งเสริมอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม สร้างแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก ได้แก่ ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง สวนสัตว์จำลอง สวนสุขภาพ เป็นต้น **๓) G = Good Service** มีงานและกิจกรรมดังนี้ (๑) การเยี่ยมบ้าน ปรับใช้แนวทางการเยี่ยมบ้านของโรงเรียน เยี่ยมบ้านเด็กทุกคนอย่างน้อย ๒ ครั้งต่อปี พบผู้ปกครองรับฟังความคิดเห็น เช่น พัฒนาการเด็ก ปัญหาหรือพฤติกรรมเด็กเมื่ออยู่บ้าน การให้บริการ รวมทั้งข้อเสนอแนะจากผู้ปกครอง นำผลการเยี่ยมบ้านมาวิเคราะห์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (๒) ธนาคารสื่อนิทาน เพื่อให้บริการผู้ปกครองสามารถยืมสื่อต่างๆ เช่น นิทาน หุ่นถุงเท้า หุ่นชัก หน้ากาก เป็นต้น กลับไปอ่านให้เด็กฟังได้ และให้ส่งคืนภายใน ๓ วัน **(๔) G = Good Governance** มีงานและกิจกรรมดังนี้ (๑) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (๒) การเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

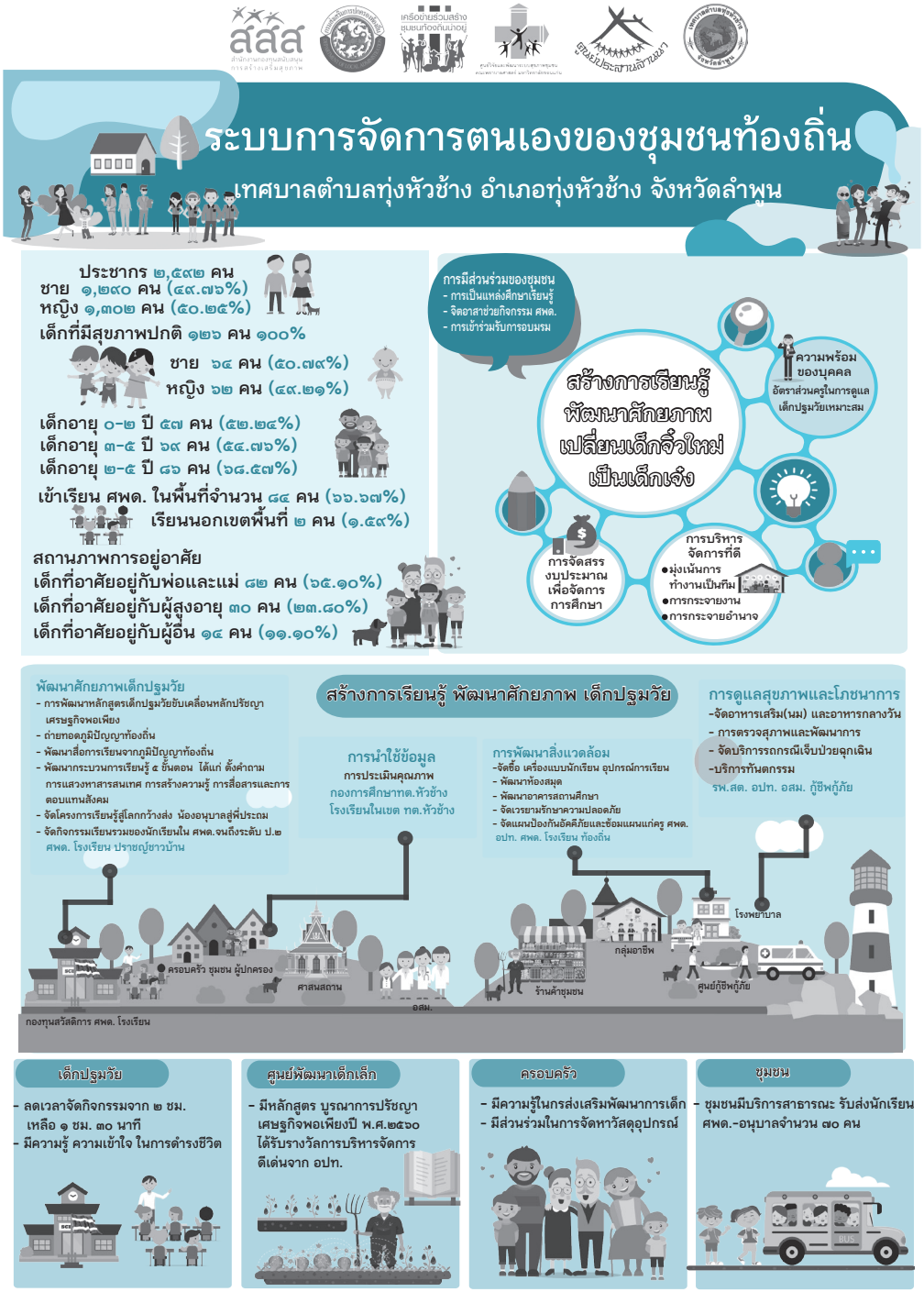
ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มีดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๓๓๗ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนารอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. อายุ ๑.๘-๓ ปี จำนวน ๘๖ คน ได้รับการส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น ตรงต่อเวลา รับผิดชอบ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียน เป็นต้น นอกจากนั้นเด็กยังมีทักษะในการทำกิจวัตรประจำวันและช่วยเหลือตนเองได้ ศพด.ได้รับการสนับสนุนจาก

ทุนทางสังคมอื่นๆ ในชุมชน ครอบครัวมีความอบอุ่น และมีแนวทางในการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครองมีทักษะจัดทำของเล่นที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน ผลต่อชุมชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เช่น ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ของเล่นภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก เป็นต้น กลุ่มทางสังคมได้รับการพัฒนาศักยภาพการดูแลเด็กร่วมกัน เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มจักสาน กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จ เกิดระบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน เช่น รพ.สต. ศพด. โรงเรียน และทุนทางสังคมในพื้นที่ ครอบครัวมีความอบอุ่นเข้มแข็ง มีการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน สร้างการเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและสถาบันการศึกษา การมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพเด็ก ซึ่งส่งผลกระทบด้านบวก ทำให้เกิดเครือข่ายที่สามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือและพัฒนาเด็กปฐมวัยในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการนำใช้ข้อมูลที่ตำบล (TCNAP) และข้อมูลวิจัยชุมชน (RECAP)



ภาพที่ ๑.๔ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน



ภาพที่ ๑.๕ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

นายทรงศรี ชูวัฒนกุล
นายกเทศมนตรีตำบลทุ่งหัวช้าง
เบอร์โทร ๐๙๑-๙๒๕๒๔๐๐

เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อ.ทุ่งหัวช้าง จ.ลำพูน แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๔ หมู่บ้าน เช่น หมู่ที่ ๑ บ้านทุ่งเป็ด หมู่ที่ ๒ บ้านหน่องป่าตึง หมู่ที่ ๓ บ้านหน่องป่าตึง หมู่ที่ ๘ จริญญา อาณาเขตพื้นที่รวม ๔๒.๐๒ ตารางกิโลเมตร จำนวนครัวเรือน ๑,๑๗๔ ครัวเรือน ประชากร ๒,๕๙๒ คน แบ่งเป็นชาย ๑,๒๙๐ คน ร้อยละ ๔๙.๗๖ หญิง ๑,๓๐๒ คน ร้อยละ ๕๐.๒๕ อัตราพึ่งพิงวัยเด็ก ๑๑ คนต่อวัยแรงงาน ๑๐๐ คน เด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘๖ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๖๔ คน ร้อยละ ๕๐.๗๙ เพศหญิง ๖๒ คน ร้อยละ ๔๙.๒๑ แบ่งเป็นเด็ก ๐-๒ ปี จำนวน ๕๗ คน ร้อยละ ๕๒.๒๔ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๖๙ คน ร้อยละ ๕๔.๖๗ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๘๔ คน ร้อยละ ๖๖.๖๗ เรียนในศพด. นอกพื้นที่ จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๑.๕๙ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัย ดังนี้ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๘๐ คน ร้อยละ ๖๕.๑๐ รองลงมาอยู่กับอยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๓๐ คน ร้อยละ ๒๓.๘๐ อาศัยกับผู้อื่น จำนวน ๑๔ คน ร้อยละ ๑๑.๑๐ เด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๗๑ คน ร้อยละ ๕๖.๓๔ น้ำหนักค่อนข้างน้อย ๕ คน ร้อยละ ๓.๙๗ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ จำนวน ๕ คน ร้อยละ ๓.๙๗ น้ำหนักค่อนข้างมาก ๔ คน ร้อยละ ๓.๑๗ น้ำหนักเกินเกณฑ์ จำนวน ๑ คน ร้อยละ ๐.๘๐ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๕๔ คน ร้อยละ ๔๒.๘๕ เด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบทุกคน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหัวช้าง ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา การคำนึงถึงสุขภาพในทุกนโยบาย และการสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่คือ การศึกษาดี พัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักธรรมภิบาล โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่อย่างน้อย ๔ ส่วน คือ ทต.ทุ่งหัวช้าง รพ.สต. ศพด. และทุนทางสังคมในชุมชน เช่น ปราชญ์

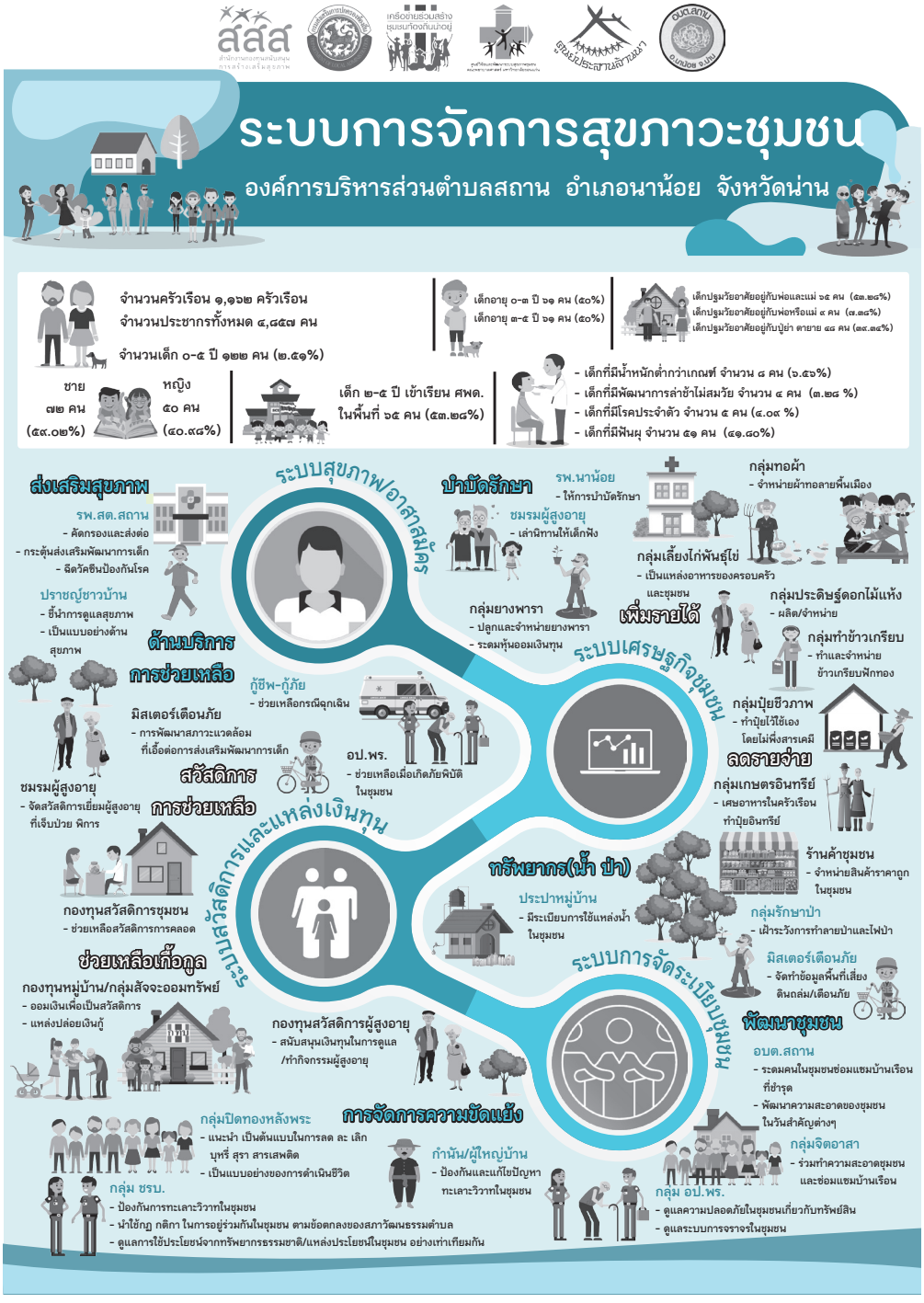
ชาวบ้าน กลุ่ม อสม. กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มทอตุงล้านนา กลุ่มดอกไม้จันทน์ กลุ่มชาใบหม่อน กลุ่มสานเส้นพลาสติก กลุ่มผลิตโคมล้านนา กลุ่มผู้ปลูกกาแฟ กลุ่มผู้ปลูกผักหวานป่า กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มรักษ์กีฬา โรงเรียนสมวัยวิทยา ชมรมผู้สูงอายุ กองทุนออมวันละบาท กองทุนเพื่อนช่วยเพื่อน กองทุนสตรี เป็นต้น

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วย การดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ **งานเด่นที่เน้นการสร้างพัฒนาการและการเรียนรู้** ภายใต้ภาระกิจ “เปลี่ยนเด็กจิ๋วให้เป็นเด็กเจ๋งพื้นที่เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง” โดยมีงานและกิจกรรม ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาหลักสูตรของศพด. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาทางเศรษฐกิจพอเพียง ๒) พัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้วยกระบวนการ Five Step เน้นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ อบรมเลี้ยงดูและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ๓) จัดการการสอนในรูปแบบของโครงการ เช่น โครงการการเรียนรู้สู่โลกกว้างส่งน้องอนุบาลสู่พี่ประถม เน้นวิถีชีวิตท้องถิ่น โดยรูปแบบการจัดกิจกรรมจะเป็นการเรียนรวมของนักเรียนระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ ๒ ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน น้องเรียนรู้จากพี่ พี่สอนน้อง สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักการอดทน รอคอย และมีน้ำใจแบ่งปัน โครงการพัฒนากระบวนจัดการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระ พัฒนาสื่อการจัดประสบการณ์ โครงการพัฒนาห้องสมุด โครงการพัฒนาโรงเรียนพอเพียงสู่สถานศึกษา โครงการพัฒนางานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการเข้าค่าย English Camp โครงการนิเทศการศึกษา โครงการพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศ โครงการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นต้น **งานที่หนุนเสริมกัน** ประกอบด้วย ๑) การจัดสวัสดิการช่วยเหลือกัน ดังนี้ (๑) บริการสาธารณะ โดยมีบริการรถรับส่งนักเรียนในเขตเทศบาล รับส่งนักเรียนตั้งแต่ระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจนถึงระดับชั้นอนุบาล ๓ จำนวนทั้งสิ้น ๗๐ คน โดยมอบหมายให้ครูเวรประจำวัน คอยควบคุมดูแลเด็กและมีคนขับรถที่มีประสบการณ์มีใบอนุญาตจากสำนักงานขนส่งจังหวัดลำพูน พร้อมกับโรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาความปลอดภัยบนท้องถนน กรณีศึกษาเรื่องความปลอดภัยในการใช้บริการรถรับส่งนักเรียน มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และนอกจากนี้ ยังมีบริการห้องศูนย์ ICT เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกระดับชั้นเข้าไปใช้บริการสืบค้นข้อมูลจาก ๒) การดูแลสุขภาพและโภชนาการ ดังนี้ (๑) การพัฒนาระบบบริการในการตรวจพัฒนาการและการเจริญเติบโต ให้คำปรึกษาแก่

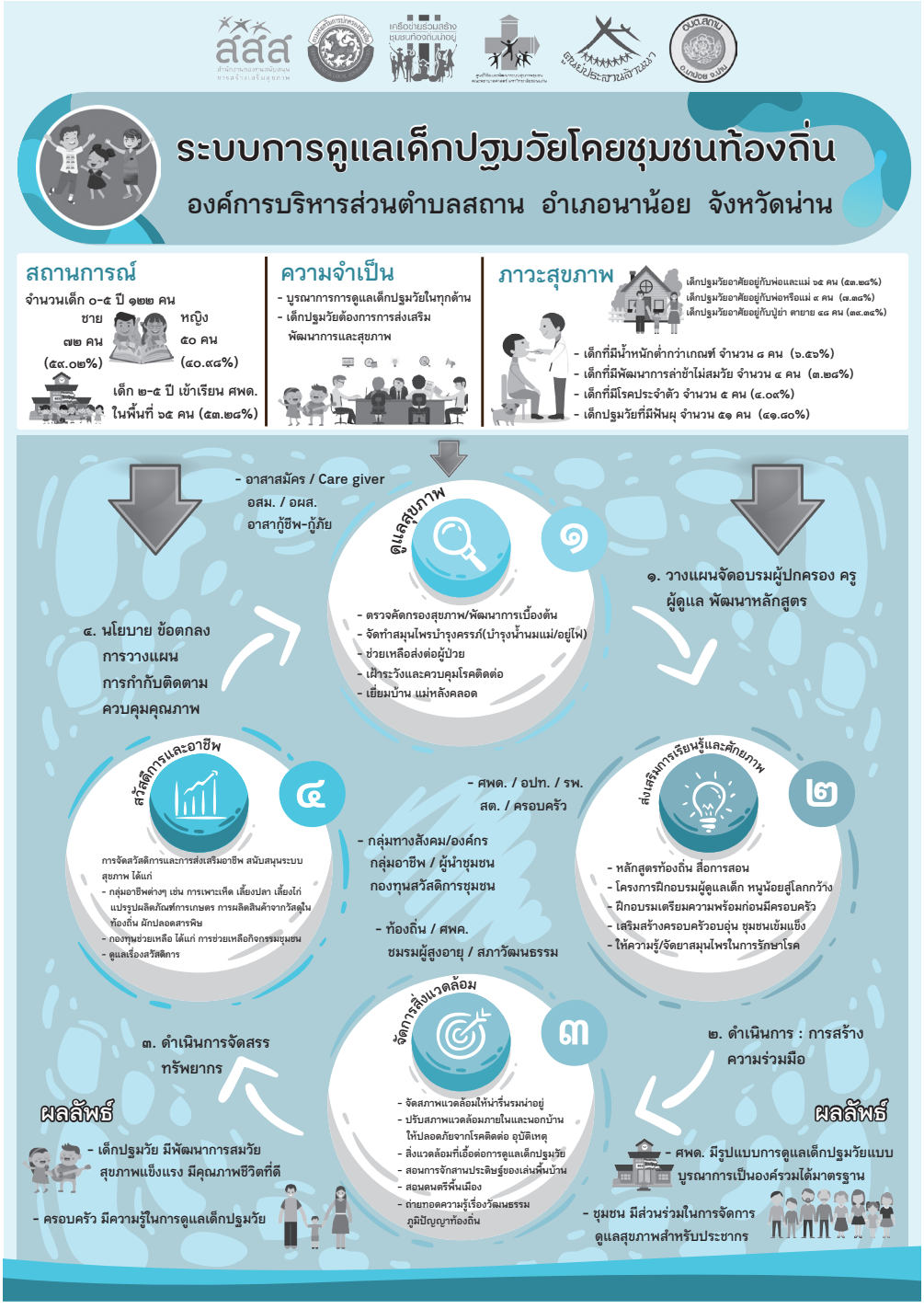
ผู้ปกครอง จัดบริการรับส่ง ๒๔ ชั่วโมงกรณีฉุกเฉิน การจัดบริการด้านทันตกรรม (๒) การป้องกันโรคติดต่อในศพด. ๓) การจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนี้ (๑) การตรวจสอบเครื่องเล่นรวมถึงการบำรุงรักษา (๒) การสำรวจพื้นที่ในชุมชนที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์นำโรคและการทำลาย การจัดแผนป้องกันอัคคีภัยและการซ้อมแผนให้แก่ครูผู้ดูแลเด็กในศพด. เป็นต้น ๔) การสร้างความร่วมมือและจัดการข้อมูล เช่น การจัดทำและนำใช้ข้อมูล เช่น การสำรวจข้อมูลเด็กปฐมวัย จัดทำสมุดบันทึกการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ข้อมูลการตรวจสุขภาพของเด็กปฐมวัยและหญิงตั้งครรภ์ เป็นต้น ๕) การพัฒนากฎ กติกา ระเบียบแนวปฏิบัติ เช่น โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการส่งเสริมระเบียบวินัยนักเรียนและประชาธิปไตยในโรงเรียน โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โครงการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๑๒๖ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนารอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๘๔ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา เสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการ Five Step เน้นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนอย่างเต็มศักยภาพที่ได้พัฒนาขึ้น เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเองและพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีทางสังคม เช่น การแบ่งปัน การผลัดเปลี่ยน การช่วยเหลือ การอดทนต่อการรอคอย ความยืดหยุ่น เป็นต้น นอกจากนี้เด็กปฐมวัยมีสุขภาพที่ดี ได้รับประทานอาหารปลอดภัยจากโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ (๒) ผลต่อครอบครัว ครอบครัวมีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีส่วนร่วมในดูแลเด็ก เช่น การประดิษฐ์ของเล่น โดยร่วมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต เป็นต้น (๓) ผลต่อชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศพด.โดยเข้าเป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา การเป็นวิทยากรร่วมถ่ายทอดวิถีชุมชนในศพด. เป็นต้น การสืบสานภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ของเล่นจากไม้ เครื่องจักสาน เป็นต้น ทั้งยังเกิดเครือข่ายด้านสุขภาพในการดูแลเด็กปฐมวัย ที่ประกอบด้วย ครู อสม.ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย และเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสุขภาพ

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการของพื้นที่ ดังนี้ ๑) การบริหารจัดการที่ดี โรงเรียนเทศบาลทุ่งหัวช้าง บริหารสถานศึกษาตามโครงสร้างการบริหารโรงเรียน มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการกระจายงาน กระจายอำนาจ แบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น ๔ ฝ่าย กำหนดมอบหมายงานให้แต่ละฝ่ายรับผิดชอบงานตามความรู้ความสามารถและความถนัดอย่างเหมาะสม โดยการประยุกต์นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้และวางแผนปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา มีการควบคุม กำกับ ตรวจสอบ ดูแลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานแต่ละฝ่ายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เน้นการมีส่วนร่วม พัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ๒) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนด้านการพัฒนาการศึกษา โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการบริหารจัดการศึกษาจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและได้รับการจัดสรรงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อนำงบประมาณมาบริหารจัดการศึกษาต่อไป ๓) ความพร้อมด้านบุคลากร โดยมีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชา คอยควบคุม ดูแล ให้คำปรึกษาแนะนำและมอบหมายงานฝ่ายต่างๆ ให้ดำเนินงานสำเร็จลุล่วงตามระยะเวลาที่กำหนด และมีจำนวนครูครบชั้น มีอัตราครูเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน มีแม่บ้าน และนักการภารโรงคอยดูแลอาคารสถานที่ให้สะอาดและปลอดภัย



ภาพที่ ๑.๖ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน



ภาพที่ ๑.๗ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

นายเริ่ม คำมินทร์
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสถาน
เบอร์โทร ๐๙๗-๙๙๗๖๑๑๓

องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน อ.นาน้อย จ.น่าน มีทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้าน หมู่ที่ ๑ บ้านศาลา หมู่ที่ ๒ บ้านสถาน หมู่ที่ ๓ บ้านใหม่ หมู่ที่ ๔ บ้านนา หมู่ที่ ๕ บ้านไร่น้ำหิน หมู่ที่ ๖ บ้านน้ำลัด หมู่ที่ ๗ บ้านหมาก หมู่ที่ ๘ บ้านป่ากล้วย หมู่ที่ ๙ บ้านหล่ายหนอง หมู่ที่ ๑๐ บ้านนาดอย หมู่ที่ ๑๑ บ้านใหม่จัดสรร หมู่ที่ ๑๒ บ้านทุ่ง อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือติดกับตำบลนาน้อย ตำบลเชียงของ ทิศใต้ติดกับตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาหมื่น ทิศตะวันออกติดกับอำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ ทิศตะวันตกติดกับตำบลบัวใหญ่ ตำบลสันทะ จำนวนหลังคาเรือน ๑,๑๖๒ ครัวเรือน ประชากร ๔,๘๕๗ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๑๒๒ คน ร้อยละ ๒.๕๑ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๗๒ คน ร้อยละ ๕๙.๐๒ เพศหญิง ๕๐ คน ร้อยละ ๔๐.๙๘ เด็ก ๐-๓ ปี จำนวน ๖๑ คน ร้อยละ ๕๐ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๖๑ คน ร้อยละ ๕๐ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ จำนวน ๖๕ คน ร้อยละ ๕๓.๒๘ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด ส่วนใหญ่เด็กอาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๖๕ คน ร้อยละ ๕๓.๒๘ รองลงมาอาศัยอยู่กับอยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๔๘ คน ร้อยละ ๓๙.๓๔ อาศัยกับพ่อหรือแม่ จำนวน ๙ คน ร้อยละ ๗.๓๘ เด็กแรกเกิดที่น้ำหนักต่ำกว่า ๒,๕๐๐ กรัม จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๑.๖๓ เด็กที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ จำนวน ๘ คน ร้อยละ ๖.๕๖ เกินเกณฑ์ จำนวน ๒๑ คน ร้อยละ ๑๗.๒๑ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๕๑ คน ร้อยละ ๔๑.๘๐ เด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบทุกคน เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าไม่สมวัย จำนวน ๔ คน ร้อยละ ๓.๒๘ และเด็กที่มีโรคประจำตัว จำนวน ๕ คน ร้อยละ ๔.๐๙

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของอบต.สถาน ขับเคลื่อนงานและกิจกรรม โดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา การคำนึงถึงสุขภาพในทุกนโยบาย และการสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่ คือ “เกษตรก้าวหน้า

แหล่งน้ำเพียงพอ คุณภาพชีวิตดี มีอาชีพเสริม สืบสานวัฒนธรรมประเพณี" โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่ คือ อบต.สถาน ศพด.จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ ศพด.บ้านนา และ ศพด.บ้านสถาน ศพค. รพ.สต.สถาน และกลุ่มองค์กรในชุมชน เช่น กลุ่มอสม. กลุ่มจักสาน กลุ่มดอกไม้แห้ง กลุ่มทำข้าวเกรียบฟักทอง กลุ่มทอผ้า กลุ่มทำไม้กวาด กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มยางพารา ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนเงินล้าน กองทุนสวัสดิการตำบล สถาน เป็นต้น

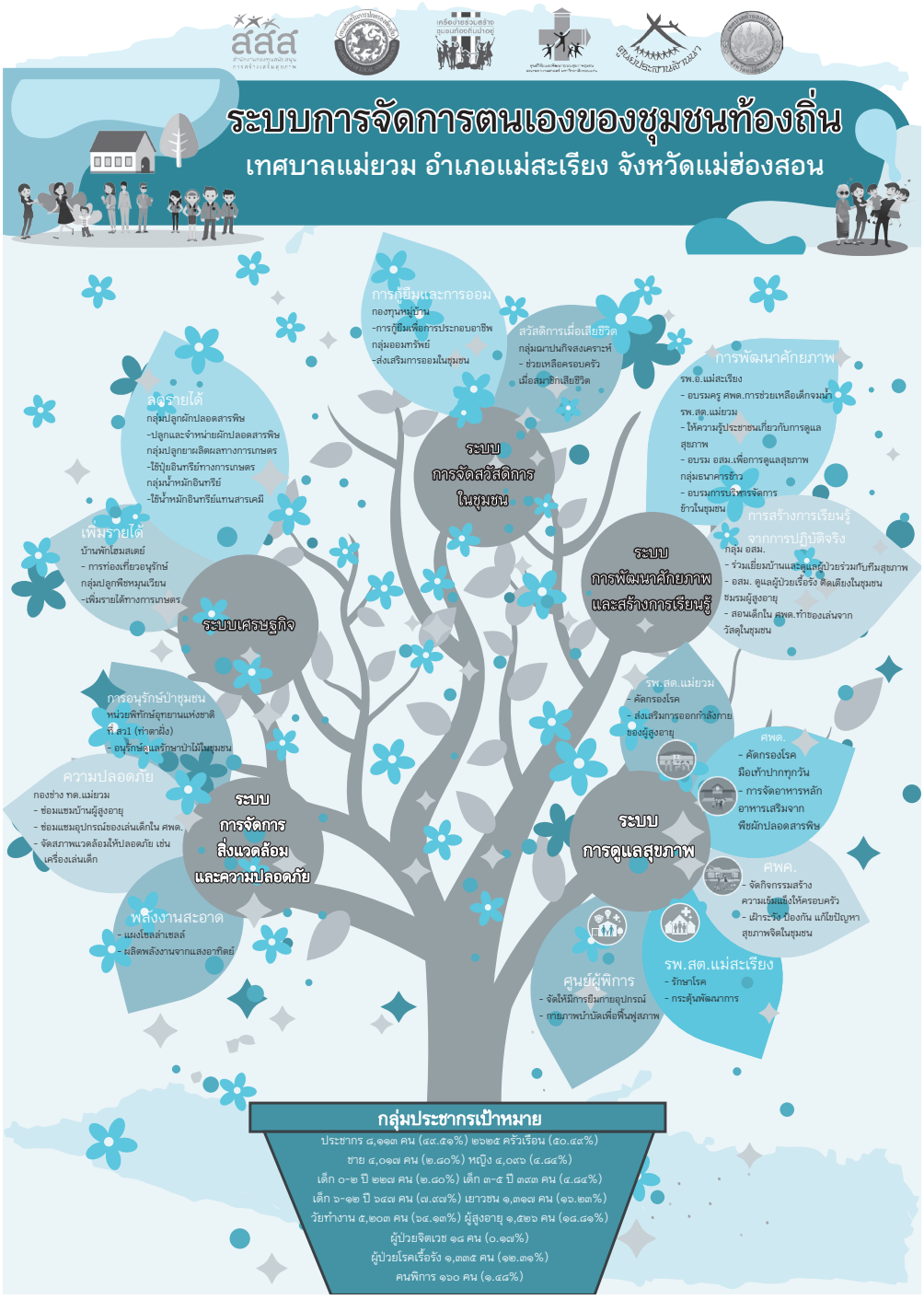
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ มีการดำเนินงานและกิจกรรม ดังนี้ **งานเด่นที่เน้นการดูแลสุขภาพ** ดังนี้ ๑) การพัฒนาระบบบริการในการตรวจพัฒนาการและการเจริญเติบโต ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง จัดบริการรับส่ง ๒๔ ชั่วโมงกรณีฉุกเฉิน การจัดบริการด้านทันตกรรม ๒) การป้องกันโรค เช่น การจัดทำมาตรการเพื่อป้องกันโรคติดต่อใน ศพด. เป็นต้น ๓) การสร้างจิตอาสาและเครือข่ายในการดูแลสุขภาพเด็กที่บ้าน เยี่ยมบ้านแม่หลังคลอด ติดต่อประสานงานกับผู้นำ การจัดให้มีศูนย์เฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว (๔) จัดทำสมุนไพรบำรุงครรภ์ (บำรุงน้ำนม/อยู่ไฟ) **งานที่หนุนเสริมกัน** ประกอบด้วย **๑) การสร้างการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ** โดยมีงานและกิจกรรม ดังนี้ (๑) การพัฒนาหลักสูตรของ ศพด. เช่น จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และสื่อการสอนเสริมสร้างพัฒนาการ ฝึกอบรมผู้ดูแลเด็ก ภายใต้โครงการ "หนูน้อยในโลกกว้าง" ฝึกอบรมเตรียมความพร้อมก่อนมีครอบครัว เสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง ให้ความรู้การจัดยาสมุนไพรในการรักษาโรค ฝึกอบรมอสม. ในการติดตามการเยี่ยมบ้านตรวจพัฒนาการและการเจริญเติบโต ฝึกอบรมการตรวจสุขภาพหญิงตั้งครรภ์และเด็กปฐมวัย การใช้เครื่องมือในการตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็ก เช่น DSPM เป็นต้น การพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (๒) การส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เช่น การพัฒนานวัตกรรมการผลิตสื่อเสริมสร้างพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น การเรียนรู้ด้านศาสนาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้ที่ผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจักสาน การทำข้าวเกรียบฟักทอง การทำดอกไม้แห้ง การเรียนรู้ดนตรีพื้นเมือง (สะล้อ ซอ ปิน) เป็นต้น (๓) การจัดการอาหาร เช่น การจัดกิจกรรมปลูกผักกางมุ้ง (ผักปลอดสารพิษ) เป็นต้น ๒) การจัดการสิ่งแวดล้อมที่น่ารื่นรมย์ ดังนี้ (๑) การปรับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกบ้านให้ปลอดภัยจากโรคติดต่อ และอุบัติเหตุ เช่น การทำความสะอาดของเล่น เป็นต้น (๒) ปรับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลเด็กปฐมวัย เช่น ปรับภูมิทัศน์ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การให้คำแนะนำการจัดบ้าน และการตรวจสอบเครื่องเล่นรวมถึงการบำรุง

รักษา (๓) การสำรวจพื้นที่ในชุมชนที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์นำโรคและการทำลาย การจัดแผนป้องกันอัคคีภัยและการซ้อมแผนให้แก่ครูผู้ดูแลเด็กในศพด. (๔) ปรับบรรยากาศการเรียนน่ารื่นรม เช่น สอนการจักสานของเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก สอนเล่นดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น ๓) การจัดสวัสดิการและการส่งเสริมอาชีพ ดังนี้ กองทุนช่วยเหลือโดยจัดให้มีกองทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ และจัดกิจกรรมช่วยเหลือในชุมชน จัดสวัสดิการตั้งแต่เกิดจนตาย จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน การส่งเสริมอาชีพเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ แปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร การผลิตสินค้าจากวัสดุท้องถิ่น ผักปลอดสารพิษ เป็นต้น ๔) การสร้างความร่วมมือและจัดการข้อมูล ดังนี้ (๑) การพัฒนากฎกติกาในศพด. เช่น การให้เด็กหยุดเรียนจนกว่าจะหายป่วย การกำหนดจุดรับส่งเด็กนักเรียน การไม่นำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือบุหรี่มาในศพด. การไม่จำหน่ายสินค้าในศพด. เป็นต้น (๒) การจัดทำและนำใช้ข้อมูล เช่น การสำรวจข้อมูลเด็กปฐมวัย จัดทำสมุดบันทึกการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ข้อมูลการตรวจสุขภาพของเด็กปฐมวัยและหญิงตั้งครรภ์ เป็นต้น (๓) การสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ออกแบบและวางแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับทุนทางสังคมในพื้นที่ เช่น โครงการอบรมผู้ปกครอง ครู และผู้ช่วยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การสนับสนุนให้สภาเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กปฐมวัย

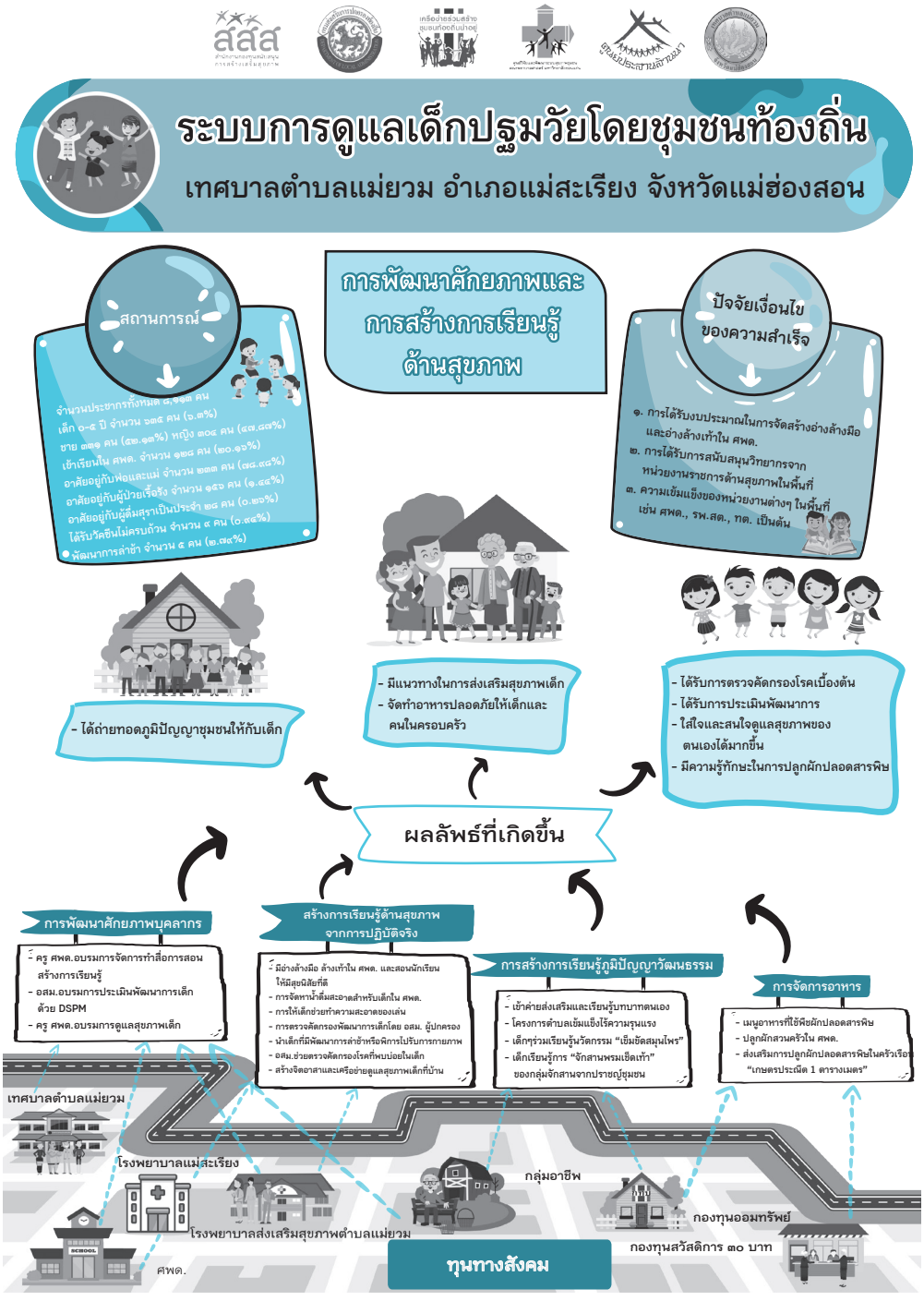
ผลผลิตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มีดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๑๒๒ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนารอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๖๕ คน ร้อยละ ๕๓.๒๘ ประกอบด้วย ศพด.บ้านสถาน จำนวน ๓๐ คน ร้อยละ ๔๖.๑๕ ชาย จำนวน ๑๖ คน ร้อยละ ๕๓.๓๓ หญิง จำนวน ๑๔ คน ร้อยละ ๔๖.๖๗ ศพด.บ้านนา จำนวน ๓๕ คน ร้อยละ ๕๓.๘๕ ชาย จำนวน ๒๐ คน ร้อยละ ๕๗.๑๔ หญิง จำนวน ๑๕ คน ร้อยละ ๔๒.๘๖ มีสุขภาพแข็งแรง คุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำใช้นวัตกรรมสื่อการสอนจากภูมิปัญญาที่ศพด.ได้พัฒนาขึ้น เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเองและพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีทางสังคม เช่น การแบ่งปัน การผลัดเปลี่ยน การช่วยเหลือ การอดทนต่อการรอคอย ความยืดหยุ่น เป็นต้น นอกจากนี้เด็กปฐมวัยมีสุขภาพที่ดี ได้รับประทานอาหารปลอดภัยจากโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ (๒) ผลต่อครอบครัว ครอบครัวมีความรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัย การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีส่วนร่วมในดูแลเด็ก เช่น การประดิษฐ์ของเล่น โดยร่วมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต เป็นต้น

(๓) ผลต่อชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลสุขภาพสำหรับประชากร โดยมีการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศพด. โดยเข้าเป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา การเป็นวิทยากรร่วมถ่ายทอดวิถีชุมชนในศพด. เป็นต้น การสืบสานภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ของเล่นจากวัสดุในพื้นที่ เครื่องจักสาน ดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น ทั้งยังเกิดเครือข่ายด้านสุขภาพในการดูแลเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย ครู อสม.ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย และเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสุขภาพ

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการของพื้นที่ ดังนี้ ๑) การทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย โดยอาศัยความร่วมมือของท้องถิ่น ท้องที่ ครูในศพด.ทั้ง ๒ แห่ง รพ.สต. ๑ แห่ง ศพค. ครอบครัวเด็กปฐมวัย ทุนทางสังคมในชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มอาสาสมัคร เป็นต้น ๒) ความพร้อมของบุคลากรในการดูแลเด็กปฐมวัย ๓) การบริหารจัดการที่ดีของอบต.



ภาพที่ ๑.๘ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลแม่ยวม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน



ภาพที่ ๑.๙ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลแม่ยวม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลแม่ยวม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นายพุทธิวัฒน์ ใจสูง
นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแม่ยวม
เบอร์โทร ๐๕๓-๖๘๒๐๔๗

เทศบาลตำบลแม่ยวม อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน มีทั้งหมด ๑๓ หมู่บ้าน ๒,๖๒๕ ครัวเรือน ประชากร ๘,๑๑๓ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๖๓๕ คน ร้อยละ ๖.๓๐ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๓๓๑ คน ร้อยละ ๕๒.๑๓ เพศหญิง ๓๐๔ คน ร้อยละ ๔๗.๘๗ แบ่งเป็นเด็ก ๐-๓ ปี จำนวน ๒๔๓ คน ร้อยละ ๓๘.๒๗ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๓๙๒ คน ร้อยละ ๖๑.๗๓ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๑๒๘ คน ร้อยละ ๒๐.๑๖ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัย พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๒๓๓ คน ร้อยละ ๗๘.๙๘ รองลงมา คือ อาศัยอยู่กับญาติเพียงลำพัง จำนวน ๓๔ คน ร้อยละ ๑๑.๕๒ และอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยายเพียงลำพัง จำนวน ๒๘ คน ร้อยละ ๙.๔๙ อาศัยอยู่กับผู้ป่วยโรคเรื้อรัง จำนวน ๑๕๖ คน ร้อยละ ๑.๔๔ อาศัยอยู่กับผู้ที่ดื่มสุราเป็นประจำ จำนวน ๒๘ คน ร้อยละ ๐.๒๖ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการประเมินพัฒนาการทั้งหมด จำนวน ๑๗๙ คน พบว่า พัฒนาการช้ากว่าวัย ๕ คน ร้อยละ ๒.๗๙ พัฒนาการเกินวัย ๑๗๔ คน ร้อยละ ๙๗.๒๑ เด็กปฐมวัยได้รับการชั่งน้ำหนักจำนวน ๕๐๙ คน พบว่า น้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ๓๕๔ คน ร้อยละ ๖๙.๕๕ น้ำหนักค่อนข้างน้อย ๕๕ คน ร้อยละ ๑๐.๘๑ น้ำหนักค่อนข้างมาก ๑๐ คน ร้อยละ ๑.๙๖ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๘๐ คน ร้อยละ ๑๕.๗๒ น้ำหนักมากเกินเกณฑ์ ๑๐ คน ร้อยละ ๑.๙๖ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๒๗ คน ร้อยละ ๒.๙๔ มีเด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนไม่ครบถ้วน จำนวน ๙ คน ร้อยละ ๐.๙๔ มีเด็กพิการ จำนวน ๑ คน ร้อยละ ๐.๑๑

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลแม่ยวมขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการพัฒนาชุมชนโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน มีการยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนารายได้ เพื่อความอยู่ดีมีสุขและมีการคำนึงถึงสุขภาพในทุก

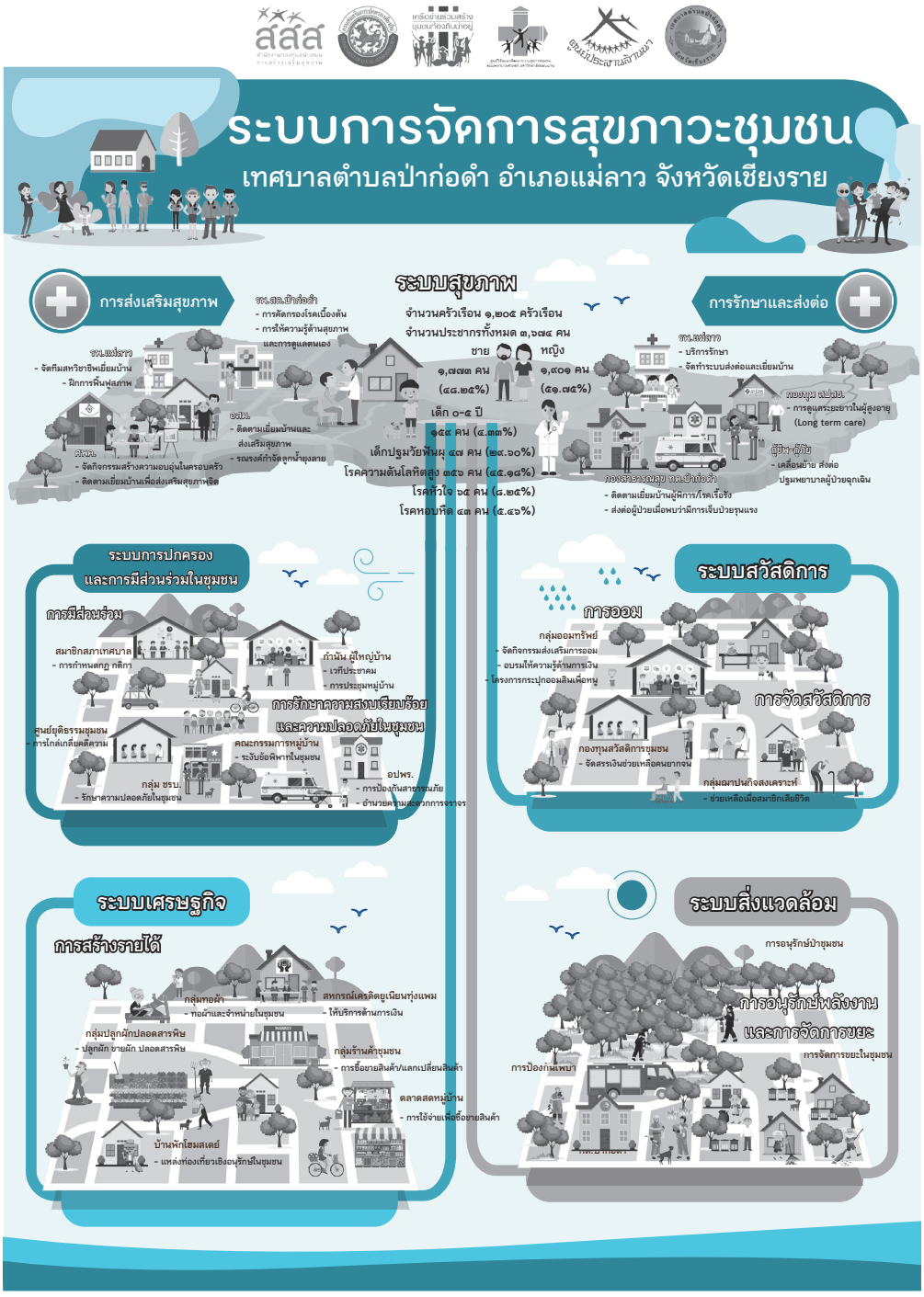
นโยบาย และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่ คือ มุ่งสู่ความเป็นผู้นำทางการบริหารจัดการที่ดี พร้อมยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนารายได้ เพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการพึ่งตนเอง ทำนุบำรุงภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีงาม รวมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่อย่างน้อย ๔ ส่วนคือ เทศบาลตำบลแม่ยวม รพ.สต.บ้านน้ำดิบ และ รพ.สต.บ้านห้วยสิงห์ ศพด. ๕ แห่ง ได้แก่ ศพด.ตำบลแม่ยวม ศพด.บ้านห้วยทราย ศพด.บ้านห้วยสิงห์ ศพด.บ้านแม่กองแป ศพด.บ้านห้วยโผ ศพค. และทุนทางสังคมในชุมชน เช่น กลุ่ม อสม.น้อย กลุ่มเยาวชนจิตอาสา กลุ่มเยาวชนรักษ์น้ำ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ แหล่งเรียนรู้อนุรักษ์พันธุกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ มีดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ **๑) การพัฒนาศักยภาพและสร้างการเรียนรู้** ประกอบด้วย (๑) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร เช่น ครู ศพด. ฝึกอบรมการผลิตสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย โดยวิทยากรจากผู้มีประสบการณ์ในชุมชน ฝึกอบรมทักษะการดูแลสุขภาพเด็ก โดยโรงพยาบาลอำเภอแม่สะเรียง รพ.สต.จัดอบรมให้ความรู้แก่อสม.เกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กเล็ก โดยใช้ DSPM (๒) การส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมการเข้าค่ายส่งเสริมและเรียนรู้บทบาทตนเองกับกองการศึกษาและสภาเยาวชน โครงการตำบลเข้มแข็งไร้ความรุนแรง การพัฒนานวัตกรรมเข็มขัดสมุนไพร และจัดเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยนำเด็กไปเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ เช่น การจักสาน การทำดอกไม้จันทน์ ทำขนม ข้าวกล้องงอก ทำน้ำพริก ทอผ้า พรมเช็ดเท้า กลุ่มจักสาน เป็นต้น (๓) การจัดการอาหารสำหรับเด็ก เช่น จัดทำคู่มือเมนูอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้พืชผักปลอดสารในพื้นที่ และใช้โปรแกรม Thai school lunch การจัดทำโครงการอาหารดี ปลอดภัย (ปลูกผักสวนครัวใน ศพด. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้) และนำมาประกอบอาหารกลางวันสำหรับเด็ก โครงการฟื้นฟูความรู้ด้านโภชนาการและการประเมินพัฒนาการเด็กให้กับครู ผู้ดูแลใน ศพด. ส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารในครัวเรือน เกษตรประณีต ๑ ตารางเมตร เป็นต้น **๒) การจัดสวัสดิการช่วยเหลือกัน** ดังนี้ (๑) ส่งเสริมการออมเด็กออมเงินวันละบาท การให้ความรู้ครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับการออมโดยธนาคารออมสิน ส่งเสริมการออมในครัวเรือน เช่น กองทุนสวัสดิการ ๓๐ บาท กองทุนออมทรัพย์ทุกหมู่บ้าน เป็นต้น มีกองทุนสำหรับประกอบอาชีพ เช่น เครดิตยูเนี่ยนบ้านทุ่งแพม กองทุน

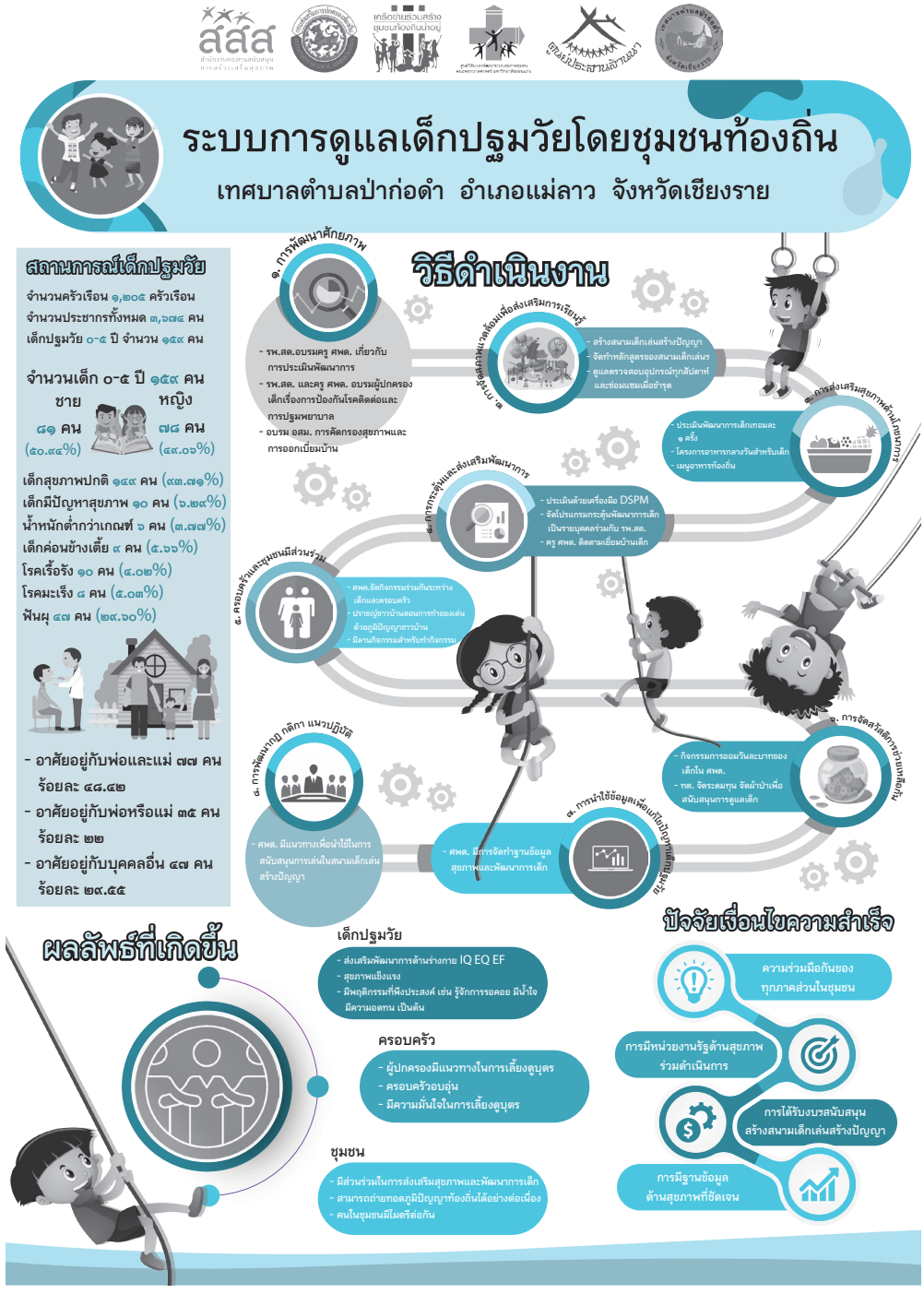
สวัสดิการ ๓๐ บาท กองทุนสวัสดิการเด็กปฐมวัย ส่งเสริมและบริการด้านการเงินให้แก่เด็กตำบลแม่ยวม จัดสวัสดิการตั้งแต่ตั้งครรภ์จนเสียชีวิต การรับบริจาคและระดมทุนผ้าป่าเพื่อปรับปรุงสถานที่ตรวจรักษาพยาบาลสำหรับเด็กในรพ.สต. **๓) การดูแลสุขภาพ** ดังนี้ (๑) การพัฒนาระบบบริการในการตรวจพัฒนาการและการเจริญเติบโต ประสานงานเพื่อนำเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าหรือพิการไปทำกายภาพที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ บริการการแพทย์ฉุกเฉินให้คำปรึกษาและรับส่ง โดยไม่คิดค่าบริการ การลงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ของ ศพค. เพื่อสำรวจข้อมูลการเจ็บป่วยและความต้องการต่างๆของเด็กและครอบครัว (๒) การตรวจคัดกรองเพื่อป้องกันโรค เช่น อสม. ทำหน้าที่ในการตรวจคัดกรองโรคที่อาจเกิดกับเด็ก เป็นต้น (๓) การสร้างจิตอาสาและเครือข่ายในการดูแลสุขภาพเด็กที่บ้าน ซึ่งมีกลุ่มเด็กและเยาวชนจิตอาสา เป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลแม่ยวม **๔) การจัดการสิ่งแวดล้อม** ดังนี้ (๑) การป้องกันโรค เช่น สร้างอ่างล้างมือให้ ศพด. จำนวน ๓ แห่ง และสร้างอ่างล้างเท้าให้แก่ ศพด. จำนวน ๕ แห่ง จัดซื้อน้ำดื่มที่ได้รับการรับรองคุณภาพสำหรับใช้ดื่มใน ศพด. ทำความสะอาดของเล่นเด็กทุกสัปดาห์ เป็นต้น (๒) การป้องกันอุบัติเหตุ เช่น ทำรั้วกั้นประตูที่มีความมั่นคง แข็งแรง ปลอดภัยให้กับศพด.ทั้ง ๕ แห่ง จัดทำแผนระดับตำบลและซ้อมแผนไฟไหม้ แผ่นดินไหว น้ำท่วม ให้กับครูและเด็กในศพด. ตรวจสอบเครื่องเล่นรวมถึงการบำรุงรักษาโดยกองช่างของเทศบาลตำบล เป็นต้น **๕) การสร้างความร่วมมือและจัดการข้อมูล** ดังนี้ (๑) การพัฒนากฎกติกาในศพด. เช่น กำหนดกฎ ระเบียบให้มีการจัดสรรแบ่งส่วนห้องเรียนและห้องอาหาร แยกออกจากกันอย่างชัดเจนใน ศพด.ทั้ง ๕ แห่ง การคัดกรองสุขภาพเด็กทุกเช้าก่อนเข้าศพด. เมื่อพบว่าเด็กมีปัญหาสุขภาพครูต้องดูแลเบื้องต้นและติดตามผู้ปกครองเด็กมารับตัวเด็กเพื่อการดูแลรักษาที่เหมาะสมต่อไป การจำกัดจุดรับส่งเด็กนักเรียน รวมถึงทางเข้าและออกจาก ศพด. เป็นต้น (๒) การจัดทำและนำใช้ข้อมูล เช่น การจัดทำแบบคัดกรองสำหรับเด็กเล็กโดยดูข้อมูลจากสมุดประจำตัวเด็กร่วมด้วย ครูผู้ดูแลเด็กจัดทำโครงการเยี่ยมบ้านเด็กพร้อมกับจัดทำฐานข้อมูลเด็กและครอบครัว สำรวจข้อมูลครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและค้นหาเด็กที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวเพื่อให้การช่วยเหลือ เป็นต้น (๓) การสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา เช่น ออกแบบและวางแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับทุนทางสังคมในพื้นที่ เช่น การออกแบบการเรียนการสอนเฉพาะเป็นรายบุคคลสำหรับเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า โดยความร่วมมือของรพ.สต. กิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว โดย ศพค. พัฒนาชุมชน และ พมจ. เป็นต้น

ผลผลิตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มีดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๖๓๕ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนารอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๑๘๔ คน ประกอบด้วย ศพด.ตำบลแม่ยวม จำนวน ๑๙ คน ชาย จำนวน ๑๐ คน หญิง จำนวน ๙ คน ศพด.บ้านห้วยทราย จำนวน ๑๔ คน ชาย จำนวน ๙ คน หญิง จำนวน ๕ คน ศพด.บ้านห้วยสิงห์ จำนวน ๑๔ คน ชาย จำนวน ๘ คน หญิง จำนวน ๖ คน ศพด.บ้านแม่กองแป จำนวน ๓๕ คน ชาย จำนวน ๑๙ คน หญิง จำนวน ๑๖ คน และ บ้านห้วยโผ จำนวน ๔๕ คน ชาย จำนวน ๓๒ คน หญิง จำนวน ๑๓ คน การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของศพด. ทำให้เด็กได้รับการส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น ตรงต่อเวลา รับผิดชอบ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เป็นต้น นอกจากนั้นเด็กยังได้มีทักษะและพฤติกรรมในการปลูกพืช ผัก และบริโภคอาหารปลอดสารพิษ ซึ่งส่งผลดีต่อสุขภาพ (๒) ผลต่อครอบครัว ครอบครัวได้รับการจัดสวัสดิการจากชุมชนเพื่อการสนับสนุนอาชีพ นำมาสู่การมีรายได้เพื่อใช้สำหรับเลี้ยงดูเด็ก นอกจากนั้นครอบครัวและศพด.ได้รับการสนับสนุนจากทุนทางสังคมอื่นๆ ในชุมชน ที่ส่งเสริมให้ครอบครัวมีความอบอุ่นและเข้มแข็ง ครอบครัวมีแนวทางในการกระตุ้นส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (๓) ผลต่อชุมชน มีการค้นหาและนำทุนทางสังคมต่างๆ ที่มีในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เช่น ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ของเล่นภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กร่วมด้วย เช่น กลุ่ม อสม.น้อย กลุ่มเยาวชนจิตอาสา กลุ่มเยาวชนรักษ์น้ำ เป็นต้น

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จ ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการเพื่อปรับภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็กปฐมวัยให้มีความปลอดภัยและลดความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ การเจ็บป่วย การส่งเสริมในเรื่องเศรษฐกิจครัวเรือน การอบรมในเด็กและครอบครัว การมีกองทุนช่วยเหลือ การสนับสนุนวิทยากรจากหน่วยงานในพื้นที่และกลุ่มทุนทางสังคมในชุมชน เกิดการผลักดันให้หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เห็นความสำคัญของการสร้างพลเมืองคุณภาพตั้งแต่ระดับปฐมวัย



ภาพที่ ๑.๑๐ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย



ภาพที่ ๑.๑๑ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ว่าที่ร้อยตรีดำรงศักดิ์ ขวัญชัย
นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลป่าก่อดำ
เบอร์โทร ๐๘๑-๘๘๓๔๔๖๔

"เทศบาลตำบลป่าก่อดำ พร้อมยกระดับคุณภาพการศึกษา เรามุ่งเน้นเป้าหมายไปที่เด็กที่อยู่ในระบบการจัดการศึกษาของเรา เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพ"

เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อ.แม่ลาว จ.เชียงราย แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๗ ชุมชน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑,๒๐๕ ครัวเรือน ประชากร ๓,๖๗๔ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๑๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๓๓ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๘๑ คน ร้อยละ ๕๐.๙๔ เพศหญิง ๗๘ คน ร้อยละ ๔๙.๐๖ แบ่งเป็นเด็ก อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๑๒๖ คน ร้อยละ ๗๙.๒๕ อายุ ๓-๕ ปี จำนวน ๗๒ คน ร้อยละ ๔๕.๒๘ เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ จำนวน ๑๔๔ คน ร้อยละ ๙๐.๕๖ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัย พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๗๗ คน ร้อยละ ๔๘.๔๒ รองลงมา คือ อาศัยอยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๓๕ คน ร้อยละ ๒๒ และอาศัยอยู่กับบุคคลอื่น จำนวน ๔๗ คน ร้อยละ ๒๙.๕๕ เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่มีพัฒนาการสมวัย จำนวน ๑๔๙ คน ร้อยละ ๙๓.๗๑ และพบว่ามีพัฒนาการช้ากว่าวัย จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๑.๒๖ เด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๑๓๙ คน ร้อยละ ๘๗.๔๒ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ จำนวน ๖ คน ร้อยละ ๓.๗๗ และน้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ จำนวน ๑๔ คน ร้อยละ ๘.๘๑ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๔๗ คน ร้อยละ ๒๙.๖๐

เทศบาลตำบลป่าก่อดำได้มีการวางรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยในพื้นที่ มุ่งเน้นเป้าหมายไปที่เด็กที่อยู่ในระบบการจัดการศึกษาของเทศบาลตำบลป่าก่อดำ ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลป่าก่อดำ ได้มีการนำกระบวนการค้นหาและนำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ มาประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ไปสู่ความเป็นเลิศ เริ่มจากการเทียบเคียงผลการประเมินตนเองในด้านกระบวนการและผลลัพธ์กับค่ามาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างการพัฒนาระหว่างผลการประเมินตนเองกับมาตรฐานความเป็นเลิศ

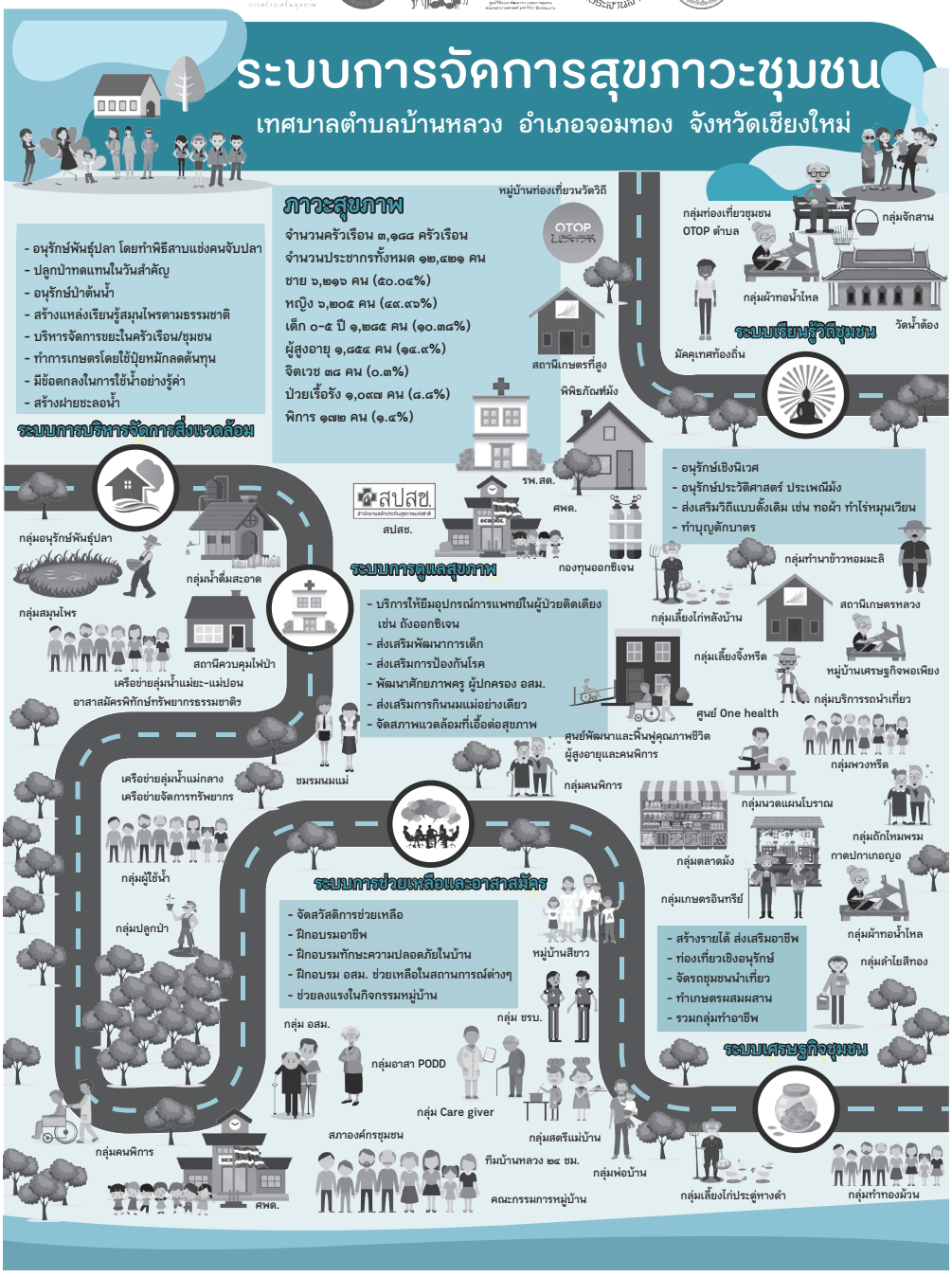
แล้วนำผลของการเปรียบเทียบมาวางแผนปรับปรุงกระบวนการ และผลลัพธ์เพื่อปรับปรุงแนวทางการพัฒนาคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และผู้เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กและศพด. เพื่อเป็นต้นแบบระบบการพัฒนาคุณภาพ คือ การที่ครู ผู้ดูแลเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความเข้าใจและได้ปฏิบัติงานจริงยกระดับการดูแลเด็กปฐมวัย มีโครงการหน่วยวิชาการสร้างเสริมศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการดูแลเด็กปฐมวัย สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลป่าก่อดำ ได้ยกระดับเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเครือข่ายต้นแบบจังหวัดเชียงราย

การพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ดังนี้ ๑) การพัฒนาศักยภาพครู ผู้ปกครองและผู้ดูแล โดย รพ.สต. อบรมครูศพด. เกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการ รพ.สต. และครูศพด. ร่วมจัดอบรมผู้ปกครองเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อและการปฐมพยาบาลเบื้องต้นกรณีเกิดอุบัติเหตุหรือภาวะฉุกเฉินในเด็ก อสม. ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการคัดกรองโรคเบื้องต้น และร่วมออกเยี่ยมบ้านกับครูศพด. (๒) การส่งเสริมสุขภาพด้านโภชนาการ มีการประเมินพัฒนาการเด็กเทอมละ ๑ ครั้ง มีโครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็ก การจัดทำเมนูอาหารรายเดือนที่ครอบคลุมอาหารท้องถิ่นและอาหารเสริม (๓) การกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการ มีการประเมินพัฒนาการด้วยเครื่องมือ DSPM จัดโปรแกรมกระตุ้นพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคลโดยดำเนินการร่วมกับ รพ.สต. รพ.แม่ลาว และครูศพด. รวมทั้งการออกติดตามเยี่ยมบ้านเด็กร่วมกัน (๔) การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและมีการจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้สนามเด็กเล่น (๕) การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลเด็ก ศพค. จัดกิจกรรมเสริมสร้างความอบอุ่นและความเข้มแข็งของครอบครัว ส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านร่วมสอนเด็กใน ศพด. ฝึกทักษะการทำของเล่นด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน เทศบาลสนับสนุนให้มีลานกิจกรรมในชุมชนสำหรับการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การเล่นกีฬา การออกกำลังกายของเด็ก และสมาชิกในครอบครัวหรือคนในชุมชน

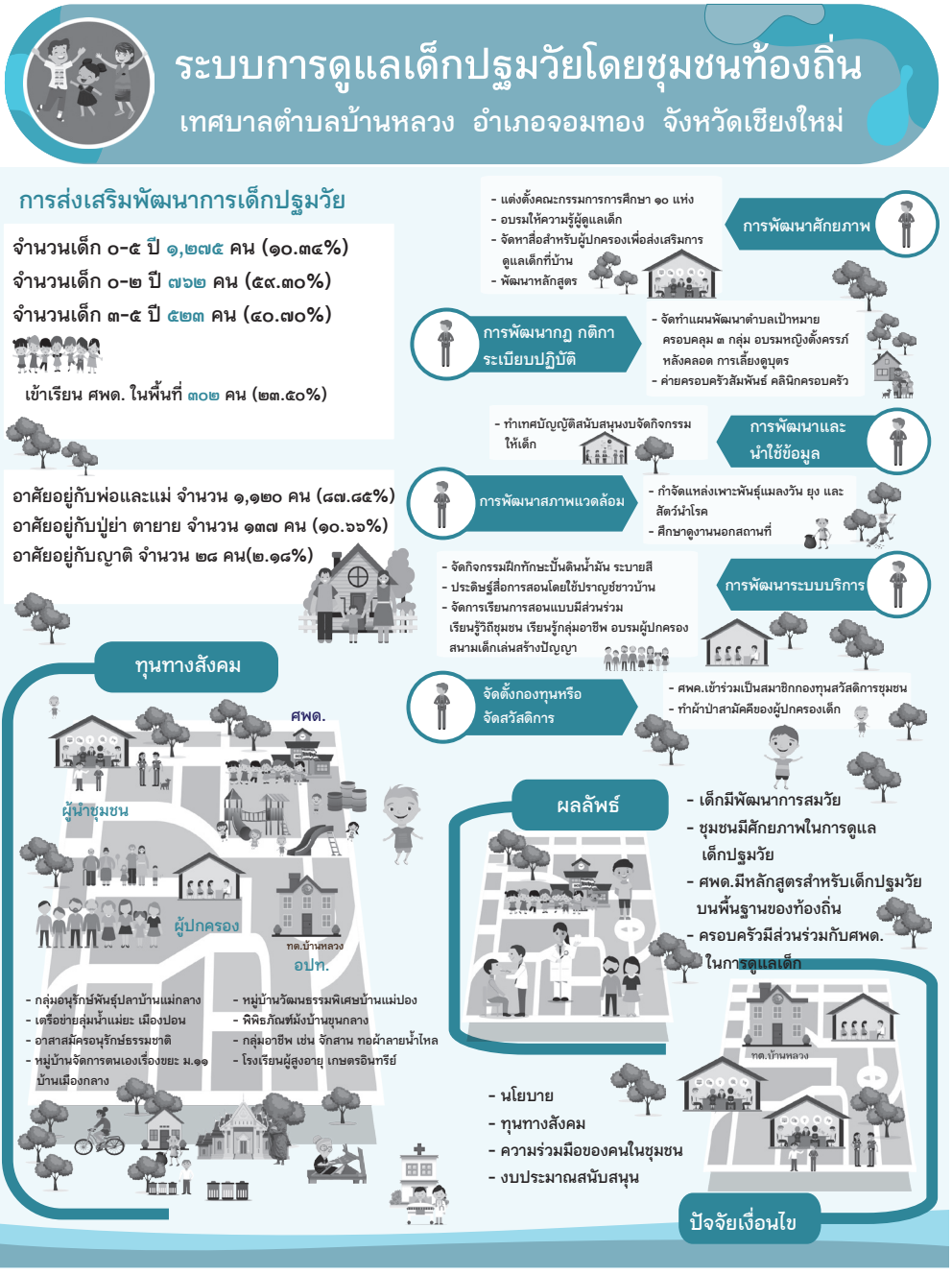
ผลผลิตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เด็กปฐมวัยที่เข้าเรียนในศพด. จำนวน ๑๔๔ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก อสม. ได้รับการพัฒนาทักษะเพื่อการดูแลสุขภาพและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ศพด. และเทศบาลมีแนวทางในการพัฒนา

เด็กปฐมวัยในทุกมิติ การจัดการเรียนรู้ (หลักสูตร) และมีการจัดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย มีสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเกิดขึ้นในพื้นที่ เป็นต้นแบบระดับประเทศ ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

ผลกระทบที่เกิดขึ้น เด็กมีสุขภาพดี ได้รับการดูแลครอบคลุมทุกด้าน ครอบครัวมีความอบอุ่นเข้มแข็ง มีการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนที่ปลอดภัย เพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพของเด็กและครอบครัว



ภาพที่ ๑.๑๒ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่



ภาพที่ ๑.๑๓ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

นายก่อชิ เพชรไพรพณาวัลย์
นายกเทศมนตรีตำบลบ้านหลวง
เบอร์โทร ๐๙๖-๖๕๓๕๕๓๕

เทศบาลตำบลบ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๙ หมู่บ้าน ประกอบด้วย ๓ ชนเผ่า ได้แก่ ชนเผ่าม้ง จำนวน ๒ หมู่บ้าน ชนเผ่าปกาเกอญอ จำนวน ๘ หมู่บ้าน ชนเผ่าพื้นเมือง จำนวน ๙ หมู่บ้าน พื้นที่ทั้งหมด ดังนี้ หมู่ที่ ๕ บ้านขุนยะ หมู่ที่ ๖ บ้านป่าแขม หมู่ที่ ๗ บ้านขุนกลาง หมู่ที่ ๘ บ้านผาหมอน หมู่ที่ ๙ บ้านเมืองอาง หมู่ที่ ๑๐ บ้านแม่หอย หมู่ที่ ๑๑ บ้านเมืองกลาง หมู่ที่ ๑๒ บ้านหัวเสือ หมู่ที่ ๑๓ บ้านน้ำลัด หมู่ที่ ๑๔ บ้านปะ หมู่ที่ ๑๕ บ้านแม่ปอน หมู่ที่ ๑๖ บ้านตาดมื่น หมู่ที่ ๑๗ บ้านอ่างกาน้อย หมู่ที่ ๑๘ บ้านแม่ยะน้อย หมู่ที่ ๑๙ บ้านห้วยเฮี๊ยะ หมู่ที่ ๒๐ บ้านน้ำตกแม่กลาง หมู่ที่ ๒๑ บ้านกู่ฮ่อสามัคคี หมู่ที่ ๒๒ บ้านหนองหล่ม หมู่ที่ ๒๓ บ้านใหม่ห้วยเฮี๊ยะ อาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับต.แม่วิน อ.แม่วาง ต.สันติสุข อ.ดอยหล่อ ทิศใต้ติดต่อกับต.ดอยแก้ว ต.สบเตี๊ยะ และเทศบาลตำบลจอมทอง ทิศตะวันออกติดต่อกับต.ข่วงเปา อ.จอมทอง ต.ดอยหล่อ อ.ดอยหล่อ ทิศตะวันตกติดต่อกับต.ช่างเคิ่ง ต.ท่าผา และ ต.กองแขก อ.แม่แจ่ม จำนวนครัวเรือน ๓,๑๘๘ ครัวเรือน

ประชากร ๑๒,๔๒๑ คน แบ่งเป็น ชาย ๖,๒๑๖ คน ร้อยละ ๕๐.๐๔ หญิง ๖,๒๐๕ คน ร้อยละ ๔๙.๙๖ อัตราพึ่งพิง ๕๔ คนต่อวัยแรงงาน ๑๐๐ คน เด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๑,๒๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓๔ ของประชากรทั้งหมด เป็นชาย ๖๖๗ คน ร้อยละ ๕๑.๙๐ หญิง ๖๑๘ คน ร้อยละ ๔๘.๑๐ แบ่งเป็นเด็ก ๐-๒ ปี จำนวน ๗๖๒ คน ร้อยละ ๕๙.๓๐ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๕๒๓ คน ร้อยละ ๔๐.๗๐ การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัยดังนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๑,๑๒๐ คน ร้อยละ ๘๗.๑๖ รองลงมาอยู่กับอยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๑๓๗ คน ร้อยละ ๑๐.๖๖ อาศัยกับคนอื่นที่ จำนวน ๒๘ คน ร้อยละ ๒.๑๘ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๓๐๒ คน

ร้อยละ ๒๓.๕๐ เข้าเรียนนอก ศพด. ในพื้นที่จำนวน ๒๖๒ คน ร้อยละ ๒๐.๓๙ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด เด็กปฐมวัยที่มีสุขภาพปกติ ๑,๑๙๘ คน ร้อยละ ๙๓.๒๓ เด็กที่มีปัญหาสุขภาพ ๘๗ คน ร้อยละ ๖.๗๗ แยกเป็นเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า ๑๕ คน ร้อยละ ๑.๑๗ รับวัคซีนไม่ครบ ๖ คน ร้อยละ ๐.๔๗ ฟันผุ ๔๒ คน ร้อยละ ๓.๒๖ มีโรคเรื้อรัง ๒ คน ร้อยละ ๐.๑๖ น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์อายุ ๒๒ คน ร้อยละ ๑.๗๑

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลบ้านหลวง ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมผ่าน ๔ ฐานคิด ประกอบด้วย ฐานคิดที่ ๑ พัฒนาศักยภาพคน มุ่งเน้นส่งเสริมให้คนในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร กลุ่มองค์กร ภาคประชาชน มีความรู้ในการพัฒนาชุมชน รวมถึงสร้างให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ ให้ทุกคนได้แสดงบทบาทของตนเอง มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ฐานคิดที่ ๒ การจัดการตนเอง มุ่งเน้นให้ชุมชนจัดการปัญหาและความต้องการด้วยตนเอง ก่อนที่จะรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ฐานคิดที่ ๓ การทำงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นการทำงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักนิติธรรม (การตราข้อบังคับ กติกา ให้ทันสมัยและเป็นธรรม) หลักคุณธรรม (มีความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ) หลักความโปร่งใส (เปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับทราบ) หลักความมีส่วนร่วม (เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมเสนอ) หลักความรับผิดชอบ (ให้บริการแก่ประชาชนทันท่วงที) และหลักความคุ้มค่า (จัดสรรและใช้งบประมาณอย่างประหยัดและคุ้มค่า) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประโยชน์สุขแก่ประชาชน ฐานคิดที่ ๔ สร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบ ร่วมปรับปรุง ร่วมรับผลประโยชน์ โดยการนำใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่คือ กินอิ่ม นอนอุ่น ชุ่มฉ่ำน้ำท่า ท่องเที่ยงพัฒนา ผืนป่าเขียวขจี เศรษฐกิจดีแบบพอเพียง โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่อย่างน้อย ๔ ส่วนคือ เทศบาลตำบลบ้านหลวง รพ.สต.จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ รพ.สต.บ้านแม่หอย รพ.สต.บ้านเมืองกลาง รพ.สต.ดอยอินทนนท์ และรพ.สต.บ้านใหม่ห้วยเฮี๊ยะ ศพด. จำนวน ๑๐ แห่ง ได้แก่ ศพด.บ้านป่าแขม ศพด.บ้านขุนกลาง ศพด.บ้านผาหมอน ศพด.บ้านแม่ปอน ศพด.บ้านแม่กลางหลวง ศพด.บ้านอ่าง กาน้อย ศพด.แม่ยะน้อย ศพด.น้ำตกแม่กลาง ศพด.บ้านหนองหล่ม ศพด.เด่นสัน และทุนทางสังคมในชุมชน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลบ้านหลวง กศน.อำเภอจอมทอง กองทุนหลักประกันสุขภาพ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มนมแม่ ชมรมกำนัน

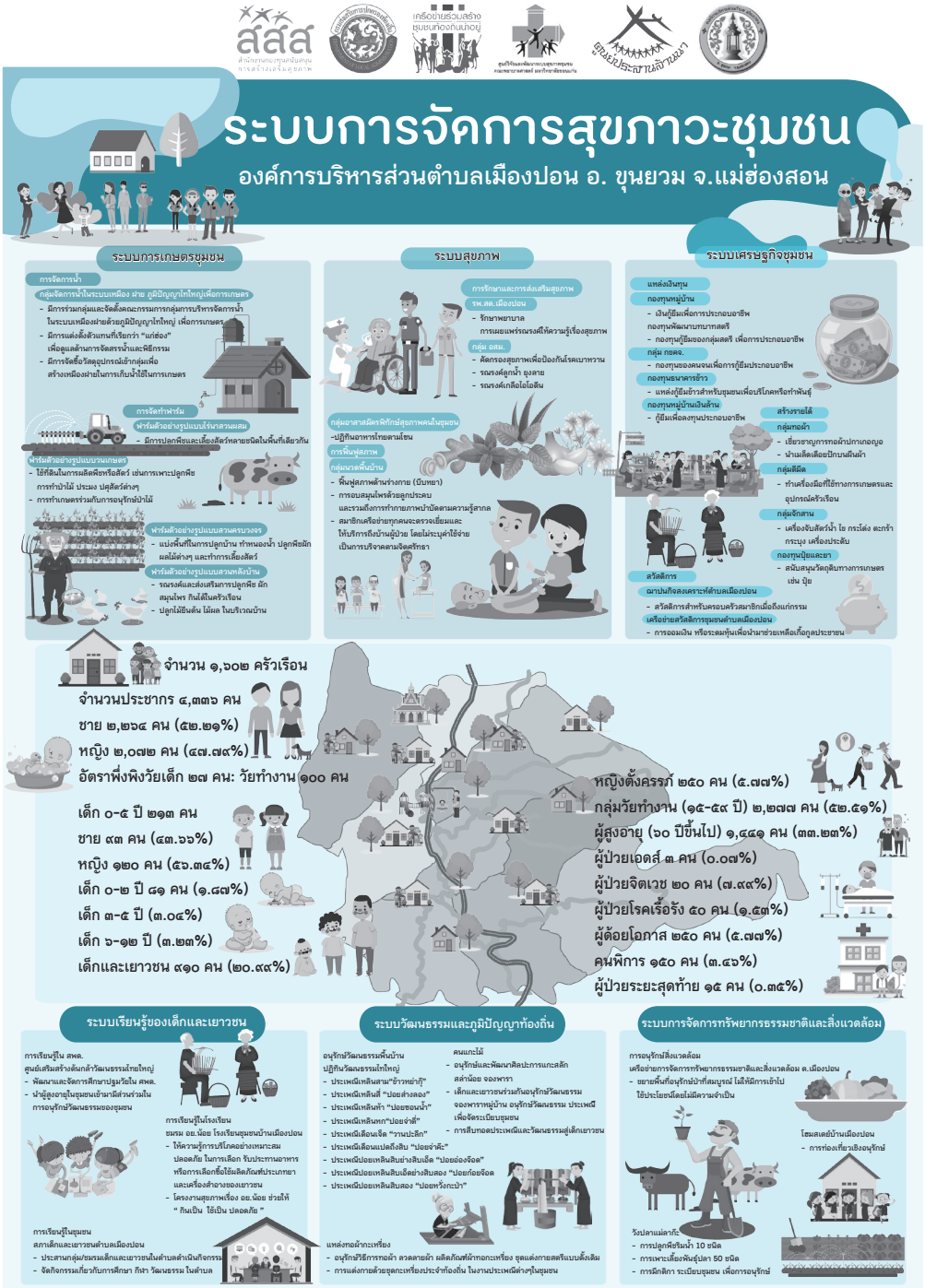
ผู้ใหญ่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมดอกไม้ป่า วัดน้ำต้อง วัดน้ำตกแม่กลาง โบสถ์คริสตจักร มูลนิธินักบุญคามิลโลแห่งประเทศไทย ศูนย์ฝึกอบรมเด็กบ้านแม่ปอน กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วยการดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ **งานเด่นที่เน้นการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย** โดยมีงานและกิจกรรม ดังนี้ ๑) การส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรคขั้นพื้นฐาน จัดทำโครงการศพด.ปลอดโรค โภชนาการสมวัย ๒) พัฒนาศักยภาพครูและผู้ปกครองในการดูแลเด็ก ๓) ส่งเสริมการกินนมแม่อย่างเดียว ในระยะ ๖ เดือนแรก ๔) ส่งเสริมเด็ก ๐-๕ ปี ได้รับบริการทางสาธารณสุขร้อยละ ๑๐๐ ๕) สนับสนุนโรงเรียน อสม.เชี่ยวชาญด้านแม่และเด็ก ๖) การช่วยเหลือฉุกเฉินและส่งต่อ ๒๔ ชั่วโมง ๗) จัดค่ายครอบครัวสัมพันธ์ คลินิกครอบครัว ให้ความรู้การช่วยเหลือเด็กจมน้ำ ๘) อบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง และผู้ดูแลเด็ก ในด้านภาวะโภชนาการ ภาวะน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ (โรคผอม) และภาวะโภชนาการสูงหรือเกินกว่าเกณฑ์ (โรคอ้วน) และจัดหาอาหารกลางวันให้เด็กเล็กทุกคน ได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการครบ ๕ หมู่ (๙) ตรวจคัดกรองโรคติดต่อเด็กทุกวัน กรณีพบความผิดปกติ เจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อ ให้ผู้ปกครองนำเด็กกลับบ้านและแนะนำให้ไปตรวจรักษาที่ รพสต. หรือ รพ. **งานที่หนุนเสริมกัน** ประกอบด้วย ๑) การเรียนรู้วิถีชุมชน มีงานและกิจกรรม ประกอบด้วย (๑) ส่งเสริมการอนุรักษ์และช่วยกันรักษาธรรมชาติเชิงนิเวศ (๒) ส่งเสริมการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ประเพณีม้ง (๓) จัดกิจกรรมทำบุญตักบาตร (๔) ศึกษานอกสถานที่ ดูวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น การทอผ้า การทำไร่หมุนเวียนและประเพณีทางศาสนา ดูงานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของชมรมแม่บ้าน (โครงการนวัตวิถี) หมู่บ้านวัฒนธรรมพิเศษบ้านแม่ปอน พิพิธภัณฑ์ม้ง บ้านขุนกลาง กลุ่มจักสาน โรงเรียนผู้สูงอายุ สภาเด็กและเยาวชน ตำบลบ้านหลวง กลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ชุมชนบ้านผาหมอน OTOP ตำบลบ้านหลวง กลุ่มผ้าทอลายน้ำไหล สถานีเกษตรที่สูง หมู่บ้านท่องเที่ยวนวัตวิถี หมู่ ๑๐ บ้านแม่หอย วัดน้ำต้อง เป็นต้น ๒) การส่งเสริมคุณภาพและสร้างการพัฒนาการที่เหมาะสำหรับเด็ก งานและกิจกรรม ประกอบด้วย (๑) การเรียนการสอนโดยใช้สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น (๒) จัดมุมพัฒนาการเด็กต้นแบบ (๓) สร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา (๔) จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (๕) ส่งเสริมและประเมินพัฒนาการเด็กเล็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (๖) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ๔ ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผ่านกิจกรรม ๖ หลัก ๓) การดูแลสิ่งแวดล้อม งานและกิจกรรม ประกอบด้วย (๑) ปรับปรุงภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมและซ่อมแซมอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เป็นไปตามมาตรฐาน

มีความพร้อมในการใช้งานและเกิดความปลอดภัยต่อเด็ก (๒) ดำเนินงานก่อสร้างอาคาร ศพด. ตามแบบอาคารของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จำนวน ๒ แห่ง (๓) ดำเนินการจัดหารั้วและประตู (๔) จัดหาเครื่องเล่นสนามให้แก่เด็กเล็ก (๕) จัดสถานที่ประกอบอาหาร (๖) มีห้องส้วม ที่ล้างมือสำหรับเด็ก (๗) จัดทำแผนป้องกันภัย อุบัติเหตุฉุกเฉิน ๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จัดการซ้อมแผนอพยพเด็กและครูผู้ดูแลเด็ก ในกรณีเกิดเหตุไฟไหม้ แผ่นดินไหว และการติดตั้งถังดับเพลิงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยทีมบ้านหลวง ๒๔ ชั่วโมง

ผลผลิตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มีดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๑,๒๘๗ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๓๐๒ คน ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านขุนกลาง จำนวน ๕๕ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านผาหมอน จำนวน ๓๐ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านป่าแขม จำนวน ๒๒ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองหล่ม จำนวน ๒๐ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่ปอน จำนวน ๑๓ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านอ่างกาน้อย จำนวน ๑๖ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่กลางหลวง จำนวน ๒๕ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่ยะน้อย จำนวน ๔๐ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านน้ำตกแม่กลาง จำนวน ๕๓ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเด่นสัน จำนวน ๒๘ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา เสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำใช้นวัตกรรมสื่อการสอนจากภูมิปัญญาที่ศพด.ได้พัฒนาขึ้น เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเองและพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีทางสังคม เช่น การแบ่งปัน การผลัดเปลี่ยน การช่วยเหลือ การอดทนต่อการรอคอย ความยืดหยุ่น เป็นต้น นอกจากนี้เด็กปฐมวัยมีสุขภาพที่ดีได้รับประทานอาหารปลอดภัยจากโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการของพื้นที่ ดังนี้ ๑) การทำงานร่วมมือเป็นเครือข่าย โดยอาศัยความร่วมมือของท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน องค์กรชุมชน ครูบุคลากรในศพด.ทั้ง ๑๐ แห่ง รพ.สต. ๔ แห่ง ศพค. และครอบครัวเด็กปฐมวัย ๒) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น หน่วยงานพัฒนาชุมชนจากอำเภอ กลุ่มคริสตจักร ๓) การมีระบบข้อมูลตำบลและข้อมูลเด็กปฐมวัย



ภาพที่ ๑.๑๔ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดเชียงใหม่

ระบบดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน อ. ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน

จำนวน ๑๖๐๒ ครัวเรือน
จำนวนประชากร ๔๓๓๖ คน
ชาย ๒๒๖๔ คน (๕๒.๒๑%)
หญิง ๒๐๗๒ คน (๔๗.๗๙%)
อัตราพึ่งพิงวัยเด็ก ๒๗ คน: วัยทำงาน ๑๐๐ คน
เด็ก ๐-๕ ปี ๒๑๓ คน
ชาย ๙๓ คน (๔๓.๖๖%)
หญิง ๑๒๐ คน (๕๖.๓๔%)
เด็ก ๐-๒ ปี ๘๑ คน (๑.๘๗%)
เด็ก ๓-๕ ปี (๓.๐๔%)
เด็ก ๖-๑๒ ปี (๓.๒๓%)
เด็กและเยาวชน ๙๑๐ คน (๒๐.๙๙%)

สุขภาพเด็กปฐมวัย
น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๑๘ คน (๓.๗๖%)
น้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ ๘ คน (๑.๘๘%)
เตี้ย ๑๖ คน (๗.๕๑%)
อ้วน ๘ คน (๓.๗๕%)
ผอม ๑๗ คน (๗.๙๘%)
ฟันผุ ๑๙๕ คน (๙๑.๕๕%)
พัฒนาการช้ากว่าวัย ๒๗ คน (๑๗.๓๓%)
ในระยะ ๖ เดือนที่ผ่านมา
เด็กปฐมวัยมีภาวะเจ็บป่วยฉุกเฉิน ๒๔ คน (๑๑.๒๗%)

ทุนทางสังคม

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเมืองปอน
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองแห้ง
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านมะหินหลวง
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านเมืองปอน
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านแม่ลาก๊ะ
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านท่าหินส้ม
สาธารณสุขอำเภอขุนยวม

ปัจจัยความสำเร็จ

- กลไกการจัดการ มีการจัดระบบการดำเนินงานลักษณะ คนทำ คนนำ และคนหนุน
- กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคส่วนราชการในการยกระดับการพัฒนาเด็กปฐมวัย
- การพัฒนาศักยภาพของครูผู้ดูแลเด็กที่มีอย่างต่อเนื่อง
- การหนุนเสริมจากองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน
- การเชื่อมโยงงานตำบลสุขภาวะ ที่ได้รับการสนับสนุนจาก สสส.

การดำเนินงาน

การส่งเสริมพัฒนาการด้านการเรียนรู้
- หลักสูตรการเรียนรู้รูปแบบวัฒนธรรมท้องถิ่น "ต้นกล้าวัฒนธรรม"
- นวัตกรรมโครงการ "เล่น สุข เบิกบาน สำราญใจ"
- เน้นการเปิดโลกทัศน์ การเล่นให้เกิดการเรียนรู้

ด้านสุขอนามัย
- การตรวจวัดไข้เด็ก หรือสังเกต เพื่อคัดกรองเด็กทุกวัน เพื่อป้องกันโรค
- การจัดระเบียบ ชำระ ล้างของเล่น เป็นประจำทุกสัปดาห์
- ส่งเสริมการดูแลตัวเอง ล้างมือ ล้างเท้า แปรงฟัน อย่างถูกต้องเป็นประจำทุกวัน

ด้านโภชนาการ
- อาหารไทใหญ่/ปาเกอญอ (อาหารท้องถิ่น) กินปลอดภัย เติบโตแข็งแรง
- รพสต.ช่วยดูแลเรื่องอาหารที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย
- ลด หวาน มัน เค็ม

ด้านสภาพแวดล้อม
- จัดการสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (แต่งสวนให้รมรื่น/จัดของเล่น หนังสือ ให้เป็นระเบียบ)
- นวัตกรรม "ห้องเรียน ห้องเล่น"

การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค
- วางแผนการจัดการรับมือ โรคมือเท้าปาก และโรคติดต่ออื่นๆ
- โครงการกำจัดเหาประจำสัปดาห์ (ใช้วัสดุธรรมชาติท้องถิ่น)
- นวัตกรรม การออกกำลังกาย "ขยับๆ ร้องๆ เต้นๆ"

ผลลัพธ์

เด็กปฐมวัยมีพัฒนาดีขึ้นเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ร้อยละ ๑๐๐ %

เด็กปฐมวัยป่วยไข้เลือดออกและมือเท้าปากลดลง ร้อยละ ๓๕ %

ผู้ปกครองมีความรู้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่ต่อยอดจาก ศพด. ร้อยละ ๒๕ %

ขยายผลการเรียนรู้หรือเป็นแหล่งเรียนรู้ในระดับอำเภอ

ภาพที่ ๑.๑๕ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดเชียงใหม่

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นายสมชาย วงษ์จันทธนพงษ์
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน
เบอร์โทร ๐๖๑-๓๔๒๓๙๗๙

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๐ หมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น ๑,๖๐๒ ครัวเรือน ประชากร ๔๓๓๖ คน ชาย ๒๒๖๔ คน ร้อยละ ๕๒.๒๑ หญิง ๒๐๗๒ คน ร้อยละ ๔๗.๗๙ อัตราพึ่งพิงวัยเด็ก ๒๗ คนต่อวัยทำงาน ๑๐๐ คน เด็ก ๐-๕ ปี ๒๑๓ คน ชาย ๙๓ คน ร้อยละ ๔๓.๖๖ หญิง ๑๒๐ คน ร้อยละ ๕๖.๓๔ เด็ก ๐-๒ ปี ๘๑ คน ร้อยละ ๑.๘๗ เด็ก ๓-๕ ปี ร้อยละ ๓.๐๔ เด็กปฐมวัย ๒-๕ ปี ที่เข้าเรียนใน ศพด.ในพื้นที่ ๘๐ คน ร้อยละ ๓๗.๖๐เข้าเรียนใน ศพด. นอกพื้นที่ ๘๐ คน ร้อยละ ๓๗.๖๐ สุขภาพเด็กปฐมวัย พบว่า น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๑๘ คน ร้อยละ ๓.๗๖ น้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ ๘ คน ร้อยละ ๑.๘๘ เตี้ย ๑๖ คน ร้อยละ ๗.๕๑ อ้วน ๘ คน ร้อยละ ๓.๗๕ ผอม ๑๗ คน ร้อยละ ๗.๙๘ ฟันผุ ๑๙๕ คน ร้อยละ ๙๑.๕๕ พัฒนาการช้ากว่าวัย ๒๗ คน ร้อยละ ๑๗.๓๗ ในระยะ ๖ เดือนที่ผ่านมา เด็กปฐมวัยมีภาวะเจ็บป่วยฉุกเฉิน ๒๔ คน ร้อยละ ๑๑.๒๗ เช่น ไข้สูง หอบ หกล้ม เป็นต้น

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการพัฒนาชุมชนโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน มีการยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนารายได้ เพื่อความอยู่ดีมีสุข และมีการคำนึงถึงสุขภาพในทุกนโยบายและการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่ คือ ตำบลแห่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พิทักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาคุณภาพชีวิต น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่ อย่างน้อย ๔ ส่วน คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๓ แห่ง คือ รพ.สต.บ้านเมืองปอน รพ.สต.บ้านท่าหินส้ม และรพ.สต.บ้านแม่ลาก๊ะ มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ ศพด.บ้านเมืองปอน ศพด.บ้านหนองแห้ง และ ศพด.

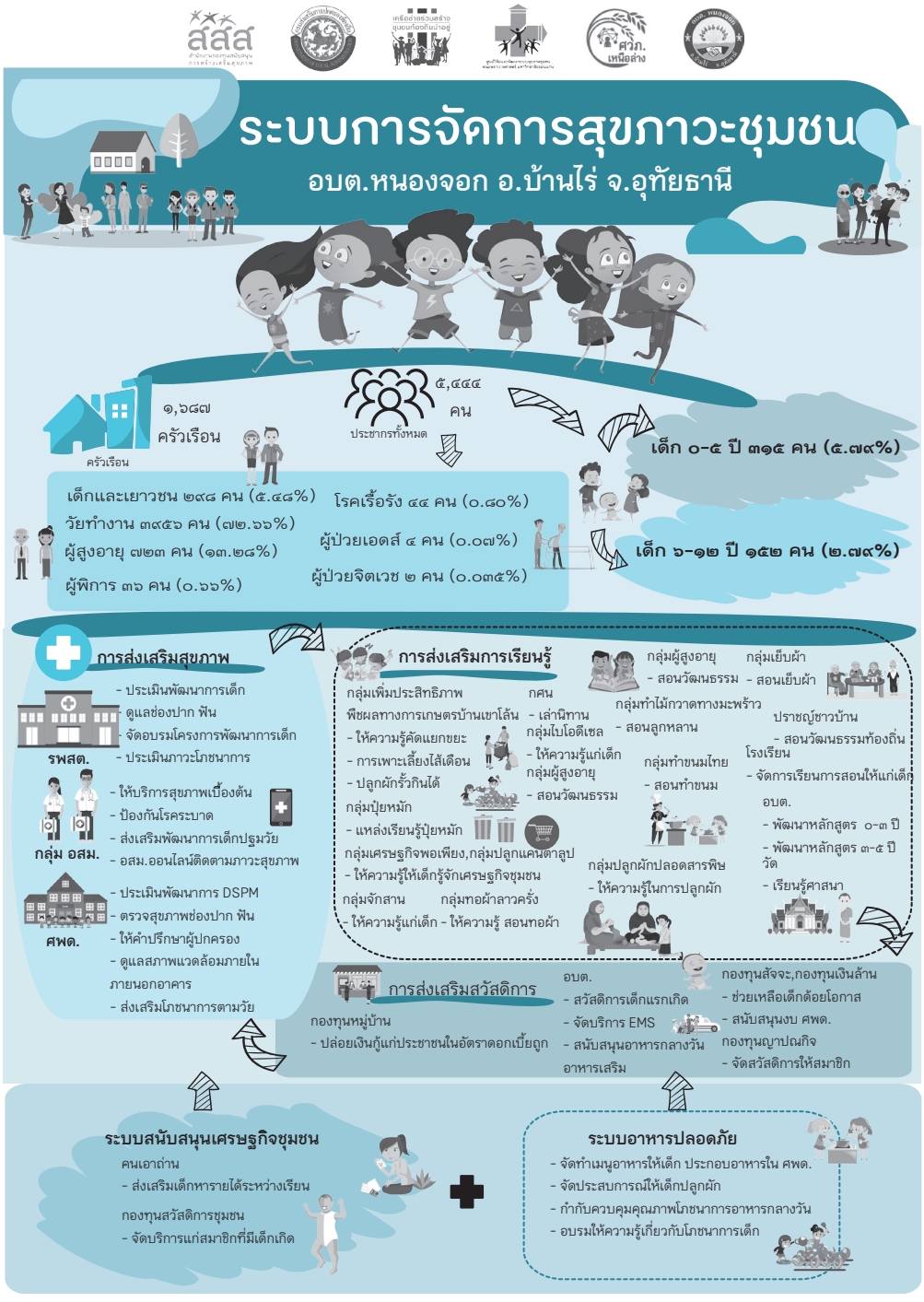
บ้านมะหินหลวง และทุนทางสังคมในชุมชน เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มเยาวชนจิตอาสา กลุ่มเยาวชนสัมพันธ์ กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรดอกเอื้องงาม แหล่งเรียนรู้ไม้กวาดดอกหญ้าผู้สูงอายุและสวนครบวงจร

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัย มีการดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ ๑) งานเด่นที่เน้นการพัฒนาศักยภาพและสร้างการเรียนรู้ ประกอบด้วย (๑) จัดกิจกรรมฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กใน ศพด. อสม. และผู้ปกครองในการดูแลเด็กปฐมวัย ได้แก่ การผลิตสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย การดูแลสุขภาพเมื่อเจ็บป่วย การช่วยเหลือเด็กเมื่อประสบอุบัติเหตุเบื้องต้น การเฝ้าระวังโรคติดต่อ การประเมินพัฒนาการเด็กโดยใช้เครื่องมือ DSPM และการส่งเสริมพัฒนาการตามวัย เป็นต้น (๒) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสร้างการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ การทำไม้กวาด กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรดอกเอื้องงาม เป็นต้น (๓) จัดกิจกรรมทำขนมและอาหาร เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษใน ศพด. และเก็บมาประกอบอาหารกลางวัน ๒) งานที่หนุนเสริมกัน ประกอบด้วย (๑) การจัดสวัสดิการช่วยเหลือกัน ส่งเสริมการออมในเด็ก และครอบครัว จัดตั้งกองทุนให้กู้ยืมประกอบอาชีพสำหรับผู้ปกครองเด็ก (๒) การดูแลสุขภาพ จัดทำแนวทางในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย เฝ้าระวังและป้องกันโรคเด็กปฐมวัย มีการคัดกรองสุขภาพเด็ก การให้คำแนะนำผู้ปกครองในการดูแลและส่งต่อเพื่อรับการตรวจรักษา การควบคุมป้องกันโรคและการจัดการการระบาดของโรคติดต่อในศพด. (๓) การจัดสภาพแวดล้อมใน ศพด.ที่เอื้อต่อการดูแลเด็กปฐมวัย เช่น อ่างล้างมือ ทำความสะอาดของเล่นเด็กทุกสัปดาห์ ทำรั้วกั้นประตูที่มีความมั่นคง แข็งแรง ปลอดภัย จัดทำแผนระดับตำบลและซ้อมแผนไฟไหม้ แผ่นดินไหว น้ำท่วม ตรวจสอบเครื่องเล่นรวมถึงการบำรุงรักษาโดยกองช่าง เป็นต้น (๔) การเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของ ศพด.และชุมชนออกแบบและวางแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับทุนทางสังคมในพื้นที่ เช่น การออกแบบการเรียนการสอนเฉพาะเป็นรายบุคคลสำหรับเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า โดยความร่วมมือของรพ.สต. กิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว โดย ศพค. พัฒนาชุมชน และ พมจ. เป็นต้น การจัดการข้อมูลที่มีอยู่ในพื้นที่ มาวิเคราะห์ นำใช้ในการค้นหาทุนและศักยภาพของชุมชน ในการจัดการพื้นที่เพื่อการดูแลเด็กปฐมวัย และสร้างกติการ่วมกันของกลุ่มองค์กรในพื้นที่ เพื่อการจัดการทุนในการดูแลเด็กปฐมวัยและการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมอาสาลงแรง

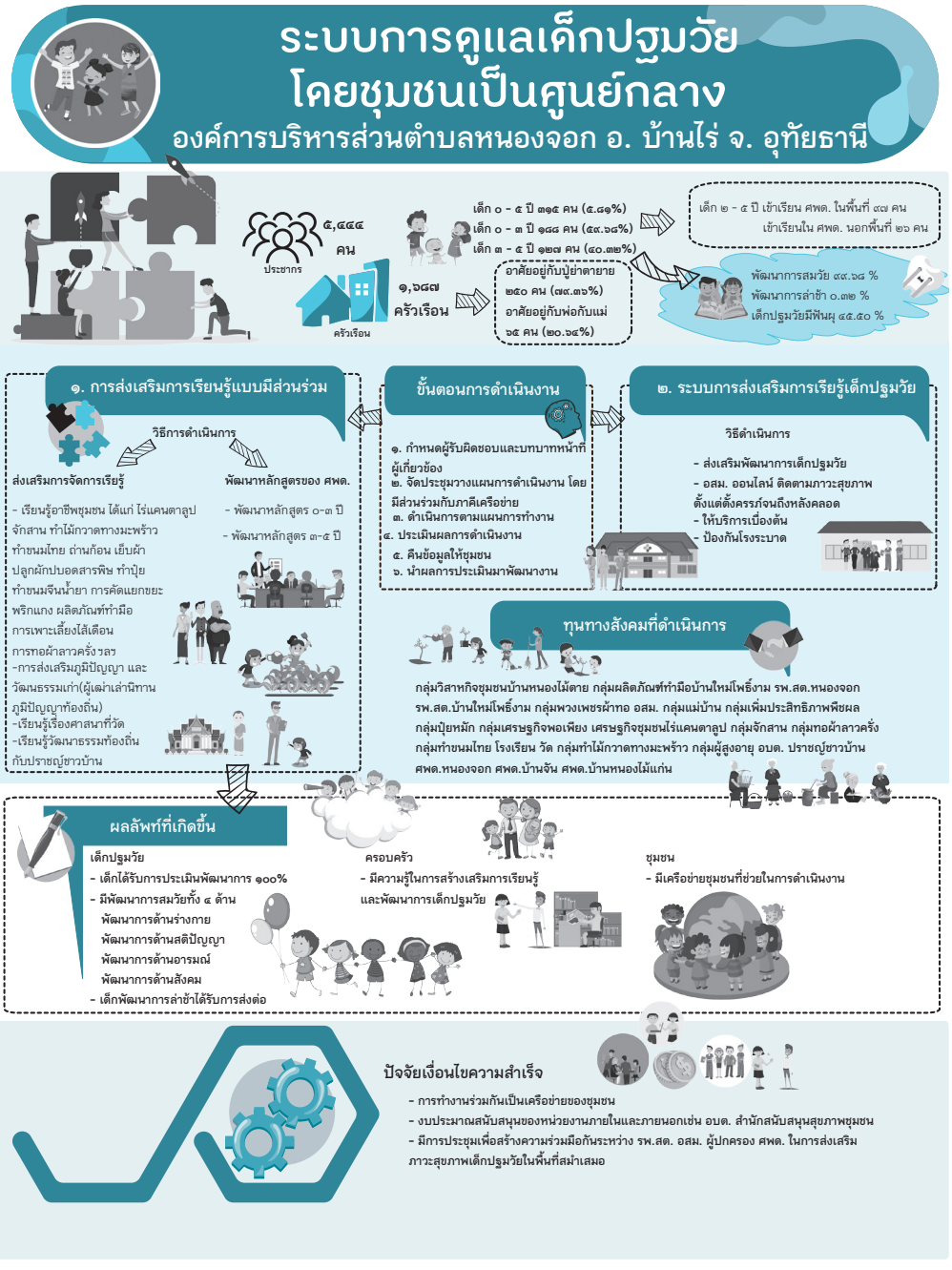
ผลผลิตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มีดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๒๑๓ คน

ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๗๒ คน ประกอบด้วย ศพด.เมืองปอน จำนวน ๒๕ คน ชาย จำนวน ๑๖ คน หญิง จำนวน ๙ คน ศพด.บ้านหนองแห้ง จำนวน ๑๘ คน ชาย จำนวน ๙ คน หญิง จำนวน ๙ คน ศพด. บ้านมะหินหลวง จำนวน ๑๖ คน ชาย จำนวน ๑๑ คน หญิง จำนวน ๕ คน ได้รับการดูแลและส่งเสริมพัฒนาตามวัยที่ครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน (ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (๒) ผลต่อครอบครัว ได้รับการพัฒนาทักษะเพื่อการดูแลสุขภาพและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (๓) ผลต่อชุมชน มีการค้นหาและนำทุนทางสังคมต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

ภาคเหนือตอนล่าง



ภาพที่ ๑.๑๖ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจอก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี



ภาพที่ ๑.๑๗ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจอก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจอก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

นายอาทิตย์ ภูมิพัฒน์
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองจอก
เบอร์โทร ๐๕๖-๕๙๒๐๘๙

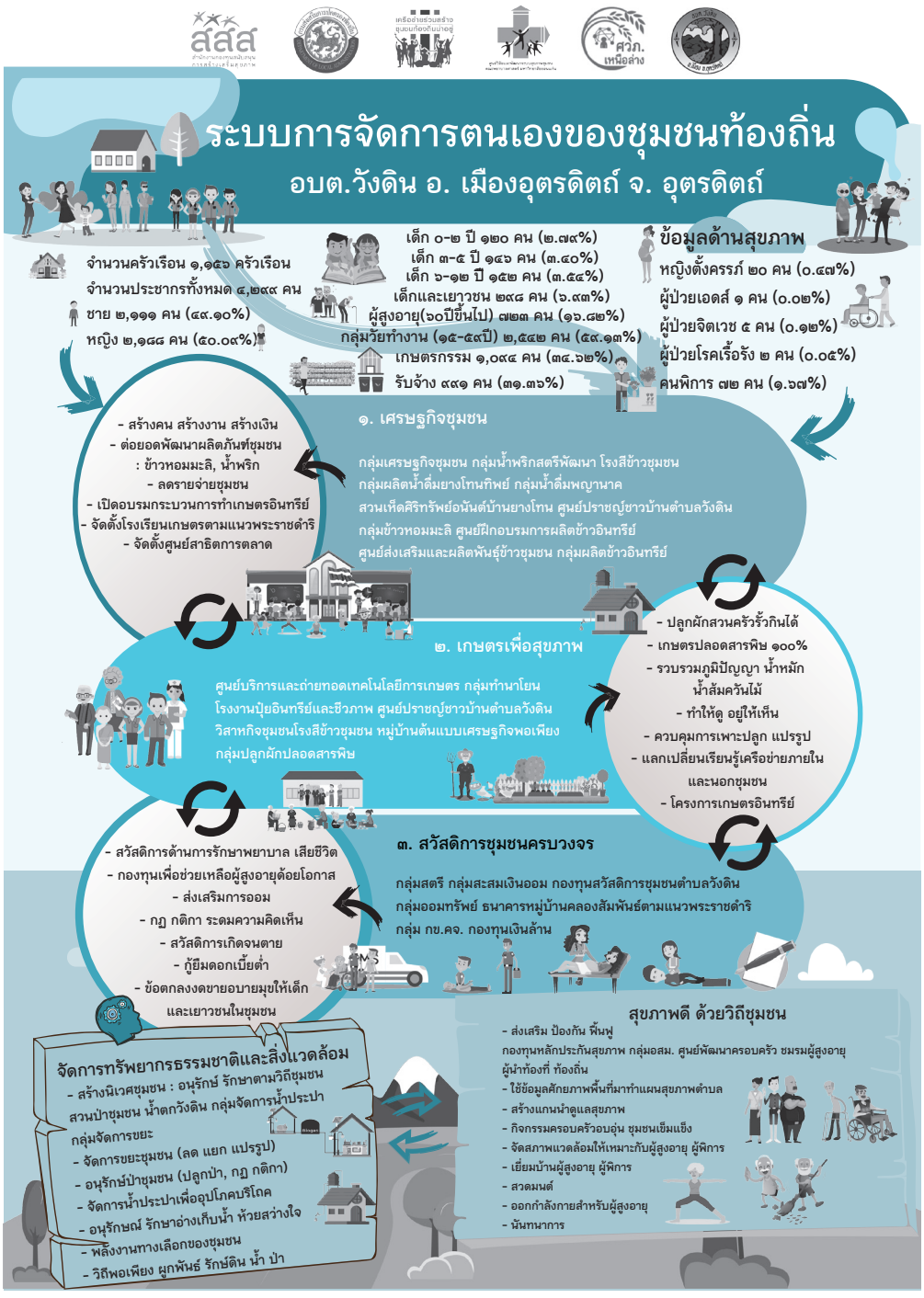
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจอก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๖ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านหนองจอก หมู่ที่ ๒ บ้านใหม่โพธิ์งาม หมู่ที่ ๓ บ้านหนองไม้แก่น หมู่ที่ ๔ บ้านทัพไพไหม้ หมู่ที่ ๕ บ้านจัน หมู่ที่ ๖ บ้านโคกสะอาด หมู่ที่ ๗ บ้านหนองไม้ตาย หมู่ที่ ๘ บ้านพุกร่าง หมู่ที่ ๙ บ้านจอมทอง หมู่ที่ ๑๐ บ้านหนองสองห้อง หมู่ที่ ๑๑ บ้านสุขเสมอ หมู่ที่ ๑๒ บ้านคลองจันเจริญ หมู่ที่ ๑๓ บ้านพุตะเตียน หมู่ที่ ๑๔ บ้านแสนสุข หมู่ที่ ๑๕ บ้านสุขสำราญ และหมู่ที่ ๑๖ บ้านแก่นเพชรไพรินทร์ มีอาณาเขตติดต่อด้านทิศเหนือติดกับต.หูช้าง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี ทิศใต้ติดกับต.ด่านช้าง อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี ทิศตะวันออกติดกับต.หนองบ่มกล้วย อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี และทิศตะวันตกติดกับต.ทัพหลวง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี จำนวนหลังคาเรือน ๑,๖๘๗ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๕,๔๔๔ คน มีเด็กอายุ ๐-๕ ปี จำนวน ๓๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๘๑ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นเพศชาย ๑๗๓ คน เพศหญิง ๑๔๒ คน เป็นเด็กอายุ ๐-๓ ปี จำนวน ๑๘๘ คน และเด็กอายุ ๓-๕ ปี จำนวน ๑๒๗ คน โดยมีเด็กเข้าเรียนศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๙๗ คน และเข้าเรียนนอกพื้นที่ ๒๖ คน สถานการณ์การอยู่อาศัยมีดังนี้ เด็กส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย จำนวน ๒๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๓๖ รองลงมาคือ อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ ๖๕ คน ร้อยละ ๒๐.๖๔ เด็กปฐมวัยในพื้นที่ส่วนใหญ่มีพัฒนาการสมวัย คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๖๘ มีพัฒนาการไม่สมวัย ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๓๒ มีเด็กฟันผุ ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕๐

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของ อบต.หนองจอก มีการขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการพัฒนาชุมชนโดยใช้พื้นที่เป็นฐานซึ่งมีการคำนึงถึงภาวะสุขภาพของเด็กปฐมวัยในชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งมีการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่คือ เป็นเมืองน่าอยู่ สังคมเข้มแข็ง สืบสาน

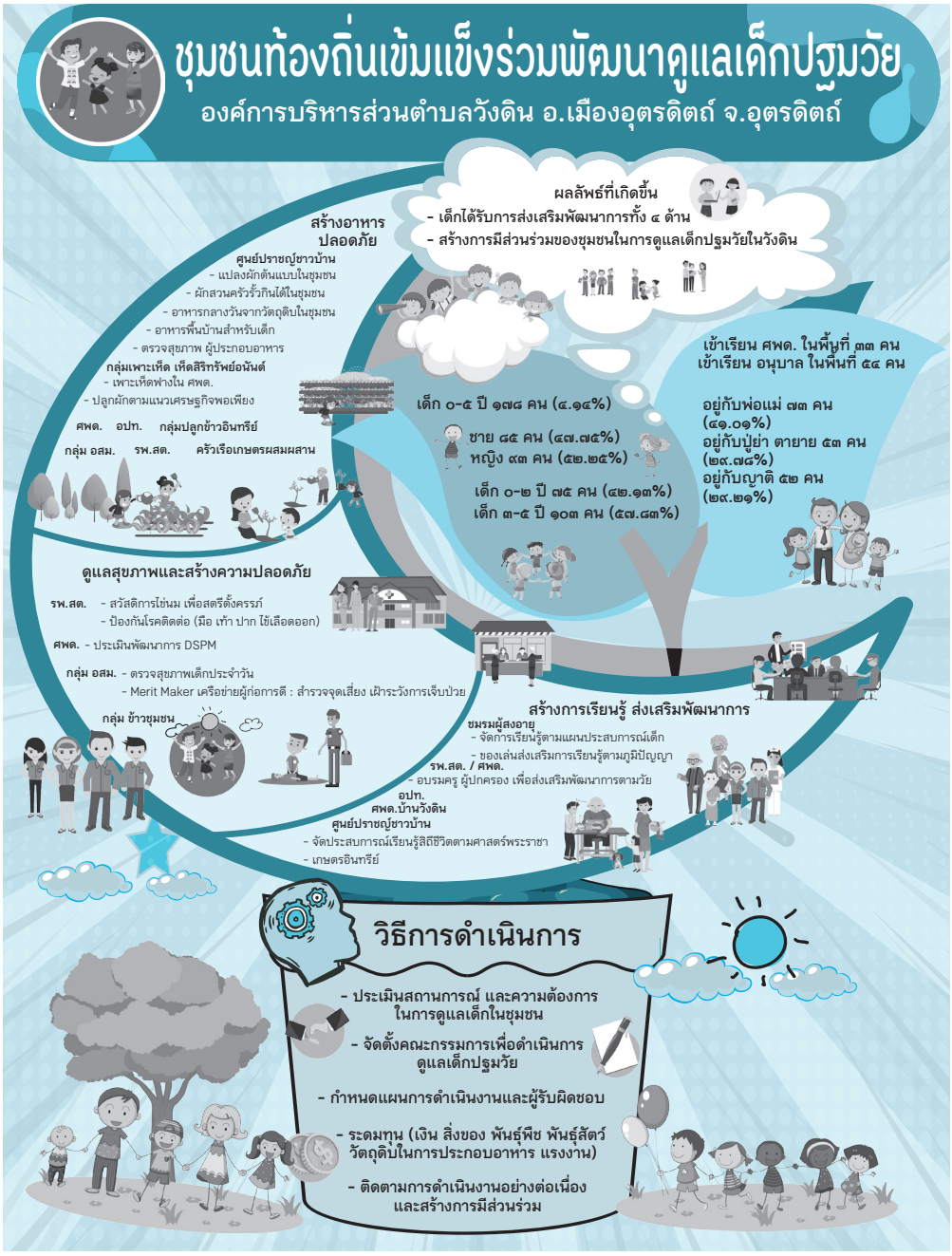
ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เสริมสร้างรายได้ชุมชน พัฒนาคนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่ ได้แก่ อบต. รพ.สต.หนองจอก รพ.สต.บ้านใหม่โพธิ์งาม ศพด. ทั้ง ๓ แห่ง ซึ่งได้แก่ ศพด.บ้านหนองจอก ศพด.บ้านจัน ศพด.บ้านหนองไม้แก่น และทุนทางสังคมในชุมชน เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาสมัครในชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยมีกระบวนการดำเนินงานคือแต่งตั้งคณะทำงาน ประชุมวางแผนดำเนินงาน การสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มีการกำกับติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยของ อบต.หนองจาก มีการดำเนินงานเด่น คือ **๑) การจัดการอาหารเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย** โดยมีกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนและโรงสีข้าวที่มีส่วนร่วมในการผลิตอาหารปลอดสารพิษสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย (๑) การกำกับควบคุมโภชนาการอาหารกลางวันสำหรับเด็กปฐมวัยใน ศพด. (๒) อบรมความรู้เกี่ยวกับโภชนาการเด็กให้แก่ครู ผู้ปกครอง ผู้ประกอบอาหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย (๓) การจัดการอาหาร เช่น การจัดเมนูอาหารให้เหมาะกับเด็ก รวมทั้งปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศพด. และนำมาประกอบอาหารกลางวัน เป็นต้น **๒) การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้** ประกอบด้วย (๑) เรียนรู้อาชีพชุมชนได้แก่ กลุ่มปลูกแคนตาลูป กลุ่มจักสาน กลุ่มทำไม้กวาดทางมะพร้าว กลุ่มทำขนมไทย กลุ่มเย็บผ้าผลิตภัณฑ์ทำมือ กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มทำปุ๋ยหมัก กลุ่มทำขนมจีนน้ำยา กลุ่มทำพริกแกง กลุ่มเพาะเลี้ยงไส้เดือน กลุ่มคัดแยกขยะ กลุ่มทอผ้าลาวครั่ง (๒) ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม เช่น จัดกิจกรรมให้ผู้เฒ่าเล่านิทานให้เด็กฟัง เรียนรู้ศีล ๕ เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ การทำของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (๓) พัฒนาหลักสูตรของ ศพด. ได้แก่ การจัดทำหลักสูตรการเรียนเด็ก ๐ – ๓ ปี และหลักสูตรการเรียนเด็ก ๓-๕ ปี **๓) การดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย** มีงานและกิจกรรม ได้แก่ (๑) การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัย โดยมีการอบรมให้ความรู้แก่ ครู ผู้ปกครอง อสม. เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (๒) มีระบบ อสม. ออนไลน์ติดตามสุขภาพหญิงตั้งครรภ์ตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์จนถึงหลังคลอด ๖ ปี ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นต้น (๔) ให้บริการเบื้องต้นในการดูแลเด็กปฐมวัย ตรวจประเมินพัฒนาการ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การส่งเสริมภาวะโภชนาการ รับประทานอาหารตามวัย เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๓๑๕ คน มีพัฒนาการสมวัยร้อยละ ๙๙.๖๘ เด็กทุกคนมีน้ำหนักตามเกณฑ์และได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์ มีร่างกายแข็งแรงจากการรับประทานอาหารปลอดภัย ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการครอบคลุม ๔ ด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เสริมสร้างจินตนาการโดยการนำใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ ของเล่นตามวัย ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ๒) ผลต่อครอบครัว ส่งเสริมให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในดูแลเด็ก เช่น การประกอบอาหารร่วมกัน การประดิษฐ์ของเล่น ผู้ปกครองมีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และ ๓) ผลต่อชุมชน มีเครือข่ายส่วนร่วมในการจัดการระบบเด็กปฐมวัย เช่น คณะกรรมการดำเนินการสืบสานภูมิปัญญาของชุมชน กลุ่มอาชีพในชุมชน เป็นต้น โดยพบว่า มีปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการของพื้นที่ คือ การทำงานร่วมมือเป็นเครือข่าย โดยอาศัยความร่วมมือของท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน องค์กรชุมชน ครูบุคลากรในศพด.ทั้ง ๓ แห่ง รพ.สต. ๒ แห่ง และครอบครัวเด็กปฐมวัย การสนับสนุนจากหน่วยงานภายในและภายนอก และการมีระบบข้อมูลตำบลและข้อมูลเด็กปฐมวัย



ภาพที่ ๑.๑๘ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลวังดิน อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์



ภาพที่ ๑.๑๙ ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งร่วมพัฒนาดูแลเด็กปฐมวัย องค์การบริหารส่วนตำบลวังดิน อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งร่วมพัฒนาดูแลเด็กปฐมวัย

องค์การบริหารส่วนตำบลวังดิน อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

นายวิรัตน์ อ้วนสอาด
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังดิน
เบอร์โทร ๐๕๓-๙๗๙๗๑๕

องค์การบริหารส่วนตำบลวังดิน อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๐ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านวังดิน หมู่ที่ ๒ บ้านวังดิน หมู่ที่ ๓ บ้านยางจุ้ม หมู่ที่ ๔ บ้านยางโทน หมู่ที่ ๕ บ้านหนองป่าไร่ หมู่ที่ ๖ บ้านห้วยโปร่ง หมู่ที่ ๗ บ้านวังข่า หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยปอบ หมู่ที่ ๙ บ้านคลองสัมพันธ์ หมู่ที่ ๑๐ บ้านวังดิน อาณาเขตติดต่อด้านทิศเหนือติดกับตำบลน้ำหมัน อำเภอท่าปลา จ.อุตรดิตถ์ ทิศใต้ติดกับตำบลบ้านด่าน อำเภอเมือง จ.อุตรดิตถ์ ทิศตะวันออกติดกับตำบลร่วมจิต อำเภอท่าปลา จ.อุตรดิตถ์ และทิศตะวันตกติดกับตำบลขุนฝาง อำเภอเมือง จ.อุตรดิตถ์ จำนวนครัวเรือน ๑,๑๕๖ ครัวเรือน ประชากร ๔,๒๙๙ คน เพศชาย ๒,๑๒๐ คน ร้อยละ ๔๙.๓๑ เพศหญิง ๒,๑๗๙ คน ร้อยละ ๕๐.๖๙ มีประชากร เด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๑๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๑๔ ของประชากรทั้งหมด เพศชาย ๘๕ คน ร้อยละ ๔๗.๗๕ เพศหญิง ๙๓ คน ร้อยละ ๕๒.๒๕ อายุระหว่าง ๐-๒ ปี จำนวน ๗๕ คน อายุระหว่าง ๓-๕ ปี จำนวน ๑๐๓ คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๗๓ คน ร้อยละ ๔๑.๐๑ รองลงมาคือ อาศัยอยู่กับตาหรือยายหรือปู่หรือย่า จำนวน ๕๓ คน ร้อยละ ๒๙.๗๘ และอาศัยอยู่กับอยู่กับญาติ (น้า อา และอื่นๆ) จำนวน ๕๒ คน ร้อยละ ๒๙.๒๑ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๓๓ คน เข้าเรียน อนุบาล ๕๔ คน ข้อมูลด้านสุขภาพเด็กสุขภาพปกติ ๑๓๙ คน ร้อยละ ๗๘.๐๘ มีปัญหาสุขภาพ ๓๙ คน และมีน้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ ๑๔ คน

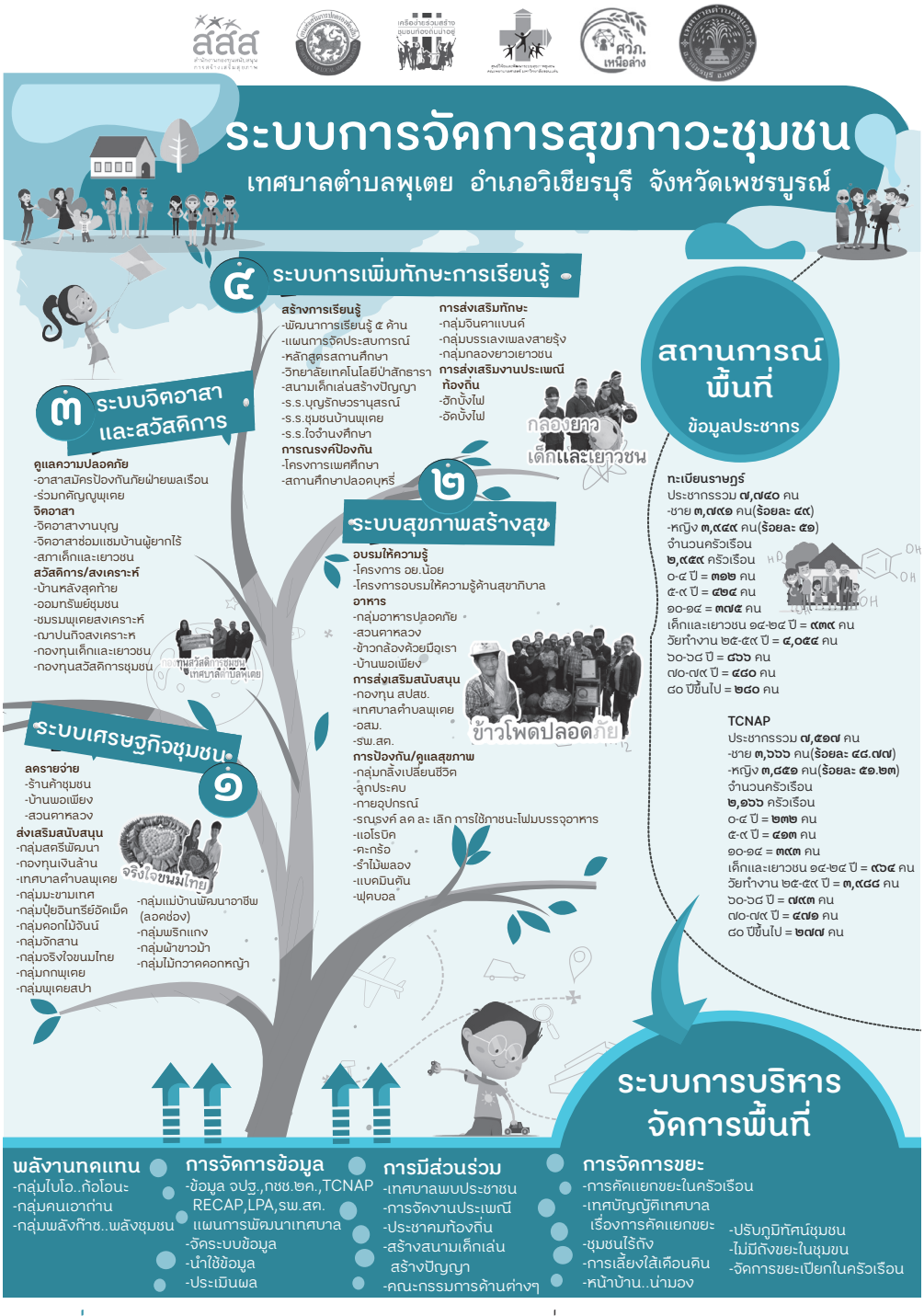
การพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังดิน อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์มีการขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้พื้นที่เป็นฐานร่วมกับภาคีเครือข่ายโดยมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงาน “รู้หน้าที่ มีวินัย ให้บริการ ประสานงานภาครัฐ” มีส่วนร่วมของทุนทางสังคมในพื้นที่ ๔ ส่วน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล

วังดิน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังดิน ศูนย์พัฒนาครอบครัว และทุนทางสังคมในชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร อาสาสมัครสาธารณสุข เป็นต้น ร่วมจัดกิจกรรมและส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย โดยมีกระบวนการในการดำเนินงานแบบเครือข่ายร่วมคิด ร่วมทำและร่วมประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง

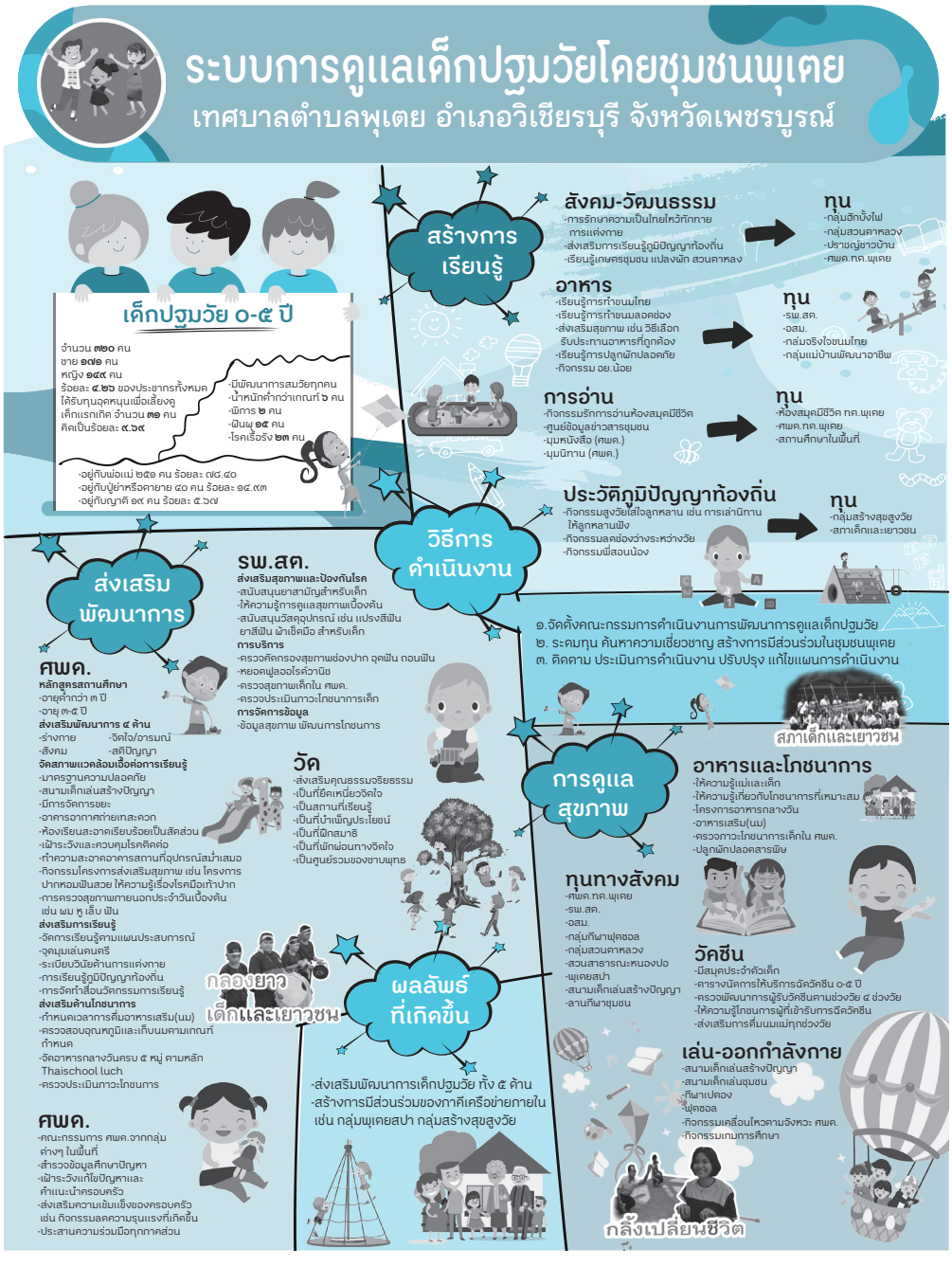
การพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยของอบต. วังดินมีการดำเนินงานและกิจกรรม ได้แก่ ๑) ระบบอาหารปลอดภัยเพื่อเด็กปฐมวัยวังดิน ซึ่งมีแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ มีพื้นที่ในการทำเกษตรสุขภาวะ สร้างอาหารปลอดภัยในชุมชน มีครัวเรือนในชุมชนที่มีการทำการเกษตรแบบผสมผสาน มีการออกแบบการสร้างอาหารปลอดภัยโดยในศูนย์พัฒนาเด็ก มีการเลี้ยงปลาดุก เพาะเห็ดฟางและปลูกผักตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรสำหรับเด็กปฐมวัย โดยนำผักและวัตถุดิบในชุมชนมาประกอบเป็นอาหารกลางวันสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นต้น สำหรับครัวเรือนในชุมชนมีการส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ ปลอดสารพิษสำหรับประกอบอาหารในครัวเรือน ๒) ระบบสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพ โดยมีงานและกิจกรรม ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้วิถีชีวิตตามศาสตร์พระราชา การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์และอาชีพในชุมชน ประดิษฐ์ของเล่นและสื่อเสริมสร้างพัฒนาการจากวัสดุและภูมิปัญญาท้องถิ่น การอบรมครูและผู้ดูแลเด็กในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการตามวัย การป้องกันอุบัติเหตุและการจมน้ำ ๓) ระบบการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย มีการดำเนินการประเมินพัฒนาการเด็กด้วยแบบประเมิน DSPM ตรวจสุขภาพและประเมินความสะอาดร่างกายประจำวัน มีเครือข่ายผู้ก่อการดี สำรวจจุดเสี่ยงและเฝ้าระวังการจมน้ำ จัดระบบการป้องกันโรคติดต่อในศูนย์พัฒนาเด็ก เช่น โรคมือ ปาก เท้าเปื่อย โรคไข้เลือดออก เป็นต้น รวมทั้งจัดระบบการดูแลสตรีตั้งแต่ตั้งครรภ์จนถึงหลังคลอดโดยมีสวัสดิการไข่และนมสำหรับสตรีตั้งครรภ์ จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านของอาสาสมัครประจำหมู่บ้านและให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองเด็ก โดยมีงานและกิจกรรมที่หนุนเสริมกัน ได้แก่ การจัดสวัสดิการเพื่อการช่วยเหลือกันในชุมชน ซึ่งได้แก่ กองทุนเงินล้านมีการจัดให้มีการกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพดอกเบี้ยต่ำ กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์มีการจัดสวัสดิการสนับสนุนงบประมาณและผลิตภัณฑ์ในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย จิตอาสาในชุมชนมีการระดมสิ่งของระดมแรงช่วยในการจัดกิจกรรมในวันเด็ก วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังจิตอาสาและเครือข่ายในการดูแลสุขภาพเด็กได้มีการเยี่ยมและเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจสติปัญญา และสังคม โดยใช้สื่อการสอนเป็นของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้เด็กปฐมวัยมีสุขภาพร่างกายเหมาะสมตามวัย ได้รับประทานอาหารปลอดภัยจากโครงการเกษตรพอเพียงและปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ปลอดสารพิษ ๒) ผลต่อครอบครัว ครอบครัวมีความรู้ในการประเมินสุขภาพและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัย มีส่วนร่วมในดูแลและการป้องกันโรคติดต่อในเด็ก เป็นต้น ๓) ผลต่อชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กปฐมวัย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผลโดยมีการนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ เช่น การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็ก สถานศึกษาในพื้นที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน จิตอาสา กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบดูแลเด็กปฐมวัยในชุมชน เช่น การประดิษฐ์ของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดการระบบอาหารปลอดภัย ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดเครือข่ายในการดูแลเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพในชุมชนซึ่งประกอบไปด้วยผู้นำชุมชน จิตอาสา ครู เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น และมีการพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัยแก่ครู ผู้ดูแลเด็กโดยเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสุขภาพ

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการ ได้แก่ ๑) การประสานงานกันอย่างต่อเนื่องของท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน องค์กรชุมชน ครูในศูนย์พัฒนาเด็กและครอบครัวเด็กปฐมวัย ๒) การสนับสนุนงบประมาณ และทุนทางสังคมจากองค์กรในชุมชน เช่น งบประมาณจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น แรงงานจากชุมชน วัสดุอุปกรณ์ ผลิตภัณฑ์อาหารจากกลุ่มอาชีพในชุมชน



ภาพที่ ๑.๒๐ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์



ภาพที่ ๑.๒๑ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนพุเตย เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนพุเตย

เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

จินตนา ทองใจสด
นายกเทศมนตรีตำบลพุเตย
เบอร์โทร ๐๕๖-๗๙๗๖๕๐

เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๑ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านพุเตย หมู่ ๒ บ้านพุเตย หมู่ ๓ บ้านพุเตย หมู่ ๔ บ้านพุเตย หมู่ ๕ บ้านตะกรุดไผ่ บ้านหนองปลาไหล หมู่ ๖ บ้านหนองยาว หมู่ ๗ บ้านหนองคล้า หมู่ ๘ บ้านหนองกระทุ่ม หมู่ ๘ บ้านซับน้อย หมู่ ๑๑ บ้านสามแยก อาณาเขตติดต่อด้านทิศเหนือติดกับ ต.ซับสมบูรณ์ อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์ ทิศใต้ติดกับ ต.พุขาม อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์ ทิศตะวันออกติดกับต.บ่อรัง อ. วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์ และทิศตะวันตกติดกับต.วังใหญ่ อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์ มีหลังคาเรือน ๒,๑๖๖ ครัวเรือน ประชากร ๗,๕๑๗ คน มีเด็กปฐมวัย ๐-๕ ปี ๓๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๖ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นเพศชาย ๑๗๑ คน เพศหญิง ๑๔๙ คน สามารถจำแนกตามช่วงอายุ เด็ก ๐-๓ ปี ๘๙ คน ร้อยละ ๒๗.๘๑ อายุ ๓-๕ ปี จำนวน ๒๓๑ คน ร้อยละ ๗๒.๑๙ เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ ๗๑ คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๒๕๑ คน ร้อยละ ๗๘.๔๐ รองลงมา คือ อาศัยอยู่กับปู่ย่าหรือตายาย จำนวน ๕๐ คน ร้อยละ ๑๔.๙๓ และอาศัยอยู่กับญาติ จำนวน ๑๙ คน ร้อยละ ๕.๖๗ มีน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๖ คน ฟันผุ ๑๕ คน และพิการ ๒ คน

เทศบาลตำบลพุเตยมีการขับเคลื่อนงานและกิจกรรมการดูแลเด็กโดยใช้หลักการของการบูรณาการในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่คือ พัฒนาทุกด้านประสานทุกใจ รับใช้ประชาชน โดยบูรณาการงานในพื้นที่ และอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลตำบลพุเตย รพ.สต. ศพด. และทุนทางสังคมในชุมชน เช่น วัด กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มแม่บ้านพัฒนาอาชีพ กลุ่มจริงใจขนมไทย กลุ่มสร้างสุขสูงวัย กลุ่มสวนตาหลวง และกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น ช่วยสนับสนุนระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชน โดยมีกลไกการดำเนินงานผ่านคณะกรรมการดูแลเด็กปฐมวัย การจัดสรร

ทุนและงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาล รวมทั้งการระดมทุนเพิ่มเติมในชุมชนจากกลุ่มองค์กรต่างๆ การติดตามประเมินผล พัฒนางานต่อเนื่อง รวมทั้งขยายของเขตงานและการมีส่วนร่วมของทุนทางสังคมให้มากขึ้น

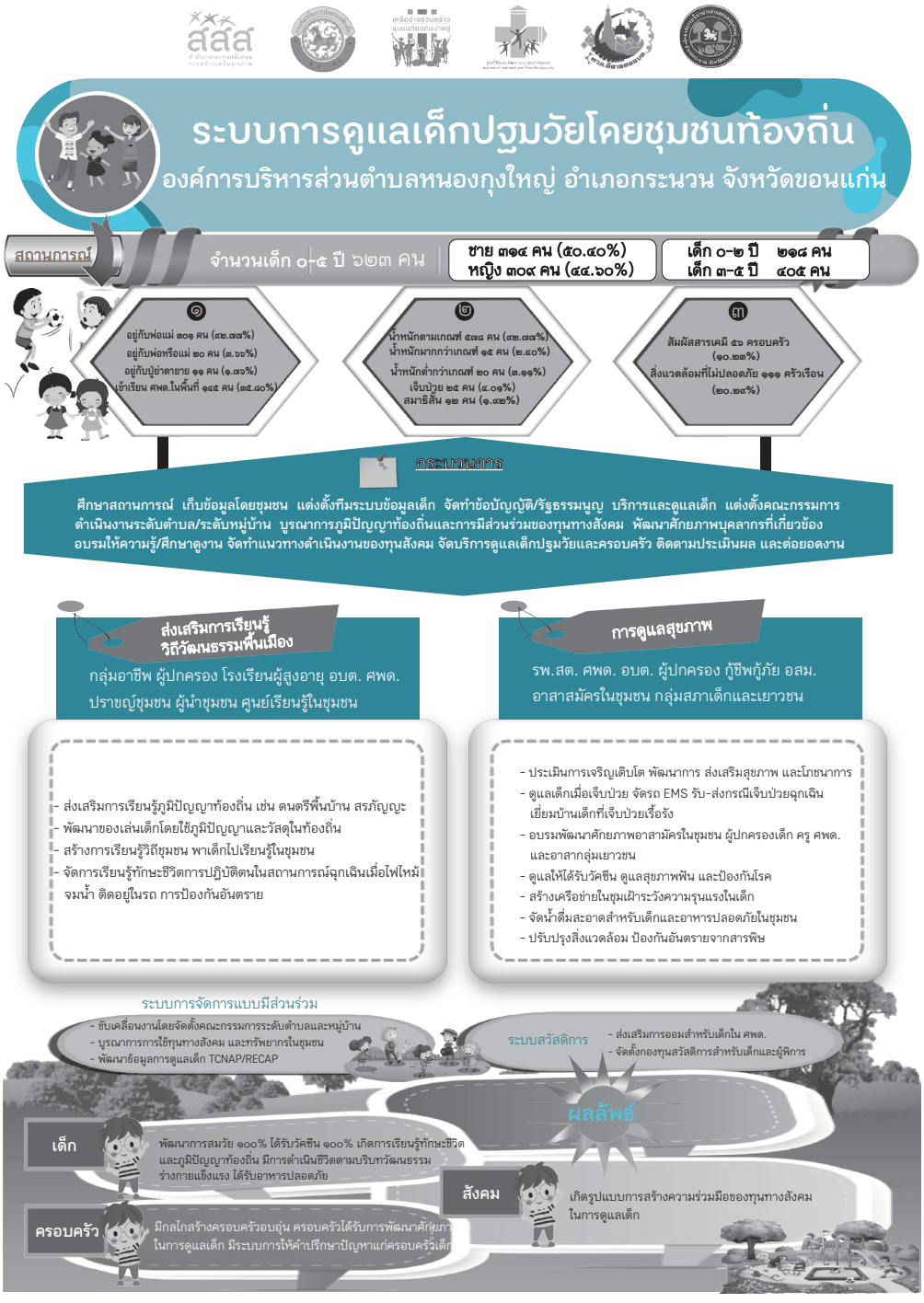
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย **งานเด่น คือ ๑) การส่งเสริมพัฒนาการ** โดยมีเครือข่ายเข้ามาร่วม ทั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขและวัด จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กได้รับการพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านอย่างสมวัย ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ ประเมินพัฒนาการเด็กทุก ๓ เดือน พัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษาสำหรับเด็กอายุ ๐-๓ ปี และหลักสูตรสำหรับเด็กอายุ ๓-๕ ปี จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการ ปลอดภัย อากาศถ่ายเทสะดวก ห้องเรียนเป็นสัดส่วน มีระบบการจัดการขยะ **๒) การดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัยโดยชุมชน** ให้บริการตรวจคัดกรองสุขภาพเบื้องต้น ตรวจสุขภาพช่องปากและฟัน เคลือบฟลูออไรด์ ประเมินภาวะโภชนาการ การฉีดวัคซีน ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทั่วไป จัดโครงการอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) รับประทานอาหารปลอดภัย เช่น ผักปลอดสารพิษ ส่งเสริมการเล่นและออกกำลังกาย เช่น กิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะ กิจกรรมเกมการศึกษา กีฬา เปตอง ฟุตซอล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีระบบส่งเสริมความเข้มแข็งในครอบครัว เฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว **๓) การสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น** ได้แก่ การให้เด็กได้เรียนรู้ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม อนุรักษ์ความเป็นไทย ไหว้ทักทาย รวมถึงแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง มีกิจกรรมลดช่องว่างระหว่างวัยสูงวัยใส่ใจลูกหลาน โดยผู้สูงอายุจะเล่านิทานให้หลานฟัง กิจกรรมพี่สอนน้อง รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรชุมชน การปลูกผักปลอดสารพิษ สวนตาหลง การทำขนมไทย เช่น ลอดช่อง ส่งเสริมการเรียนรู้กิจกรรมรักการอ่าน ห้องสมุดมีชีวิต จัดมุมหนังสือและมุมนิทานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

ผลลัพธ์ของการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ผลต่อเด็กปฐมวัย โดยเด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ได้รับการดูแลส่งเสริมสุขภาพโดยมีการติดตามช่วยเหลือผู้ปกครองในการดูแลเด็กที่บ้านโดยอาสาสมัครในชุมชน มีการส่งเสริมสุขภาพส่งเสริมการเล่นและออกกำลังกาย ควบคู่กับการปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เด็กเรียนรู้วิถีชีวิต รักและภูมิใจในชุมชน ซึ่งเป็นจุดสำคัญในการสร้างจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองที่ดี ผลต่อครอบครัวครัว ก่อให้เกิด

ครอบครัวอบอุ่น ลดความรุนแรงในครอบครัว ครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ผลต่อชุมชนคือเกิดนวัตกรรมของการผสานความร่วมมือของทุนทางสังคมทุกภาคส่วนในการดูแลเด็ก โดยมีปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานคือชุมชนมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน และจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ



ภาพที่ ๑.๒๒ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น



ภาพที่ ๑.๒๓ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

นายสมยศ แสนโคก
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่
เบอร์โทร ๐๔๓-๒๕๒๐๒๕

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนหมู่บ้านในเขตการดูแลทั้งสิ้น ๑๓ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านหนองกุงใหญ่ หมู่ ๒ บ้านเวียงแก้ว หมู่ ๓ บ้านวังโพน หมู่ ๔ บ้านผักหนาม หมู่ ๕ บ้านหนองแวงกุง หมู่ ๖ บ้านอนามัย หมู่ ๗ บ้านหนองโอง หมู่ ๘ บ้านผักหนามคำ หมู่ ๙ บ้านหนองกุงแปน หมู่ ๑๐ บ้านวังโพนเหนือ หมู่ ๑๑ บ้านศรีเวียงชัย หมู่ ๑๒ บ้านผักหนามชัย และหมู่ ๑๓ บ้านดอนเงิน มีอาณาเขตพื้นที่ทิศเหนือติดกับตำบลหนองโก อำเภอกระนวน ทิศใต้ติดกับตำบลห้วยเตย กิ่งอำเภอซำสูง ทิศตะวันออกติดกับตำบลน้ำอ้อม อำเภอกระนวน ทิศตะวันตกติดกับตำบลห้วยโจก อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น มี ๒,๗๑๕ ครัวเรือน ประชากร ๑๐,๒๒๘ คน อาชีพหลักคือทำนา ทำไร่ และรับจ้างทั่วไป

ประชากรกลุ่มเด็กปฐมวัย (๐-๕ ปี) พบว่ามีจำนวน ๖๒๓ คน แบ่งเป็นเพศชาย ๓๑๔ คน ร้อยละ ๕๗.๔๑ เพศหญิง ๓๐๙ คน ร้อยละ ๕๖.๓๙ จำแนกตามช่วงอายุ ๐-๒ ปี จำนวน ๒๑๘ คน ร้อยละ ๓๕ อายุ ๓-๕ ปี ๔๐๕ คน ร้อยละ ๖๕ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๒.๗๗ อาศัยอยู่กับพ่อแม่ อาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย เพียงร้อยละ ๑.๗๖ (๑๑ คน) เข้าเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ ๑๔๕ คน ร้อยละ ๒๖.๕๑ เข้าเรียนใน ศพด. นอกพื้นที่ ๓๗๔ คน ร้อยละ ๖๘.๓๘ ด้านภาวะสุขภาพเด็กมีน้ำหนักตามเกณฑ์ ๕๗๘ คน ร้อยละ ๙๒.๗๗ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๒๐ คน เริ่มอ้วน ๑๐ คน น้ำหนักมากเกินเกณฑ์ ๑๕ คน มีฟันผุ ๑๒๔ คน ร้อยละ ๑๙.๙๐ เด็กทุกคนมีพัฒนาการสมวัยและได้รับวัคซีนครบ ในระยะ ๖ เดือนที่ผ่านมาเด็กมีการเจ็บป่วยด้วยอาการไข้ ๑๕ คน ส่วนอาการอื่นๆ พบปริมาณน้อย เช่น หวัด ท้องเสีย อาเจียน เป็นต้น มีการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ๑๓ คน สมาธิสั้น ๑๒ คน ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก พบว่ายังมีจุดเสี่ยงต่อการเกิดอันตราย มีการวางของมีคมไว้ใกล้มือเด็ก ปลั๊กไฟอยู่ในระยะที่เด็กเอื้อมถึง และอุปกรณ์

ไฟฟ้ามีการชำรุด เสาบ้านมีมุมแหลมคม ไม่มีที่หุ้ม การจัดวางของในบ้านไม่เป็นระเบียบ พบ ๒๕ ครัวเรือน มีการเก็บสิ่งของชิ้นเล็กๆ เช่น ลูกปัด กระดุม เมล็ดมะขาม เมล็ดน้อยหน่าไม่เป็นระเบียบ ๕๗ ครัวเรือน มีการใช้สารเคมีในบ้าน ซึ่งพบว่าเด็กมีการสัมผัสสารเคมี และยาฆ่าแมลงจำนวน ๕๖ คน นอกจากนี้ยังพบสิ่งแวดล้อมพื้นบ้านลื่น รวมทั้งมีบ่อน้ำ สระน้ำที่ไม่มีรั้วกัน ๕ ครัวเรือน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของ อบต.หนองกุงใหญ่ ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา การสาธารณสุข และการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ในการวิเคราะห์สถานการณ์ความต้องการการดูแลของเด็กปฐมวัย การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยชุมชนและการนำใช้ข้อมูล แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานทั้งในระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน จัดทำบทบัญญัติในการดูแลเด็กของชุมชน การพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การติดตาม ประเมินผล และต่อยอดการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่อย่างน้อย ๔ ส่วน คือ อบต.หนองกุงใหญ่ รพ.สต. ๒ แห่ง คือ รพ.สต.หนองกุงใหญ่ และ รพ.สต.บ้านหนองโอง ศพด. ๒ แห่งคือ ศพด.บ้านหนองกุงใหญ่ และ ศพด.วัดจอมแจ้ง และทุนทางสังคมอื่นๆ ได้แก่ กลุ่ม อสม. กลุ่มสภาเด็กและเยาวชน จัดกิจกรรมพี่ดูแลน้อง กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กองทุนสวัสดิการตำบล กลุ่ม อปพร. กลุ่มร้านค้ายิ้ม กลุ่มขับร้องสรภัญญะ กลุ่มหมอรำพื้นบ้าน กลุ่มกล่อมลูกผู้สูงอายุ วัดบ้านเวียงแก้ว กลุ่มหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ตลาดชุมชน กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มพรมเช็ดเท้า กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ กลุ่มประปาหมู่บ้าน ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติด เป็นต้น

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วย การดำเนินงานและกิจกรรมที่ทุนทางสังคมร่วมกันดำเนินงาน ๒ ลักษณะ คือ **๑) การดำเนินงานเด่น** ประกอบด้วย (๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน การสอนเด็กขับร้องสรภัญญะ หมอลำพื้นบ้าน เครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น แคนอีสาน การนำวัฒนธรรมท้องถิ่นสร้างการเรียนรู้และพัฒนาการเด็กปฐมวัย ด้วยการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและกลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การเรียนรู้งานบุญประเพณีฮีต สิบสอง คองสิบสี่ มีหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ ศพด. มีการส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงทั้งใน ศพด. เช่น การผลิตอาหารปลอดภัย การทำขนม และการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มอาชีพภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น กลุ่มทอเสื่อกก กลุ่มจักสาน รวมทั้งการเรียนรู้ทักษะชีวิต การปฏิบัติตนเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉิน

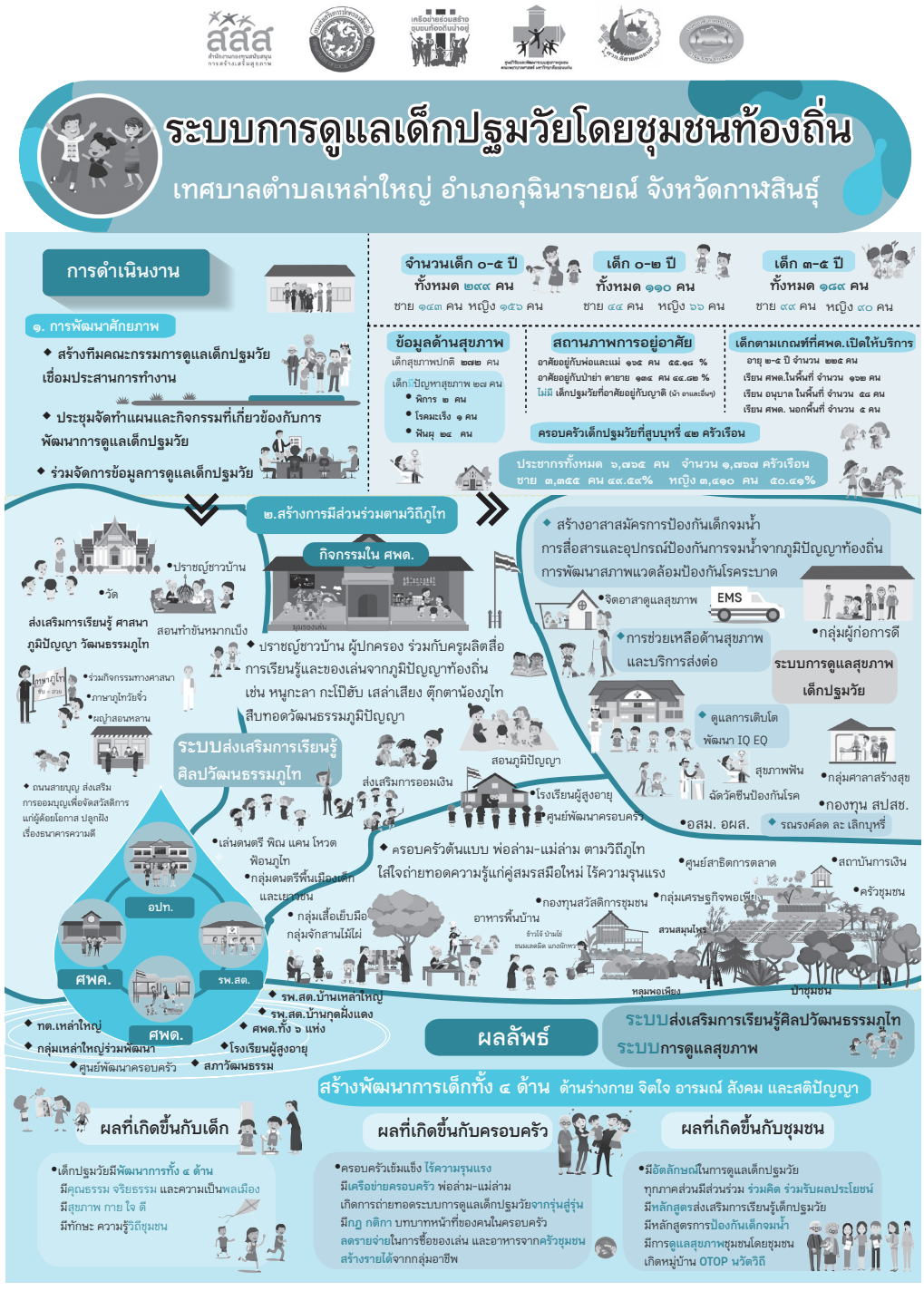
ไฟไหม้ จมน้ำ ติดในรถยนต์ มีการเสริมสร้างพัฒนาการ กอด ร้อง เล่น เต้น วาด สร้างสมาธิ โดย ศพด. มีการฝึกทักษะจิตอาสาและติดตามพัฒนาการเด็กปฐมวัย รวมทั้งมีการฝึกทักษะครูผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (๒) ด้านการดูแลสุขภาพและป้องกันโรคในเด็กปฐม มีการเฝ้าระวังและป้องกันโรคใน ศพด. การตรวจสุขภาพเด็ก คัดกรองกลุ่มเสี่ยง ติดตามกลุ่มป่วย ส่งต่อกลุ่มฉุกเฉิน มีจิตอาสาทั้งกลุ่ม อสม. ผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุ และกลุ่มอาสาจากสภาเด็กและเยาวชน ดูแลและติดตามเยี่ยมสุขภาพเด็กปฐมวัย มีโรงเรียนพ่อแม่ มีการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว และจัดทำแนวทางการให้ความช่วยเหลือ **๒) การดำเนินงานที่สนับสนุน** ได้แก่ (๑) การพัฒนาระบบการจัดการแบบมีส่วนร่วม ขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยคณะกรรมการดูแลเด็กทั้งระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน การพัฒนาข้อมูลเพื่อการนำใช้ร่วมกัน การบูรณาการความร่วมมือของทุนทางสังคม ทรัพยากรในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (๒) ระบบสวัสดิการ โดยส่งเสริมการออมของเด็กใน ศพด. และในชุมชน การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสำหรับเด็กพิการและครอบครัว เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ พบว่าก่อให้เกิดผลต่อเด็ก ครอบครัว และต่อชุมชน ดังนี้ **๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย** พบว่า เด็กทุกคนมีพัฒนาการสมวัย และได้รับวัคซีนครบทุกคน เกิดการเรียนรู้ตามวิถีบริบทท้องถิ่น ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เกิดของเล่นและสื่อการเรียนรู้จากภูมิปัญญาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา เสริมสร้างจินตนาการ และความคิด นอกจากนี้เด็กปฐมวัยมีสุขภาพที่ดีได้รับประทานอาหารครบ ๕ หมู่ ได้รับนมเสริมเพื่อการเจริญเติบโตสมส่วน มีการปลูกผักปลอดสารพิษ เรียนรู้การผลิตอาหารปลอดภัยจากโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ เด็กได้รับการดูแลแลโดยการผสานความร่วมมือทั้งจาก ศพด. ครอบครัว ผู้สูงอายุในชุมชน มีแผนการดูแลเด็กตั้งแต่มารดาตั้งครรภ์ การดูแลหลังคลอด การเยี่ยมบ้านโดย อสม. และการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดา **๒) ผลต่อครอบครัว** ครอบครัวได้รับการพัฒนาศักยภาพในการดูแลเด็ก การประเมินและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อีกทั้งยังได้รับการเสริมสร้างศักยภาพครอบครัวผ่านโครงการค่ายครอบครัวอบอุ่น เป็นต้น **๓) ผลต่อชุมชน** ชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ การบูรณาการความร่วมมือทั้งจาก ๔ หน่วยงานหลัก ได้แก่ อปท. ศพด. รพ.สต. รวมทั้งทุนทางสังคมอื่นๆ

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การผสานความร่วมมือของเครือข่ายในการขับเคลื่อนงาน โดยอาศัยความร่วมมือของท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน องค์กรชุมชน ครูใน ศพด.ทั้ง ๒ แห่ง รพ.สต. ๒ แห่ง ครอบครัวเด็กปฐมวัย รวมทั้งทุนทางสังคมอื่นๆ ซึ่งพบว่า อบต.หนองกุงใหญ่มีทุนทางสังคมอื่นๆที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มศิลปวัฒนธรรม เช่น หมอลำพื้นบ้าน กลุ่มสรภัญญะ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์และปลูกผักชีวภาพ กลุ่มอาชีพสตรี ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แก่เด็ก กลุ่มหนุนเสริมการดูแล เช่น กลุ่มผู้สูงอายุดูแลลูกหลาน กลุ่มสภาเด็กและเยาวชนดูแลน้อง กลุ่ม อสม.ดูแลเยี่ยมบ้าน ดูแลป้องกันโรคที่ ศพด. กลุ่มอปพร.ที่ช่วยดูแลความปลอดภัยของเด็กในชุมชน เป็นต้น ซึ่งช่วยเสริมการดูแลเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ๒) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ทั้งงบประมาณ การสนับสนุนด้านวิชาการ การสนับสนุนวิทยากร เป็นต้น และ ๓) การมีระบบข้อมูลตำบลและข้อมูลเด็กปฐมวัยที่ทุกหน่วยงานสามารถนำใช้ข้อมูลร่วมกัน การจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดสรรงบประมาณในการดูแลเด็ก ซึ่งเป็นนโยบายในระดับชุมชนที่สามารถสร้างการขับเคลื่อนงานพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ



ภาพที่ ๑.๒๔ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์



ภาพที่ ๑.๒๕ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

นายพงศักดิ์ แสบงบาล
นายกเทศมนตรีตำบลเหล่าใหญ่
เบอร์โทร ๐๔๓-๑๓๓๑๓๐

เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีภูเขาสลับบ้างประมาณร้อยละ ๑๐ ของพื้นที่ ทิศเหนือติดกับตำบลภูแล่นช้าง อำเภอเขาวง ทิศใต้ติดกับตำบลแจนแลน อำเภอกุฉินารายณ์ ทิศตะวันออกติดกับตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ ทิศใต้ติดกับตำบลไค้นุ่น อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีหมู่บ้านในพื้นที่ ๑๒ หมู่บ้าน คือ หมู่ ๑ บ้านเหล่าใหญ่ หมู่ ๒ บ้านดงเหนือ หมู่ ๓ บ้านมะนาว หมู่ ๔ บ้านคำกั้ง หมู่ ๕ บ้านจอมทอง หมู่ ๖ บ้านกุดฝั่งแดง หมู่ ๗ บ้านศรีประทุม หมู่ ๘ บ้านเหล่าใหญ่ หมู่ ๙ บ้านโนนบุปผา หมู่ ๑๐ บ้านคำกั้ง หมู่ ๑๑ บ้านเลิศสวรรค์ และหมู่ ๑๒ บ้านมะนาว จำนวนครัวเรือน ๑,๗๖๗ ครัวเรือน ประชากร ๖,๗๖๕ คน ชาย ๓,๓๕๕ คน ร้อยละ ๔๙.๕๙ หญิง ๓,๔๑๐ คน ร้อยละ ๕๐.๔๑ อาชีพหลักของประชากรคือทำนา ทำไร่อ้อยและยางพารา นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่คือการทอผ้าพื้นเมือง ผ้าสไบลายขิดเก็บจก และเสื้อเย็บมือ เป็นต้น

เด็กปฐมวัยที่อยู่ในการดูแลของเทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ มีจำนวนเด็ก ๐-๕ ปี ๒๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๔๑ ของประชากรทั้งหมด จำแนกเป็นเด็กเพศชาย ๑๔๓ คน ร้อยละ ๔๗.๘๒ เพศหญิง ๑๕๖ คน ร้อยละ ๕๒.๑๘ เข้าเรียน ศพด.ในพื้นที่ ๑๖๒ คน เข้าเรียนอนุบาลในพื้นที่ ๕๘ คน เรียนนอกพื้นที่ ๕ คน เด็กร้อยละ ๕๕.๑๘ อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ ร้อยละ ๔๔.๘๒ อาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย จำนวนเด็กที่พึ่งพิง ๑๗ คนต่อวัยทำงาน ๑๐๐ คน ข้อมูลด้านสุขภาพ พบเด็กมีปัญหาสุขภาพ ๒๗ คน พิการ ๒ คน เจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็ง ๑ คน และมีปัญหาฟันผุ ๒๔ คน

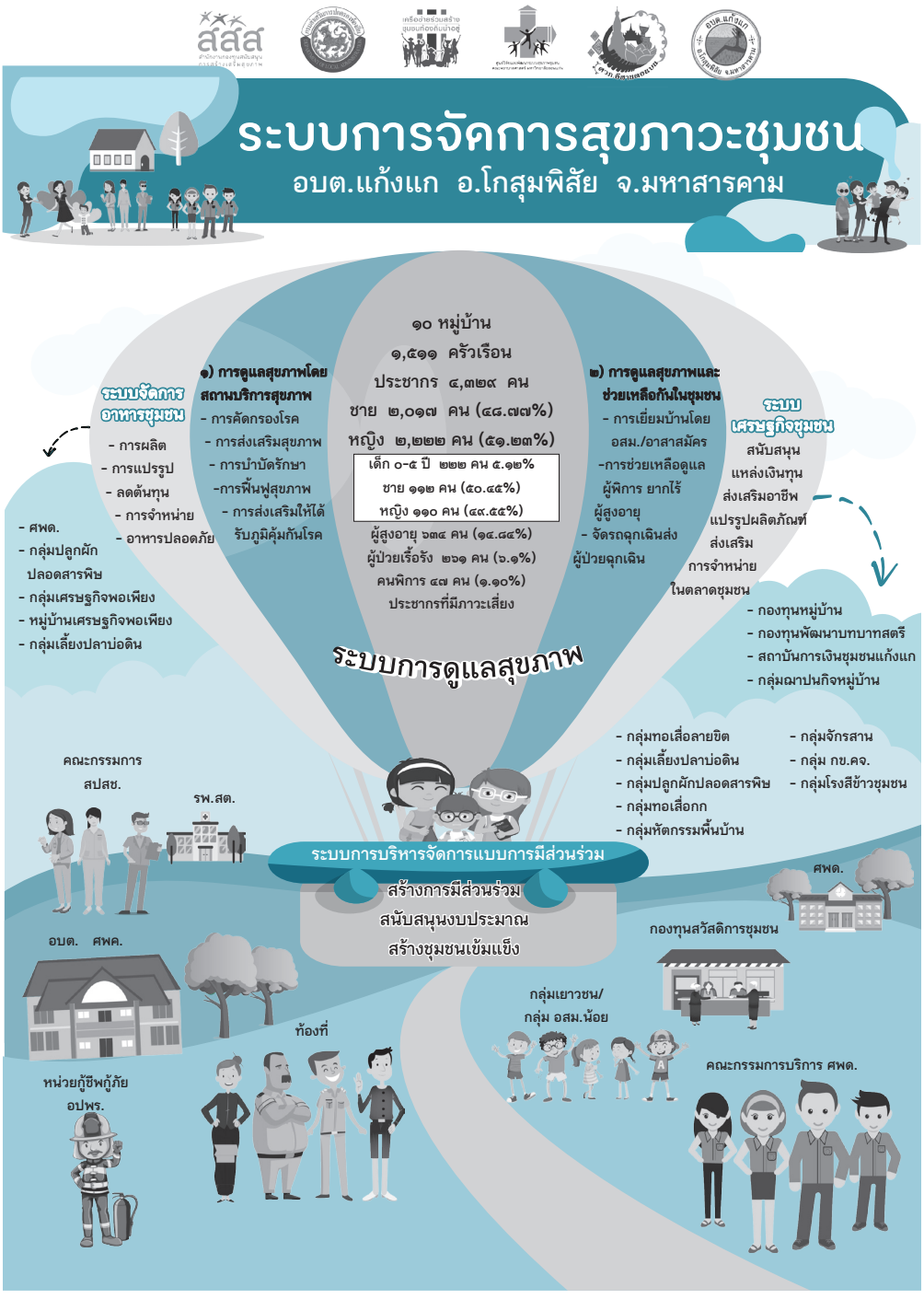
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยของเทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยพื้นที่เป็นฐานการพัฒนา และสร้างการเรียนรู้ ถ่ายทอด และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภูไท โดยอาศัยทุนทางสังคมหลักในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลตำบล รพ.สต. ศพด. และ ศพค.

รวมทั้งทุนทางสังคมอื่นๆ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มดนตรีพื้นเมืองเด็กและเยาวชน ครอบครัวต้นแบบพ่อล่าม-แม่ล่าม สภาวัฒนธรรม โรงเรียนผู้สูงอายุ วัด กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มเสื้อเย็บมือ กลุ่มจักสานไม้ไผ่ กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มอาสาสมัคร เช่น กลุ่มศาลาสร้างสุข กลุ่มผู้ก่อการดี กลุ่มเหล่าใหญ่ร่วมพัฒนา อสม. อผส. กองทุนสวัสดิการ เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน สถาบันการเงิน รวมทั้งทุนสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งประโยชน์ในชุมชน เช่น ศูนย์สาธิตการตลาด สวนสมุนไพร ป่าชุมชน เป็นต้น โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนงานโดยสร้างทีมและแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน การจัดทำข้อมูลและการนำใช้ร่วมกันของทุกภาคส่วน ประชุมจัดทำแผนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและดูแลเด็กปฐมวัย และการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยการดึงศักยภาพของทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้อง การให้คุณค่าและยอมรับถึงพลังและความสามารถของทุกฝ่าย เพื่อสร้างการขับเคลื่อนงานและกิจกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมภูไท

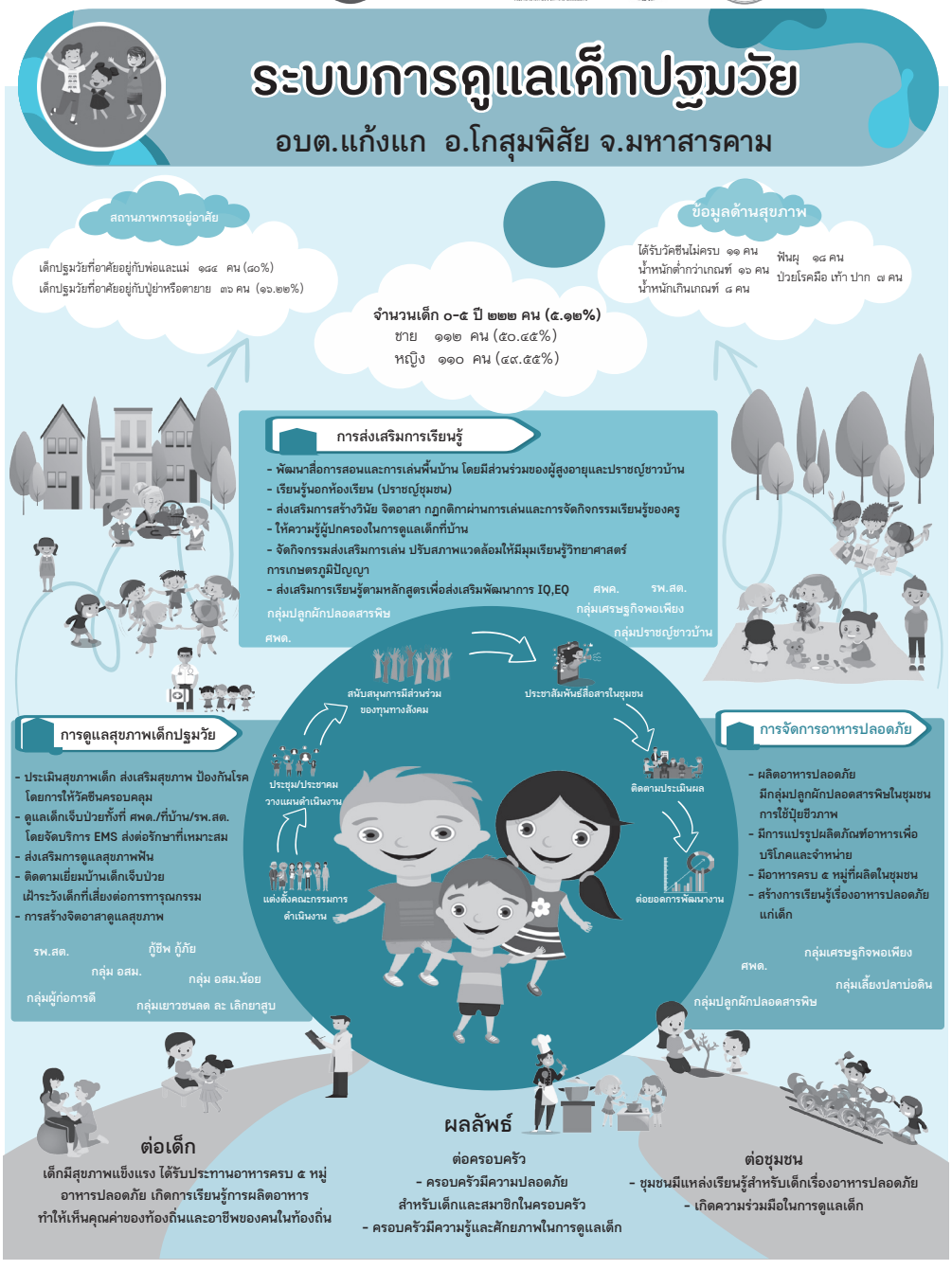
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยของเทศบาลตำบลเหล่าใหญ่มีจุดเด่น ได้แก่ **๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมภูไท** ส่งเสริมการเรียนรู้ศาสนา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมภูไท โดยการร่วมกิจกรรมทางศาสนา การสอนภาษาภูไทให้กับเด็กปฐมวัย ผญ๋า สอนหลานของผู้สูงอายุ ผลิตสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยพ่อแม่ผู้ปกครองผลิตของเล่นพื้นบ้านให้กับเด็กปฐมวัย ทั้งในบ้านและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น หนูกะลา ปันปันหรรษา เสล่าเสียง กะโป๊ะฮับ ตุ๊กตาน้องภูไท เป็นต้น มีครอบครัวต้นแบบพ่อล่าม-แม่ล่าม ตามวิถีภูไทใส่ใจถ่ายทอดความรู้แก่คู่สมรสมือใหม่ในการใช้ชีวิตคู่ การครองเรือน โดยไร้ความรุนแรง ส่งเสริมการเรียนรู้อาหารพื้นเมือง จัดให้มีเมนูอาหารพื้นบ้านในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และอาหารเสริมจากกลุ่ม อสม. โดยใช้วัตถุดิบจากกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง ครัวชุมชนแหล่งผลิตอาหารในบ้าน และตลาดอาหารปลอดภัยในชุมชน มีการสร้างวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูล มีการระดมทุนเพื่อพัฒนาสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน จัดทำผ้าป่าเพื่อปรับสภาพแวดล้อมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ถนนสายบุญช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส จิตอาสาดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย กองทุนศูนย์พัฒนาครอบครัว เป็นต้น มีการนำวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าทอมือเย็บมือ วัฒนธรรมด้านดนตรี พิณ แคน โหวต ประกอบการฟ้อนภูไทที่เป็นเอกลักษณ์ จัดกิจกรรมลงข่วงเข็นฝ้ายบอกเล่าถึงการทอผ้าเมือง มีการส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยแสดงกิจกรรมเคลื่อนไหวเข้าจังหวะบนเวทีงานบุญประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งมีการพัฒนาความเชี่ยวชาญของพื้นที่ในการดูแลทั้งด้านร่างกาย

อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมการเรียนรู้พัฒนา EQ และ IQ จัดสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย และมีการจัดสภาพแวดล้อมในบ้านและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ **๒) การดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัยโดยชุมชน** ทั้งกรณีเจ็บป่วยปกติ ฉุกเฉิน การส่งต่อ การให้วัคซีนป้องกันโรค การดูแลสุขภาพฟัน การป้องกันเด็กจมน้ำ ศ โดยพัฒนาอุปกรณ์ป้องกันจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดสิ่งแวดล้อมปลอดภัย ป้องกันโรคระบาด จึงเกิดนวัตกรรมการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัยที่บูรณาการความร่วมมือของทุนทางสังคมที่มีศักยภาพและขับเคลื่อนงานและกิจกรรมการดูแลเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรมภูไท

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ก่อให้เกิด**ผลต่อเด็ก** คือ เด็กได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา การร่วมกิจกรรมทางศาสนา การมีพ่อล่าม-แม่ล่าม ผู้สูงอายุสอนหลาน ช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองที่ดีแก่เด็ก เกิดความรัก ภาคภูมิใจ และหวงแหนในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ดีงาม พร้อมที่จะสืบทอดและรักษาวัฒนธรรมต่อไป เด็กได้รับการดูแลสุขภาพได้รับประทานอาหารที่ปลอดภัย ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยร้อยละ ๑๐๐ การเจริญเติบโตอยู่ในเกณฑ์ปกติ น้ำหนัก ส่วนสูงอยู่ในเกณฑ์ปกติร้อยละ ๑๐๐ และเด็ก ๒-๕ ปี มากกว่าร้อยละ ๙๕ เข้าเรียนใน ศพด. หรือโรงเรียนอนุบาลในพื้นที่ **ผลต่อครอบครัว** มีเครือข่ายครอบครัวพ่อล่าม แม่ล่าม เกิดการถ่ายทอดการดูแลเด็กปฐมวัยจากรุ่นสู่รุ่น มีกฎ กติกา บทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัว ครอบครัวเข้มแข็ง ไร้ความรุนแรง การสร้างของเล่นจากภูมิปัญญาทำให้ครอบครัวลดรายจ่ายในการซื้อของเล่นเด็กที่มีราคาแพง **ผลต่อชุมชน** เกิดอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนในการดูแลเด็กปฐมวัย ที่สอดคล้องกับบริบทสังคม วัฒนธรรม โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดูแล ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ เกิดหลักสูตรส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผสมผสานการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และมีหลักสูตรการป้องกันเด็กจมน้ำสำหรับชุมชนเพื่อเฝ้าระวังและให้การช่วยเหลือเด็กในพื้นที่ให้ปลอดภัย



ภาพที่ ๑.๒๖ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม



ภาพที่ ๑.๒๗ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น
องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

นายชัยเดช ลาโยธี
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแก้งแก
เบอร์โทร ๐๔๓-๙๘๑๔๘๖

ตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ ๓๘.๙๖ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒๔,๓๕๐ ไร่ เป็นพื้นที่ราบสูงทางด้านทิศใต้ ลาดต่ำลงสู่ทางด้านทิศเหนือของตำบล ซึ่งติดกับแม่น้ำชี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบโล่ง ใช้เป็นที่ตั้งชุมชนและพื้นที่ในการประกอบเกษตรกรรม ทิศเหนือติดกับตำบลเลิงใต้ ทิศใต้ติดกับอำเภอบรบือ ทิศตะวันออกติดกับตำบลท่าขอนยาง อำเภอเมืองมหาสารคาม และทิศตะวันตกติดกับเทศบาลตำบลโกสุมพิสัย มีจำนวนหมู่บ้านในเขตบริการ ๑๐ หมู่บ้านได้แก่ หมู่ ๑ บ้านแก้งแก หมู่ ๒ บ้านโนนใหญ่ หมู่ ๓ บ้านแก้งใหญ่ หมู่ ๔ บ้านหนองกุงน้อย หมู่ ๕ บ้านขิงแดง หมู่ ๖ บ้านแก้งน้อย หมู่ ๗ บ้านหนองกุงน้อย หมู่ ๘ บ้านหัวขัว หมู่ ๙ บ้านหนองกุงวันดี และหมู่ที่ ๑๐ บ้านสุขสวัสดิ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑,๕๑๑ ครัวเรือน ประชากร ๔,๓๒๙ คน มีเด็กปฐมวัย ๐-๕ ปี มีจำนวน ๒๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๑๒ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นเพศชาย ๑๑๒ คน ร้อยละ ๕๐.๔๕ เพศหญิง ๑๑๐ คน ร้อยละ ๔๙.๕๕ เป็นเด็ก ๐-๒ ปี ๑๐๔ คน เด็ก ๓-๕ ปี ๑๑๘ คน เข้าเรียน ศพด.ในพื้นที่ ๙๙ คน ร้อยละ ๘๔.๖๑ เข้าเรียน ศพด.นอกพื้นที่ ๑๘ คน ร้อยละ ๑๕.๓๙ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ร้อยละ ๘๒.๘๘ รองลงมาคืออาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย ๓๖ คน ร้อยละ ๑๖.๒๒ ด้านสุขภาพ พบเด็กน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ๔ คน ปัญหาสุขภาพช่องปาก ๑๙ คน เจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ ๗ คน เด็กพิการ ๒ คน

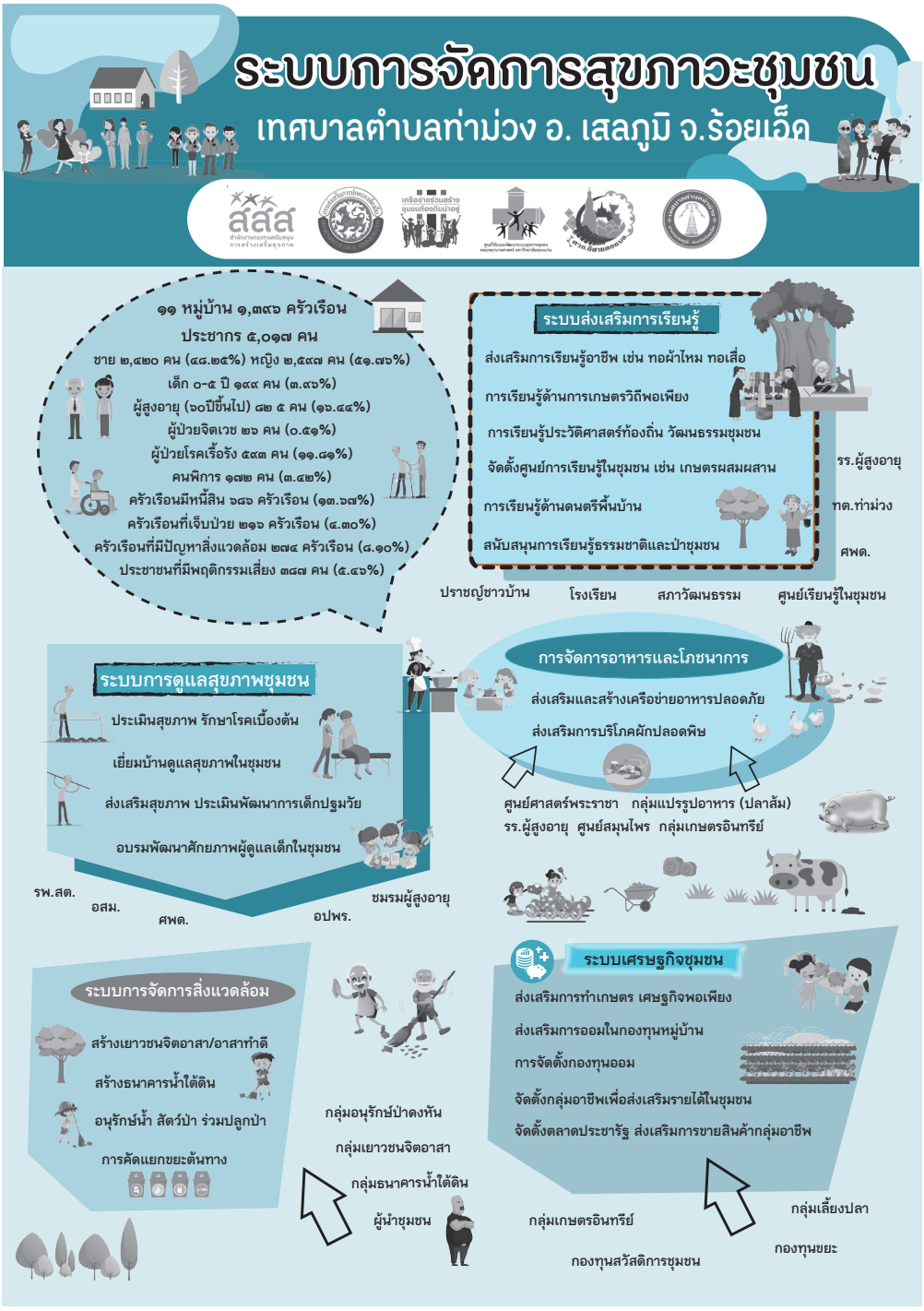
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของ อบต.แก้งแก ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา โดยผสานความร่วมมือกับทุนทางสังคมทุกระดับ ได้แก่ ทุนทางสังคมระดับบุคคลจำนวน ๑๑๓ ทุนที่มีความเชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพ เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่ม อสม.น้อย กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาสมัครดูแลคนพิการ กลุ่มอาสานมแม่ ระดับหน่วยงานคือ รพ.สต.บ้านขิงแคง อบต.

โรงเรียน ศพด. ศพค. กู้ชีพกู้ภัย กองทุนสวัสดิการในชุมชน กลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มจักสาน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น แหล่งเรียนรู้อาชีพ แหล่งเรียนรู้เกษตรพอเพียง เกษตรอินทรีย์ เป็นต้น โดยมีกลไกการดำเนินงานที่สำคัญคือมีคณะกรรมการการดำเนินงานพัฒนาการดูแลเด็กปฐมวัย การประชุม ทำประชาคม เพื่อวางแผนดำเนินงาน สนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การสร้างความเข้าใจเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญ และร่วมมือกันดำเนินงาน การติดตามประเมินผล การพัฒนาปรับปรุงและต่อยอดการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ **การดำเนินงานเด่น** ได้แก่ **การดูแลสุขภาพ** ประกอบด้วย จัดบริการสุขภาพที่ รพ.สต. การให้คำปรึกษาผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก ให้การช่วยเหลือเมื่อเกิดอุบัติเหตุ จัดรถฉุกเฉินรับ-ส่ง กรณีเจ็บป่วยฉุกเฉิน จัดกิจกรรมปรับพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ เช่น ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร นั่งสมาธิตอนเช้าใน ศพด. เพื่อฝึกจิตใจให้สงบ การตรวจประเมินสุขภาพ ประเมินพัฒนาการและการเจริญเติบโต แจ้งผลให้ผู้ปกครองทราบ และร่วมกันดูแลเด็ก การส่งเสริมสุขภาพช่องปาก ส่งเสริมให้ได้รับวัคซีน การควบคุมและป้องกันโรค การดูแลช่วยเหลือในชุมชน เยี่ยมหญิงหลังคลอด และการเยี่ยมบ้านเด็กพิการ นอกจากนี้ชุมชนยังมีจุดเด่นที่สำคัญคือ **การมีอาหารปลอดภัยในพื้นที่** มีกลุ่มผลิตผักปลอดสาร ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มปลูกผักปลอดสาร ซึ่งมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ มีการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม ขยายผลไปสู่ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยทุกชุมชน ฝึกอบรมอาชีพ ให้กับผู้ปกครอง **การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการเด็กปฐมวัย** โดยพัฒนาสื่อการสอนและของเล่นพื้นบ้าน โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและปราชญ์ชาวบ้าน สร้างวินัยและจิตอาสา ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูใน ศพด. การสร้างวินัยในเด็กปฐมวัยที่เข้าเรียนใน ศพด. มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การฝึกอบรมกรณีฉุกเฉิน และหลักสูตรการเรียนรู้นอกห้องเรียน (เรียนรู้ป่าชุมชน) เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้เด็กปฐมวัยใน ศพด. รวมทั้งมีการจัดสวัสดิการให้กับเด็กปฐมวัย

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ พบว่าก่อให้เกิดผลต่อเด็ก ครอบครัว และต่อชุมชน ดังนี้ **ผลต่อเด็กปฐมวัย** การส่งเสริมด้านสุขภาพและการจัดอาหารที่ปลอดภัยทั้งที่ ศพด. ที่บ้าน และในชุมชนช่วยให้เด็กมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์ พัฒนาการสมวัย ครูผู้ปกครอง และเด็กเรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการ

ผลิตอาหารที่บ้านและในชุมชน การผลิตอาหารปลอดภัย และการรับประทานอาหารปลอดภัย ที่ครอบคลุมกระบวนการตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการบริโภค **ผลต่อครอบครัว** การขยายความรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษทำให้ครอบครัวปลูกผักสวนครัวที่บ้านทำให้เกิดแหล่งอาหาร ลดรายจ่าย และแบ่งปันกันในชุมชน ครอบครัวมีความรู้และศักยภาพในการดูแลเด็ก **ผลต่อชุมชน** พบว่า เกิดความร่วมมือของทุนทางสังคมทุกภาคส่วนในการดูแลเด็ก ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้เรื่องอาหารปลอดภัยสำหรับเด็ก ครอบครัว และคนในชุมชน



ภาพที่ ๑.๒๘ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด



ภาพที่ ๑.๒๙ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

นายเจริญ สุทธิประภา
นายกเทศมนตรีตำบลท่าม่วง
เบอร์โทร ๐๔๓-๖๖๕๐๐๐

เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบลตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยมีวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนการพัฒนางานคือ “น้ำ ไฟ ถึงไร่นา ปู ปลา อุดมสมบูรณ์ เพิ่มพูนข้าวหอมมะลิอินทรีย์ มากมีวัฒนธรรม ประเพณี มุ่งวิถีพอเพียง ปราดเปรื่องการศึกษา-การกีฬา นำพาชุมชนเข้มแข็ง” สภาพทางภูมิศาสตร์ ทิศเหนือติดกับตำบลโคกสูง ทิศใต้ติดตำบลนาเมืองและอำเภอธวัชบุรี ทิศตะวันออกติดกับตำบลหนองหลวง ทิศตะวันตกติดกับตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ มีหมู่บ้านในเขตบริการจำนวน ๑๑ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านหนองสิม หมู่ ๒ บ้านท่าม่วง หมู่ ๓ บ้านท่าม่วง หมู่ ๔ บ้านท่าม่วง หมู่ ๕ บ้านหนองแดง หมู่ ๖ บ้านดอนหาด หมู่ ๗ บ้านนากระตึบ หมู่ ๘ บ้านนาเจริญ หมู่ ๙ บ้านท่าใหม่ หมู่ ๑๐ บ้านหนองสิม และหมู่ ๑๑ บ้านกระตึบ จำนวนครัวเรือน ๑,๓๙๖ ครัวเรือน ประชากร ๕,๐๑๗ คน เพศชาย ๒,๔๒๐ คน ร้อยละ ๔๘.๒๔ เพศหญิง ๒,๕๙๗ คน ร้อยละ ๕๑.๗๖ อาชีพหลักของประชากรในพื้นที่คือเกษตรกรรม (ทำนา) ร้อยละ ๕๙.๑๑ รองลงมาคือรับจ้างทั่วไปและค้าขาย

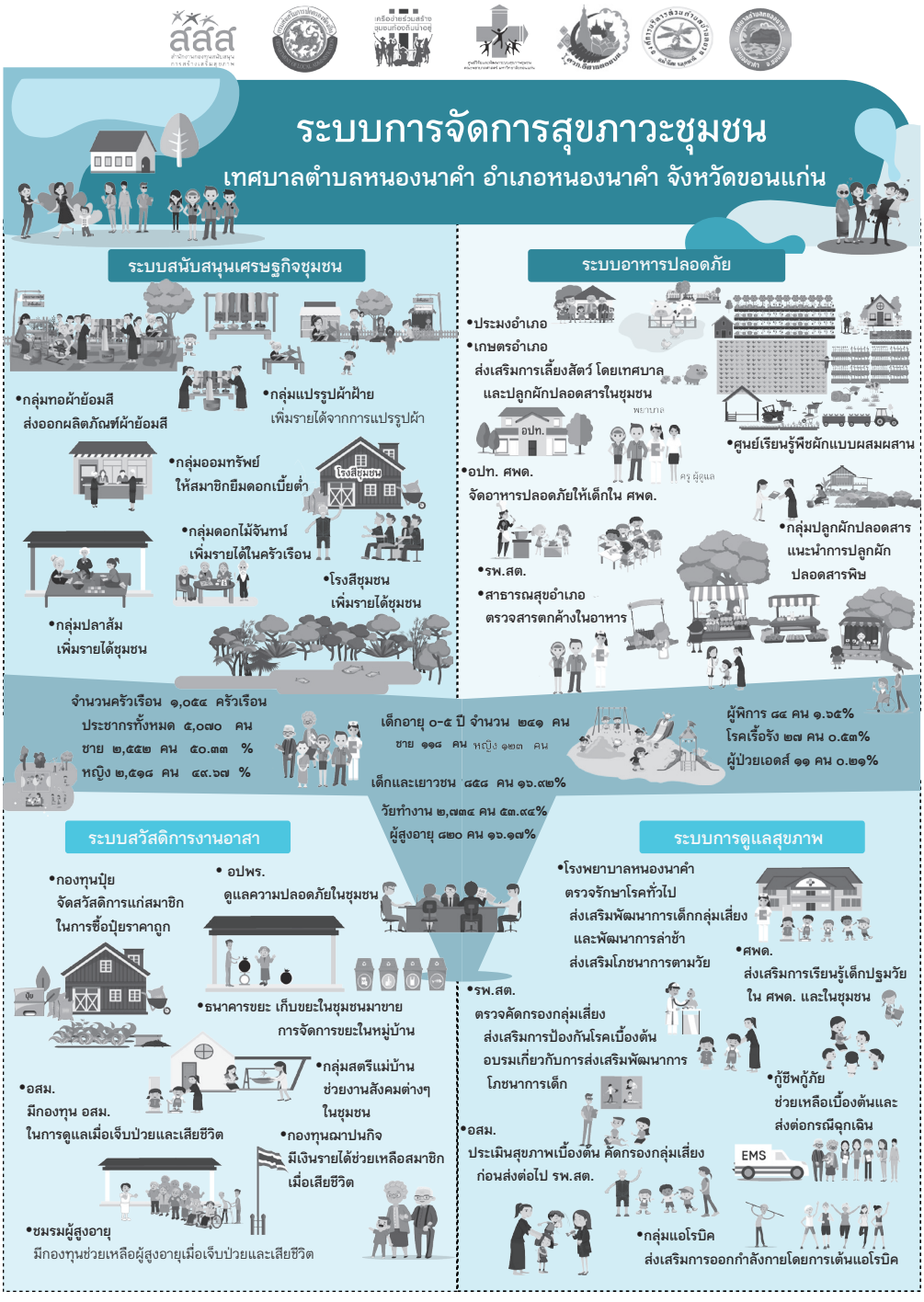
เทศบาลตำบลท่าม่วงมีประชากรเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๑๙๙ คน ชาย ๘๗ คน ร้อยละ ๔๓.๗๑ หญิง ๑๒๒ คน ร้อยละ ๕๖.๒๙ อายุระหว่าง ๐-๒ ปี ๙๘ คน ร้อยละ ๔๙.๒๕ อายุ ๓-๕ ปี ๑๐๑ คน ร้อยละ ๕๐.๗๕ อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ๕๗ คน ร้อยละ ๒๘.๖๔ อาศัยอยู่กับปู่ ย่า หรือ ตา ยาย เพียงลำพัง ๑๒๐ คน ร้อยละ ๖๐.๓๐ เข้าเรียน ศพด.ในพื้นที่ ๘๕ คน ร้อยละ ๔๕.๙๕ เด็กส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๕.๔๘ มีน้ำหนักตามเกณฑ์ มีเด็ก ๓ คน น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ และมีน้ำหนักมากกว่าเกณฑ์จำนวน ๖ คน ร้อยละ ๙๕.๙๘ ไม่มีฟันผุ มีส่วนน้อยร้อยละ ๔.๐๒ ที่มีมีฟันผุ เด็กทุกคนได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์และมีพัฒนาการสมวัย

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยของเทศบาลตำบลท่าม่วงขับเคลื่อนงานและกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ “ปราดเปรื่องการศึกษา” โดยการมีส่วนร่วมของทุนทางสังคมอย่างน้อย ๔ ส่วนคือ เทศบาลตำบล รพ.สต. ศพด. และทุนทางสังคมอื่นๆ ในชุมชน ได้แก่ กลุ่ม อสม. กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ วัด ช่างชุมชน อาสาสมัครกู้ชีพ ศูนย์บริการแพทย์ฉุกเฉิน กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มแกะสลักต้นเทียน กลุ่มปลาร้าบอง กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มกองทุนและสวัสดิการในชุมชน เช่น กองทุนสวัสดิการเด็กปฐมวัย กองทุนเงินล้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี รวมทั้งทุนพื้นที่ในชุมชน เช่น หอกระจายข่าว ลานตากข้าวชุมชน ลานกีฬาชุมชน ป่าชุมชน ในการจัดกิจกรรมและส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย เป็นต้น โดยมีกระบวนการในการดำเนินงานแบบเครือข่าย จัดทำแผนการดำเนินงาน รณรงค์สื่อสารข้อมูลในชุมชน เพื่อให้เกิดความตระหนักและร่วมมือดำเนินงาน การกำกับติดตามประเมินผล พัฒนาต่อยอดงาน รวมทั้งขยายขอบเขตการดำเนินงานและภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยของเทศบาลตำบลท่าม่วง มี**จุดเด่น** คือ **๑) ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น** โดยการถ่ายทอดความรู้ ประวัติความเป็นมาของชุมชนแก่เด็ก โดยผู้สูงอายุและปราชญ์ชาวบ้าน การเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และบริบทของพื้นที่ การเรียนรู้จากศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน และศูนย์เรียนรู้ในชุมชน เช่น กลุ่มทอเสื่อ ศูนย์เรียนรู้เกษตรผสมผสาน มีการประดิษฐ์ของเล่นจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น ของเล่นไม้ ของเล่นจักสาน การเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้าน การส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อให้เกิดความรู้จากประสบการณ์ การลงมือปฏิบัติ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ การปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิต เช่น การปฏิบัติตนเมื่อเกิดไฟไหม้ จมน้ำ หรือติดในรถยนต์ **๒) การดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัยโดยชุมชน** มีการจัดบริการประเมิน คัดกรองการเจริญเติบโตและพัฒนาการ การส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมการออกกำลังกาย การดูแลกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉิน ทั้งใน รพ.สต. ศพด. มีรถ EMS ส่งต่อการดูแลตามสภาพอาการ เยี่ยมบ้านและช่วยเหลือครอบครัวดูแลเด็กที่เจ็บป่วยในชุมชนโดย อสม. และอาสาสมัคร จัดบริการดูแลสุขภาพช่องปากและฟันในเด็ก ส่งเสริมให้ได้รับวัคซีนและภูมิคุ้มกันโรค การเฝ้าระวังโรคติดต่อ โดยตรวจประเมินเด็กก่อนเข้าห้องเรียน ทำลายลูกน้ำยุงลายป้องกันโรคไข้เลือดออก ทำความสะอาด ศพด. และของเล่นสม่ำเสมอ การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยทั้งใน ศพด.

ในชุมชน การคัดแยกขยะ รวมทั้งพัฒนาศักยภาพครู ผู้ปกครองเด็ก อาสาสมัครเยาวชน หรืออาสาสมัครผู้สูงอายุ ให้มีความรู้ในการดูแลส่งเสริมสุขภาพเด็ก และ **๓) สวัสดิการชุมชนเพื่อเด็กปฐมวัย** การสนับสนุนงบประมาณจัดอาหารครบ ๕ หมู่ มอบทุนการศึกษาสำหรับเด็ก สนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของเด็กทั้งใน ศพด. และในชุมชน รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการสร้างการเรียนรู้และเปิดโลกทัศน์การศึกษาดูงานของครูและเด็ก การอบรมพัฒนาศักยภาพครู เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีศักยภาพสูงสุดในขับเคลื่อนงานการดูแลเด็กปฐมวัย

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ก่อให้เกิด**ผลต่อเด็กปฐมวัย** คือ เด็กปฐมวัยจำนวน ๑๙๙ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรม เกิดของเล่นที่ประดิษฐ์ขึ้นจากภูมิปัญญาและวัสดุในท้องถิ่นเพื่อใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เด็กเกิดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงจากการได้เห็น สัมผัส ลงมือปฏิบัติ จึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ มีระบบสวัสดิการสนับสนุนในการจัดการเรียนรู้ อบรม พัฒนาศักยภาพและเปิดโลกทัศน์ในการเรียนรู้ อีกทั้งยังได้รับการฝึกทักษะชีวิตให้สามารถเอาตัวรอดได้ในกรณีฉุกเฉิน รวมทั้งได้รับการดูแลและส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การดูแลเมื่อเจ็บป่วยทั้งเจ็บป่วยปกติ ฉุกเฉิน และเจ็บป่วยเรื้อรัง จึงพบว่าเด็กทุกคนมีพัฒนาการสมวัย น้ำหนักตามเกณฑ์ ๑๙๐ คน ร้อยละ ๙๕.๔๘ สุขภาพฟันดี ๑๙๑ คน ร้อยละ ๙๕.๙๘ และทุกคนได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์ **ผลต่อครอบครัว** พบว่า ครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจและมีศักยภาพในการดูแลเด็ก ได้รับการอบรมเรื่องการดูแลสุขภาพและการส่งเสริมการเรียนรู้แก่เด็ก อีกทั้งยังมีระบบสนับสนุนครอบครัวในการดูแลเด็กโดยมี อสม. อาสาสมัคร ให้การช่วยเหลือดูแลทั้งกรณีเด็กเจ็บป่วยฉุกเฉินและเจ็บป่วยเรื้อรัง **ผลต่อชุมชน** เกิดระบบบูรณาการความร่วมมือในการดูแลเด็กปฐมวัยโดยทุนทางสังคมหลัก ได้แก่ เทศบาลตำบล รพ.สต. ศพด. และทุนทางสังคมอื่นๆ เช่น กลุ่มอาชีพ และกลุ่มสวัสดิการต่างๆในชุมชน ซึ่งพบว่ามีจุดเด่นคือมีทุนทางสังคมที่หลากหลายในการสนับสนุนและจัดสวัสดิการแก่เด็กปฐมวัย ทำให้ส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ สุขภาพ และพัฒนาการของเด็กอย่างรอบด้าน อีกทั้งมีการนำทุนทางสังคมที่เป็นแหล่งประโยชน์ เช่น ลานตากข้าวชุมชน ลานกีฬาชุมชน มาใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ทั้งนี้ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า เกิดการรวมกลุ่มกิจกรรมในชุมชนของเด็ก ผู้ปกครอบได้มาพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้การดูแลเด็ก มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของความรักและสามัคคีของคนในชุมชนเพื่อนำพาชุมชนเข้มแข็งต่อไป



ภาพที่ ๑.๓๐ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น



ภาพที่ ๑.๓๑ การจัดการเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

การจัดการเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

นายทวีชัย ศรีจันทร์หล้า
นายกเทศมนตรีตำบลหนองนาคำ
เบอร์โทร ๐๔๓-๒๑๗๑๐๒

เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๘ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านหนองนาคำ หมู่ที่ ๒ บ้านหนองนาคำ หมู่ที่ ๓ บ้านนาคูณ หมู่ที่ ๔ บ้านหนองคอง หมู่ที่ ๕ บ้านหนองหว้า หมู่ที่ ๖ บ้านหนองหญ้าปล้อง หมู่ที่ ๗ บ้านหนองหอย หมู่ที่ ๘ บ้านโคกเจริญ อาณาเขตติดต่อด้านทิศเหนือติดกับองค์การบริหารส่วนตำบลกุดธาตุ ทิศใต้ติดกับเทศบาลตำบลขนวน ทิศตะวันออกติดกับเขื่อนอุบลรัตน์ ทิศตะวันตกติดกับองค์การบริหารส่วนตำบลกุดธาตุ จำนวนหลังคาเรือน ๑,๑๕๔ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๕,๐๗๐ คน เพศชาย ๒,๕๕๒ คน ร้อยละ ๕๐.๓๔ เพศหญิง ๒,๕๑๘ คน ร้อยละ ๔๙.๖๖ มีประชากรเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๒๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๕ ของประชากรทั้งหมด เพศชาย ๑๑๘ คน ร้อยละ ๔๘.๙๖ เพศหญิง ๑๒๓ คน ร้อยละ ๕๑.๐๔ อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๑๗๐ คน ร้อยละ ๗๐.๕๐ รองลงมาคือ อาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย จำนวน ๖๐ คน ร้อยละ ๒๔.๙๐ และอาศัยอยู่กับญาติ ๑๑ คน เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กในพื้นที่ จำนวน ๒๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๗๐ และไม่ได้เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กในพื้นที่ ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๐ มีพัฒนาการสมวัย จำนวน ๒๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๗.๕๐ พัฒนาการช้ากว่าวัย ๖ คน มีน้ำหนักตามเกณฑ์ ๒๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๔๐ น้ำหนักค่อนข้างน้อย ๕ คน น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๒ คน น้ำหนักค่อนข้างมาก ๓ คน และน้ำหนักมากเกินเกณฑ์ ๑ คน ฟันผุ ๑๔๘ คน ร้อยละ ๖๑.๔๐ และพิการ ๖ คน

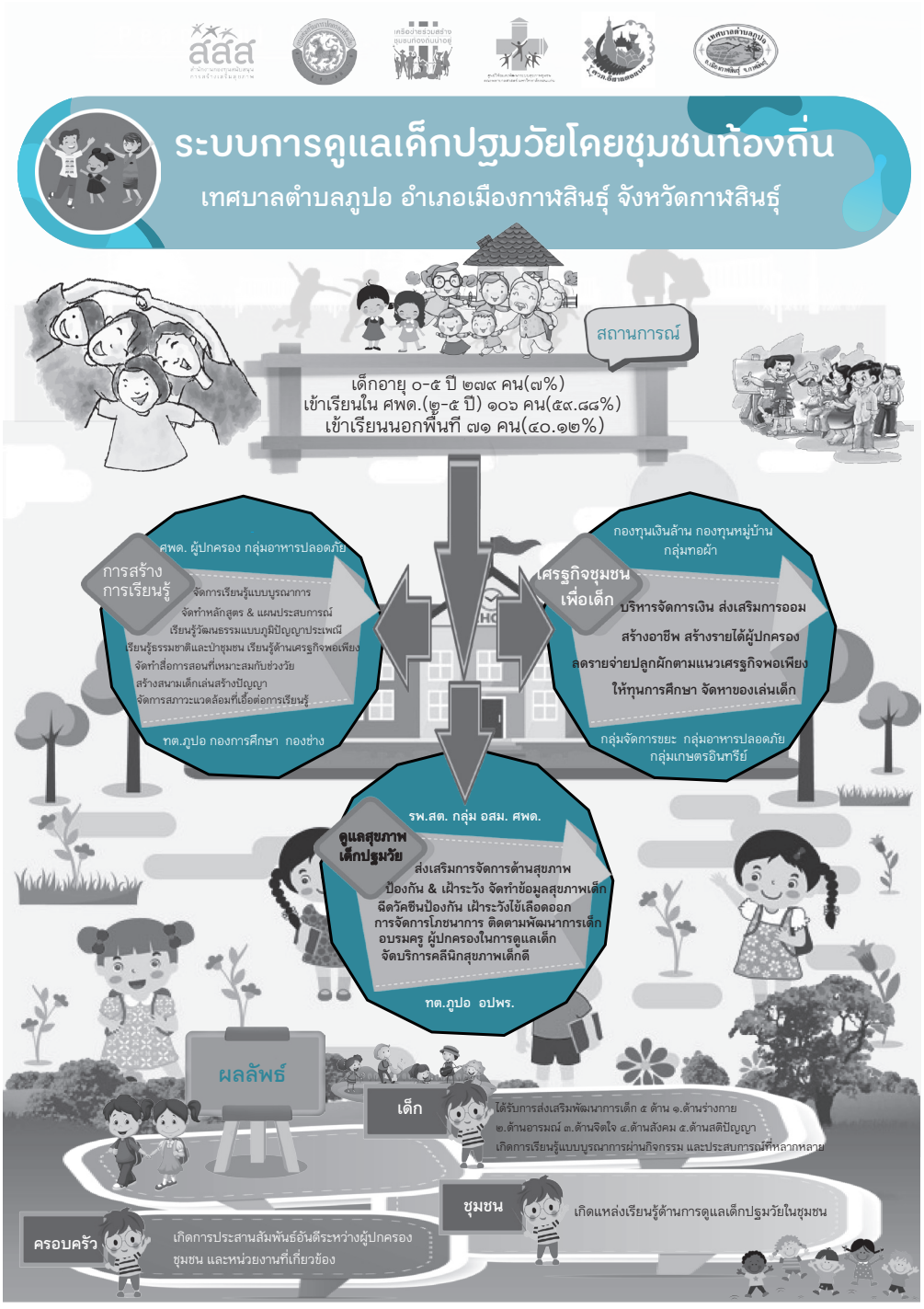
การดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหนองนาคำ ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการเรียนรู้และการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน และมีทุนทางสังคมในพื้นที่ ๔ ส่วน ได้แก่ เทศบาลตำบลหนองนาคำ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโคก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบลหนองนาคำ โรงพยาบาลหนองนาคำ และทุน

ทางสังคมในชุมชน เช่น ปราชญ์ชุมชน ผู้ปกครองเด็ก กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ อปพร. เป็นต้น ร่วมจัดกิจกรรมและส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย โดยมีการจัดการระบบเด็กปฐมวัยร่วมกับภาคีเครือข่ายในการวิเคราะห์สถานการณ์ หาแหล่งทุนทางสังคม วางแผน ดำเนินการ และประเมินผลการดำเนินงาน คืนข้อมูลแก่ชุมชนและนำการประเมินมาวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การจัดการเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหนองนาคำ มี**จุดเด่น** คือ **๑) ระบบการจัดการเรียนรู้เด็กปฐมวัยโดยชุมชน** มีงานและกิจกรรม ประกอบด้วย (๑) ประดิษฐ์สื่อการเรียนรู้ของเล่นเด็กจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ (๒) จัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เด็ก โดยปรับโครงสร้างในอาคารให้เหมาะสำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ บันไดมีราวจับเตี้ยเหมาะกับเด็ก ของเล่นเด็กมีมาตรฐาน ปลอดภัย เช่น ของเล่นประเภทพลาสติกต้องแห้ง ไม่มีรา ของเล่นประเภทกระดาษ ต้องไม่มีฝุ่น ไม่มีคราบสกปรก แห้ง และของเล่นประเภทผ้า ตุ๊กตา ต้องสะอาด ไม่มีคราบ ไม่มีกลิ่น แห้ง เป็นต้น การจัดทำห้องน้ำ/ห้องส้วมถูกสุขลักษณะ (๓) สร้างการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง (๔) กลุ่มผู้สูงอายุเล่านิทานให้เด็กฟัง (๕) จัดกิจกรรมผู้ปกครองสอนทำขนม (๖) ครูนำเด็กนักเรียนเข้าร่วมงานประเพณีในชุมชน เช่น งานแห่เทียนเข้าพรรษา งานลอยกระทง บุญดอกผ้า เป็นต้น **๒) ระบบการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย** ประกอบด้วย (๑) งานบริการดูแลเด็กปฐมวัย มีกิจกรรมดังนี้ เฝ้าระวังและป้องกันระงับโรคติดต่อประจำถิ่น บริการฉีดวัคซีน บริการฝากครรภ์ ตรวจประเมินพัฒนาการและภาวะโภชนาการเด็ก ตรวจสุขภาพช่องปาก บริการตรวจรักษาโรคเบื้องต้น (๒) งานดูแลช่วยเหลือกัน ดำเนินการเก็บข้อมูลหญิงตั้งครรภ์และหลังคลอด การเจริญเติบโตของเด็ก ติดตามการฉีดวัคซีนของเด็ก ให้ความรู้หญิงตั้งครรภ์และหลังคลอดเรื่องการให้นมบุตร (๓) งานพัฒนาศักยภาพผู้เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็ก ดำเนินการอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเรื่องการให้นมบุตร อบรมผู้ปกครองเด็กเรื่องวัคซีน และอบรมครู ผู้ดูแลเด็ก เรื่อง การป้องกันโรคติดต่อในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และสอนให้เด็กเรียนรู้เรื่องการว่ายน้ำและช่วยเหลือตนเองเมื่อจมน้ำ **งานที่หนุนเสริมกัน** คือ **๑) ระบบการสร้างสิ่งแวดล้อม**เพื่อการเรียนรู้และความปลอดภัย มีกิจกรรม ดังนี้ (๑) จัดกิจกรรมให้เด็กได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ แหล่งเรียนรู้เกษตรแบบพอเพียง กลุ่มปลูกผักปลอดสาร กลุ่มปลาส้ม กลุ่มทอผ้าย้อมสี (๒) ปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ได้แก่ จัดวางเครื่องใช้ไฟฟ้า ปลั๊กไฟ ของมีคมให้พ้นมือเด็ก (๓) เฝ้าระวัง

อุบัติเหตุ มีการสำรวจจุดเสี่ยง จัดระบบการช่วยเหลือฉุกเฉิน **๒) ระบบสวัสดิการชุมชน** มีการดำเนินการโดย สนับสนุนให้กองทุนธนาคารขยะจัดสวัสดิการเพื่อเด็กยากไร้ ตั้งศูนย์บริการ OSCC ติดตามเยี่ยมบ้านเด็กและครอบครัว และสนับสนุนให้เด็กปฐมวัยมีการออมเงิน และทำความดี

ผลจากการดำเนินงานการจัดการเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหนองนาคำ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ ดังนี้ **๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย** เด็กปฐมวัยได้รับการประเมินพัฒนาการและโภชนาการร้อยละ ๑๐๐ และได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ ๔ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้สื่อการสอนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน นอกจากนี้เด็กปฐมวัยไม่มีการเสียชีวิตจากการจมน้ำ **๒) ผลต่อครอบครัว** ครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและสมาชิกครอบครัว รวมทั้งมีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ของเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก **๓) ผลต่อชุมชน** ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการระบบดูแลเด็กปฐมวัย เกิดเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนในการดูแลเด็กปฐมวัย ทำให้เกิดระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ



ภาพที่ ๑.๓๒ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลภูปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลภูปอ
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

นายสุริยา สำราญรื่น
นายกเทศมนตรีตำบลภูปอ
เบอร์โทร ๐๔๓-๘๙๕๐๖๘

เทศบาลตำบลภูปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งเขตการปกครองเป็น ๙ หมู่บ้าน คือ หมู่ ๑ บ้านห้วยแสง หมู่ ๒ บ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๓ บ้านป่านกขาบ หมู่ ๔ บ้านหนองแวงเหนือ หมู่ ๕ บ้านโจด หมู่ ๖ บ้านโจด หมู่ ๗ บ้านหนองแวงใหญ่ หมู่ ๘ บ้านห้วยแสงกลาง และหมู่ ๙ บ้านสะอาดสมศรี มีประชากร ๓,๙๘๑ คน เพศชาย ๑,๙๖๘ คน ร้อยละ ๔๙.๔๓ เพศหญิง ๒,๐๑๓ คน ร้อยละ ๕๐.๕๗ อาชีพหลักของประชาชนคือทำการเกษตร ทำไร่ รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป มีประชากรเด็กปฐมวัย ๐-๕ ปี ๒๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗ ของประชากรทั้งหมด เพศชาย ๑๔๑ คน ร้อยละ ๕๐.๕๓ เพศหญิง ๑๓๘ คน ร้อยละ ๔๙.๔๗ มีเด็กอายุ ๒ – ๕ ปี จำนวน ๑๗๗ คน เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ ๑๐๖ คน เข้าเรียน ศพด. นอกพื้นที่ จำนวน ๗๑ คน เด็กส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๒.๑๗ อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ และร้อยละ ๑๗.๘๓ อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ ด้านสุขภาพ เด็กร้อยละ ๑๐๐ มีน้ำหนักตามเกณฑ์ ร้อยละ ๖.๔๗ มีส่วนสูงน้อยกว่าเกณฑ์ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาน้ำหนักตามเกณฑ์ส่วนสูง พบว่า มีเด็กรูปร่างค่อนข้างผอม ๔ คน ผอม ๓ คน และเริ่มอ้วน ๒ คน เด็กร้อยละ ๑๐๐ มีพัฒนาการสมวัยและได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลภูปอ ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานพัฒนา โดยอาศัยทุนทางสังคมที่สำคัญ คือ เทศบาล รพ.สต. ศพด. ศพค. และทุนทางสังคมอื่นๆ ได้แก่ อาสาสมัครในชุมชน กลุ่มเยาวชน อปพร. องค์กรในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มมันแปลงใหญ่ กลุ่มข้าวอินทรีย์ และกลุ่มสวัสดิการ กองทุนต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนขยะ เป็นต้น โดยมีกลไกในการดำเนินงานคือจัดตั้งคณะกรรมการดูแลเด็กปฐมวัยระดับตำบล แกนนำ

ระดับหมู่บ้าน และทีมจัดทำระบบข้อมูลเด็กปฐมวัย สร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนผ่านการประชุมวางแผนดำเนินงาน จัดทำแผนการดูแลเด็กของท้องถิ่นที่ครอบคลุมงานบริการ กิจกรรม กองทุนและสวัสดิการที่สนับสนุน ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลการดูแลเด็กในชุมชนผ่านการประชาคม การประชุม วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว รวมทั้งการระดมทุนเพื่อสนับสนุนการดูแลเด็กผ่านกิจกรรมตามประเพณี เช่น ทอดผ้าป่า บุญกฐิน เป็นต้น

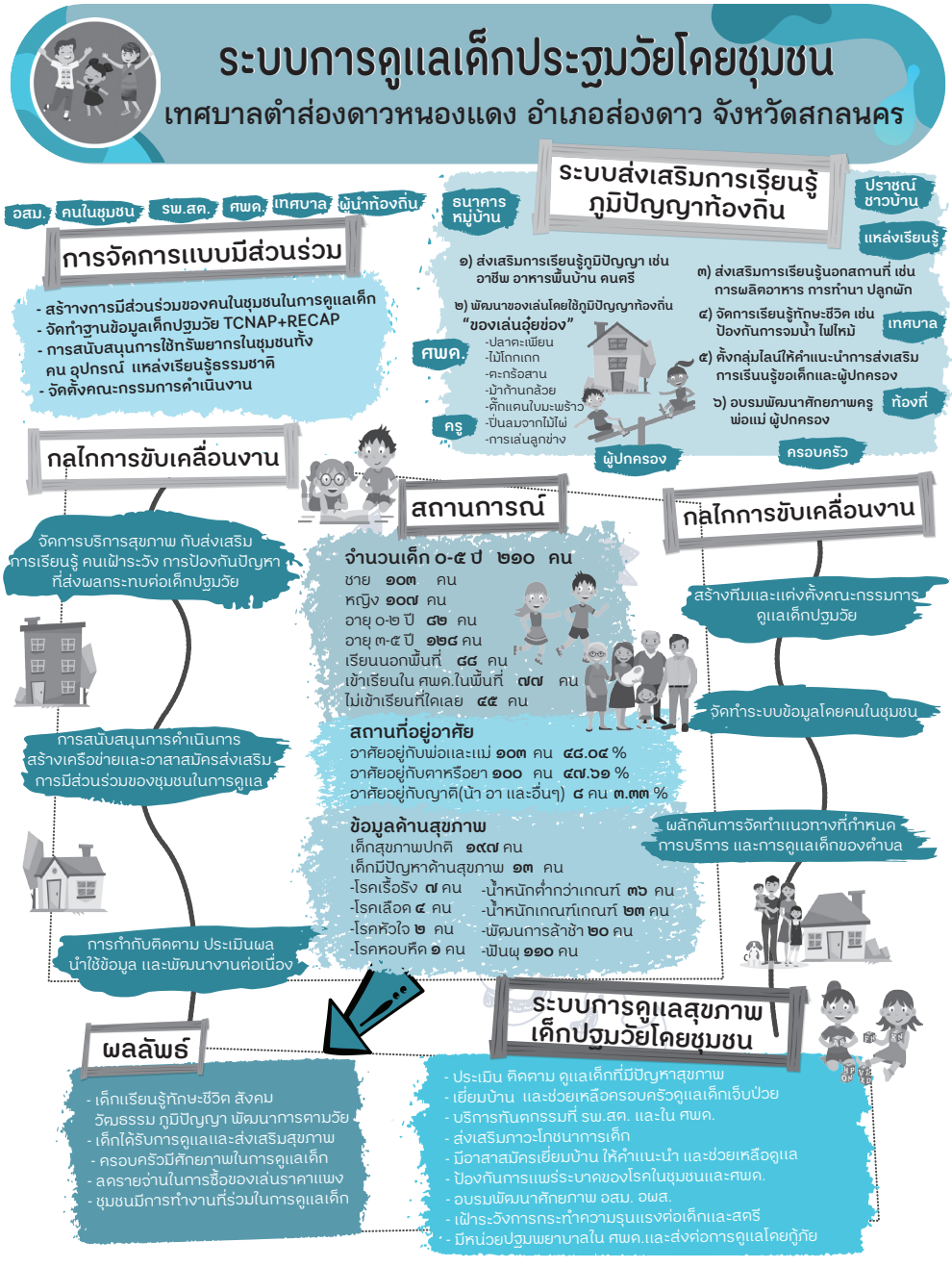
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นฯ ประกอบด้วยการดำเนินงานและกิจกรรมเด่น คือ **๑) สร้างการเรียนรู้เสริมสร้างพัฒนาการและสติปัญญา** โดยจัดทำหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้ง ๔ ด้าน การศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ เช่น กลุ่มเกษตรปลอดภัย ปราชญ์ชาวบ้าน กองทุนขยะ ส่วนสมุนไพร ป่าชุมชน จัดทำสื่อการเรียนการสอนตามหน่วยการเรียนรู้ และนำสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก เช่น จัดให้มีสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผ่านการเล่น จัดมุมเรียนรู้หน่วยต่างๆ ใน ศพด. สร้างการเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติ เช่น การเรียนรู้การผลิตอาหารปลอดภัย การออมเงินและการออมความดีโดยการช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน การปฏิบัติตามกฎ กติกา เป็นต้น รวมทั้งสนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น งานบุญประเพณี หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านแบบอย่างที่ดีและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ **๒) การดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัยโดยชุมชน** ให้บริการสุขภาพที่ รพ.สต. การดูแลรักษาทั้งกรณีเจ็บป่วยปกติ ฉุกเฉิน เรื้อรัง และฟื้นฟูสภาพ การดูแลสุขภาพฟัน การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ภาวะโภชนาการ ให้คำแนะนำผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพเด็ก การจัดอาหารครบ ๕ หมู่ มีคู่มือการจัดอาหารสำหรับเด็กปฐมวัยที่เน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นและอาหารพื้นเมือง สนับสนุนนมเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโต การป้องกันโรคโดยการตรวจประเมินเด็กก่อนเข้าห้องเรียนทุกเช้า การป้องกันโรคติดต่อโดยการทำความสะอาด ศพด. ทำความสะอาดของเล่น กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย การจัดสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้ปลอดภัย รวมทั้งการอบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในชุมชน เช่น อสม. อสม.น้อย ในการเยี่ยมบ้านและมีระบบสนับสนุนช่วยเหลือดูแลเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรังหรือพิการ และเด็กกลุ่มเสี่ยงในชุมชน เช่น น้ำหนักน้อย พัฒนาการไม่สมวัย เป็นต้น และ **๓) เศรษฐกิจชุมชนเพื่อเด็ก** มีการส่งเสริมการออมในเด็ก โดยจัดโครงการเศรษฐีน้อยออมเงิน การสนับสนุนให้ผู้ปกครองเด็กออมเงินในกองทุนของชุมชน อบรมอาชีพให้แก่ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก เช่น การทอเสื่อ การทำขนม

การทำเกษตรปลอดภัย ลดรายจ่ายโดยการปลูกผักตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การระดมทุนโดยการทอดผ้าป่า การทำบุญกฐินเพื่อจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก และให้การช่วยเหลือเด็กและครอบครัวที่ยากไร้ พิการ สนับสนุนทุนการศึกษา และสนับสนุนงบประมาณในการซื้อของเล่นให้เด็ก เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ก่อให้เกิด**ผลต่อเด็ก** คือ เด็กปฐมวัยจำนวน ๒๗๙ คน ได้รับการดูแล โดยเด็ก ๒-๕ ปี จำนวน ๑๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ได้เข้าเรียนใน ศพด.ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กตามวัย มีการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรปฐมวัยที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งมีการส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนจากศูนย์เรียนรู้ในชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การลงมือปฏิบัติและการวิเคราะห์เชื่อมโยงความเป็นเหตุเป็นผล เด็กได้รับการดูแลด้านสุขภาพ มีพัฒนาการตามวัย และได้รับวัคซีนครบทุกคน **ผลต่อครอบครัว** มีระบบสนับสนุนครอบครัวในการดูแลเด็ก เช่น เด็กพัฒนาการไม่สมวัย จะได้รับการติดตาม ช่วยเหลือ และเสริมสร้างศักยภาพครอบครัวในการดูแล และมีอาสาสมัครในชุมชนติดตามช่วยเหลือดูแลที่บ้าน ครอบครัวได้รับการฝึกอาชีพ ส่งเสริมให้มีรายได้ มีการลดรายจ่ายโดยการปลูกผักและธนาคารขยะ ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น **ผลต่อชุมชน** พบว่าเกิดแหล่งเรียนรู้ชุมชนสำหรับเด็ก และเกิดนวัตกรรมการมีส่วนร่วมของทุนทางสังคมที่หลากหลายในการร่วมมือในการดูแลเด็ก มีการสนับสนุนงบประมาณในการดูแลเด็กให้เพียงพอ ทั่วถึง และครอบคลุม เช่น ทุนการศึกษา ของเล่นเด็ก การช่วยเหลือเด็กที่พิการและยากไร้ ซึ่งเป็นการสร้างการเข้าถึงทรัพยากรและสร้างความเข้มแข็งให้แก่เด็กและครอบครัว



ภาพที่ ๑.๓๓ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลส่องดาวหนองแดง อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร



ภาพที่ ๑.๓๔ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลส่องดาวหนองแดง อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลส่องดาวหนองแดง อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร

นายพันทวี ไชยเชษฐ์
นายกเทศมนตรีตำบลส่องดาวหนองแดง
เบอร์โทร ๐๔๒-๗๘๖๑๔๖

เทศบาลตำบลส่องดาวหนองแดง อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร มีลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา มีหมู่บ้านในเขตบริการ ๘ หมู่บ้าน คือ หมู่ ๓ บ้านหนองกุง หมู่ ๔ บ้านโคกกลาง หมู่ ๕ บ้านหนองใส หมู่ ๖ บ้านพรเจริญ หมู่ ๗ บ้านทันสมัย หมู่ ๘ บ้านไทยเจริญ หมู่ ๑๐ บ้านหนองแดง หมู่ ๑๒ บ้านรักษาดินแดง จำนวนครัวเรือน ๑,๑๖๘ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๕,๑๙๐ คน ชาย ๒,๗๐๔ คน ร้อยละ ๕๒.๑๐ หญิง ๒,๕๘๖ คน ร้อยละ ๔๗.๙๐ อาชีพหลักของประชากรคือการทำนา อาชีพเสริมคือรับจ้างทั่วไป ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าญ้อและไทยอีสาน ความโดดเด่นของพื้นที่จึงสอดคล้องกับลักษณะทางประชากร คือคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบดั้งเดิมตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ การสืบสานพุทธศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมพื้นถิ่น อีกทั้งยังสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาจึงมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำเกษตรแบบผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ ๙

การดูแลเด็กปฐมวัยของเทศบาลตำบลส่องดาวหนองแดง มีเด็ก ๐-๕ ปี จำนวนทั้งสิ้น ๒๑๐ คน เพศชาย ๑๐๓ คน ร้อยละ ๔๙.๐๔ เพศหญิง ๑๐๗ คน ร้อยละ ๕๐.๙๖ เป็นเด็กอายุ ๐-๒ ปี จำนวน ๘๒ คน อายุ ๓-๕ ปี ๑๒๘ คน เข้าเรียน ศพด.ในพื้นที่ ๗๗ คน เข้าเรียน ศพด.นอกพื้นที่ ๘๘ คน ไม่ได้เข้าเรียน ๔๕ คน เด็กส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๙.๐๔ อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ รองลงมาร้อยละ ๔๗.๖๑ อาศัยอยู่กับปู่ ย่า หรือ ตา ยาย ด้านสุขภาพ เด็กส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๓.๘๐ มีสุขภาพปกติ มีเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ ๑๓ คน เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคเลือด โรคหัวใจ และหอบหืด ด้านการเจริญเติบโตเด็กมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ๓๖ คน น้ำหนักเกินเกณฑ์ ๒๓ คน พัฒนาการไม่สมวัย ๒๐ คน และมีปัญหาฟันผุ ๑๑๐ คน จากสภาพปัญหาความต้องการการดูแลของเด็กปฐมวัยในด้านสังคมที่พบว่าเด็กอยู่กับผู้สูงอายุจำนวนมาก มีปัญหาการเจริญเติบโตและพัฒนาการ และ

ปัญหาด้านสุขภาพ เทศบาลฯจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยบูรณาการความร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการดูแลและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

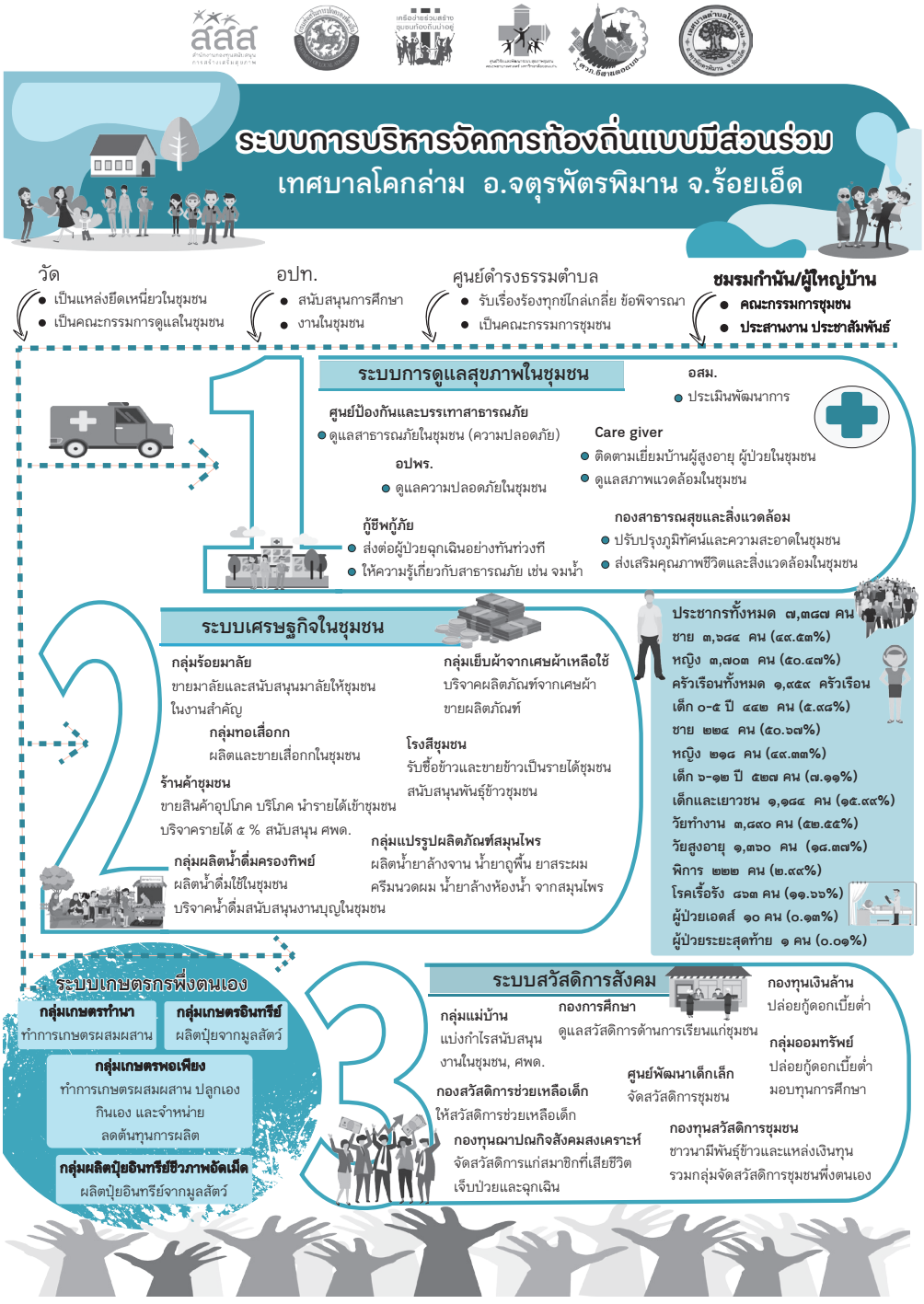
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลส่องดาวหนองแดง ขับเคลื่อนงานงานและกิจกรรมการดูแลเด็กปฐมวัยโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของ ๔ ภาคีหลัก ได้แก่ เทศบาลตำบล รพ.สต. ศพด. ศพค. และทุนทางสังคมอื่นๆ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุน กขคจ. กองทุนบทบาทสตรี กลุ่มออกกำลังกายเพื่อสุขภาพเป็นวิทยากรให้กับเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง กลุ่ม อสม.ให้การดูแลสุขภาพ กลุ่มอาสาสมัครกู้ชีพกู้ภัย ให้การช่วยเหลือกรณีอุบัติเหตุฉุกเฉิน และ อปพร. เฝ้าระวังสาธารณภัยและให้การช่วยเหลือ เช่น กรณีเด็กจมน้ำ กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเลี้ยงโค กระบือ ส่งเสริมอาชีพผู้ปกครอง กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประธานที่ร่วมกันกำหนดการปล่อยน้ำเข้าสู่แปลงเกษตร และธนาคารขยะ ที่ช่วยเพิ่มรายได้ โดยมีกลไกการบริหารงานที่เชื่อมโยงกันในพื้นที่ การแต่งตั้งทีมดำเนินงาน จัดทำระบบข้อมูลโดยคนในชุมชน ผลักดันแนวทางที่กำหนดการบริการและการดูแลเด็กปฐมวัย ผ่านการประชุมและการทำประชาคมทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล การจัดบริการ เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อเด็กปฐมวัย การสนับสนุนการดำเนินงาน การสร้างเครือข่าย อาสาสมัครและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และก่อให้เกิดความสามัคคี รวมทั้งการกำกับติดตามนำใช้ข้อมูล และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ **มีจุดเด่น คือ ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้** โดยจัดทำหลักสูตรที่พัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา พัฒนาของเล่นเสริมทักษะจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เรียกว่า “ของเล่นอุ้ยข่อย” เช่น ปลาตะเพียนสาน ตะกร้อสาน ตั๊กแตนสานจากใบมะพร้าว ปิ่นลมจากไม้ไผ่ ลูกข่าง ม้าก้านกล้วย ไม้โถกเถก เป็นต้น ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสมุนไพร กลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้า กลุ่มอาชีพทำขนมพื้นบ้าน ส่งเสริมความรู้เรื่องการผลิตอาหารปลอดภัยโดยพาเด็กปลูกผักใน ศพด. และนำมาปรุงอาหาร ส่งเสริมการเรียนรู้กฎ กติกา และความสามัคคีโดยจัดกีฬาสี ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิต การปฏิบัติตนเมื่อเกิดไฟไหม้ หรือเหตุฉุกเฉิน เป็นต้น รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพครูผู้ดูแลเด็ก โดยฝึกอบรมครูเทอมละ ๒ ครั้ง ในด้านการรักษาความปลอดภัย การซ้อมแผนป้องกันและ

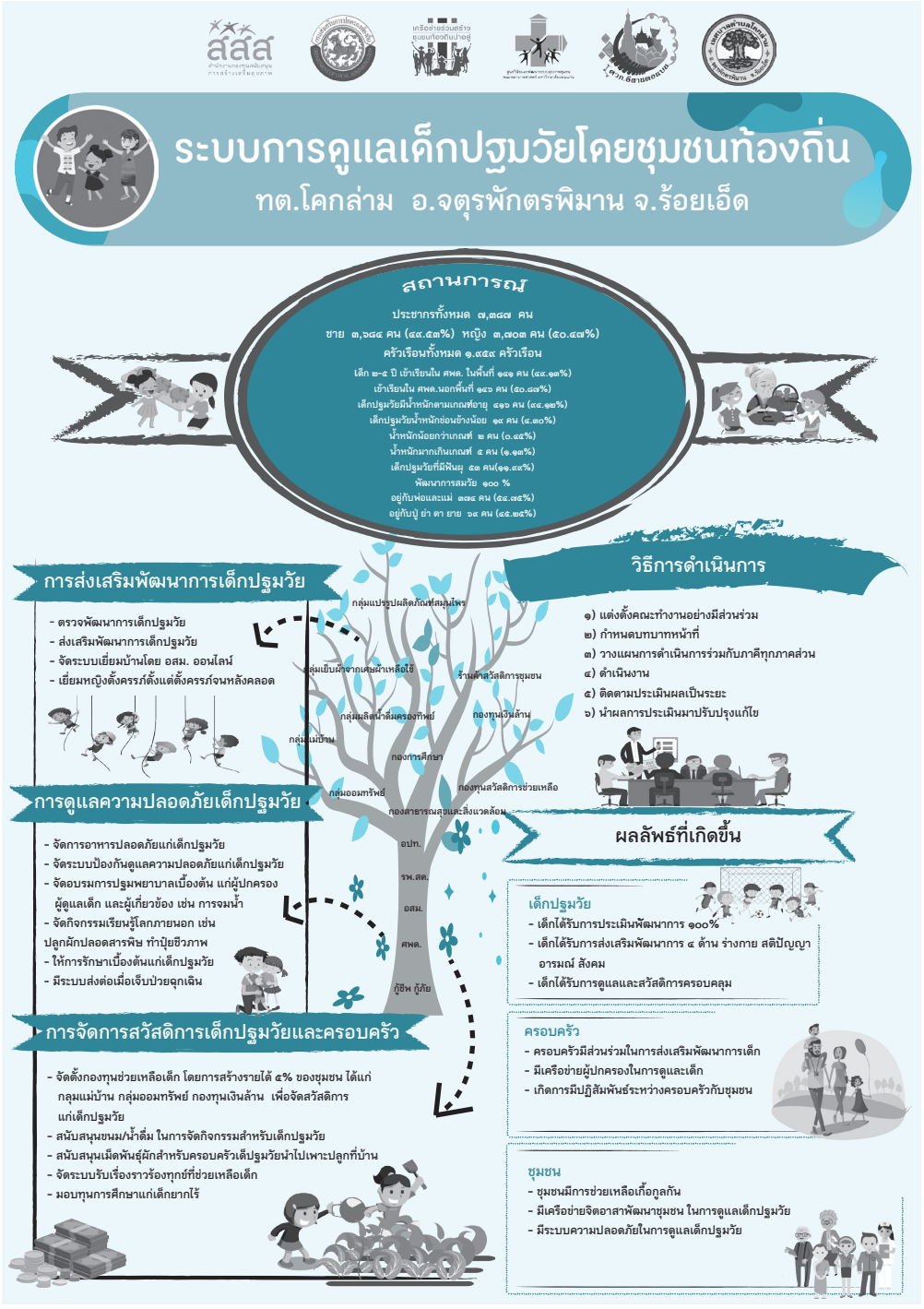
รองรับเหตุฉุกเฉิน การอบรมครูและผู้ปกครองในการดูแลสุขภาพเด็ก จัดให้มีสมุดประจำตัวเด็ก จัดตั้งกลุ่มไลน์ในการให้คำแนะนำและส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก การกำกับติดตามการดำเนินงานของ ศพด.โดยการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้เกิดการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง **๒) การดูแลสุขภาพ** ให้บริการที่ครอบคลุมการประเมินปัญหา การส่งเสริมสุขภาพ การดูแลเมื่อเจ็บป่วย การดูแลส่งต่อกรณีฉุกเฉิน การอบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในการเยี่ยมบ้าน ช่วยเหลือดูแลเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง การป้องกันโรคติดต่อ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค จัดให้มีบริการทันตกรรมที่ รพ.สต. และใน ศพด. การดำเนินงานของ ศพด. มีการจัดทำคู่มือในการดูแลเด็ก ฝึกอบรมให้มารดาและหญิงตั้งครรภ์ในชุมชนมีความรู้ในการดูแลสุขภาพเด็ก การวางแผนครอบครัว การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อบรมอาสาสมัครในชุมชนให้มีความรู้เรื่องการดูแลเด็กเพื่อให้การช่วยเหลือตามสภาพปัญหา และมีเครือข่ายเฝ้าระวังการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในชุมชน นอกจากนี้ยังมี **ระบบสนับสนุนการดูแล คือ ระบบการจัดการแบบมีส่วนร่วม** โดยการสร้างความร่วมมือจากทุนทางสังคมทุกภาคส่วน การนำใช้ข้อมูล การใช้ทรัพยากรในชุมชนทั้งคน วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนซึ่งสนับสนุนการสร้างงานเพื่อการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานการดูแล

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ทำให้เกิด**ผลต่อเด็ก** คือ เด็กได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผ่านกิจกรรมการออกกำลังกาย การเล่นกีฬา และการเล่น โดยพัฒนาของเล่นจากภูมิปัญหาและวัสดุในท้องถิ่น เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน มีความรู้จากการได้เห็น สัมผัส ฝึกปฏิบัติ นำมารับประทาน เกิดความรู้เชื่อมโยง เป็นเหตุเป็นผล ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ อีกทั้งยังสร้างความคุ้นเคย ความรักความผูกพันกับชุมชนภายใต้บริบทของท้องถิ่นซึ่งจะช่วยปลูกฝังให้เด็กเกิดความรัก ความเป็นเจ้าของท้องถิ่นต่อไป ด้านสุขภาพ เด็กได้รับการส่งเสริมสุขภาพ การดูแลช่วยเหลือเด็กที่เจ็บป่วยโดยอาสาสมัครในชุมชน ได้รับประทานอาหารปลอดภัย ทำให้มีน้ำหนักตามเกณฑ์เพิ่มขึ้น และได้รับการดูแลสุขภาพช่องปากและฟันทั้งใน รพ.สต. และ ศพด. ทำให้มีความครอบคลุมเพิ่มมากขึ้น **ผลต่อครอบครัว** ครอบครัวเด็กได้รับการอบรมพัฒนาศักยภาพในการดูแลเด็ก มีรูปแบบการให้คำปรึกษาที่ช่วยสนับสนุนครอบครัวในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก หญิงตั้งครรภ์ได้รับการอบรมให้มีความรู้ มีอาสาสมัครติดตามให้ความช่วยเหลือดูแลเด็กและเฝ้าระวังความรุนแรงต่อเด็กและสตรี **ผลต่อ ศพด. และชุมชน** เช่น มีคู่มือการจัดการ

อาหารเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตเด็กปฐมวัย เกิดศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่เป็นเครือข่ายให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการและสนับสนุนการดูแลเด็ก รพ.สต.มีการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพแก่เด็กปฐมวัยให้ครอบคลุมมากขึ้น มีระบบการจัดบริการสำหรับเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือ เช่น น้ำหนักน้อย เด็กที่มีปัญหาสุขภาพฟัน เป็นต้น ท้องที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการดำเนินงานจัดตั้งกองทุน สนับสนุนอาชีพ จัดพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมของเด็ก และมีระบบข้อมูลเด็กปฐมวัยที่ทุกหน่วยงานสามารถนำใช้เพื่อสร้างการพัฒนางานที่กระทบต่อเด็กที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน



ภาพที่ ๑.๓๕ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด



ภาพที่ ๑.๓๖ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

สราวุธ หงส์วิไล
นายกเทศมนตรีตำบลโคกล่าม
เบอร์โทร ๐๔๓-๖๕๐๗๑๕

เทศบาลตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานคือ “ชุมชนเข้มแข็ง เกษตรอินทรีย์ก้าวหน้า ชาวประชามีน้ำใจ ปลอดภัยสิ่งเสพติด เศรษฐกิจพอเพียง” แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๖ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านโคกล่าม หมู่ ๒ บ้านโคกล่าม หมู่ ๓ บ้านหนองสิม หมู่ ๔ บ้านหนองผือน้อย หมู่ ๕ บ้านหนองคูบอน หมู่ ๖ บ้านเหล่ายูง หมู่ ๗ บ้านเหล่ายูง หมู่ ๘ บ้านหนองครอง หมู่ ๙ บ้านหนองกระเดา หมู่ ๑๐ บ้านหนองคูบอน หมู่ ๑๑ บ้านหนองพวง หมู่ ๑๒ บ้านหนองผือน้อย หมู่ ๑๓ บ้านหนองบัวเลิง หมู่ ๑๔ บ้านโคกล่าม หมู่ ๑๕ บ้านหนองคูบอน หมู่ ๑๖ บ้านหนองโพ่น อาณาเขตติดต่อด้านทิศเหนือติดกับต.หนองแวงควง อ.ศรีสมเด็จ และ ต.เมืองทอง อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด ทิศใต้ติดกับต.หนองผือ อ.จตุรพักตรพิมาน จ.ร้อยเอ็ด ทิศตะวันออกติดกับต.น้ำใส อ.จตุรพักตรพิมาน จ.ร้อยเอ็ด และทิศตะวันตกติดกับต.เมืองหงส์ อ.จตุรพักตรพิมาน จ.ร้อยเอ็ด จำนวนหลังคาเรือน ๑,๙๕๙ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๗,๓๘๗ คน เพศชาย ๓,๖๘๔ คน ร้อยละ ๔๙.๕๓ เพศหญิง ๓,๗๐๓ คน ร้อยละ ๕๐.๔๗ มีเด็กอายุ ๐-๕ ปี จำนวน ๔๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๙๘ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นเพศชาย ๒๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๖๗ เพศหญิง ๒๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓๓ เด็กอายุ ๐-๓ ปี จำนวน ๒๑๕ คน ร้อยละ ๔๘.๖๔ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๒๒๗ คน ร้อยละ ๕๑.๓๖ เด็กส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๓๗๔ คน ร้อยละ ๕๔.๗๕ อาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายจำนวน ๖๙ คน ร้อยละ ๔๕.๒๕ เข้าเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ จำนวน ๑๔๑ คน ร้อยละ ๔๙.๑๓ และเข้าเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนอกพื้นที่ ๑๔๖ คน ร้อยละ ๕๐.๘๗ ข้อมูลด้านสุขภาพเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ ๑๐๐ เด็กปฐมวัยมีน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ๔๑๖ คน ร้อยละ ๙๔.๑๒ มีน้ำหนักค่อนข้างน้อย ๑๙ คน ร้อยละ ๔.๓๐ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์

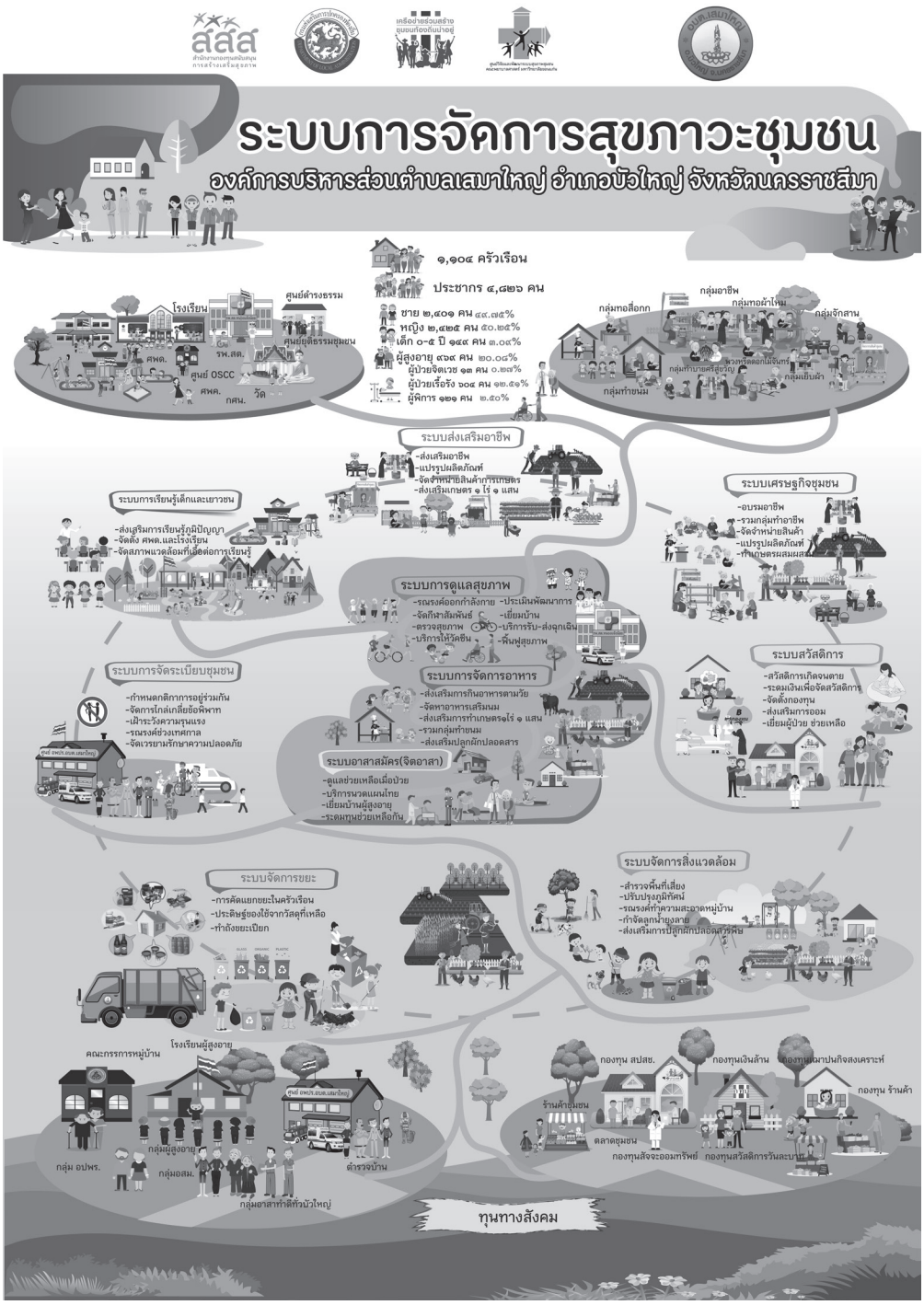
๒ คน ร้อยละ๐.๔๕ น้ำหนักมากเกินเกณฑ์ ๕ คน ร้อยละ ๑.๑๓ และเด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ ๕๓ คน ร้อยละ ๑๑.๙๙

การพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลโคกล่าม ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วมและมีทุนทางสังคมในพื้นที่ ๔ ส่วน ได้แก่ เทศบาลตำบลโคกล่าม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโคกล่าม ศูนย์พัฒนาเด็ก จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโคกล่าม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองคูบอน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเหล่ายูง โรงเรียนในตำบลโคกล่ามจำนวน ๔ แห่ง คือ โรงเรียนชุมชนบ้านโคกล่าม โรงเรียนบ้านหนองผือน้อย โรงเรียนบ้านเหล่ายูง โรงเรียนบ้านหนองคูบอน และทุนทางสังคมในชุมชน เช่น กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ด กลุ่มอาสาสมัครในชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ สภาเด็กและเยาวชน เป็นต้น ร่วมจัดกิจกรรมและส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย โดยมีกระบวนการในการดำเนินงานร่วมกันของภาคีเครือข่าย วางแผน ดำเนินการ และประเมินผลการดำเนินงาน นำผลที่ได้มาปรับปรุงการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

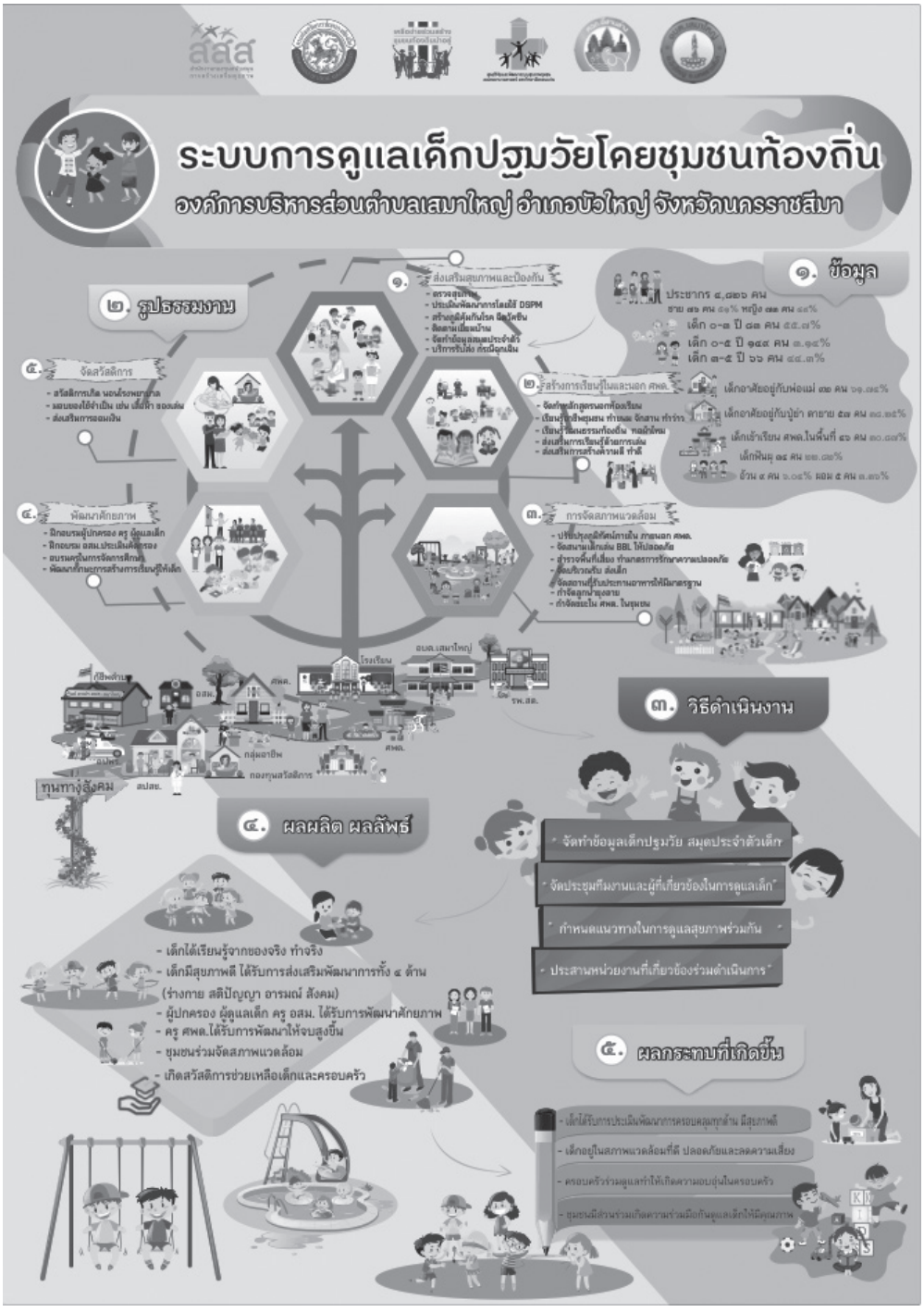
การพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลโคกล่าม มี**งานเด่น** คือ **๑) เสริมสร้างศักยภาพเด็กปฐมวัยแบบมีส่วนร่วม** โดยมีงานและกิจกรรมประกอบด้วย (๑) ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเด็ก ๐-๕ ปี แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ให้มารับการฝากครรภ์ทุกคน การรณรงค์ให้เด็กแรกเกิดดื่มนมแม่อย่างน้อย ๖ เดือน (๒) ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพของเด็กปฐมวัย เช่น การออกกำลังกาย อาหารเพื่อสุขภาพที่เหมาะสมกับเด็กอายุ ๐-๕ ปี การจัดสภาวะแวดล้อมในบ้านที่เอื้ออำนวยแก่การใช้ชีวิตประจำวันของเด็ก คัดกรองพัฒนาการเด็กและกระตุ้นส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นต้น (๓) ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยทั้ง ๔ ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีอุปกรณ์และหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการเด็ก ด้านสวัสดิการและกองทุนเด็กปฐมวัย (๔) ให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปลูกฝังศิลปวัฒนธรรมชุมชน **๒) การจัดการสวัสดิการสำหรับเด็กปฐมวัยและครอบครัว** มีกิจกรรม ประกอบด้วย (๑) จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือเด็ก ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนจากรายได้กลุ่มออมทรัพย์กองทุนเงินล้านร้อยละ ๕ เพื่อจัดการสวัสดิการแก่เด็กปฐมวัย (๒) กลุ่มแม่บ้าน ร้านค้าชุมชน สนับสนุนขนม น้ำดื่มในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย (๓) กลุ่มเกษตรกรรมพึ่งตนเองสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ผักสำหรับ ศพด. ใช้ปลูกใน ศพด. ให้เด็กเรียนรู้และนำมาประกอบอาหารกลางวันและนำไปปรุงอาหารที่บ้าน และกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์สนับสนุนปุ๋ยสาม

พลังแจ๋วใช้ในการปลูกผักใน ศพด. (๔) มีระบบรับเรื่องราวร้องทุกข์ช่วยเหลือเด็กปฐมวัย **๓) การดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย** มีกิจกรรม ประกอบด้วย (๑) จัดการอาหารปลอดภัยแก่เด็กปฐมวัย (๒) การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัย อบรมให้ความรู้แก่ ครู ผู้ปกครอง อสม. เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การช่วยเหลือเด็กจมน้ำ (๓) มีให้การรักษาเบื้องต้นแก่เด็กปฐมวัย (๔) มีระบบรับ-ส่งต่อเด็กกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน เป็นต้น

ผลลัพธ์การดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วย **๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย** ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการครอบคลุม ๔ ด้านทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ละด้านสติปัญญา เด็กทุกคนได้รับการประเมินพัฒนาการ เด็กปฐมวัยที่ยากไร้ได้รับการช่วยเหลือสวัสดิการได้แก่ ทุนการศึกษา **๒) ผลต่อครอบครัว** ครอบครัวมีเครือข่ายในการดูแลเด็ก สมาชิกครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กเช่น การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การทำกิจกรรมร่วมกัน การปลูกผัก การประดิษฐ์ของเล่น เป็นต้น **๓) ผลต่อชุมชน** ชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีเครือข่ายในการจัดการระบบการดูแลเด็กปฐมวัย เช่น มีระบบการดูแลความปลอดภัยแก่เด็กปฐมวัย การช่วยเหลือเมื่อเด็กจมน้ำ เป็นต้น



ภาพที่ ๑.๓๗ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา



ภาพที่ ๑.๓๘ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

นายอุเทน ศรีนอก
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่
เบอร์โทร ๐๙๐-๒๗๑๔๓๓๙

“เสมาใหญ่คือนาม น้ำใจงามถ้วนหน้า ทำนาอาชีพหลัก อนุรักษ์ประเพณี บารมีหลวง ปู่เสี่ยง” ตำบลเสมาใหญ่ได้รับการก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ต่อมาได้มีการกระจายอำนาจการปกครอง จึงมีการตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๙ และตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

องค์การบริหารส่วนตำบลตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๑๑ หมู่บ้าน ๑,๑๗๔ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๔,๘๒๖ คน เป็นเพศชายจำนวน ๒,๔๐๑ คน ร้อยละ ๔๙.๗๕ เพศหญิงจำนวน ๒,๔๒๕ คน ร้อยละ ๕๐.๒๕ เด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๑๔๙ คน ร้อยละ ๓.๐๙ เป็นเพศชายจำนวน ๗๖ คน ร้อยละ ๕๑.๐๑ เป็นเพศหญิงจำนวน ๗๓ คน ร้อยละ ๔๘.๙๙ เด็กอายุ ๐-๓ ปี จำนวน ๘๓ คน ร้อยละ ๕๕.๗๐ เด็กอายุ ๓-๕ ปี จำนวน ๖๖ คน ร้อยละ ๔๔.๓๐ องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ มี ศพด. จำนวน ๒ แห่ง คือ ศพด.สามดวงใจสายรัก ศพด. บ้านเสมาใหญ่ เด็กที่เข้าเรียนใน ศพด. จำนวน ๔๖ คน ร้อยละ ๓๐.๘๗ เข้าเรียนอนุบาลในพื้นที่ จำนวน ๖๑ คน ร้อยละ ๔๐.๙๔ เรียนนอกพื้นที่ จำนวน ๔๒ คน ร้อยละ ๒๘.๑๙ ข้อมูลด้านสุขภาพ มีเด็กพิการ ๒ คน ร้อยละ ๑.๓๔ ฟันผุ ๓๔ คน ร้อยละ ๒๒.๘๒ เด็กอ้วน ๙ คน ร้อยละ ๖.๐๔ เด็กผอม ๕ คน ร้อยละ ๓.๓๖ เด็กส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา นอกนั้นอาศัยอยู่กับญาติ ปู่ย่า ตายาย เนื่องจากบิดามารดาแยกทางหรือไปทำงานต่างจังหวัด

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลตำบลเสมาใหญ่ ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนาและการสร้างการมีส่วนร่วม อาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่อย่างน้อย ๓ ส่วน คือ บ้าน วัด

โรงเรียน นอกจากนี้ อบต. เสมาใหญ่ ยังมีทุนทางสังคมที่เข็มแข็งที่เข้ามาขับเคลื่อนการดูแลเด็กในพื้นที่ ได้แก่ รพ.สต.หนองแจ้งน้อย และกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล ซึ่งเป็นทุนเด่นในการขับเคลื่อนงานการดูแลสุขภาพของเด็กปฐมวัย ทุนทางสังคมในชุมชน กลุ่ม อสม. กลุ่ม อปพร. กลุ่มจักสาน กลุ่มทอเสื่อกก กลุ่มทำขนมไทย กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า กลุ่มปาดยาง กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโนนติ้ว โรงเรียนผู้สูงอายุ เกษตรหนึ่งไร่หนึ่งแสน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วยการดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ ๑) งานเด่นที่เน้นการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย โดยการทำงานร่วมของ ศพด. ศพค. รพ.สต. และ อสม. มีงานและกิจกรรม ประกอบด้วย การตรวจสุขภาพเด็ก การคัดกรองกลุ่มเสี่ยง ติดตามเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการและสุขภาพ การส่งต่อเมื่อมีกรณีฉุกเฉิน การให้คำปรึกษาและเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว การให้ความรู้ผู้ปกครอง อสม. ครู ผู้ดูแลเด็กในการดูแลเด็ก ๐ – ๕ ปี เช่น กิจกรรมคุณพ่อคุณแม่มือใหม่ เพื่อเตรียมความพร้อมในการดูแลบุตร การฮอนกระด้งและขึ้นอู่ เยี่ยมแม่หลังคลอด เด็กปลอดโรค ปลอดภัย กิจกรรมหนูน้อยสุขภาพดี ชีวีมีสุข เสมาใหญ่ ๔.๐ โตสมวัย สูงสมส่วน เป็นต้น ๒) งานที่หนุนเสริมกัน ประกอบด้วย (๑) การสร้างการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ โดยมีงานและกิจกรรม ประกอบด้วย จัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเสมาใหญ่ มาให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ทำข้าวต้มมัด ทำว่าว ทำบายศรี ทำขนมเทียน ทำม้าก้านกล้วย ทำกังหันลม ส่งเสริมพัฒนาการจากการเล่น ลาน BBL เครื่องเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักสูตรประสบการณ์นอกห้องเรียน การไปเรียนรู้การสร้างอาชีพในชุมชน เรียนรู้วิธีการปลูกผักกินเอง เรียนรู้การทอเสื่อกก การเรียนรู้นอกเขตพื้นที่ตำบล ส่งเสริมศักยภาพผู้ปกครอง ให้ความรู้เรื่องการดูแลเด็กปฐมวัย ในเรื่องการดูแลสุขภาพ หลักสูตรคุณพ่อคุณแม่มือใหม่ การจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และพัฒนาศักยภาพครู โดยครูผู้ดูแลเด็ก จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ให้ความรู้เรื่องการดูแลและป้องกันเด็กจมน้ำให้กับครู และจัดสภาพแวดล้อมห้องเรียนให้เป็นสัดส่วน (๒) การจัดการสิ่งแวดล้อมดังนี้ การป้องกันโรค เช่น การทำความสะอาดของเล่น การจัดกิจกรรม Big cleaning day เป็นต้น การป้องกันอุบัติเหตุจากการเล่น เช่น การปูพื้นด้วยแผ่นยางพารา การจัดพื้นที่ ศพด. เป็นสัดส่วน มีถังดับเพลิงพร้อมใช้งานใน ศพด. การสำรวจจุดเสี่ยงของชุมชน “ตะโกน โยน ยื่น” จัดบริเวณรับส่งเด็ก ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในครัวเรือน มีการคัดแยกขยะ และ

กำจัดลูกน้ำยุงลาย ๓) การจัดสวัสดิการช่วยเหลือกัน ดังนี้ กองบุญวันละหนึ่งบาท จัดสวัสดิการตั้งแต่ให้เด็กแรกเกิดรายละ ๕๐๐ บาท และค่านอนโรงพยาบาลคืนละ ๑๐๐ บาท ประเพณีฮ้อนกระด้งและขึ้นอู่ สร้างขวัญและกำลังใจให้กับคุณแม่มือใหม่ ตรวจเยี่ยมแม่และเด็กหลังคลอด การเยี่ยมบ้านของสหวิชาชีพ หนูน้อยรักการออม ๔) การจัดทำและนำใช้ข้อมูล เช่น การสำรวจข้อมูลเด็กปฐมวัย จัดทำสมุดบัญชีการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ข้อมูลการตรวจสุขภาพของเด็กปฐมวัยและหญิงตั้งครรภ์ เป็นต้น

ผลผลิตผลลัพธ์ มีดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๑๔๙ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๔๖ คน ประกอบด้วย ศพด. สามดวงใจสายใยรัก จำนวน ๒๕ คน ชาย ๑๒ คน หญิง ๑๓ คน ศพด. บ้านเสมาใหญ่ จำนวน ๒๑ คน ชาย ๙ คน หญิง ๑๒ คน ได้เรียนรู้จากของจริง ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน (ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม) เด็กได้รับการดูแลสุขภาพ มีการเฝ้าระวังและป้องกันโรคติดต่อ มีแนวทางและกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีการติดตามและตรวจคัดกรองเป็นประจำทุกภาคเรียน ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก ครู อสม. ได้รับการพัฒนาทักษะการดูแลและการส่งเสริมพัฒนาการ ทำให้เด็กมีพัฒนาที่สมวัย เด็กเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง กลุ่ม อสม. สามารถคัดกรองสุขภาพ ตรวจเยี่ยมบ้าน และส่งต่อการดูแลพัฒนาการเด็กที่มีปัญหาสุขภาพไปยังผู้ปกครอง ศพด. และรพ.สต. ได้ ครูได้รับการพัฒนาให้มีคุณวุฒิทางการศึกษาที่สูงขึ้น เกิดสวัสดิการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว

ผลกระทบที่เกิดขึ้น มีดังนี้ เด็กได้รับการประเมินพัฒนาการครอบคลุมทุกด้านทำให้มีสุขภาพดี มีแนวทางในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัยในศพด. การปรับสภาพแวดล้อมที่อื้อต่อเด็กปฐมวัยทำให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัยและลดความเสี่ยงต่อการเกิดการระบาดของโรคติดต่อและการเกิดอุบัติเหตุที่บ้าน ศพด.และในชุมชน การส่งเสริมให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลทำให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว เกิดความร่วมมือกันในชุมชนเพื่อดูแลเด็กให้มีคุณภาพ



ภาพที่ ๑.๓๙ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น
อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์

นายมานพ จูประโคน
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น
เบอร์โทร ๐๙๑-๘๒๙๑๑๙๕

อบต.โคกขมิ้น อ.พลับพลาชัย จ.บุรีรัมย์ แบ่งพื้นที่รับผิดชอบออกเป็น ๑๕ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่๑ บ้านแสลงคง หมู่ที่ ๒ บ้านตาแก หมู่ที่ ๓ บ้านโคกขมิ้น หมู่ที่ ๔ บ้านเขว้า หมู่ ๕ บ้านตาพระ หมู่ที่ ๖ บ้านศรีสมบูรณ์ หมู่ที่ ๗ บ้านลำเดง หมู่ที่ ๘ บ้านหนองขอน หมู่ที่ ๙ บ้านพลับ หมู่ที่ ๑๐ บ้านโคกบัว หมู่ที่ ๑๑ บ้านโคกขมิ้น หมู่ที่ ๑๒ บ้านโคกเพชร หมู่ที่ ๑๓ บ้านทะเมนชัย หมู่ที่ ๑๔ บ้านพงษ์ศิริ หมู่ที่ ๑๕ บ้านหลวงอุดม อาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับ ต.สูงเนิน อ.กระสัง ทิศใต้ติดต่อกับ ต.สะเดา ทิศตะวันออกติดต่อกับ ต.ป่าชัน ทิศตะวันตกติดต่อกับ ต.สำโรง อ.พลับพลาชัย

ประชากร ๘,๓๗๗ คน แบ่งเป็น ชาย ๓,๗๑๕ คน ร้อยละ ๔๔.๓๓ หญิง ๔,๖๖๓ คน ร้อยละ ๕๕.๖๗ แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๖๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๘๓ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๓๕๔ คน ร้อยละ ๕๓.๙๖ เพศหญิง ๓๐๒ คน ร้อยละ ๔๖.๐๔ แบ่งเป็นเด็ก ๐-๒ ปี จำนวน ๒๕๗ คน ร้อยละ ๓๙.๑๘ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๓๙๙ คน ร้อยละ ๖๐.๘๒ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๑๙๑ คน ร้อยละ ๒๙.๑๑ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัยดังนี้ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๒๕๐ คน ร้อยละ ๓๘.๑๑ รองลงมาอยู่กับอยู่กับปู่ย่า ตา ยาย จำนวน ๕๐ คน ร้อยละ ๗.๖๒ อาศัยกับอยู่กับบุคคลอื่น จำนวน ๓๕๖ คน ร้อยละ ๕๔.๒๗ เด็กปฐมวัยทุกคนมีพัฒนาการสมวัย เด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๑๘๘ คน ร้อยละ ๒๘.๖๖ ไม่มีเด็กต่ำกว่าเกณฑ์ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๙๑ คน ร้อยละ ๑๓.๘๗ เด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบทุกคน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของอบต.โคกขมิ้น สร้างและขับเคลื่อนงานกิจกรรมทั้งในส่วนของการสร้างระบบการจัดการ ที่เน้นการมีส่วนรวม การจัดการความรู้และขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่คือ เกษตรกรรมนำหน้า ส่งเสริมการศึกษา พัฒนาคุณภาพชีวิต ผลผลิตทางภูมิปัญญา นำพาเศรษฐ ให้ชีวิตที่ดี โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่อย่างน้อย ๔ ส่วน คือ อบต.โคกขมิ้น ศพด. จำนวน ๔ แห่ง ศพด.บ้านแสลงคง ศพด.บ้านตาพระ ศพด.บ้านลำเดง ศพด.บ้านโคกขมิ้น รพ.สต.บ้านตาพระ รพ.สต.โคกขมิ้น และทุนทางสังคมในชุมชน เช่น กลุ่มอสม. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มปลูกผัก กลุ่มทอผ้า โรงเรียนผู้สูงอายุ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนออมวันละบาท ปราชญ์ชาวบ้าน ครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร เป็นต้น

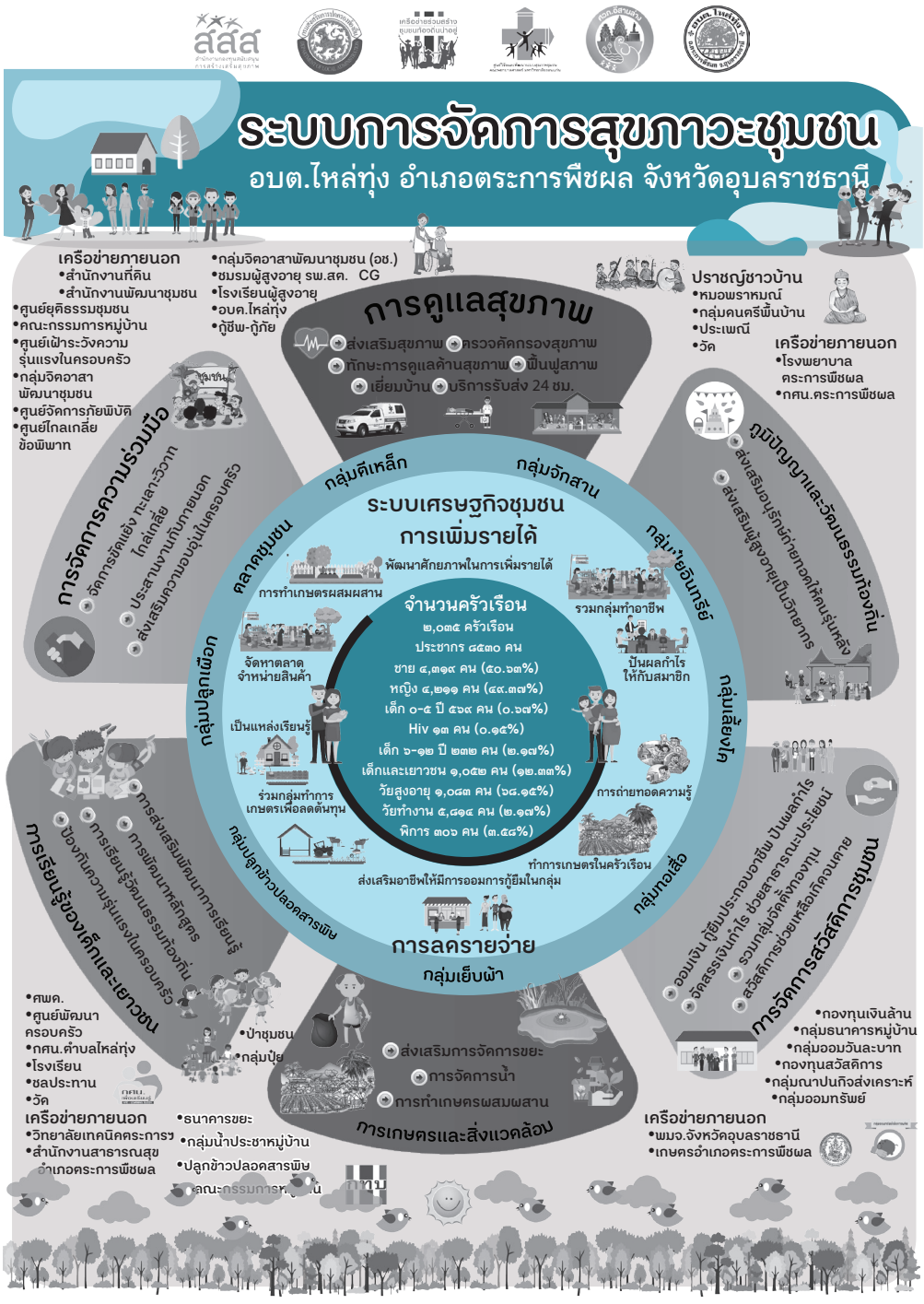
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วยการดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ **งานเด่นที่เน้นการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการทางปัญญาและอารมณ์** โดยมีงานและกิจกรรมดังนี้ (๑) การพัฒนาหลักสูตรของศพด. วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยปี ๒๕๖๐ วิเคราะห์หลักสูตรที่มีในท้องถิ่น เพื่อปรับใช้กับเด็กปฐมวัยในชุมชน (๒) จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมหลากหลายเชื่อมต่อการเรียนรู้ในชุมชน พัฒนาแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการ EF (๓) จัดทำสื่อและจัดหาสื่อการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยี DLTV (๔) ทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น แกะสลัก รำกันตรึม เล่านิทาน เป็นต้น (๕) จัดการเรียนรู้นอกสถานที่ เช่น เรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน แปลงผักปลอดสารพิษ การร่วมกิจกรรม เช่น วันพ่อ วันแม่ วันลอยกระทง กิจกรรมสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันจบการศึกษา เป็นต้น (๖) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ทำขนมพื้นบ้าน เป็นต้น **งานที่หนุนเสริมกัน** ประกอบด้วย **๑) การปรับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็กปฐมวัย** ประกอบด้วย (๑) การปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน (๒) สร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แบบ ๓ ฐาน ได้แก่ สระทารก สระน้ำอิน จันค่ายกลสไปเดอร์แมน (๓) จัดมุมบทบาทสมมุติในห้องเรียนเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นบทบาทสมมุติ เช่น มุมนิทาน มุมตุ๊กตา เป็นต้น (๔) ทำความสะอาดของเล่น ซ่อมแซมอุปกรณ์ทุกเดือนโดยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชน (๕) ป้องกันการบาดเจ็บโดยการจัดทำรั้ว ประตูเลื่อนที่ปลอดภัยโดยอบต. ชุมชนและรพ.สต.ร่วมดำเนินการ (๖) สร้างอ่างล้างมือเพียงพอกับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๑๐ จุด (๗) มีห้องน้ำเด็ก ๔ ห้องแยกชาย หญิง มีแผงกันลื่น ไม่มีถังน้ำ **๒) การดูแลสุขภาพปฐมวัย** ได้แก่ การจัดทำคู่มือ

การดูแลและป้องกันโรคสำหรับครู อบรมให้ความรู้สำหรับผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการดูแลสุขภาพ การอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพพ่อแม่หรือผู้ดูแล เพื่อการดูแลเด็ก การเข้าร่วมโครงการโรงเรียนพ่อแม่ การอบรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การอบรมการจัดอาหารเสริมสำหรับเด็ก การอบรมเพื่อการปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับการดูแลเด็ก การอบรมเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก อบรม อสม. ให้สามารถประเมิน ป้องกันโรคใน ศพด. และในชุมชน การตรวจสุขภาพ คัดกรองสุขภาพทุกวันโดย ศพด. ประเมินสุขภาพชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงทุก ๓ เดือน โดย ศพด. ตรวจรักษาเบื้องต้น ส่งต่อการรักษา เคลือบฟลูออไรด์ภาคเรียนละ ๑ ครั้ง โดย รพ.สต. **๓) ส่งเสริมการออมและการจัดสวัสดิการเด็กปฐมวัย** ดังนี้ การออมทรัพย์สำหรับเด็กมีสมุดเงินฝาก นับและแจ้งยอดเป็นรายเดือน รวมถึงแจ้งผู้ปกครองเป็นรายภาคการศึกษา สอนประโยชน์ของการออมให้เด็กผ่านการเล่านิทาน และสถานการณ์สมมุติ **๔) ส่งเสริมด้านโภชนาการ** ดังนี้ จัดหาอาหารกลางวันครบ ๕ หมู่ วางแผนจัดเตรียมเมนูอาหารทุกสัปดาห์ ซื้อวัตถุดิบจากชุมชน ผลไม้ตามฤดูกาล ผักปลอดสารพิษ จัดอาหาร น้ำดื่มที่สะอาดปลอดภัย อบรมให้ความรู้แม่บ้านในการประกอบอาหารตามหลักโภชนาการ โดย รพ.สต. อบรมให้ความรู้ผู้ปกครอง ภายใต้โครงการของ ศพด. อ่อนหวานพัฒนาการสมวัย (เด็กไม่รับประทานรสหวาน) ให้ผู้ปกครองพาเด็กทำขนมโดยใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ขนมบัวลอย ขนมเปียกปูน เป็นต้น

ผลผลิตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มีดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๖๕๖ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๑๙๑ คน ในศพด. ๔ แห่ง ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา สามารถวางแผน แก้ปัญหา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกการคิด สร้างความมั่นคงทางจิตใจ มีความกล้าหาญ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถเล่นร่วมกับเพื่อน แบ่งปันของเล่น รู้จักรอคอยและช่วยเหลือกัน ด้านร่างกาย ได้รับการส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กมัดใหญ่ การทรงตัวที่ดี เกิดการผ่อนคลาย มีความสุข สนุกสนาน รวมถึงเด็กได้อยู่กับธรรมชาติ ต้นไม้ ดิน น้ำ ได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ มีอิสระ โดยการเรียนรู้ตามหลักสูตรมาตรฐาน หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒) ผลต่อครอบครัว ครอบครัวมีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีส่วนร่วมในดูแลเด็ก เช่น การทำขนมจากวัสดุธรรมชาติ เป็นต้น ๓) ผลต่อชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ศพด.โดยเข้า

เป็นวิทยากรร่วมถ่ายทอดวิถีชุมชนในศพด. การระดมทุน และแรงงานในการสร้างสนามเด็กเล่น และปรับสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น การสร้างห้องน้ำ จุดคัดแยกขยะ สร้างรั้วและประตูที่ปลอดภัยใน ศพด. เป็นต้น การสืบสานภูมิปัญญาของชุมชน เช่น การรำกันตรึม เป็นต้น ทั้งยังเกิดเครือข่ายด้านสุขภาพในการดูแลเด็กปฐมวัยที่ประกอบด้วย ครู อสม.ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย และเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสุขภาพ

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการของพื้นที่ ดังนี้ ๑) ความร่วมมือของทุนทางสังคมในชุมชน อบต.โคกขมิ้น ครูบุคลากรในศพด.ทั้ง ๔ แห่ง รพ.สต. และครอบครัวเด็กปฐมวัย ๒) ศักยภาพของบุคลากร ๓) งบประมาณสนับสนุนการดำเนินการและแผน



ภาพที่ ๑.๔๐ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลไหล่ทุ่ง อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี



ภาพที่ ๑.๔๑ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลไหล่ทุ่ง อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลไหล่ทุ่ง อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

นายเริ่ม จันทร์สุข
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไหล่ทุ่ง
เบอร์โทร ๐๙๗-๓๓๖๕๑๖๓

“ตำบลไหล่ทุ่ง มุ่งมั่นในศาสนา การศึกษาเป็นเอก ช่างตีเหล็กขึ้นชื่อ เลื่องลือเผือกรสดี มากมีแหล่งน้ำใหญ่ดงมะไฟกลางหมู่บ้าน จักสานหวดภูมิปัญญา ภูนาหว้าแหล่งอาหาร มีตำนานบ้านเก่า เกลือสินเธาว์มากมี ประเพณีบุญเดือนหก ดอกบัวดกเต็มบึงเป็นหนึ่งความสามัคคี”

อบต.ไหล่ทุ่ง อ.ตระการพืชผล จ.อุบลราชธานี แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๒ หมู่บ้าน เช่น หมู่ที่ ๑ บ้านไหล่ทุ่ง หมู่ที่ ๒ บ้านไหล่สูง หมู่ที่ ๓ บ้านดอนงัว หมู่ที่ ๔ บ้านดอนงัว หมู่ที่ ๕ บ้านบ่อหิน หมู่ที่ ๖ บ้านดงไม้งาม หมู่ที่ ๗ บ้านคำข่า หมู่ที่ ๘ บ้านม่วง หมู่ที่ ๙ บ้านหัวคำ หมู่ที่ ๑๐ บ้านม่วงงาม หมู่ที่ ๑๑ บ้านบ่อหินพัฒนา และหมู่ที่ ๑๒ บ้านไหล่ทุ่งพัฒนา อาณาเขตติดต่อด้านทิศเหนือติดกับ ต.เป้าและต.คำเจริญ ทิศใต้ติดกับต.ข้ามเปี้ยและต.เชเป็ด ทิศตะวันออกติดกับ ต.ขุหลุ ต.เชเป็ด ทิศตะวันตก ติดกับต.เป้า และต.นาสะไม จำนวนหลังคาเรือน ๒,๐๓๕ ครัวเรือน

ประชากร ๘,๕๓๐ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๕๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๖๗ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๓๐๔ คน เพศหญิง ๒๖๕ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๓ ปี จำนวน ๒๖๙ คน ร้อยละ ๔๗.๒๗ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๓๐๐ คน ร้อยละ ๕๒.๗ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๑๘๔ คน ร้อยละ ๓๒.๓๓ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัยดังนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๔๐๕ คน ร้อยละ ๗๑.๒ รองลงมาอยู่กับอยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๙๖ คน ร้อยละ ๑๒.๑ อาศัยกับพ่อหรือแม่ จำนวน ๖๘ คน ร้อยละ ๑๑.๙ อยู่กับผู้ที่ดื่มสุราเป็นประจำ จำนวน ๑๔๒ คน ร้อยละ ๒๔.๙ เด็กปฐมวัยทุกคนมีพัฒนาการสมวัย เด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๑๕๕ คน ร้อยละ ๘๔.๒ ต่ำกว่าเกณฑ์ จำนวน ๑๗ คน ร้อยละ ๙.๒๓ เกินเกณฑ์ จำนวน

๑๒ คน ร้อยละ ๖.๕ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๓๖ คน ร้อยละ ๑๙.๕ เด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบทุกคน และมีเด็กพิการ จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๐.๔

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของอบต.ไหล่ทุ่ง ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา การคำนึงถึงสุขภาพในทุกนโยบาย และการสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่คือ สภาพแวดล้อมชุมชนน่าอยู่ เศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี เกษตรอินทรีย์ครบวงจร โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่อย่างน้อย ๔ ส่วนคือ อบต.ไหล่ทุ่ง รพ.สต. ๒ แห่ง ได้แก่ รพ.สต.ไหล่ทุ่ง รพ.สต.บ่อหิน เป็นต้น ศพด. จำนวน ๔ แห่ง เช่น ศพด.ไหล่ทุ่ง ศพด.ดอนงัว ศพด.ไหล่สูง ศพด.บ่อหิน เป็นต้น ศพค. และทุนทางสังคมในชุมชน เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มจักสาน กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มตีเหล็ก กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ ชมรมผู้สูงอายุ กองทุนออมวันละบาท เป็นต้น

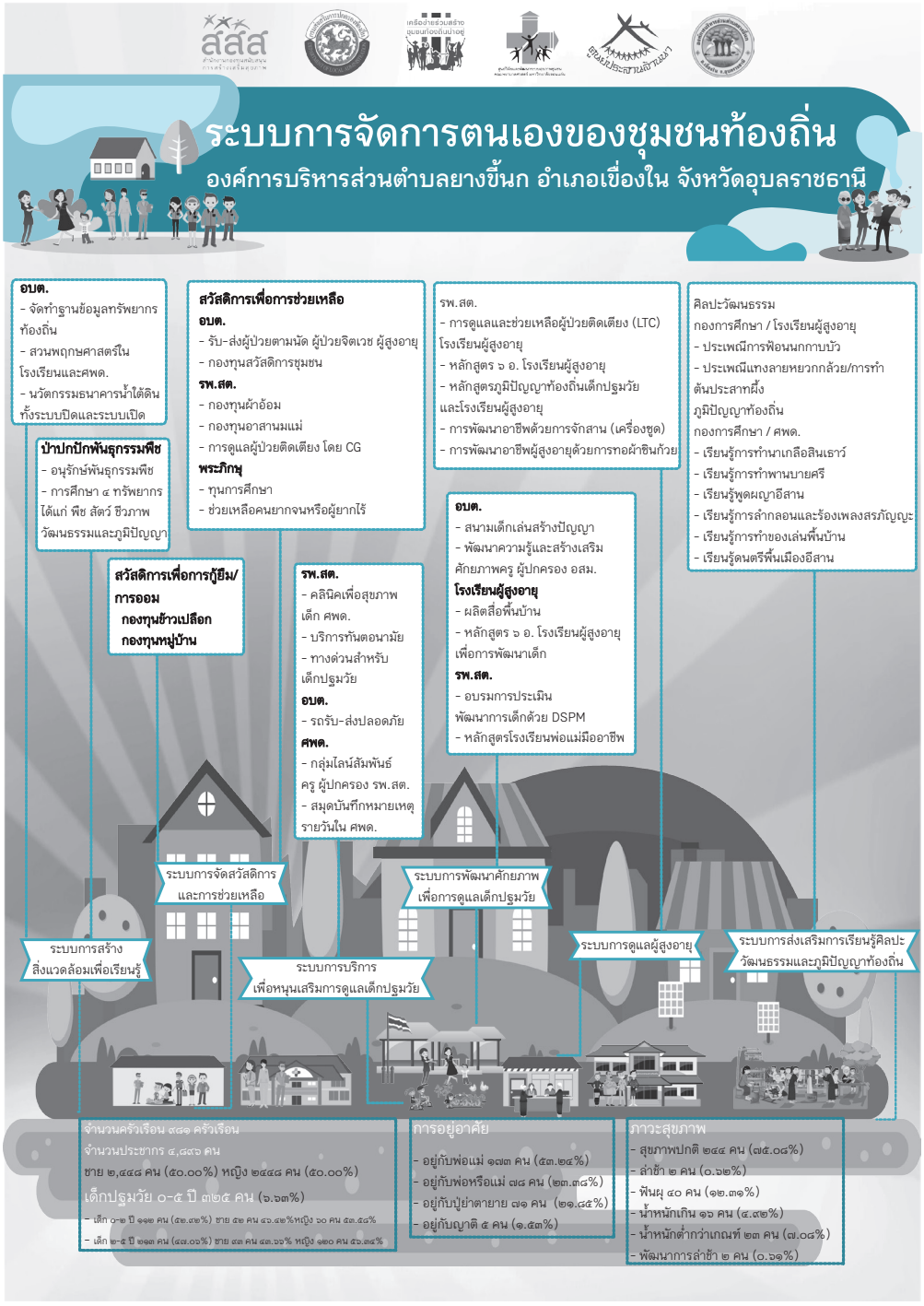
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ มีการดำเนินงานและกิจกรรม ดังนี้ **๑) งานเด่นที่เน้นการสร้างการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ** ประกอบด้วย (๑) การพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมการเสริมสร้างพัฒนาการ การจัดการอาหาร การดูแลสุขภาพและการป้องกันโรค เป็นต้น การฝึกอบรมครูในการช่วยเหลือเด็กจมน้ำ การฝึกอบรมอสม.ในการติดตามการเยี่ยมบ้าน ตรวจพัฒนาการและการเจริญเติบโต การฝึกอบรมการตรวจสุขภาพหญิงตั้งครรภ์และเด็กปฐมวัย การใช้เครื่องมือในการตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็ก เช่น DSPM DAIM เป็นต้น (๒) การผลิตสื่อการเรียนการสอนจากสิ่งของหรือวัสดุเหลือใช้ในชุมชนและวัสดุจากธรรมชาติ เช่น การใช้ลังกล่องนม ขวดพลาสติก กระป๋องนม กะลามะพร้าว เมล็ดยางพารา นำมาประดิษฐ์เป็นของเล่นในรูปแบบต่างๆ ของเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เช่น กะลาพาเพลิน ม้าก้านกล้วย หวดภูมิปัญญา กระติบ ข้อง ไซ ไม้นวดมือ นวดเท้า เป็นต้น ด้านอารมณ์จิตใจ เช่น ลูกแซกกระป๋องนม ด้านสังคม เช่น ลูกชักมหัศจรรย์ โทรศัพท์เสียงตามสาย ด้านสติปัญญา เช่น ถาดจำนวนนับ การนำวัฒนธรรมอีสาน เช่น หมอลำฟ้อนรำ สรภัญญะ นิทานก้อม ผญา ฮีต ๑๒ คอง ๑๔ และอุปกรณ์การทำมาหากินของอีสาน เช่น ด้ามไม้ ครก สากไม้ มาประกอบเป็นสื่อร่วมกับหุ่นมือเพื่อเล่านิทาน (๓) การจัดการอาหาร เช่น การจัดกิจกรรมปลูกผักตามฤดูกาล ส่งเสริมการรับประทานข้าวไรซ์เบอร์รี่ที่ชุมชนผลิตเอง เป็นต้น **๒) งานที่หนุนเสริมกัน** ประกอบด้วย (๑) **การจัดสวัสดิการช่วยเหลือกัน** ดังนี้ การออมเงิน โดยจัดให้มีกองทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบ

อาชีพ จัดสวัสดิการตั้งแต่เกิดจนตาย จัดตั้งกองทุนข้าว การระดมทุนผ้าป่าต่อเติมอาคารเรียนศพด. การระดมสิ่งของ การส่งเสริมอาชีพ เช่น การพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก ปราชญ์ชาวบ้าน ชมรมผู้สูงอายุ **(๒) การดูแลสุขภาพ** ดังนี้ (๒.๑) การพัฒนาระบบบริการในการตรวจพัฒนาการและการเจริญเติบโต ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง จัดบริการรับส่ง ๒๔ ชั่วโมงกรณีฉุกเฉิน การจัดบริการด้านทันตกรรม (๒.๒) การป้องกันโรค เช่น จัดทำมาตรการเพื่อป้องกันโรคติดต่อในศพด. เป็นต้น (๒.๓) สร้างจิตอาสาและเครือข่ายในการดูแลสุขภาพเด็กที่บ้าน เยี่ยมบ้าน ติดต่อประสานงานกับผู้นำ จัดให้มีศูนย์เฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว **(๓) การจัดการสิ่งแวดล้อม** ดังนี้ (๓.๑) การป้องกันโรค เช่น การทำความสะอาดของเล่น การจัดกิจกรรม Big cleaning day เป็นต้น (๓.๒) การป้องกันอุบัติเหตุ เช่น ปรับพื้นสนามเด็กเล่นเป็นดินทราย การป้องกันมุมเหลี่ยมเสาอาคารโดยการใช้ผ้านวม จัดทำป้ายจุดเสี่ยง ให้คำแนะนำการจัดบ้าน และการตรวจสอบเครื่องเล่นรวมถึงการบำรุงรักษา สำรวจพื้นที่ในชุมชนที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์นำโรคและการทำลาย การจัดแผนป้องกันอัคคีภัยและการซ้อมแผนให้แก่ครูผู้ดูแลเด็กใน ศพด. เป็นต้น **(๔) การสร้างความร่วมมือและจัดการข้อมูล** ดังนี้ (๔.๑) การพัฒนากฎกติกาใน ศพด. เช่น ให้เด็กหยุดเรียนจนกว่าจะหายป่วย จำกัดจุดรับส่งเด็กนักเรียน ไม่นำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือบุหรี่มาในศพด. ไม่จำหน่ายสินค้าในศพด. เป็นต้น (๔.๒) การจัดทำและนำใช้ข้อมูล เช่น การสำรวจข้อมูลเด็กปฐมวัย จัดทำสมุดบันทึกการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ข้อมูลการตรวจสุขภาพของเด็กปฐมวัยและหญิงตั้งครรภ์ เป็นต้น (๔.๓) การสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา เช่น ออกแบบและวางแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับทุนทางสังคมในพื้นที่ เช่น โครงการส่งเสริมพัฒนา โรงเรียนพ่อแม่ ค่ายครอบครัว เป็นต้น สนับสนุนให้สภาเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กปฐมวัย

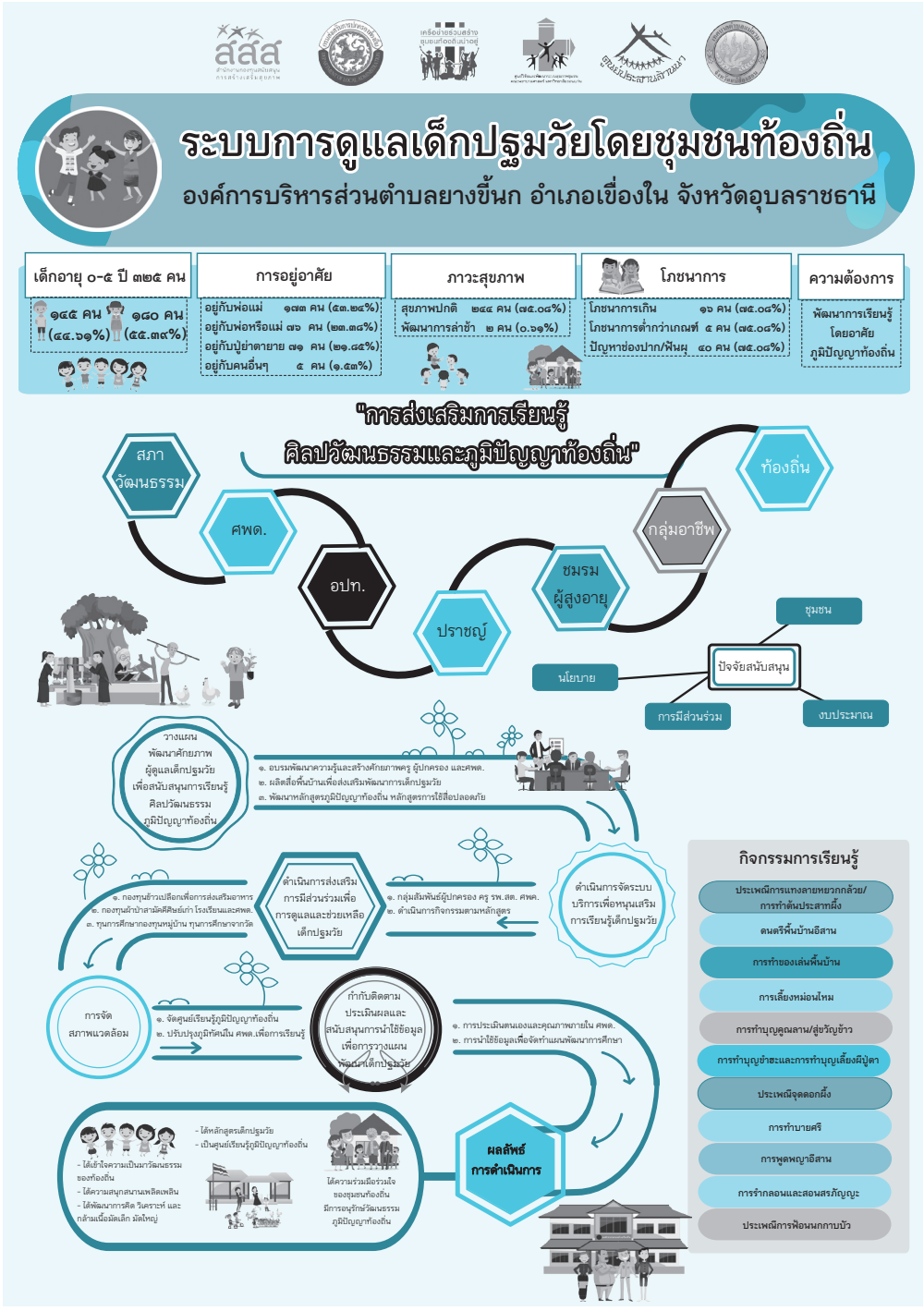
ผลผลิตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มีดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๕๖๙ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๑๘๔ คน ประกอบด้วย ศพด.บ้านไหล่ทุ่งพัฒนา จำนวน ๔๒ คน ชาย จำนวน ๒๒ คน หญิง จำนวน ๒๐ คน ศพด.บ้านไหล่สูง จำนวน ๔๗ คน ชาย จำนวน ๒๕ คน หญิง จำนวน ๒๒ คน ศพด.บ้านดอนงัว จำนวน ๔๙ คน ชาย จำนวน ๑๘ คน หญิง จำนวน ๓๑ คน และศพด.บ้านบ่อหินพัฒนา จำนวน ๔๖ คน ชาย จำนวน ๑๙ คน หญิง จำนวน ๒๗ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา

มีสื่อที่ผลิตจากวัสดุในชุมชน เด็กได้เรียนรู้จากสื่อจริงในชุมชนจากประสบการณ์ของผู้สูงอายุ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และอาชีพ เสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำใช้นวัตกรรมสื่อการสอนจากภูมิปัญญาที่ศพด. ได้พัฒนาขึ้น เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเองและพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีทางสังคม เช่น การแบ่งปัน การผลัดเปลี่ยน การช่วยเหลือ การอดทนต่อการรอคอย ความยืดหยุ่น เป็นต้น นอกจากนี้เด็กปฐมวัยมีสุขภาพที่ดีได้รับประทานอาหารปลอดภัยจากโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ (๒) ผลต่อครอบครัว ครอบครัวมีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีส่วนร่วมในดูแลเด็ก เช่น การประดิษฐ์ของเล่น โดยร่วมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต เป็นต้น (๓) ผลต่อชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ศพด. โดยเข้าเป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา การเป็นวิทยากรร่วมถ่ายทอดวิถีชุมชนในศพด. เป็นต้น การสืบสานภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ของเล่นจากไม้ เครื่องจักสาน เป็นต้น ทั้งยังเกิดเครือข่ายด้านสุขภาพในการดูแลเด็กปฐมวัยที่ประกอบด้วยครู อสม. ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย และเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสุขภาพ

ผลกระทบที่เกิดขึ้น เกิดหลักสูตรที่บูรณาการท้องถิ่นและมีสื่อที่ผลิตโดยวัสดุในท้องถิ่น ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กและผลิตสื่อที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของพื้นที่ เกิดระบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน



ภาพที่ ๑.๔๒ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี



ภาพที่ ๑.๔๓ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

นายเทียน แผลงฤทธิ์
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก
เบอร์โทร ๐๘๕-๗๖๗๖๙๔๓

อบต.ยางขี้นก อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๐ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านยางขี้นกหมู่ ๑ บ้านยางขี้นกหมู่ ๒ บ้านผักแว่นหมู่ ๓ บ้านผักแว่นหมู่ ๔ บ้านโพนสิมมาหมู่ ๕ บ้านก่อน้อยหมู่ ๖ บ้านคำสมอหมู่ ๗ บ้านหนองใหญ่หมู่ ๘ บ้านคำสมอหมู่ ๙ และบ้านยางขี้นกหมู่ ๑๐ อาณาเขต ทิศเหนือติดต่อกับต.โนนรัง และ ต.ศรีสุข อ.เขื่องใน ทิศใต้ติดต่อกับต.ค้อทองและต.สร้างถ่อ อ.เขื่องใน ทิศตะวันออกติดต่อกับต.ห้วยเรือและต.หนองเหล่า อ.เขื่องใน ทิศตะวันตกติดต่อกับต.บ้านไทยและต.บ้านกอก อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี จำนวนหลังคาเรือน ๙๘๑ ครัวเรือน

ประชากร ๔,๘๙๖ คน เพศชาย ๒,๔๔๘ คน ร้อยละ ๕๐ เพศหญิง ๒,๔๔๘ คน ร้อยละ ๕๐ แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๓๒๕ คน ร้อยละ ๖.๖๓ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๑๔๕ คน ร้อยละ ๔๔.๖๑ เพศหญิง ๑๘๐ คน ร้อยละ ๕๕.๓๙ แบ่งเป็นเด็ก ๐-๒ ปี จำนวน ๑๑๒ คน ร้อยละ ๕๒.๙๒ เด็ก ๒-๕ ปี จำนวน ๒๑๓ คน ร้อยละ ๔๗.๐๘ โดยเด็ก ๒-๕ ปี ซึ่งพื้นที่อบต.ยางขี้นก มีศพด.ทั้งหมด ๕ แห่ง โดยมีเด็กที่เข้าเรียนที่ ศพด.ในพื้นที่ ๒๑๐ คน ร้อยละ ๙๘.๕๙ ของเด็กปฐมวัยที่มีเกณฑ์เข้าเรียนใน ศพด.ได้แก่ ๑) ศพด.ยางขี้นก ๔๕ คน ร้อยละ ๒๑.๔๓ ๒) ศพด.ผักแว่น ๘๖ คน ร้อยละ ๔๐.๙๕ ๓) ศพด.คำสมอ-หนองใหญ่ (สุนทรวีรธรรม) ๓๐ คน ร้อยละ ๑๔.๒๙ ๔) ศพด.โพนสิม ๒๖ คน ร้อยละ ๑๒.๓๘ ๕) ศพด.วัดก่อน้อย ๒๓ คน ร้อยละ ๑๐.๙๕ สำหรับการอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัย พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๑๗๓ คน ร้อยละ ๕๓.๒๔ รองลงมาอาศัยกับพ่อหรือแม่ จำนวน ๗๖ คน ร้อยละ ๒๓.๓๘ อยู่กับ อยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๗๑ คน ร้อยละ ๒๑.๘๕ อยู่กับบุคคลอื่นๆ จำนวน ๕ คน ร้อยละ ๑.๕๓ ด้านพัฒนาการ พบว่า เด็กที่มีสุขภาพปกติ ๒๔๔ คน ร้อยละ ๗๕.๐๘ ต่ำกว่าเกณฑ์ จำนวน ๒๓ คน ร้อยละ ๗.๐๘ และเกินเกณฑ์ จำนวน ๑๖ คน ร้อยละ

๔.๙๒ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๔๐ คน ร้อยละ ๑๒.๓๑ เด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบทุกคน และมีเด็กพัฒนาการล่าช้า จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๐.๖๑ และมารดาได้รับเงินสงเคราะห์บุตร ๖๐๐ บาท ๗๑ คน ร้อยละ ๒๑.๘๔

อบต.ยางขี้นก มีแนวทางการพัฒนาระบบและการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นดำเนินการขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานในการพัฒนาซึ่งคำนึงถึงสุขภาพในทุกนโยบายและการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่ คือ *ตำบลน่าอยู่ เคียงคู่คุณธรรม เน้นนำการมีส่วนร่วม ครบถ้วนวิถีเศรษฐกิจพอเพียง* โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่ที่มีศักยภาพและมีบทบาทในการขับเคลื่อน ได้แก่ อบต. รพ.สต. ศพด. ๕ แห่ง และทุนทางสังคมในชุมชนที่มีบทบาทในการขับเคลื่อน เช่น ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มสตรี พระภิกษุ อปพร. อสม. ผู้ปกครอง ครู สภาวัฒนธรรม โรงเรียน กลุ่มอาชีพ โรงเรียนผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการ รวมถึงหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนการดำเนินการ ได้แก่ โรงพยาบาลเขื่องใน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

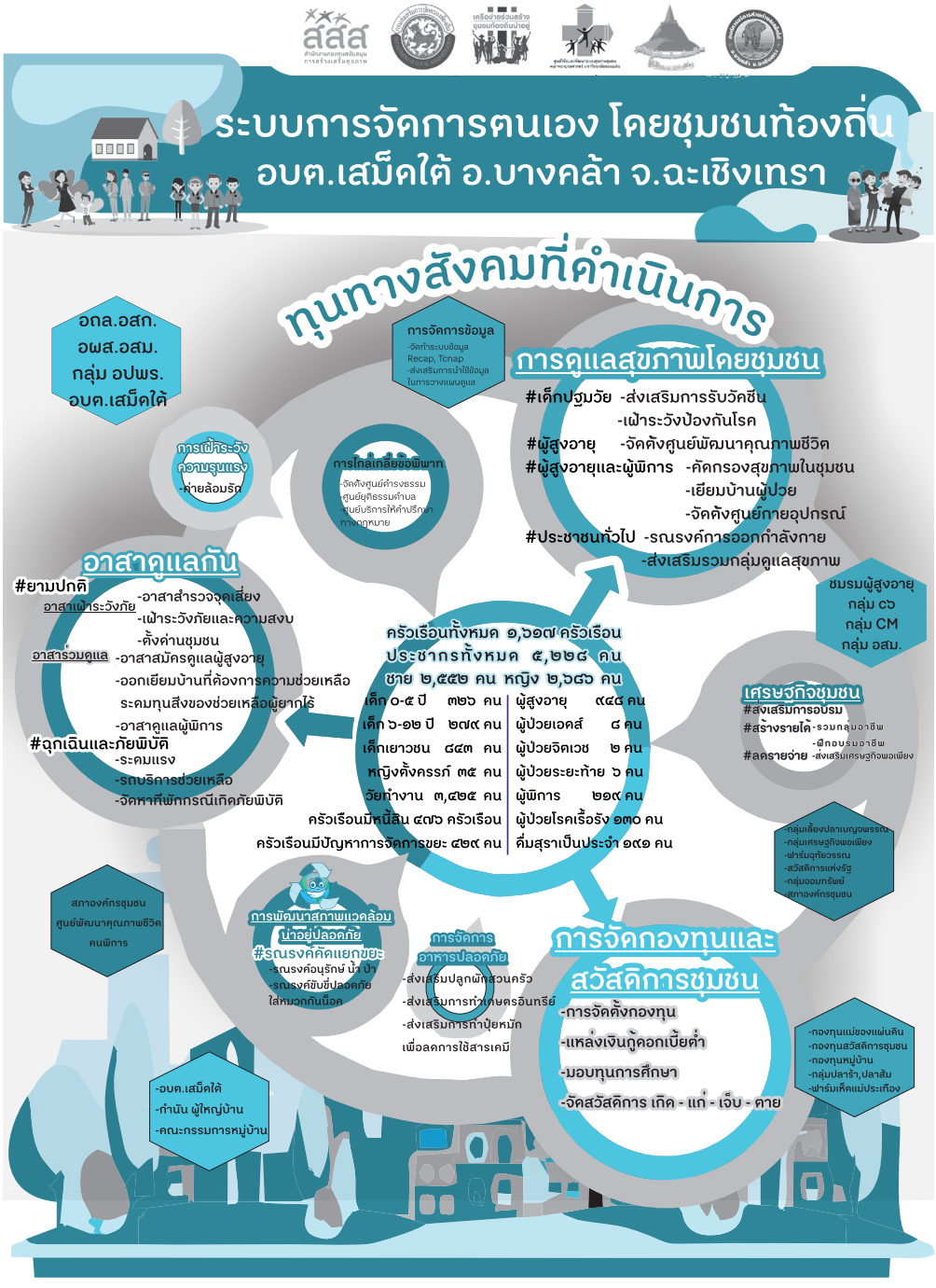
สำหรับระบบและการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น อบต.ยางขี้นก มีแนวทางการดำเนินงาน ๖ งานและกิจกรรมที่เป็นแนวทางหลักในการดำเนินงาน ประกอบด้วย **๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม** งานและกิจกรรม ได้แก่ การเรียนรู้ประเพณีการฟ้อนนกกาบบัว เรียนรู้ประเพณีแทงลายหยวกกล้วย การทำปราสาทผึ้ง เรียนรู้ประเพณีการจุดดอกผึ้ง การทำนาเกลือสินเธาว์ การทำพานบายศรี การพูดผญาอีสาน การลำกลอนและการร้องสรภัญญะ ประเพณีบุญชำฮะและการทำบุญเลี้ยงผีปู่ตา การทำบุญคุณลาน/สู่ขวัญข้าว การเลี้ยงหม่อนไหม การทำของเล่นพื้นบ้าน และดนตรีพื้นเมือง อีสาน โดยผู้สูงอายุ จากโรงเรียนผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน หมอพราหมณ์ สูตรขวัญ หมอลำ พระภิกษุ พ่อจ้ำ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ศพด. ผู้ปกครอง และ จนท. กองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมตำบลยางขี้นก ร่วมกับสภาวัฒนธรรมตำบลยางขี้นก **๒) การพัฒนาศักยภาพเพื่อการดูแลเด็กปฐมวัย** งานและกิจกรรมที่ดำเนินงาน ได้แก่ การอบรมพัฒนาความรู้และเสริมสร้างศักยภาพครู ผู้ปกครอง อสม.และศพด. ผลิตสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ประเมินพัฒนาการเด็กด้วยคู่มือประเมินพัฒนาการ DSPM หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเด็กปฐมวัยและโรงเรียนผู้สูงอายุ อบรมพัฒนาอาชีพผู้ปกครอง หลักสูตรโรงเรียนพ่อแม่มืออาชีพ หลักสูตรการใช้สื่อปลอดภัยเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย (๖ อ. โรงเรียนผู้สูงอายุ) สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และกิจกรรมนักอนุรักษ์น้อย ทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องได้แก่ อบต.ยางขี้นก ศพด. รพ.สต. ศพค. ผู้สูงอายุ ผู้นำ

ท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ อสม. อปพร. กลุ่มสตรี ครูผู้ดูแลเด็ก ครูโรงเรียนประถมศึกษา พระภิกษุ วัด โรงเรียน กองช่าง กองการศึกษาฯ สำนักปลัด ผู้ปกครอง สภาวัฒนธรรม ตำบลยางขี้นก โรงเรียนผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี **๓) การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการเด็กปฐมวัย** งานและกิจกรรม ได้แก่ (๑) ลานพื้นที่สร้างสรรค์ บ่อธนาคารน้ำระบบปิดเพื่อการระบายน้ำ โดยกองช่าง อบต.ยางขี้นก ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก และคณะกรรมการ ศพด. (๒) สำรวจซ่อมแซมจุดเสี่ยงใน ศพด. เป็นการทำงานร่วมกันของ อสม. ศพค. ครู กองช่าง และ อปพร. (๓) สวนพฤกษศาสตร์/สวนสมุนไพรใน ศพด. ปรับปรุงภูมิทัศน์ใน ศพด. รพ.สต. (๔) สำรวจเครื่องเล่นเด็ก ลานกีฬาชุมชน ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องได้แก่ อบต.ยางขี้นก หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ เช่น ศพด. รพ.สต. ศพค. ผู้สูงอายุ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ อสม. อปพร. กลุ่มสตรี ครูผู้ดูแลเด็ก ครูโรงเรียนประถมศึกษา พระภิกษุ วัด โรงเรียน กองช่าง กองการศึกษาฯ สำนักปลัด ผู้ปกครอง สภาวัฒนธรรม ตำบลยางขี้นก โรงเรียนผู้สูงอายุ ม.ราชภัฏเลย ม.อุบลราชธานี รพ.เขื่องใน สสอ.เขื่องใน มูลนิธิกู้ภัยเขื่องใน สถาบันนิเทศศาสนคุณ ป่าปกปักพันธุกรรมพืช เป็นต้น **๔) สนับสนุนการนำใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย** งานและกิจกรรม ได้แก่ (๑) ทำข้อตกลงศูนย์เด็กเล็กอ่อนหวาน (งานทันตอนามัย) ข้อตกลงการควบคุมโรคติดต่อใน ศพด. โดยครูผู้ดูแลเด็ก ร่วมกับอบต.ยางขี้นก ศพด.ทั้ง ๕ แห่ง คณะกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงพยาบาลเขื่องใน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเขื่องใน (๒) การสื่อสารข้อมูลและงานประชาสัมพันธ์ผ่านสถานีวิทยุก่อน้อยโดยทีมงานประชาสัมพันธ์ อบต.ยางขี้นก รพ.สต.ยางขี้นกและ รพ.สต.ผักแว่น ร่วมกับสถานีวิทยุก่อน้อย (๓) การนำใช้ข้อมูลจากแบบสำรวจสุขภาวะเด็กปฐมวัยเพื่อการวิจัย การประเมินตนเองของ ศพด. และการประกันคุณภาพภายใน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูผู้ดูแลเด็ก กองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมตำบลยางขี้นก อบต.ยางขี้นก คณะกรรมการประกันคุณภาพภายใน การนำใช้ข้อมูลจากแบบสำรวจสุขภาวะเด็กปฐมวัยเพื่อการจัดทำแผนการศึกษา บริการทันตอนามัยสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงพยาบาลเขื่องใน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเขื่องใน เป็นต้น **๕) การมีส่วนร่วมเพื่อการดูแลและช่วยเหลือเด็กปฐมวัย** งานและกิจกรรม ได้แก่ กองทุนข้าวเปลือกส่งเสริมอาหารกลางวัน โดยกองทุนข้าวเปลือกและโรงสีข้าวชุมชน กองทุนผ้าป่าศิษย์เก่า โดยโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง ๕ แห่งร่วมกับศพด. ทั้ง ๕ แห่ง ฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพผู้ปกครอง โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยร่วมกับอบต.ยางขี้นกและศพด. ศูนย์บริการเด็ก

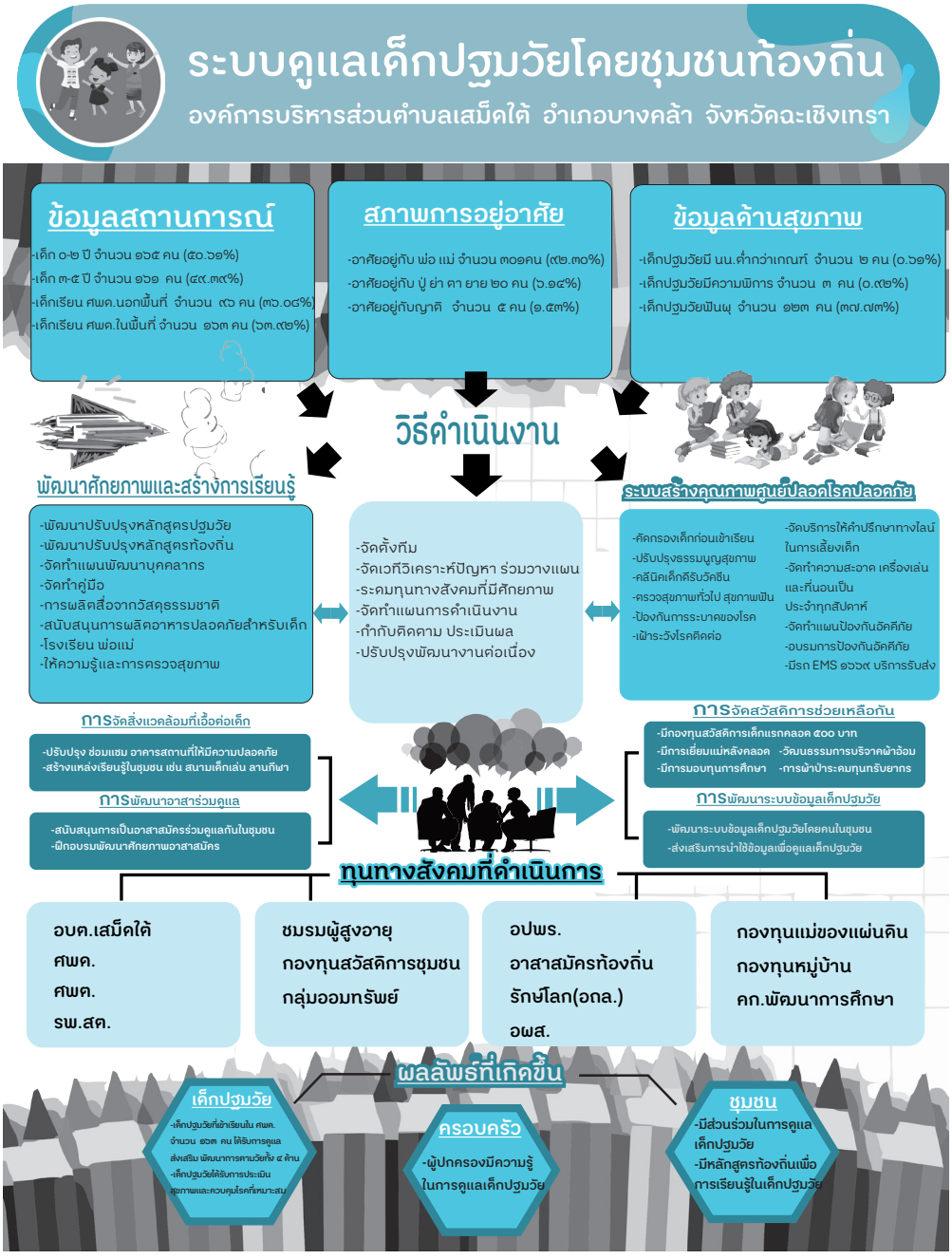
๐-๕ ปี ทุกสถานะสุขภาพโดยรพ.สต.ทั้งสองแห่งในพื้นที่ ทุนการศึกษาโดยกองทุนหมู่บ้าน วัด/ผู้นำทางศาสนา กองทุนหมู่บ้านสนับสนุนน้ำสะอาดให้เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดื่ม **๖) การบริการเพื่อหนุนเสริมการดูแลเด็กปฐมวัย** งานและกิจกรรมได้แก่ (๑) กลุ่มไลน์สัมพันธ์ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและรพ.สต. ศูนย์เรียนรู้ผู้ปกครองในศพด. ในรพ.สต. (๒) รถรับ-ส่งปลอดภัย (๓) สมุดบันทึกหมายเหตุรายวันใน ศพด. (๔) คลินิกเพื่อสุขภาพเด็ก ศพด. ร่วมกับ อสม. ศพค. ร่วมกับอสม. (๕) ทางด่วนสำหรับเด็กปฐมวัยใน รพ.สต. (๖) บริการทันตอนามัยสำหรับเด็กปฐมวัย

ผลผลิตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มีดังนี้ **๑) ผลต่อเด็กปฐมวัยในพื้นที่** จำนวน ๓๒๕ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนใน ศพด. อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๒๑๐ คน ร้อยละ ๙๘.๕๙ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา เสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำใช้นวัตกรรมสื่อการสอนจากภูมิปัญญาที่ศพด.ได้พัฒนาขึ้น เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเองและพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีทางสังคม เช่น การแบ่งปัน การผลัดเปลี่ยน การช่วยเหลือ การอดทนต่อการรอคอย ความยืดหยุ่น เป็นต้น **๒) ผลต่อครอบครัว** ทำให้ครอบครัวมีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก เช่น การประดิษฐ์ของเล่น โดยร่วมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต เป็นต้น **๓) ผลต่อชุมชน** ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ศพด. โดยเข้าเป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา การเป็นวิทยากรร่วมถ่ายทอดวิถีชุมชนในศพด. เป็นต้น การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ของเล่นจากไม้ ดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น ทั้งยังเกิดเครือข่ายด้านสุขภาพในการดูแลเด็กปฐมวัยที่ประกอบด้วย ครู อสม. ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัยและเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสุขภาพ

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินงานของพื้นที่เกิดจาก ๑) การทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย โดยอาศัยความร่วมมือของท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน องค์กรชุมชน ครูบุคลากรในศพด. ๒) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและสถาบันการศึกษา เช่น สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ศูนย์วิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (ศวช.) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๓) การมีระบบข้อมูลตำบลและข้อมูลเด็กปฐมวัย ในการจัดเก็บข้อมูลตามแบบสอบถามสุขภาวะเด็กปฐมวัย และได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาค้นหาปัญหาและจุดเด่นที่จะนำใช้ในการแก้ไขปัญหาโดยทุนทางสังคมทั้ง ๖ ระดับที่มีในพื้นที่



ภาพที่ ๑.๔๔ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา



ภาพที่ ๑.๔๕ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

นายกิตติพงศ์ สีเหลือง
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้
เบอร์โทร ๐๘๑-๖๘๓๕๙๐๕

ตำบลเสม็ดใต้ พัฒนาตำบลโดยมุ่ง ประชาชนคุณภาพชีวิตดี มีหลักประกัน การเกษตรก้าวหน้า พัฒนาการการศึกษา เพื่อชีวิตและท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๖ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ บ้านวังสีทอง หมู่ที่ ๒ บ้านหนองโสน หมู่ที่ ๓ บ้านหนองโสน หมู่ที่ ๔ บ้านสนามช้าง หมู่ที่ ๕ บ้านวังโคลน และหมู่ที่ ๖ บ้านดอนทับไก่ อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอบางคล้า อยู่ห่างจากอำเภอบางคล้า ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดฉะเชิงเทรา ประมาณ ๑๑ กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข ๓๐๔ มีเนื้อที่รวม ๓๔.๗๑ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒๑,๖๙๓ ไร่ มีอาณาเขตติดกับพื้นที่ตำบลต่าง ๆ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลเสม็ดเหนือและตำบลสาวชะโงก ทิศใต้ติดต่อกับตำบลคลองขุด อำเภอบ้านโพธิ์ ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลแปลงยาว อำเภอแปลงยาว ตำบลเสม็ดเหนือทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จำนวนหลังคาเรือน ๑,๖๑๗ ครัวเรือน

ประชากร ๕,๒๒๘ คน เป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๓๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๒๔ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นเด็ก ๐-๒ ปี จำนวน ๑๖๕ คน ร้อยละ ๕๐.๖๑ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๑๖๑คน ร้อยละ ๔๙.๓๙โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๑๖๓ คน ร้อยละ ๖๓.๙๒ เด็กเรียน ศพด. นอกพื้นที่ ๙๖ คน ร้อยละ ๓๖.๐๘ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัยดังนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ๓๐๑ คน ร้อยละ ๙๒.๓๐ รองลงมาอยู่กับอยู่ปู่ย่า ตายาย จำนวน ๒๐ คน ร้อยละ ๖.๑๔ และอยู่กับญาติจำนวน ๕ คน ร้อยละ ๑.๕๓ อยู่กับผู้ป่วยเรื้องรัง จำนวน ๑๐๙ คน ร้อยละ ๓๓.๔๔ อยู่กับผู้ที่ดื่มสุราเป็นประจำ จำนวน ๕๕ คน ร้อยละ ๑๖.๘๗ เด็กปฐมวัยทุกคนมีพัฒนาการสมวัย เด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๒๘๗ คน ร้อยละ ๘๘.๐๔ ต่ำกว่าเกณฑ์ จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๐.๖๑ เกินเกณฑ์ จำนวน ๑๘ คน ร้อยละ ๕.๕๒

เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๑๒๓ คน ร้อยละ ๓๗.๗๓ เด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบทุกคน และมีเด็กพิการ จำนวน ๓ คน ร้อยละ ๐.๙๒

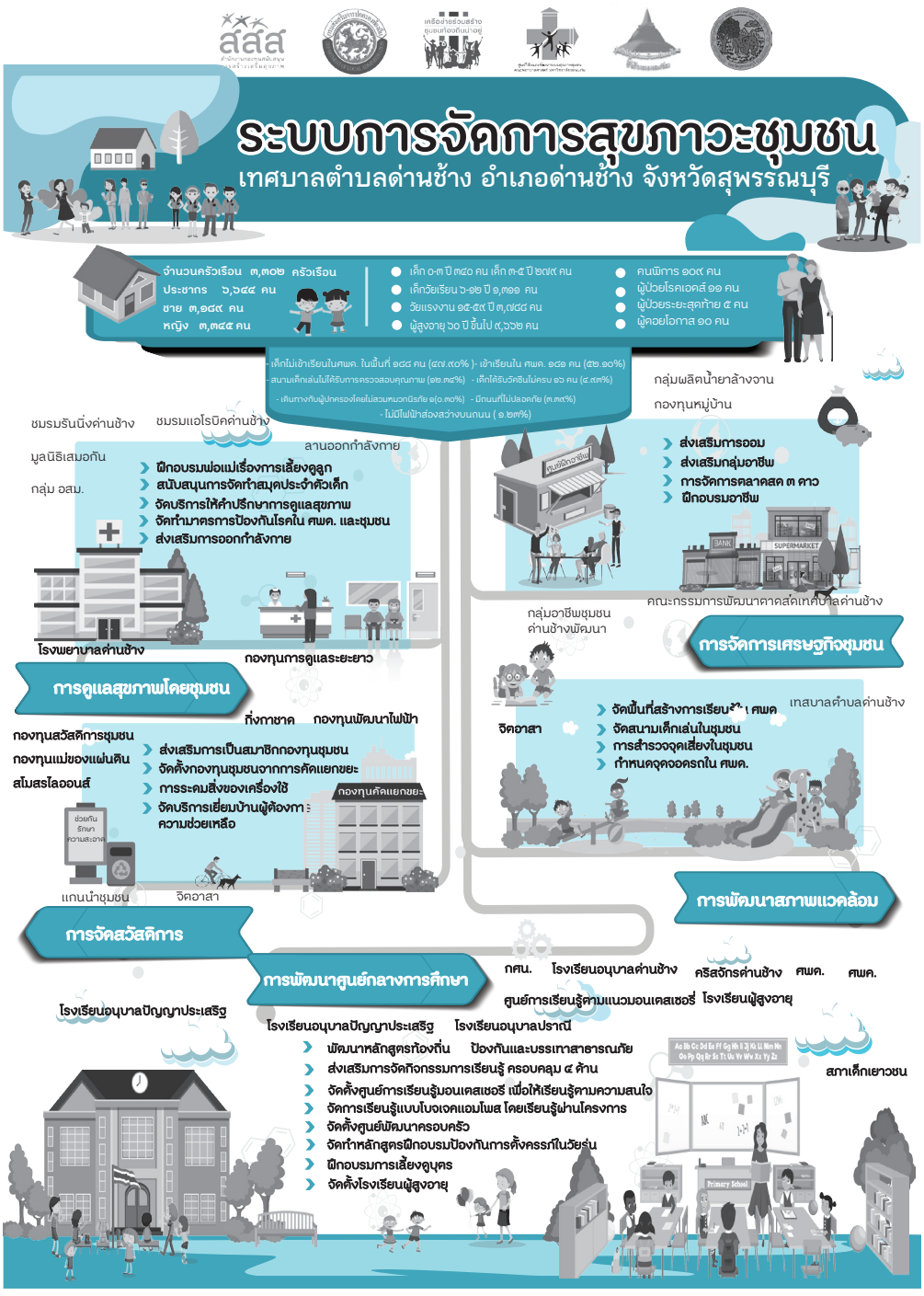
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุนท้องถิ่นของอบต. เสม็ดใต้ มีการขับเคลื่อนโดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชนโดยมีกระบวนการทำงาน ดังนี้ ๑) สร้างทีมและกำหนดคณะบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ผู้แทนที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชน อปท. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนผู้ดูแลเด็ก ผู้แทนจากกลุ่มองค์กรชุมชน ๒) การจัดเวทีเพื่อร่วมวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและร่วมวางแผนออกแบบแนวทางการดำเนินงาน ๓) ค้นหาและนำใช้ทุนทางสังคมที่มีศักยภาพในพื้นที่ เช่น ศพด. ทั้ง ๔ แห่ง ศพค. อบต.เสม็ดใต้ กลุ่มอสม. ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มอปพร. เป็นต้น ๔) จัดทำแผนการดำเนินงาน ๕) การกำกับติดตามและประเมินผล และ ๖) การปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วยการดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ **งานเด่นที่เน้นการดำเนินงาน คือ ๑) การพัฒนาศักยภาพและสร้างการเรียนรู้เด็กปฐมวัย** โดยมีงานและกิจกรรม ประกอบด้วย (๑) การพัฒนาหลักสูตรของ ศพด. เช่น การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครอบคลุม ๖ กิจกรรมหลักแบบบูรณาการ (๒) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การสร้างเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เช่น เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมผู้สูงวัยใส่ใจลูกหลาน (๓) การผลิตสื่อและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน เดินกะลา ทำขนม ทำสวนครัว ไปวัดทำบุญในวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (๔)การจัดการอาหาร โภชนาการ การดูแลสุขภาพและการป้องกันโรค (๕)จัดทำคู่มือการดูแลเด็กปฐมวัย (๖)การฝึกอบรมครู ผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง อสม. อผส. ในการดูแลเด็กปฐมวัย ฝึกอบรมเตรียมความพร้อมความเป็นพ่อเป็นแม่ และการใช้เครื่องมือในการตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็ก เช่น DSPM ส่งเสริมพัฒนาการตามโครงการมหัศจรรย์ ๑,๐๐๐ วัน (๗)ออกเยี่ยมติดตามพัฒนาการแม่และเด็กหลังคลอด โดยมีงานที่หนุนเสริมกัน คือ ๑) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดมุมประสบการณ์ที่หลากหลาย จัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปลอดภัย เช่น ปรับปรุงอาคารสถานที่ให้มีความมั่นคง ปลอดภัย ตรวจสอบเครื่องเล่นเป็นประจำทุก ๔ เดือน จัดให้มีพื้นที่สร้างสรรค์ จัดทำแผนป้องกันอัคคีภัย การสำรวจแหล่งเพาะพันธ์โรคและการทำลาย เป็นต้น ๒) การพัฒนาอาสาร่วมดูแลเด็กปฐมวัย มีการสร้างการมีส่วนร่วมสนับสนุนการเป็นอาสาสมัคร และการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในการร่วมดูแล

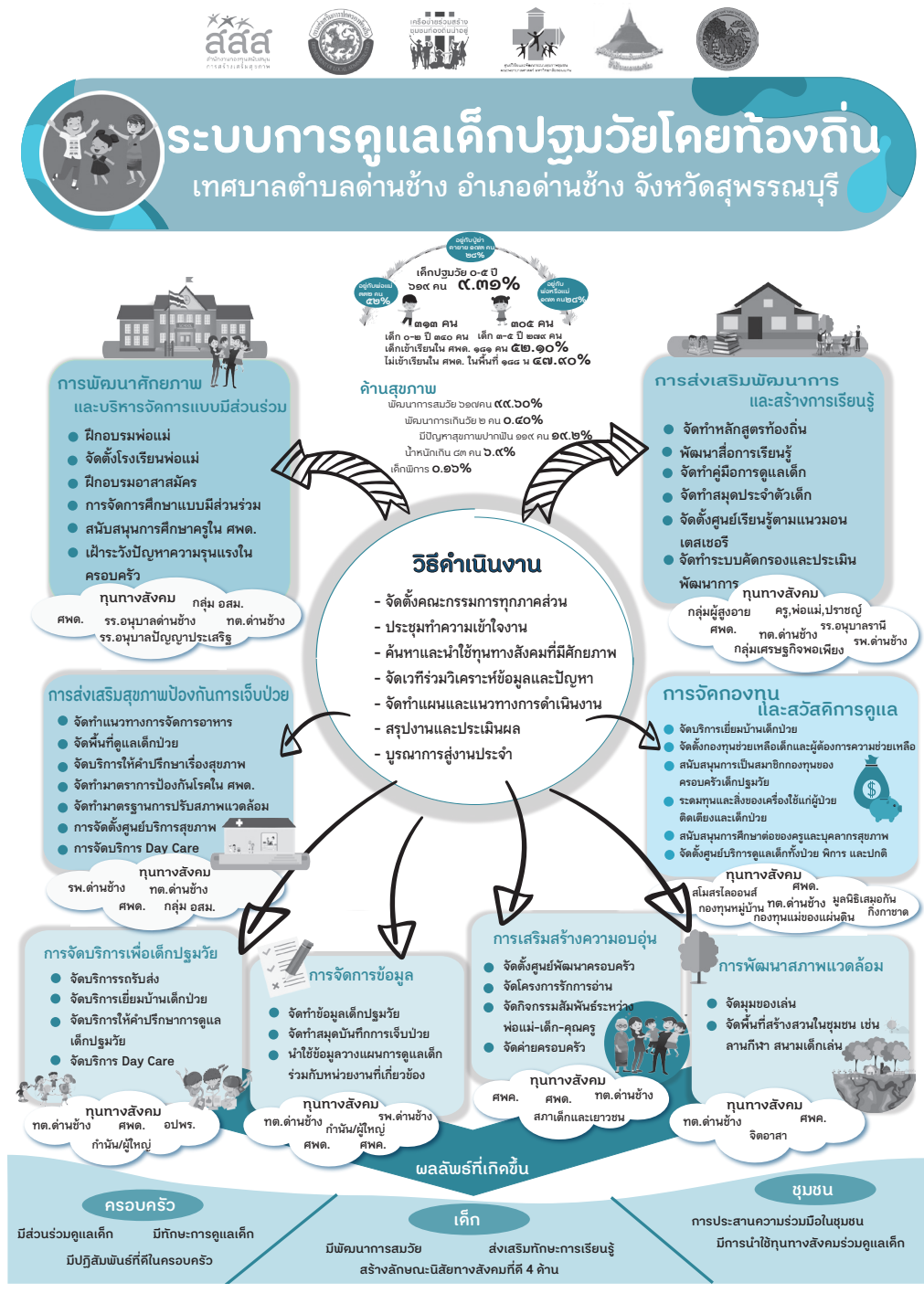
เด็กปฐมวัย ดังนี้ มีการออกเยี่ยม ตรวจคัดกรอง ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์โรค โดย อสม. อผส. ร่วมกับ รพ.สต. มีการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาสา โดยการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน เป็นต้น **๒) การพัฒนาคุณภาพศูนย์เด็กปลอดโรคปลอดภัย** มีงานและกิจกรรม ประกอบด้วย (๑) การจัดบริการด้านสุขภาพตรวจคัดกรองเด็กทุกเช้าในศพด. (๒) จัดบริการคลินิกเด็กดีทุกวันพฤหัสบดีที่ ๒ ของเดือน โดย รพ.สต. และอสม. (๓) การบริการให้คำปรึกษาสุขภาพทางไลน์ (๔) จัดบริการรับส่ง ๒๔ ชั่วโมงกรณีฉุกเฉิน (๕) การตรวจสุขภาพช่องปากและฟัน โดย รพ.บางคล้าและรพ.สต. (๖) มีการป้องกันโรค โดยจัดทำมาตรการดูแลและป้องกันโรค (๗) สร้างจิตอาสาและเครือข่ายในการดูสุขภาพเด็ก ประสานงานและเฝ้าระวังความรุนแรง โดยศูนย์พัฒนาครอบครัว (๘) การจัดทำแผนป้องกันอัคคีภัยและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง **โดยมีงานที่หนุนเสริมกัน คือ ๑) การจัดสวัสดิการช่วยเหลือกัน**โดยชุมชนเพื่อเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย การจัดสวัสดิการช่วยเหลือ โดยกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเสม็ดใต้ ชมรมผู้สูงอายุตำบลเสม็ดใต้ จัดให้มีสวัสดิการตั้งแต่เกิดจนตาย ทุนการศึกษา ส่งเสริมอาชีพ โดยกองทุนหมู่บ้าน ส่งเสริมการออม โดยกลุ่มออมทรัพย์ ชมรมผู้สูงอายุตำบลเสม็ดใต้ มีการระดมทุน ผ้าป่า บริจาคผ้าอ้อม ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น **๒) การพัฒนาระบบข้อมูลเด็กปฐมวัยและนำใช้ข้อมูล** ดังนี้ (๑) การพัฒนากฎกติกา เช่น กำหนดมาตรการการป้องกันโรคระบาดในเด็กตามฤดูกาล กำหนดจุดรับส่งเด็ก ไม่จำหน่ายขนมกรุบกรอบ น้ำอัดลมภายในศพด. (๒) การจัดทำและนำใช้ข้อมูล เช่น การสำรวจข้อมูลเด็กปฐมวัย จัดทำสมุดบันทึก การเจริญเติบโตและพัฒนาการ ข้อมูลการตรวจสุขภาพของเด็กปฐมวัยและหญิงตั้งครรภ์ (๓) การสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา เช่น ออกแบบและวางแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับทุนทางสังคมในพื้นที่ เช่น ค่ายล้อมรัก โครงการผู้สูงวัยใส่ใจลูกหลาน โครงการมหัศจรรย์ ๑,๐๐๐ วัน โครงการพัฒนา IQ EQ เด็กปฐมวัย โครงการฟันน้ำนมเกมส์ การสนับสนุนให้สภาเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กปฐมวัย เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัย จำนวน ๓๒๖ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. ซึ่งรวมเด็กนอกพื้นที่มาเรียนในศพด. อายุ ๒-๓ ปี จำนวน ๑๑๔ คน ประกอบด้วย ศพด. บ้านหนองโสน จำนวน ๒๓ คน ศพด.วัดสนามช้าง จำนวน ๑๔ คน ศพด.วัดหัวสวน จำนวน ๑๖ คน ศพด. วัดเสม็ดใต้ จำนวน ๒๑ คน เด็กที่เข้าเรียนในระดับชั้นอนุบาล ซึ่งรวมเด็กนอกพื้นที่มาเรียนในเขตพื้นที่ตำบลเสม็ดใต้ อายุ ๓-๕ ปี

จำนวน ๑๕๓ คน ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านหนองโสน จำนวน ๘๙ คน โรงเรียนวัดสนามช้าง จำนวน ๑๔ คน โรงเรียนวัดเสม็ดใต้ จำนวน ๒๕ คน โรงเรียนวัดหัวสวน จำนวน ๒๕ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสติปัญญา และด้านสังคม เสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำใช้นวัตกรรมสื่อการสอนจากภูมิปัญญาที่ศพด. และโรงเรียนได้พัฒนาขึ้น เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเองและพัฒนาลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ทางสังคม เช่น การแบ่งปัน การผลัดเปลี่ยน การช่วยเหลือ การอดทนต่อการรอคอย ความยืดหยุ่น ความมีวินัย การไปลามาไหว้ เป็นต้น นอกจากนี้เด็กปฐมวัยมีสุขภาพที่ดี ได้รับการประเมินสุขภาพและควบคุมโรคที่เหมาะสม (๒) ผลต่อครอบครัว ครอบครัวมีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีส่วนร่วมในดูแลเด็ก เช่น ส่งเสริมพัฒนาการด้วยเครื่องมือการตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็ก เช่น DSPM ร่วมจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นต้น (๓) ผลต่อชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศพด. โรงเรียน โดยเข้าเป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา การสืบสานภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ของเล่นจากใบตอง ใบมะพร้าว กะลา การละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น ทั้งยังเกิดเครือข่ายด้านสุขภาพในการดูแลเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย ครู อสม. อผส. ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย และเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสุขภาพ



ภาพที่ ๑.๔๖ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี



ภาพที่ ๑.๔๗ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

นายปัญญา ประทีปพรศักดิ์
นายกเทศบาลตำบลด่านช้าง
เบอร์โทร ๐๘๗-๘๑๕๘๙๓๕

เทศบาลตำบลด่านช้าง เดิมเป็นเขตการปกครองของอำเภอเดิมบางนางบวชจังหวัดสุพรรณบุรีต่อมาได้แยกเป็นกิ่งอำเภอด่านช้างเมื่อ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ และได้ยกฐานะเป็นอำเภอด่านช้าง เมื่อ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ ซึ่งได้จัดตั้งเป็นสุขาภิบาลด่านช้างตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑๒กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๖ และได้เปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงสุขาภิบาลเป็นเทศบาลพ.ศ. ๒๕๔๒ เทศบาลตำบลด่านช้างมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ทิศเหนือติดต่อกับตำบลหนองมะค่าโมง อำเภอด่านช้าง ทิศใต้ติดต่อกับลำห้วยกระเสียว อำเภอหนองหญ้าไซ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลหนองมะค่าโมง อำเภอด่านช้าง ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลหนองมะค่าโมง อำเภอด่านช้าง มีเขตการปกครอง ๔ หมู่บ้าน ๕ ชุมชนประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ ตำบลด่านช้าง หมู่ที่ ๕ หนองมะค่าโมง หมู่ที่ ๑๘ หนองมะค่าโมง หมู่ที่ ๑๙ หนองมะค่าโมง และ ๕ ชุมชนประกอบด้วย ชุมชนด่านช้างพัฒนา ชุมชนบรรหารปันน้ำใจ ชุมชนสายสัมพันธ์พัฒนา ชุมชนก้าวหน้า ๒๐๐๐ และชุมชนคนตลาด

จำนวนประชากรทั้งหมดในพื้นที่ ๖,๖๔๔ คน เพศชาย ๓,๑๘๙ คน เพศหญิง ๓,๔๕๕ คน จำนวนเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๖๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๓๑ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นเพศชาย ๓๑๔ คน เพศหญิง ๓๐๕ คน เด็ก ๐-๓ ปี จำนวน ๓๔๐ คน ร้อยละ ๖๕.๐ เพศชาย ๑๗๙ คน เพศหญิง ๑๖๑ คน เด็ก ๓-๕ ปีจำนวน ๒๗๙ คน ร้อยละ ๔๕.๐ เพศชาย ๑๓๕ คน เพศหญิง ๑๔๔ คน เด็กเข้าเรียนใน ศพด. ๑๘๑ คน ร้อยละ ๕๒.๑๐ ไม่เข้าเรียน ศพด.ในพื้นที่ ๑๘๘ คน ร้อยละ ๔๗.๙๐ สภาพการอยู่อาศัยของเด็กปฐมวัย อาศัยกับพ่อและแม่ ๓๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐ อาศัยกับพ่อหรือแม่ ๑๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐ อาศัยกับตายาย ปู่ย่า ๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐ อาศัยกับญาติ ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๐ เด็ก ๐-๕ ปี มีพัฒนาการสมวัย ๖๑๗ คน

ร้อยละ ๙๙.๖๐ มีพัฒนาการเกินวัย ๒ คน ร้อยละ ๐.๔ มีปัญหาสุขภาพในช่องปากและฟัน ๑๑๙ คน ร้อยละ ๑๙.๒มีน้ำหนักเกินเกณฑ์ ๔๓ คน ร้อยละ ๖.๙ เด็กมีภาวะพิการ จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๐.๑๖

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุนท้องถิ่นของ ทต.ด้านช้าง มีการขับเคลื่อนโดยยึด ๓ หลักการในการขับเคลื่อนการพัฒนา คือ **๑) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกช่วงวัย** กล่าวคือ มีเทศบาลตำบลด่านช้างโดยคณะผู้บริหาร ร่วมกับผู้อำนวยการสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาในเขตเทศบาลตำบลด่านช้าง ทั้ง ๔ แห่งได้ร่วมประชุมหารือและวางแผนการแก้ไขปัญหาโดยคิดวิธียกระดับคุณภาพของเด็กปฐมวัยและเยาวชน และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่ โดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้สนับสนุน มีการพัฒนาจากนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นและผู้บริหารสถานศึกษา และการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลด่านช้าง เพื่อครอบคลุมการศึกษาทุกช่วงวัย โดยได้พัฒนาต่อเนื่องจนได้รับรางวัลศูนย์เด็กน่าอยู่ และศูนย์เด็กเล็กปลอดโรค **๒) จัดการตัวเองด้วยทุนทางสังคม โดยพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางทางการค้า** กล่าวคือ การส่งเสริมการประกอบอาชีพและการค้าขายในเขตเทศบาล จึงทำให้เป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์การทางการค้าและเศรษฐกิจ มีธนาคารซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนในพื้นที่ ๕ แห่ง **๓) ยึดการบริหารโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และพัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่** โดยร่วมกันสนับสนุนและส่งเสริมองค์กรหน่วยงาน สร้างแหล่งประโยชน์ที่ให้คนในพื้นที่ได้ใช้สอยเพื่อใช้ดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่มีแตกต่างทางวัฒนธรรม เช่น คนไทย คนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายลาว มีการรวมกลุ่มของผู้มีจิตสาธารณะในชุมชน โดยเรียกว่า กลุ่มด่านช้างสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยงานสาธารณประโยชน์ทั่วไปของชุมชน มีการปลูกฝังให้สำนึกรักบ้านเกิดให้แก่เด็กและเยาวชนรุ่นหลัง และดึงบุตรหลานเข้าร่วมทำงานจิตอาสา ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีกระบวนการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนระบบการดูแลเด็กปฐมวัย คือ (๑) การจัดตั้งคณะกรรมการจากทุกภาคส่วน (๒) การจัดประชุมเพื่อทำความเข้าใจการทำงานร่วมกัน (๓)การค้นหาและนำใช้ทุนทางสังคมที่มีศักยภาพในพื้นที่ ได้แก่ ศพด.ด่านช้าง ศพค. รพ.ด่านช้าง กลุ่มอสม. กองทุนในชุมชน ผู้นำชุมชน โรงเรียน ทต.ด่านช้าง เป็นต้น (๔) มีเวทีเพื่อร่วมวิเคราะห์ปัญหา (๕) จัดทำแผนและแนวทางการดำเนินงาน (๖) การสรุปและประเมินผลการดำเนินงาน และ (๗) การบูรณาการสู่งานประจำของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

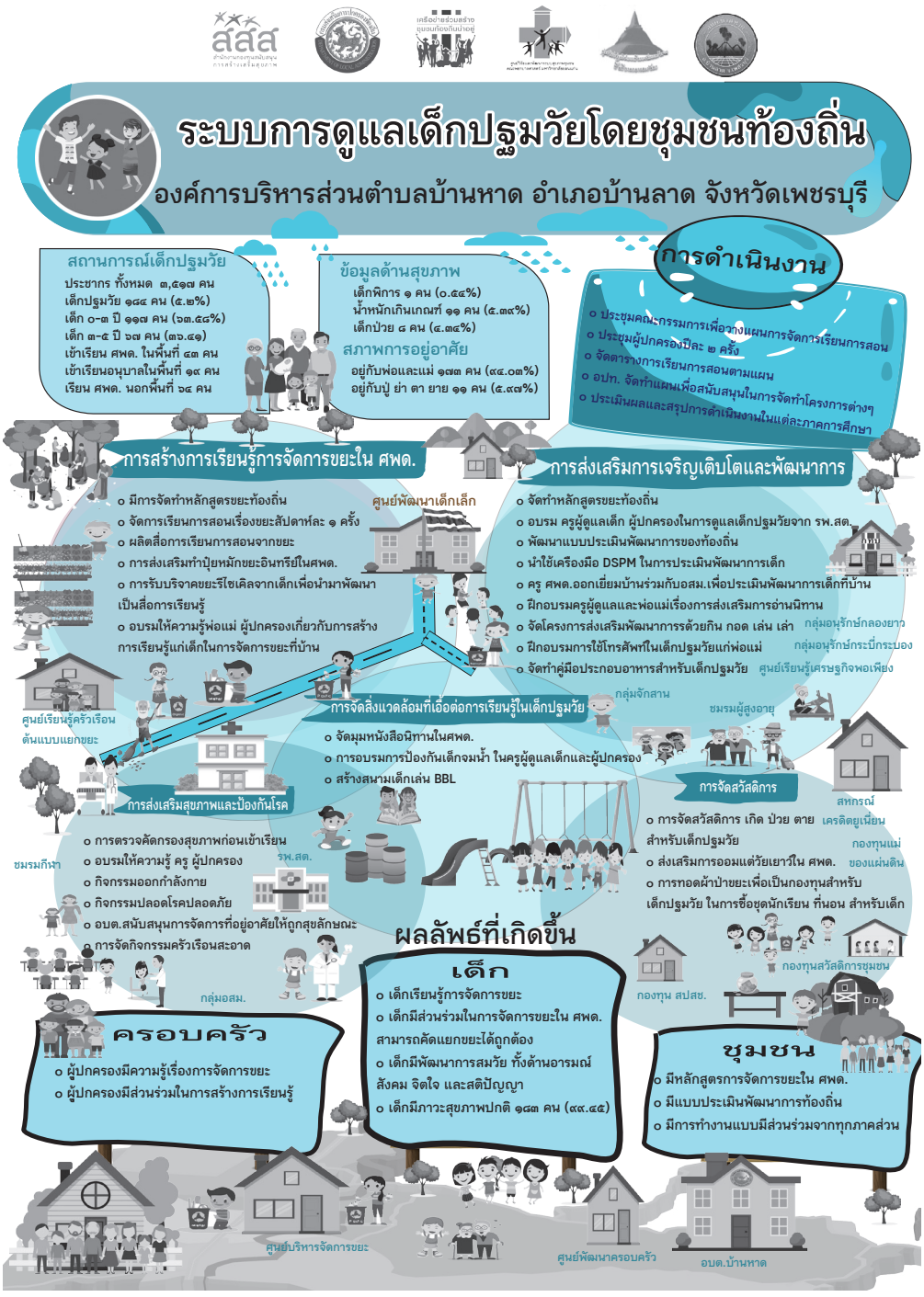
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วยการดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ **งานเด่นที่เน้นการดำเนินงาน คือ ๑) การพัฒนาศักยภาพและบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม** ประกอบด้วย การฝึกอบรมพ่อแม่ครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยเกี่ยวกับความจำเป็นของการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การประเมินพัฒนาการ การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการตามวัย การจัดตั้งโรงเรียนพ่อแม่เพื่อพัฒนาศักยภาพพ่อแม่และเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว ฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครผู้ดูแล การสนับสนุนการศึกษาต่อและการศึกษาดูงานของครูผู้ดูแลเด็กในศพด. **๒) การส่งเสริมพัฒนาการและสร้างการเรียนรู้** ประกอบด้วย จัดทำหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ หลักสูตรการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยทั้ง ๔ ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ ส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก ความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะนิสัยให้เด็กได้แสดงอารมณ์และความรู้สึกด้านศิลปะ ดนตรี ด้านคุณธรรมจริยธรรมคุณลักษณะที่ดีทางสังคมเบื้องต้น และการสร้างความเป็นพลเมือง เช่น ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ รู้จักการรอคอย การรักษาสิ่งแวดล้อม การเก็บขยะ การคัดแยกขยะ และรู้จักการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ กติกาของห้องเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเหมาะสมตามวัย เป็นต้น จัดทำสมุดประจำตัวเด็ก การพัฒนาสื่อการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดตั้งศูนย์บริการยืมสื่อการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่บ้าน การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้แบบมอนเตสเซอรีที่ให้เด็กลงมือปฏิบัติตามความสนใจ และการจัดระบบการคัดกรองพัฒนาการตั้งแต่ก่อนรับเข้ามาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเมื่ออยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการประเมินและการสังเกตพฤติกรรมของเด็กได้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น **งานที่หนุนเสริมกัน** ได้แก่ **๑) การส่งเสริมสุขภาพป้องกันการเจ็บป่วย** ประกอบด้วย การจัดทำแนวทางการจัดการอาหารสำหรับเด็ก เช่น เมนูอาหาร วัตถุดิบในการประกอบอาหาร การสอนมารยาทในการรับประทานอาหาร และการเลือกอาหารที่มีประโยชน์และอาหารปลอดภัย การจัดพื้นที่ในการดูแลเด็กป่วยที่เป็นสัดส่วนมีห้องแยก ยาและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดูแลเบื้องต้น การจัดบริการให้คำปรึกษาการดูแลสุขภาพเด็กแก่ผู้ปกครอง การจัดทำมาตรการป้องกันโรคในศพด. และมาตรการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เป็นต้น **๒) การจัดบริการเพื่อเด็กปฐมวัย** ประกอบด้วย การจัดบริการเยี่ยมบ้านทั้งกรณีป่วยและปกติ การจัดบริการรถรับส่งกรณีฉุกเฉิน การจัดบริการ Day care เพื่อดูแลเด็กปฐมวัย **๓) การจัดการข้อมูล** ประกอบด้วย การจัดทำระบบข้อมูลเด็กปฐมวัยและครอบครัว

การจัดทำสมุดประจำตัวเด็ก การนำใช้ข้อมูลเด็กปฐมวัยเพื่อวางแผนการดูแลร่วมกันของทั้งครูผู้ดูแลเด็ก พ่อแม่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น **๔) การเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น** ประกอบด้วย การจัดตั้งโรงเรียนพ่อแม่ โครงการรักการอ่าน จัดกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ครูผู้ดูแลเด็กและชุมชน การจัดกิจกรรมค่ายครอบครัวเพื่อให้พ่อแม่และเด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น **๕) การพัฒนาสภาพแวดล้อม** ประกอบด้วย การปรับโครงสร้างในอาคารสถานที่ให้บริการสำหรับเด็กในศพด. ให้เอื้อต่อการดูแลเด็ก เช่น ของเล่นเด็กที่มีมาตรฐาน ปลอดภัย บันไดมีราวจับเหมาะกับเด็ก ปลั๊กไฟมีที่ปิดและอยู่สูง อุปกรณ์ที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย อุปกรณ์หรือวัสดุที่ไม่ใส่สีที่เป็นอันตราย เลื่อนหลุดง่าย การจัดการดูแลสภาพแวดล้อมภายในอาคารให้ถูกสุขลักษณะและเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น มีพื้นที่เก็บสิ่งปฏิกูลที่เหมาะสมและถูกสุขลักษณะ จัดทำจุดล้างมือให้เพียงพอเหมาะสมกับวัยและถูกสุขลักษณะ จัดทำมาตรการด้านความปลอดภัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเรื่องระบบป้องกันภัยและรับรองเหตุฉุกเฉิน ระบบป้องกันภัยจากอุปกรณ์ระบบป้องกันภัยจากสัตว์ ระบบป้องกันภัยจากบุคคลและระบบความปลอดภัยในการเดินทาง จัดทำแผนป้องกันภัยและรองรับเหตุฉุกเฉิน จัดการซ้อมอพยพเด็กและครูผู้ดูแลเด็ก ครูพี่เลี้ยงในกรณีไฟไหม้ ภัยพิบัติ และจัดมุมของเล่น สนามเด็กเล่น พื้นที่สร้างสรรค์เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ **๖) การจัดการกองทุนและสวัสดิการ** ประกอบด้วย สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนเพื่อการดูแลเด็กปฐมวัย การจัดบริการเยี่ยมบ้านเด็กป่วย การสนับสนุนผู้ปกครองเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในชุมชนเพื่อสามารถมีสิทธิสวัสดิการดูแลกรณีเกิด ป่วยและตายได้ การระดมทุนและสิ่งของเครื่องใช้จำเป็นช่วยเหลือเด็กและครอบครัว เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัยที่เข้าเรียนในศพด.จำนวน ๑๐๙ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการตามวัยทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สติปัญญา และด้านสังคม เสริมสร้างการเรียนรู้ เสริมสร้างจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ทางสังคม เช่น การแบ่งปัน การช่วยเหลือ การอดทนต่อการรอคอย ความมีวินัย เป็นต้น (๒) ผลต่อครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครองมีความรู้ ทักษะ ความเข้าใจในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก เช่น การตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็กโดยใช้เครื่องมือ DSPM การส่งเสริมการเรียนรู้โดยนำใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว เป็นต้น (๓) ผลต่อชุมชน พบว่ามีการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพในพื้นที่มาร่วมดูแลเด็กปฐมวัย เกิดความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย



ภาพที่ ๑.๔๘ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี



ภาพที่ ๑.๔๙ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

นายผ่วน เอมดี
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด
เบอร์โทร ๐๘๑-๘๕๖๘๖๕๒

ตำบลบ้านหาด มีความมุ่งมั่นสู่ *“เกษตรกรรมก้าวหน้า พัฒนาชุมชนน่าอยู่ มุ่งสู่แปรรูปผลผลิต ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน”*

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๕ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ บ้านสระพัง หมู่ที่ ๒ บ้านท่าช้างใต้ หมู่ที่ ๓ บ้านช่องแค หมู่ที่ ๔ บ้านไร่แค หมู่ที่ ๕ บ้านหนองแก้ว อาณาเขตติดต่อทิศตะวันออกติดกับตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ทิศใต้ติดต่อกับเทศบาลตำบลบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลท่าช้าง และตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ทิศเหนือติดต่อกับตำบลไร่ส้ม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่ จำนวน ๙.๙๐ ตารางกิโลเมตร

ประชากร ๓,๕๑๗ คน เป็นเด็กอายุ ๐-๕ ปี จำนวน ๑๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๒ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๙๕ คน หญิง ๘๙ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๓ ปี จำนวน ๑๑๗ คน ร้อยละ ๖๓.๕๘ และ ๓-๕ ปี จำนวน ๖๗ คน ร้อยละ ๓๖.๔๒ โดยเด็กอายุ ๒-๕ ปี เข้าเรียนใน ศพด.ในพื้นที ๔๓ คน เข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลในพื้นที่ ๑๙ คน เรียน ศพด. นอกพื้นที่ ๖๔ คน การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่จำนวน ๑๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๐๓ รองลงมาอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย จำนวน ๑๑ คน ร้อยละ ๕.๙๗ เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย จำนวน ๑๘๓ คน ร้อยละ ๙๙.๔๕ เด็กพิการ ๑ คน ร้อยละ ๐.๕๕ เด็กป่วย ๘ คน ร้อยละ ๔.๓๔ เด็กมีน้ำหนักตามเกณฑ์ ๑๗๓ คน ร้อยละ๙๔.๐๒ น้ำหนักเกินเกณฑ์ ๑๑ ร้อยละ ๕.๙๘ คน เด็กปฐมวัยฟันผุ ๕ คน ร้อยละ ๒.๗๑ เด็กปฐมวัยได้รับวัคซีนครบทุกคน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของอบต.บ้านหาด ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่ในการพัฒนา การสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้อง

กับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาในพื้นที่ คือ เกษตรกรรมก้าวหน้า พัฒนาชุมชนน่าอยู่ มุ่งสู่แปรรูปผลผลิต ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยมีกระบวนการทำงาน ดังนี้ ๑) แต่งตั้งคณะกรรมการ ศพด.อย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ผู้แทนที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชน อปท. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนผู้ดูแลเด็ก ผู้แทนจากกลุ่มองค์กรชุมชน ๒) ประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการดำเนินงาน ๓) การประชุมผู้ปกครองปีละ ๒ ครั้ง ๔) ค้นหาและใช้ศักยภาพทุนทางสังคมในพื้นที่ เช่น อบต.บ้านหาด ศพค. อสม. รพ.สต. นักโภชนการ กลุ่มอนุรักษ์กลองยาว กลุ่มอนุรักษ์กระบี่กระบอง ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์เรียนรู้ครัวเรือนต้นแบบแยกขยะ กองทุนแม่ของแผ่นดิน ศูนย์บริหารจัดการขยะ กองทุนสวัสดิการชุมชน สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน กลุ่มจักสาน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ๕)จัดทำแผนการดำเนินงาน ๖)จัดทำแผนเพื่อสนับสนุนในการจัดทำโครงการ ๗)ประเมินผลและสรุปการดำเนินงานในแต่ละภาคการศึกษา

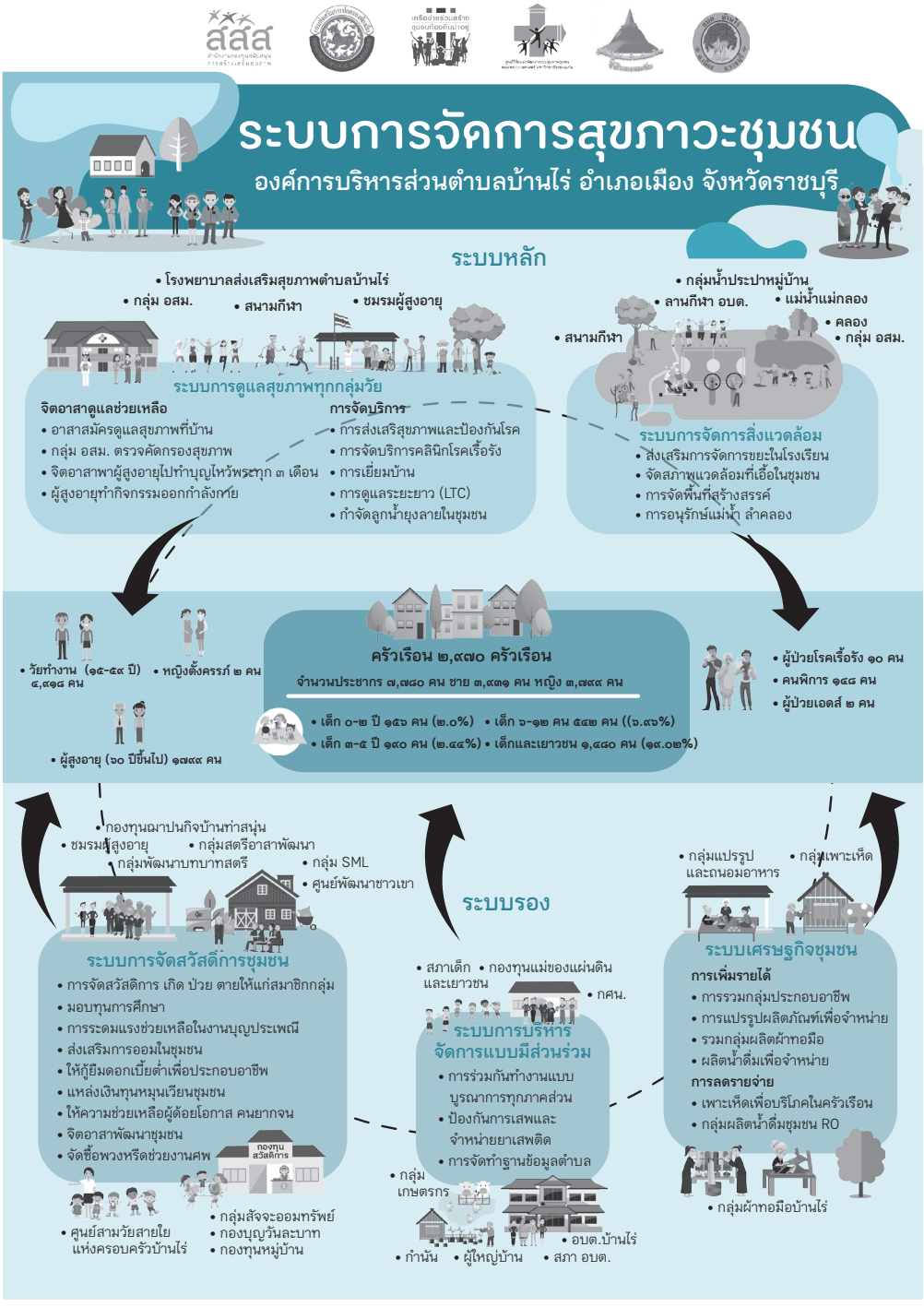
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยการดำเนินงานและกิจกรรม **งานเด่นหรือนวัตกรรมเด่นในพื้นที่** มีงานและกิจกรรมประกอบด้วย **๑) การสร้างการเรียนรู้การจัดการขยะใน ศพด.** ดังนี้ จัดทำหลักสูตรขยะท้องถิ่น การผลิตสื่อการเรียนการสอนจากขยะ การส่งเสริมทำปุ๋ยหมักขยะอินทรีย์ใน ศพด. การรับบริจาคขยะรีไซเคิลเพื่อนำมาพัฒนาเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย และการพัฒนาศักยภาพให้ความรู้พ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการสร้างการเรียนรู้แก่เด็กในการจัดการขยะที่บ้าน ทอดผ้าป่าขยะเพื่อเป็นกองทุนพัฒนาเด็กและนำไปจัดซื้อชุดนักเรียนสำหรับเด็ก กิจกรรมทำปุ๋ยหมักจากขยะอินทรีย์ กิจกรรมผลิตสื่อการเรียนการสอนจากขยะรีไซเคิล กิจกรรมอบรมให้ความรู้ผู้ปกครองในการคัดแยกขยะ ซึ่ง ศพด. เป็นศูนย์เรียนรู้ในการบริหารจัดการขยะและเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานให้หน่วยงานอื่น **๒) การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการ** มีงาน กิจกรรม เช่น อบรม ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครองในการดูแลเด็กปฐมวัยจาก รพ.สต. ครูผู้ดูแลร่วมกับอบต.ร่วมพัฒนาแบบประเมินพัฒนาการของท้องถิ่น นำใช้เครื่องมือ DSPM ในการประเมินพัฒนาการเด็ก ครู ศพด.ออกเยี่ยมบ้านร่วมกับอสม. เพื่อประเมินพัฒนาการเด็กที่บ้าน ฝึกอบรมครูผู้ดูแลและพ่อแม่เรื่องการส่งเสริมการอ่านนิทาน จัดโครงการส่งเสริมพัฒนาการด้วยกิน กอด เล่น เล่า การฝึกอบรมการใช้โทรศัพท์ในเด็กปฐมวัยแก่พ่อแม่ อ่านคำกลอน สอนนับเลข กิจกรรมอย่าปล่อยให้ลูกเล่นมือถือหรือทีวีเลี้ยงลูกแทน จัดทำคู่มือประกอบอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย กำหนดมาตรการการจัดการอาหารในสถานศึกษา โครงการอาหารปลอดภัย กิจกรรมฝึกอบรมผู้ปกครองและผู้ดูแล

เด็กด้านการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค เป็นต้น **งานที่หนุนเสริมกัน** ประกอบด้วย **๑) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย** เช่น การจัดมุมหนังสือนิทานใน ศพด. การอบรมการป้องกันเด็กจมน้ำในครูผู้ดูแล เด็กและผู้ปกครอง สร้างสนามเด็กเล่น BBL เป็นต้น **๒) การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค** เช่น ตรวจคัดกรองสุขภาพก่อนเข้าเรียน อบรมครู ผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ส่งเสริมการออกกำลังกายและการทำกิจกรรมกลางแจ้ง จัดกิจกรรมปลอดโรคปลอดภัย ทั้งนี้ อบต.สนับสนุนการจัดการที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะและจัดกิจกรรมครัวเรือนสะอาด เป็นต้น **๓) การจัดสวัสดิการ** เช่น จัดสวัสดิการ เกิด ป่วย ตาย สำหรับเด็กปฐมวัย ส่งเสริมการออมใน ศพด. ทอดผ้าป่าขยะเป็นกองทุนสำหรับเด็กปฐมวัย ในการซื้อชุดนักเรียน ที่นอน สำหรับเด็ก

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยดังนี้ **๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย** เด็กที่เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๔๓ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา เสริมสร้างพัฒนาการ เสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ เด็กเรียนรู้การจัดการขยะ เด็กมีส่วนร่วมในการจัดการขยะใน ศพด. และสามารถคัดแยกขยะได้ถูกต้อง และสามารถเชิญชวนให้ผู้ปกครองคัดแยกขยะได้ เด็กมีพัฒนาการสมวัย ทั้งด้านอารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา และเด็กมีภาวะสุขภาพปกติ ๑๘๓ คน ร้อยละ ๙๙.๔๕ **๒) ผลต่อครอบครัว** ครอบครัวเด็ก ๐-๕ ปี ได้รับความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลเด็ก ผู้ปกครองมีความรู้เรื่องการจัดการขยะ สามารถคัดแยกขยะได้ถูกต้อง เป็นการลดปริมาณขยะจากต้นทาง และสามารถเป็นต้นแบบให้แก่ครัวเรือนอื่น ๆ ได้ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยผู้ปกครองเป็นวิทยากรถ่ายทอดในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น ผลิตสื่อจากวัสดุท้องถิ่น การสอนทำอาหาร และสอนทำขนมท้องถิ่น **๓) ผลต่อชุมชน** ชุมชนมีส่วนร่วมโดยการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น การมีส่วนร่วมบริหารจัดการ ศพด. เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ใน ศพด. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การประดิษฐ์ของเล่น งานจักสาน ขนมพื้นบ้าน เป็นต้น มีหลักสูตรการจัดการขยะใน ศพด. มีหลักสูตรการจัดการขยะเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินงานเรื่องขยะและสอนเด็กให้มีความรู้ความเข้าใจผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน มีแบบประเมินพัฒนาการของท้องถิ่น จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานครัวเรือนเด็กปฐมวัย และนำข้อมูลที่ได้ไปจัดทำแผนพัฒนาด้านต่างๆ และสามารถนำแผนไปบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้ และทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการในการดูแลเด็กปฐมวัย ได้รับความร่วมมือจาก

ทุกภาคส่วนในชุมชนในการดูแลเด็กปฐมวัย มีการบูรณาการร่วมกันทุกภาคส่วน ในการดูแลเด็ก ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมพัฒนา และสามารถจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบในการดูแลเด็กปฐมวัย

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการของพื้นที่ ๑)มีการบูรณาการร่วมกันในการดำเนินงาน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ ๒)การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและสถาบันการศึกษา สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ศูนย์วิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน



ภาพที่ ๑.๕๐ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี



ภาพที่ ๑.๕๑ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

นายพินิจ ด้วงพิบูลย์
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่
เบอร์โทร ๐๘๙-๙๑๘๑๗๑๑

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อ.เมือง จ.ราชบุรี แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๖ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านศาลปู่ตา หมู่ที่ ๒ บ้านโพธิ์คู่ หมู่ที่ ๓ บ้านคลองอู่เรือ หมู่ที่ ๔ บ้านเตาปูน หมู่ที่ ๕ บ้านบางศรีเพรช หมู่ที่ ๖ บ้านท่าสนุ่น ทิศเหนือติดต่อกับเทศบาลตำบลหลักเมือง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ทิศใต้ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลคุ้งกระถิน อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับเทศบาลเมืองราชบุรี อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

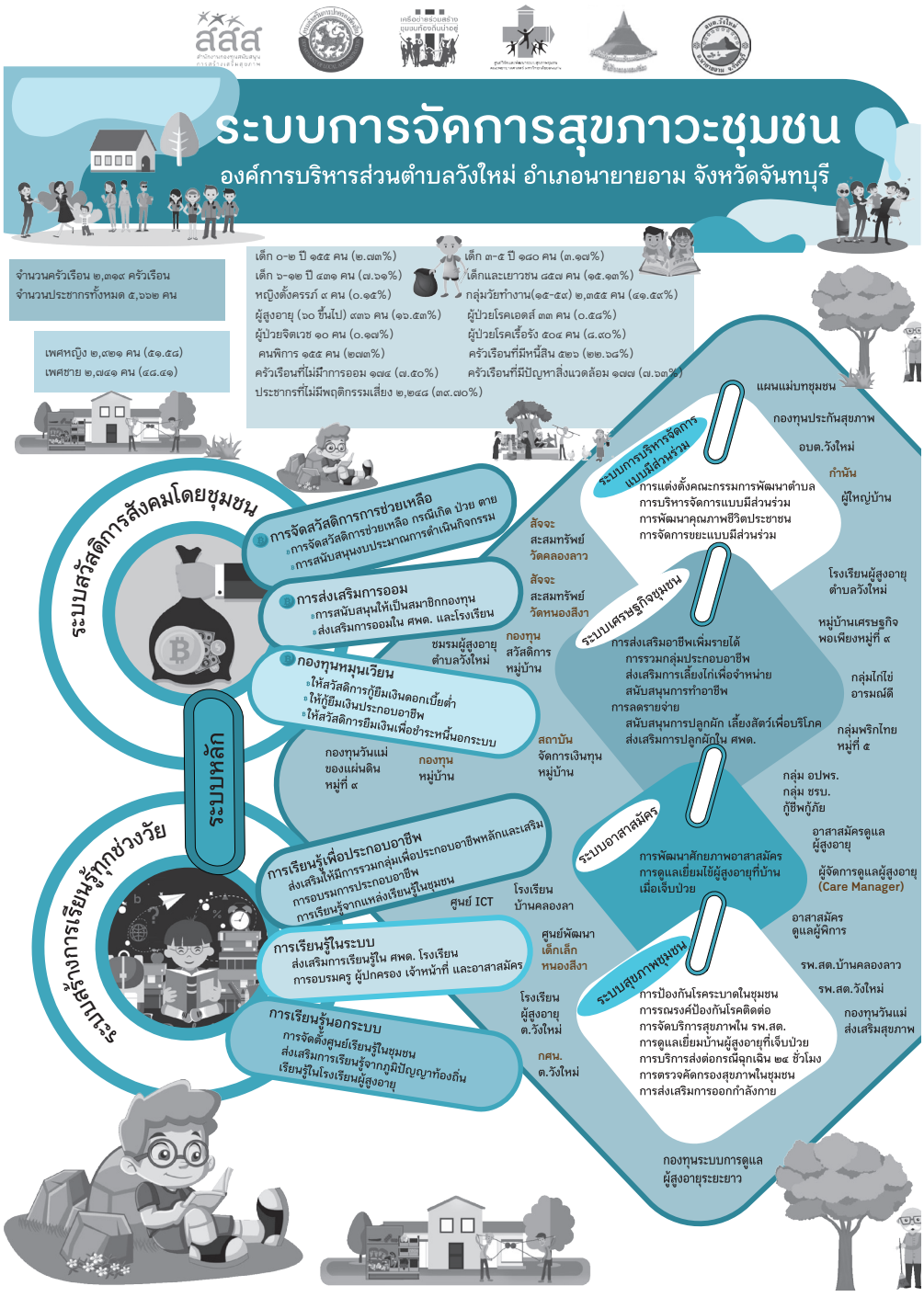
ประชากร ๗,๗๘๐ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๓๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๒๒ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นเด็ก ๐-๒ ปี จำนวน ๑๕๖ คน ร้อยละ ๔๖.๔๒ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๑๙๐ คน ร้อยละ ๕๖.๕๔ โดยมีเด็ก ๒-๕ปี เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ ๑๙๑ คน เข้าเรียนอนุบาลในพื้นที่ ๑๒ คน เรียนนอกพื้นที่ ๒๕ คน การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัยดังนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๓๔๕ คน ร้อยละ ๙๑.๗๔ รองลงมาอยู่กับอยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๒๑ คน ร้อยละ ๕.๕๙ อาศัยอยู่กับญาติ ๑๐ คน ร้อยละ ๒.๖๗ เด็กมีสุขภาพปกติ ๓๔๓ ร้อยละ ๙๙.๑๔ เด็กมีปัญหาสุขภาพ ๓ คน ร้อยละ ๐.๘๖ มีพัฒนาการล่าช้า ๑ คน ร้อยละ ๐.๓๙ น้ำหนักเกินเกณฑ์ ๖ คน ร้อยละ ๓.๘๕ น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ๑ คน ร้อยละ ๐.๖๔ และมีปัญหาสุขภาพช่องปากและฟัน ๑๐ คน ร้อยละ ๖.๔๑

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุนท้องถิ่นของอบต. บ้านไร่ มีการขับเคลื่อนโดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชนโดยมีกระบวนการทำงาน ดังนี้ ๑) แต่งตั้งคณะกรรมการ ศพด. แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ผู้แทนที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชน อปท. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนผู้ดูแลเด็ก ผู้แทนจากกลุ่มองค์กรชุมชน

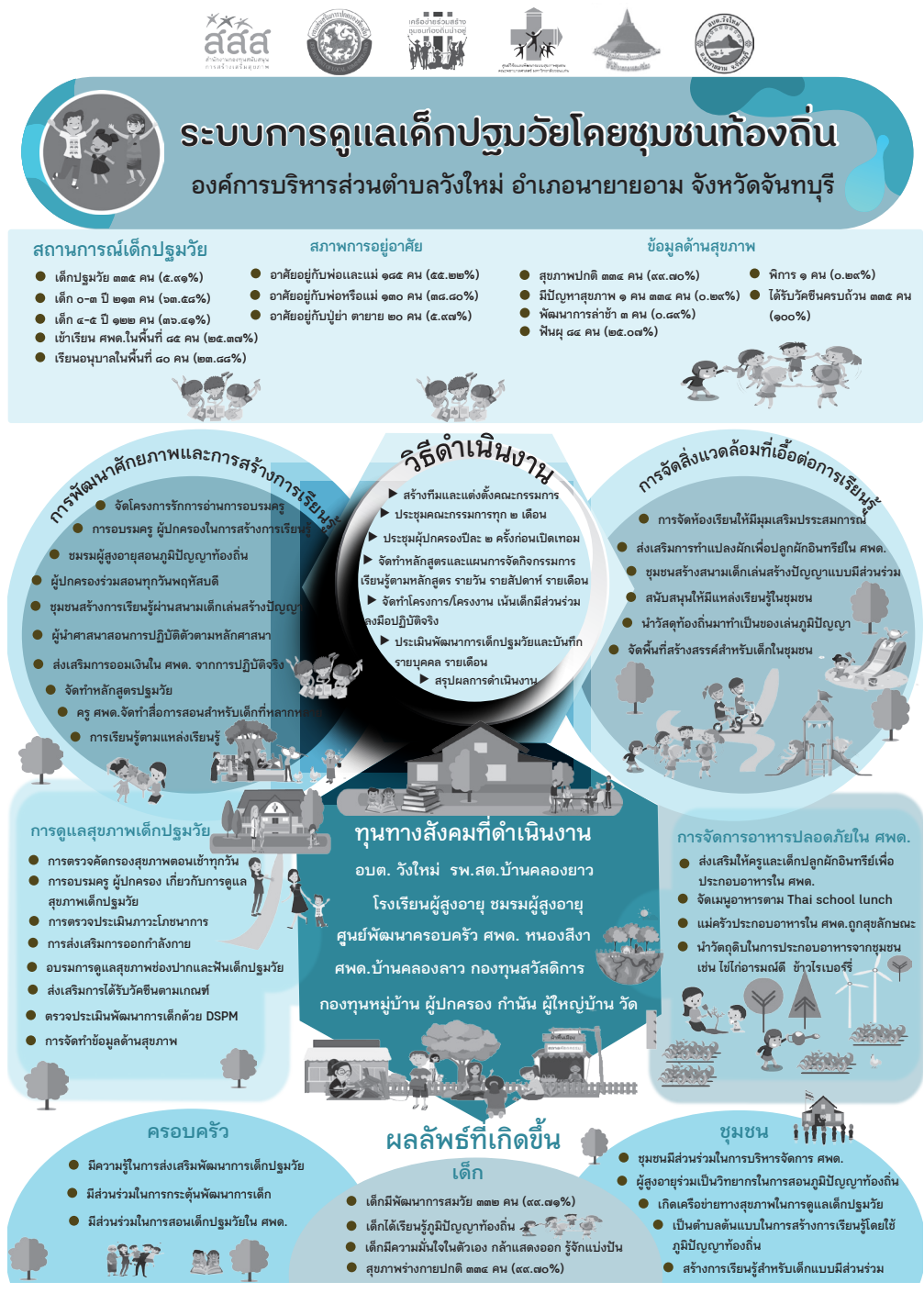
๒) การประชุมเพื่อหาแนวทางการพัฒนา ศพด. ๓) การวางแผนการดำเนินงาน ๔) ประสานความช่วยเหลือจากทุนทางสังคมในพื้นที่ เช่น กลุ่มผ้าทอมือบ้านไร่ กลุ่มสตรี ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมแอโรบิก กลุ่มจักสาน บ้านพักเด็กและครอบครัว ศูนย์ยุติธรรม อบต. บ้านไร่ ศพค. รพ.สต.บ้านไร่ เป็นต้น ๕) การสรุปและประเมินผลการดำเนินงาน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วยการดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ **งานเด่นที่เน้นการดำเนินงาน คือ ๑) การสร้างการเรียนรู้วิถีชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น** โดยมีงานและกิจกรรม ประกอบด้วย การจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาสอนใน ศพด. หรือการไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และโรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มผ้าทอมือบ้านไร่ เช่น สานนก สานปลา สานพัด เป็นต้น การเรียนลีลาสจากชมรมลีลาส การเรียนรู้การเต้นแอโรบิก ส่งเสริมการแต่งกายด้วยผ้าทอมือ โครงการนิทานพาเพลินโดยส่งเสริมให้มีการเล่านิทานก่อนนอนใน ศพด. และให้ผู้ปกครองเล่านิทานที่บ้าน โครงการคัดแยกขยะใน ศพด. และโครงการจัดหาสื่อการเรียนการสอนโดยการผลิตสื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นต้น **๒) การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค** มีงาน กิจกรรม เช่น โครงการส่งเสริมสุขภาพพลานามัยและความปลอดภัยโดยได้รับความร่วมมือจาก รพ.สต. ในการให้ความรู้สำหรับครู ศพด. ผู้ปกครองและเด็ก โครงการยิ้มสดในเด็กไทยฟันดีซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กแปรงฟันและการดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน ส่งเสริมการเคลือบฟลูออไรด์ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กปลอดโรค และจัดทำโครงการป้องกันควบคุมโรคระบาด มือ เท้า ปาก โดยการทำความสะอาดของเล่นทุกสัปดาห์ การให้ความรู้โรคระบาดแก่ครู เด็กและผู้ปกครอง การส่งเสริมการรับวัคซีนให้ครบตามเกณฑ์ การจัดทำสมุดบันทึกติดตามการรับวัคซีน การประเมินพัฒนาการด้วยแบบประเมิน DSPM เป็นต้น **โดยมีงานที่หนุนเสริมกัน** คือ **๑) การส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น** เช่น การอบรมพ่อแม่ผู้ปกครองในการเลี้ยงดูเด็ก การป้องกันความรุนแรงในครอบครัว การไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทในชุมชนโดยผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และศูนย์ยุติธรรมของ อบต. เป็นต้น **๒) การจัดสวัสดิการเพื่อเด็กปฐมวัย** เช่น ให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาที่อยู่อาศัย สนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สนับสนุนของขวัญและกิจกรรมใน ศพด. การจัดสวัสดิการเพื่อเด็กปฐมวัย ในกรณี เกิด เจ็บป่วย เสียชีวิต จากกองทุนสวัสดิการในชุมชน เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ดังนี้ **๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย** เด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสติปัญญา และด้านสังคม เสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำใช้นวัตกรรมสื่อการสอนจากภูมิปัญญาที่ศพด. เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเองและพัฒนาลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ทางสังคม โดยเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ ๙๙.๖๑ และได้รับวัคซีนครบถ้วนตามเกณฑ์ **๒) ผลต่อครอบครัว** ได้แก่ ผู้ปกครองมีความรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัย ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก ลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และ **๓)ผลต่อชุมชน** ชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย มีหลักสูตรท้องถิ่น และเป็นศูนย์เรียนรู้การดูแลเด็กปฐมวัย



ภาพที่ ๑.๕๒ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี



ภาพที่ ๑.๕๓ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

นายนริศ กิจอุดม
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่
เบอร์โทร ๐๘๑-๙๔๕ ๑๘๒๐

“โครงสร้างพื้นฐานสะดวก สบาย ใส่ใจคุณภาพชีวิต ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งตำบล ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ”

อบต.วังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๐ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ บ้านหินดาด หมู่ที่ ๒ บ้านวังใหม่ หมู่ที่ ๓ บ้านวังกระดาน หมู่ที่ ๔ บ้านดงทับมอญ หมู่ที่ ๕ บ้านห้วงโมกข์ หมู่ที่ ๖ บ้านปากทางแทรกเตอร์ หมู่ที่ ๗ บ้านคลองลาว หมู่ที่ ๘ บ้านหินกอง หมู่ที่ ๙ บ้านซับยี่หร่า หมู่ที่ ๑๐ บ้านแก่งน้อย อาณาเขตติดต่อด้านทิศเหนือติดกับ ต.แก่งหางแมว ต.สามพี่น้อง อ.แก่งหางแมว จันทบุรี ทิศใต้ติดกับ ต.วังโตนด อ.นายายอาม จันทบุรี ทิศตะวันออกติดกับ ต.ทุ่งเบ็ญจา อ.ท่าใหม่ จันทบุรี ทิศตะวันตก ติดกับต.นายายอาม อ.นายายอาม จันทบุรี และต.เขาวงกต อ.แก่งหางแมว จันทบุรี จำนวนหลังคาเรือน ๒,๓๑๙ ครัวเรือน

ประชากร ๕,๖๖๒ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๓๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๙๑ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๑๖๘ คน เพศหญิง ๑๖๗ คน เด็ก ๐-๓ ปี จำนวน ๒๑๓ คน ร้อยละ ๖๓.๕๘ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๑๒๒ คน ร้อยละ ๓๖.๔๑ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนใน ศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๘๕ คน ร้อยละ ๒๕.๓๗ เข้าโรงเรียนอนุบาลในพื้นที่ ๘๐ คน ร้อยละ ๒๓.๘๘ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๑๘๕ คน ร้อยละ ๕๕.๒๒ รองลงมาอยู่กับอาศัยกับพ่อหรือแม่ จำนวน ๑๓๐ คน ร้อยละ ๓๘.๘๐ อยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๒๐ คน ร้อยละ ๕.๙๗ เด็กมีสุขภาพปกติ ๓๓๔ คน ร้อยละ ๙๙.๗๐มีปัญหาสุขภาพ ๑ คน ร้อยละ ๐.๒๙ พัฒนาการล่าช้า ๓ คน ร้อยละ ๐.๘๙ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๘๔ คน ร้อยละ ๒๕.๐๗ เด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบทุกคน และมีเด็กพิการ จำนวน ๑ คน ร้อยละ ๐.๒๙

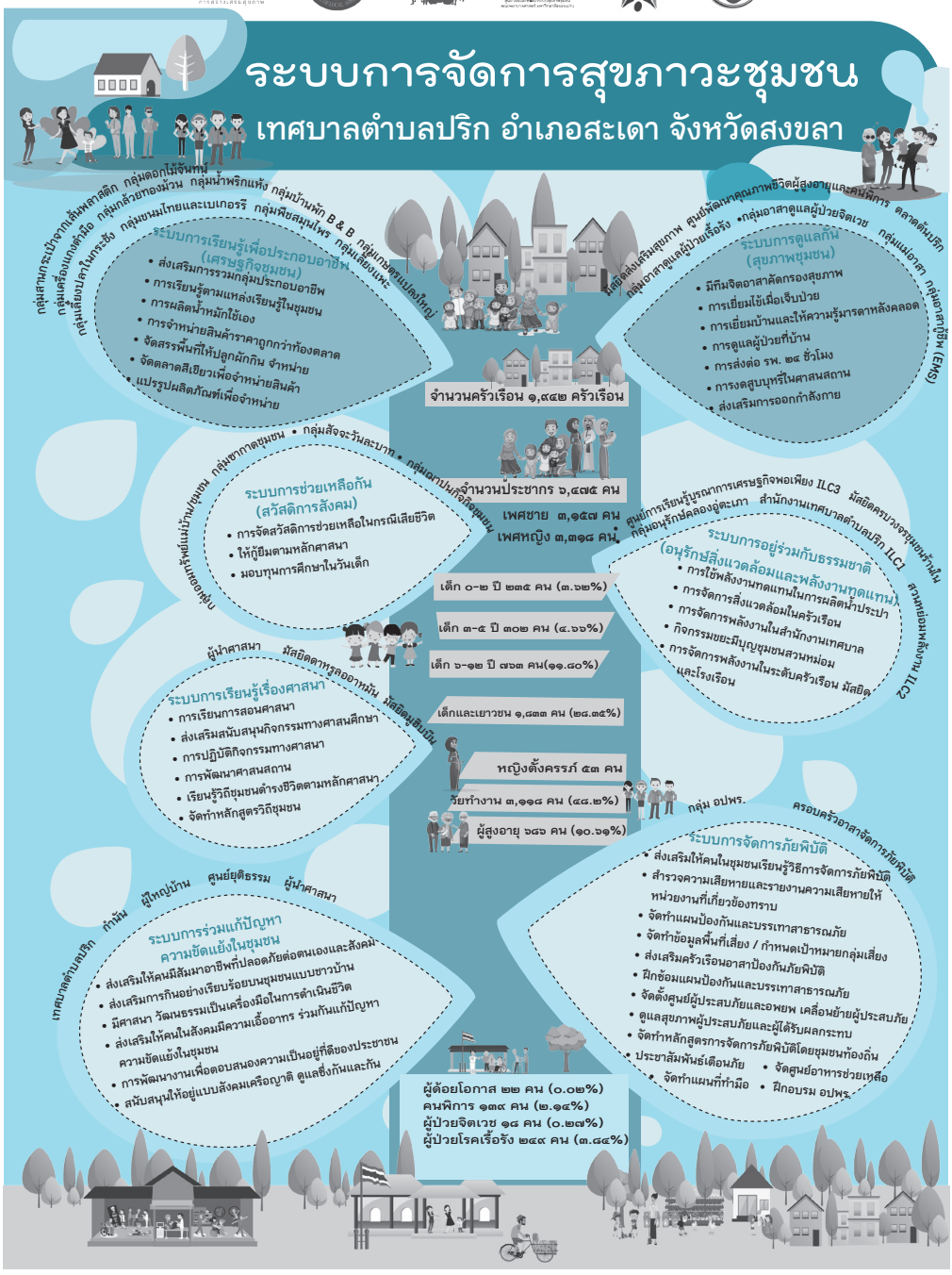
ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของอบต.วังใหม่ ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการใช้พื้นที่เป็นที่ตั้ง และอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่คือ*"โครงสร้างพื้นฐานสะดวก สบาย ใส่ใจคุณภาพชีวิต ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งตำบล ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ"* คือ อบต.วังใหม่ รพ.สต. วังใหม่ รพ.สตบ้านคลองลาว โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่ ๒ แห่ง คือ โรงเรียนบ้านคลองลาว โรงเรียนวัดหนองสีงา ศพด. จำนวน ๒ แห่ง คือ ศพด.หนองสีงา ศพด.วัดคลองลาว และวัดคลองลาว นอกจากนี้ยังมีทุนทางสังคมในชุมชน เช่น กลุ่ม อสม. อปพร. กลุ่มไข่ไก่อารมณ์ดี ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลวังใหม่ กองทุนหมู่บ้าน สัจจะสะสมทรัพย์ ผู้ปกครองเด็ก เป็นต้น ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้ ๑) สร้างทีมและแต่งตั้งคณะกรรมการ ศพด.อย่างมีส่วนร่วม ๒) ประชุมคณะกรรมการ ทุก ๒ เดือนต่อครั้ง เพื่อวางแผนการการดำเนินการของศูนย์ ๓) ประชุมผู้ปกครองปีละ ๒ ครั้ง ก่อนเปิดภาคการศึกษา ๔) จัดทำหลักสูตรและแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร รายวัน รายสัปดาห์ และรายเดือน ๕) จัดทำเป็นโครงการ/โครงงาน โดยเน้นให้เด็กมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติจริง ๖) ประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยบันทึกรายบุคคลเป็นรายเดือน และ ๗) สรุปผลเพื่อส่งให้คณะกรรมการและผู้บริหาร ประกอบด้วย การดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ **งานเด่นที่เน้นการสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย** ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาศักยภาพและสร้างการเรียนรู้ โดยมีงาน กิจกรรม เช่น การอบรมครู ผู้ดูแล ผู้ปกครองในการสร้างการเรียนรู้ ชมรมผู้สูงอายุมาร่วมสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นใน ศพด. ผู้ปกครองมาร่วมสอนใน ศพด.ทุกวันพฤหัสตลอดทั้งปี จัดทำโครงการรักการอ่านให้เด็กยืมหนังสือนิทานกลับไปอ่านที่บ้านกับผู้ปกครอง ชุมชนร่วมกันสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น ผู้นำศาสนาร่วมสอนการเรียนรู้ตามหลักศาสนาทั้งพิธีทางศาสนาและมารยาท ส่งเสริมการออมใน ศพด.จากการปฏิบัติจริง จัดทำหลักสูตรปฐมวัย ครูจัดทำสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กที่หลากหลาย การเรียนรู้ตามแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งมีการพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การพาเด็กเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชนโดยพาเด็กไปเรียนรู้แปลงผักในบริเวณใกล้ ศพด. ร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ เป็นต้น ๒) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีงาน กิจกรรม เช่น การจัดห้องเรียนให้มีมุมเสริมประสบการณ์ ส่งเสริมการทำแปลงผักใน ศพด. สร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และจัดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กในชุมชน **งานที่สนับสนุน** ประกอบด้วย ๑) การดูแลสุขภาพ

เด็กปฐมวัย มีงาน กิจกรรม เช่น การตรวจคัดกรองสุขภาพตอนเช้าทุกวัน อบรม ครู ผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การตรวจประเมินภาวะโภชนาการ การส่งเสริมกิจกรรม ออกกำลังกาย สอนการดูแลสุขภาพปากและฟัน ส่งเสริมการได้รับวัคซีนตามเกณฑ์ การ ตรวจประเมินพัฒนาการ DSPM และการลงข้อมูลสุขภาวะนักเรียน การพัฒนาระบบ บริการในการตรวจพัฒนาการและการเจริญเติบโต ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง และการ ตรวจคัดกรองการรักษาสุขภาพช่องปากและทันตกรรมให้กับเด็กในรพสต. และเคลื่อนที่ใน หมู่บ้าน และศพด. การสร้างกฎกติกา ในศพด.โดยการให้เด็กหยุดเรียนจนกว่าจะหายป่วย การดูแลสุขภาพเด็กที่บ้าน เยี่ยมบ้าน ติดต่อประสานงานกับผู้นำ การจัดให้มีศูนย์เฝ้าระวัง ความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น ๒) การจัดการอาหารปลอดภัยใน ศพด. มีงาน กิจกรรม เช่น ส่งเสริมให้ครูและเด็กปฐมวัยปลูกผักเพื่อทำอาหารกลางวัน จัดทำอาหารตามเมนู อาหารตาม Thai school lunch ส่งเสริมการปลูกผักอินทรีย์ ใน ศพด. แม่ครัวปรุง อาหารที่ถูกสุขลักษณะใน ศพด. ซึ่งวัสดุในการประกอบอาหารนำมาจากชุมชน เช่น ไข่ไก่ อารมณ์ดีจากกลุ่มคนพิการ ข้าวไร้เบอร์รี่ จากโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

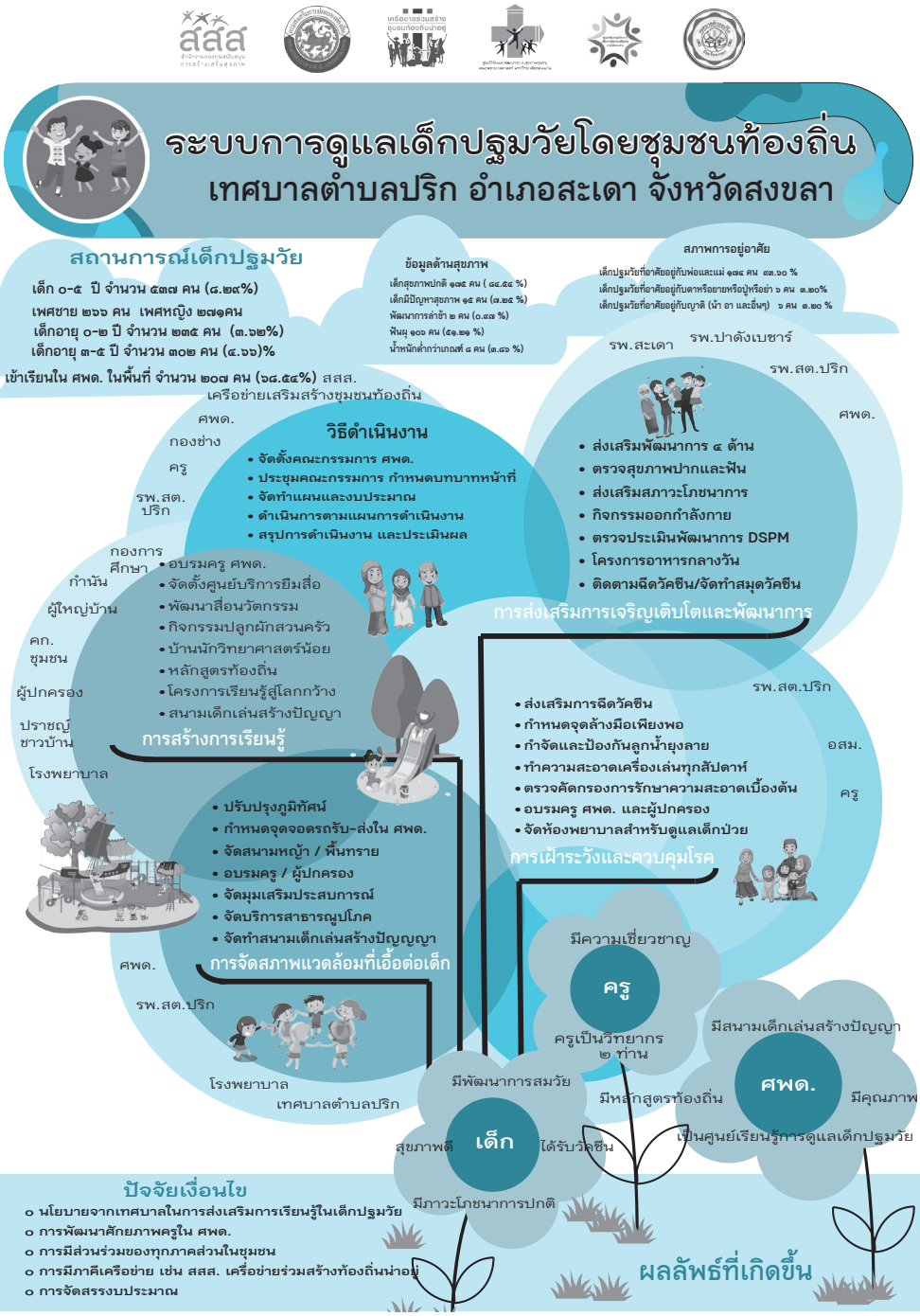
ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ดังนี้ **๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย** เด็กปฐมวัย จำนวน ๓๓๕ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๘๕ คน ประกอบด้วย ศพด.หนองสีงา จำนวน ๓๔ คน ชาย จำนวน ๑๓ คน หญิง จำนวน ๒๑ คน ศพด.วัดคลองลาว จำนวน ๕๑ คน ชาย จำนวน ๓๐ คน หญิง จำนวน ๒๑ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยการนำใช้สื่อการเรียนการสอนจากภูมิปัญญาในพื้นที่ ที่ศพด.ได้พัฒนาขึ้นและจากที่ชุมชนมีส่วนร่วม เด็กเกิดการพัฒนา มีความมั่นใจในตัวเอง และกล้าแสดงออกมากขึ้น พัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีทางสังคม เช่น การแบ่งปัน กา รช่วยเหลือ การอดทนต่อการรอคอย ความยืดหยุ่น เป็นต้น นอกจากนี้เด็กปฐมวัยมี สุขภาพที่ดีได้รับประทานอาหารปลอดภัยจากโครงการปลูกผักปลอดสารทานเองที่ศูนย์ **๒) ผลต่อครอบครัว** ครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจในการให้ความร่วมมือในการร่วม ส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้าน มีส่วนร่วมในกระตุ้นพัฒนาการเด็ก เช่น การประดิษฐ์ของ เล่นจากวัสดุพื้นบ้าน วัสดุเหลือใช้ การเล่านิทานให้ลูกฟัง มีส่วนร่วมกิจกรรมที่ ศพด. ก่อเกิดความเข้าใจครูที่ต้องดูเด็กจำนวนมาก **๓) ผลต่อชุมชน** ชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีการนำ ใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศพด.โดยเข้า เป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา การเป็นวิทยากรร่วมถ่ายทอดวิถีชุมชนใน ศพด. การ

สืบสานภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ของเล่นจากวัสดุเหลือใช้ ของเล่นจากทางมะพร้าว ก้านกล้วย เป็นต้น ทั้งยังเกิดเครือข่ายด้านสุขภาพในการดูแลเด็กปฐมวัยที่ประกอบด้วยครู อสม.ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย และเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสุขภาพ

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการของพื้นที่ ดังนี้ ๑) การทำงานร่วมมือเป็นเครือข่าย โดยอาศัยความร่วมมือของท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน องค์กรชุมชน ครูบุคลากรใน ศพด.ทั้ง ๒ แห่ง เจ้าหน้าที่ รพ.สต. ๒ แห่ง และครอบครัวเด็กปฐมวัย ๒) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและสถาบันการศึกษา เช่น สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สาธารณสุขอำเภอ สโมสรโรตารี่ ๓) การมีฐานข้อมูลและระบบข้อมูลเด็กปฐมวัย



ภาพที่ ๑.๕๔ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา



ภาพที่ ๑.๕๕ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

นายสุริยา ยีขุน
นายกเทศบาลตำบลปริก
เบอร์โทร ๐๘๑-๙๕๙๘๘๐๒

“เทศบาลตำบลปริกมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น คือ เศรษฐกิจพอเพียง ร้อยเรียงวิถีชุมชน คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ประชาสังคมสันติสุข”

เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๗ ชุมชน คือ หมู่ที่ ๓ ชุมชนตลาดปริก ชุมชนตลาดใต้บ้านกลาง หมู่ที่ ๔ ชุมชนร้านใน หมู่ที่ ๕ ชุมชนสวนหม่อม หมู่ที่ ๖ ชุมชนปริกตก หมู่ที่ ๒ ชุมชนทุ่งออก และหมู่ที่ ๗ ชุมชนปริกใต้ ที่ตั้งของเทศบาลตำบลปริก ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดสงขลา ห่างจากที่ว่าการอำเภอสะเดา ระยะทางประมาณ ๘ กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดสงขลา ระยะทางประมาณ ๖๓ กิโลเมตร พื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่เดิมของสุขาภิบาลปริก ประมาณ ๔.๘ ตารางกิโลเมตร อาณาเขตด้านเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ ๓ และ ๖ องค์การบริหารส่วนตำบลปริก ด้านทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ และ ๕ องค์การบริหารส่วนตำบลปริก ด้านทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ ๕ และ ๗ องค์การบริหารส่วนตำบลปริก ด้านตะวันตก ติดต่อกับคลองอู่ตะเภา

ประชากร ๖,๔๗๕ คน ชาย ๓,๑๕๗ คน หญิง ๓,๓๑๘ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐ – ๕ ปี จำนวน ๕๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๒๙ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๒๒๖ คน เพศหญิง ๒๗๑ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๒ ปี ๒๓๕ คน ร้อยละ ๓.๖๒ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๓๐๒ คน ร้อยละ ๔.๖๖ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๒๐๗ คน ร้อยละ ๖๘.๕๔ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัยดังนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๑๗๔ คน ร้อยละ ๙๓.๖๐ รองลงมาอยู่กับอยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๖ คน ร้อยละ ๓.๒๐ อยู่กับญาติ จำนวน ๖ คน ร้อยละ ๓.๒๐ เด็กสุขภาพปกติ ๑๗๕ คน ร้อยละ ๘๔.๕๔ มีปัญหาสุขภาพ ๑๕ คน ร้อยละ ๗.๒๕ มีพัฒนาการล่าช้า

๒ คน ร้อยละ ๐.๙๗ ฟันผุ ๑๐๖ คน ร้อยละ ๕๑.๒๑ และมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ๘ คน ร้อยละ ๓.๘๖ ได้รับวัคซีนตามเกณฑ์ครบทุกคน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลปริก ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา การคำนึงถึงสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของพี่น้องประชาชนเป็นสำคัญในทุกนโยบาย และการสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่คือ *"เศรษฐกิจพอเพียง ร้อยเรียงวิถีชุมชน คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ประชาสังคมสันติสุข"* โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่อย่างน้อย ๔ ส่วนคือ เทศบาลตำบลปริก รพ.สต. ๑ แห่ง คือ รพ.สต. ตำบลปริก ศพด. จำนวน ๑ แห่ง คือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลปริก และโรงเรียนในสังกัดเทศบาลตำบลปริก ๑ แห่ง ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครอง คณะกรรมการชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ สสส. รพ.สะเดา รพ.ปาดังเซบาร์ เป็นต้น ซึ่งมีวิธีดำเนินงาน ดังนี้ ๑) จัดตั้งคณะกรรมการ ศพด.แบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ประกอบด้วย ผู้แทนที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชน อปท. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนผู้ดูแลเด็ก ผู้แทนจากกลุ่มองค์กรชุมชน ๒) การประชุมคณะกรรมการและการกำหนดบทบาทหน้าที่ ๓) จัดทำแผนและงบประมาณ ๔) ดำเนินการตามแผนการดำเนินงาน และ ๕) สรุปการดำเนินงาน และประเมินผลการดำเนินงาน

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วยการดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ **งานเด่น** ประกอบด้วย **๑) การสร้างการเรียนรู้** เช่น การพัฒนาศักยภาพครูใน ศพด. การพัฒนาสื่อนวัตกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย จัดตั้งศูนย์บริการยืมสื่อเพื่อนำไปเล่นที่บ้านร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครอง โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ โครงการเรียนรู้สู่โลกกว้างโดยให้เด็กเรียนรู้ตามแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การเรียนรู้ด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้ที่ผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมกิจกรรมปลูกผักสวนครัว และจัดทำสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น เป็นต้น **๒) การส่งเสริมการเจริญติบโตและพัฒนาการ** มีการดำเนินงานกิจกรรมเช่น การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยทั้ง ๔ ด้าน การตรวจสุขภาพปากและฟัน ส่งเสริมการดูแลสุขภาพช่องปาก การอบรมป้องกันฟันผุในครู เด็กและผู้ปกครอง การส่งเสริมภาวะโภชนาการด้วยการจัดอาหารกลางวันและอาหารว่างที่ถูกหลักโภชนาการสำหรับเด็กปฐมวัย จัดทำโครงการส่งเสริมสุขภาพให้ความรู้กับผู้ปกครองนักเรียนเรื่องการเลือกอาหารที่สะอาดปลอดภัยและมีความเหมาะสมกับการเจริญเติบโตของเด็กปฐมวัย การส่งเสริมกิจกรรมออก

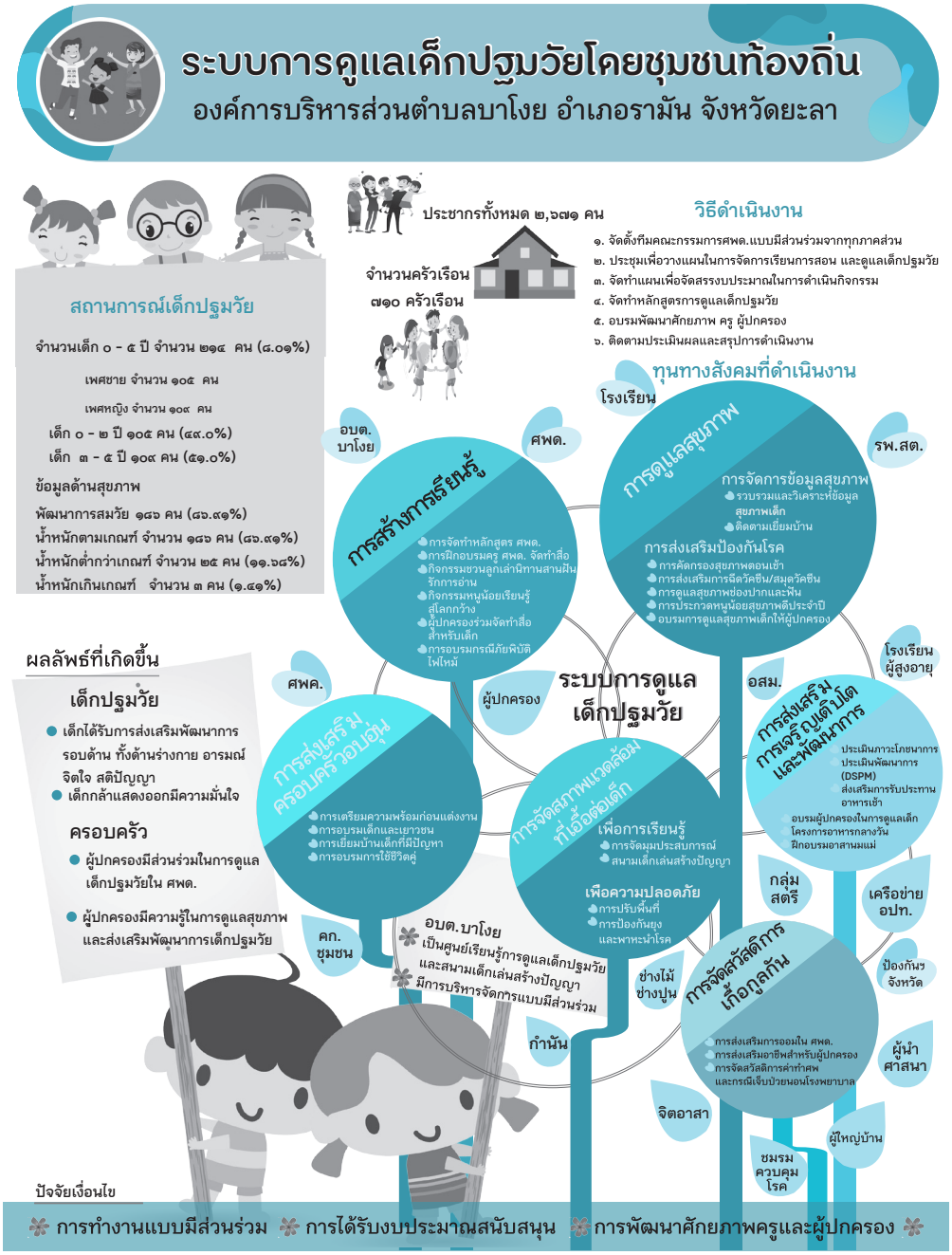
กำลังกายใน ศพด. ในกิจกรรมกลางแจ้ง ส่งเสริมการมีกิจกรรมทางกายผ่านการเล่นเพื่อส่งเสริมความแข็งแรงของร่างกายและกล้ามเนื้อมัดใหญ่ และการติดตามการรับวัคซีนตามเกณฑ์โดยจัดทำสมุดวัคซีน เป็นต้น **งานที่หนุนเสริมกัน** ประกอบด้วย **๑) จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก** มีการดำเนินงาน กิจกรรม เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ทั้งใน ศพด. และชุมชน การจัดบริการสาธารณูปโภคของอปท. การจัดกิจกรรม Big cleaning day เป็นต้น การปรับพื้นสนามเด็กเล่นเป็นดินทราย การติดตั้งปลั๊กไฟให้ห่างจากพื้นพ้นมือเด็ก การติดตั้งเครื่องตัดไฟ การติดตั้งอุปกรณ์ในการดับเพลิง การจัดทำป้ายจุดรับส่งนักเรียน การตรวจสอบเครื่องเล่นสนามรวมถึงการบำรุงรักษา การสำรวจพื้นที่ในชุมชนที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์นำโรคและการทำลาย การจัดแผนป้องกันอัคคีภัยและการซ้อมแผนให้แก่เจ้าหน้าที่ การอบรมและพัฒนาศักยภาพครูเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อสำหรับเด็ก การจัดมุมเสริมประสบการณ์ เช่น มุมรักการอ่าน มุมของเล่นพื้นบ้าน มุมบทบาทสมมติ เป็นต้น และจัดทำสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในเด็ก **๒) การเฝ้าระวังและควบคุมโรค** มีงานและกิจกรรม เช่น ส่งเสริมการรับวัคซีน การกำหนดจุดล้างมือ การกำจัดและป้องกันลูกน้ำยุงลาย การทำความสะอาดเครื่องเล่นทุกสัปดาห์ การตรวจคัดกรองและการรักษาความสะอาด การอบรมครูผู้ปกครองและการจัดห้องพยาบาลสำหรับดูแลเด็กป่วย เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม สติปัญญา เด็กมีพัฒนาการสมวัย มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์ และมีภาวะโภชนาการปกติ ๒) ผลต่อศพด.มีหลักสูตรท้องถิ่น เป็น ศพด.คุณภาพ เป็นศูนย์การเรียนรู้การดูแลเด็กปฐมวัยให้พื้นที่อื่นศึกษาดูงาน และเป็นศูนย์ฝึกการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๓) ต่อครู ซึ่งครู ศพด. ได้รับการพัฒนาศักยภาพ มีความเชี่ยวชาญในการดูแลเด็กปฐมวัยและเป็นวิทยากรประจำ ศพด.จำนวน ๒ คน

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการของพื้นที่ ดังนี้ ๑) นโยบายจากเทศบาลในการส่งเสริมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย ๒) การพัฒนาศักยภาพครูใน ศพด. ๓) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จากทั้งองค์กรท้องที่ ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน ๔) การมีภาคีเครือข่าย เช่น สสส. เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ และการจัดสรรงบประมาณจาก อปท.เพื่อการสนับสนุนการดูแลเด็กปฐมวัย



ภาพที่ ๑.๕๖ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา



ภาพที่ ๑.๕๗ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

นายยาการียา ชิมะ
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย
เบอร์โทร ๐๙๗-๒๘๖๕๙๙๗

"ชุมชนน่าอยู่และมีสุข" น่าอยู่ คือ ประชาชนมีสาธารณูปโภค สาธารณูปการและเศรษฐกิจที่พอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้ มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีสุข คือ ประชาชนมีสุขภาพดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มียาเสพติด

ตำบลบาโงย เป็นหนึ่งใน ๑๖ ตำบลของอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ห่างจากที่ว่าการอำเภอรามันทางทิศตะวันตก ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๓๘.๔๙ ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดกับพื้นที่ตำบลต่างๆดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลเนินงาม ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลโกตาบารู ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลกาลูปัง และทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลบุดี อำเภอเมืองยะลา แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๔ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านลูโบ๊ะลาบี หมู่ที่ ๒ บ้านยือโร๊ะ หมู่ที่ ๓ บ้านปาโละ และหมู่ที่ ๔ บ้านบาโงย มีจำนวนหลังคาเรือน ๗๑๐ ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด ๒,๖๗๑ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๒๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๐๑ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นเด็กอายุ ๐-๒ ปี ๑๐๕ คน ร้อยละ ๔๙.๐ เด็ก ๓-๕ ปี ๑๐๙ คน ร้อยละ ๕๑.๐ โดยเด็ก ๒–๕ ปี เด็กมีพัฒนาการสมวัย ๑๘๖ คน ร้อยละ ๘๖.๙๑ เด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๑๘๖ คน ร้อยละ ๘๖.๙๑ ต่ำกว่าเกณฑ์ จำนวน ๒๕ คน ร้อยละ ๑๑.๖๘ เกินเกณฑ์ จำนวน ๓ คน ร้อยละ ๑.๔๑ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๖๐ คน ร้อยละ ๒๐.๙๑

การดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน การคำนึงถึงสุขภาพอนามัยให้ได้รับประทานอาหารที่สะอาดและถูกหลักโภชนาการ ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงรอบด้าน โดยเน้นในด้านพฤติกรรมให้มีคุณธรรมและจริยธรรมสอดคล้องตามหลักคำสอนของศาสนา

การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้และปลอดภัย และการสร้างการมีส่วนร่วมโดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่ ได้แก่ รพ.สต. โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศพค. กลุ่ม อสม. กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง ชมรมรักษ์ตนเองรักสุขภาพ ชมรมหนูน้อยสุขภาพดี จิตอาสา ชมรมควบคุมโรค ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา กลุ่มสตรี โรงเรียนผู้สูงอายุ คณะกรรมการชุมชน ช่างไม้ ช่างปูน อบต.บาโงย เป็นต้น

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยฯ ประกอบด้วย ๔ หน่วยงาน มีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้ ๑) จัดตั้งทีมคณะกรรมการ ศพด.แบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ๒)ประชุมเพื่อวางแผนในการจัดการเรียนการสอนและดูแลเด็กปฐมวัย ๓) จัดทำแผนเพื่อจัดสรรงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ๔) จัดทำแผนเพื่อจัดสรรงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ๔) จัดทำหลักสูตรการดูแลเด็กปฐมวัย ๕) การอบรมพัฒนาศักยภาพครูผู้ปกครอง และ ๖) การติดตามประเมินผลและสรุปการดำเนินงาน ทั้งนี้มีการดำเนินงานและกิจกรรมดังนี้ **งานสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย** มีดังนี้ ๑) การสร้างการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดทำหลักสูตรของ ศพด. ให้ครอบคลุมกับการส่งเสริมพัฒนาของเด็ก ส่งเสริมการฝึกอบรมครู ศพด.ในการจัดทำสื่อ ผู้ปกครองร่วมกันจัดทำสื่อสำหรับเด็ก กิจกรรมชวนลูกเล่านิทาน สานฝันรักการอ่าน กิจกรรมหนูน้อยเรียนรู้สู่โลกกว้าง การอบรมกรณีภัยพิบัติและไฟไหม้ ๒) การดูแลสุขภาพ มีงาน กิจกรรม ได้แก่ (๑) การส่งเสริมป้องกันโรค เช่น การคัดกรองสุขภาพตอนเช้า การส่งเสริมการฉีดวัคซีน จัดทำสมุดวัคซีน การดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน การประกวดหนูน้อยสุขภาพดีประจำปี การอบรมการดูแลสุขภาพเด็กสำหรับผู้ปกครอง ๒) การจัดการข้อมูลสุขภาพ เช่น รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสุขภาพเด็ก การติดตามเยี่ยมบ้านเด็ก เป็นต้น **งานที่หนุนเสริม** มีงาน กิจกรรรม ดังนี้ ๑) การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการ เช่น การประเมินภาวะโภชนาการ การประเมินพัฒนาการ DSPM การส่งเสริมการรับประทานอาหารเช้า การอบรมผู้ปกครองในการดูแลเด็ก โครงการอาหารกลางวัน การฝึกอบรมอาสานมแม่ เป็นต้น ๒) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก ประกอบด้วย (๑) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็กเพื่อการเรียนรู้ เช่น การจัดมุมประสบการณ์ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาในชุมชน เป็นต้น (๒) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็กเพื่อความปลอดภัย เช่น การปรับพื้นที่ในศพด.และชุมชน การตรวจสอบเครื่องเล่นใน ศพด. การกำหนดจุดจอดรถ การใช้ผ้านวมบุเหลี่ยมมุมโต๊ะและเสาในห้องเรียน พ่นยาและแจกทรายอะเบท เพื่อกำจังยุงลาย รณรงค์การทำลายแหล่งเพาะพันธ์ยุง เป็นต้น (๓) การจัดการข้อมูล ได้แก่ เก็บข้อมูลมาวิเคราะห์เด็กที่มี

ปัญหา ติดตามแล้วเยี่ยมบ้าน เป็นต้น ๓) การจัดสวัสดิการเกื้อกูลกัน เช่น การส่งเสริมการออมใน ศพด. การส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้ปกครอง การจัดสวัสดิการค่าทำศพ และกรณีเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล ๔) การส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น เช่น การเตรียมความพร้อมก่อนแต่งงาน การอบรมเด็กและเยาวชน การเยี่ยมบ้านเด็กที่มีปัญหา และการอบรมการใช้ชีวิตคู่ เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานในระบบดูแลเด็กปฐมวัย มีดังนี้ ๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กได้รับการส่งเสริมและพัฒนารอบด้าน เด็กได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา และสังคม เสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำนวัตกรรมสื่อการสอนจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีในหมู่บ้าน เด็กกล้าแสดงออก เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเองและพัฒนานิสัยที่ดีทางสังคม เช่น การช่วยเหลือ การรู้จักรอคอย การแบ่งปัน การอดทน การมีวินัย ๒) ผลต่อครอบครัว ครอบครัวได้รับความรู้และสามารถปฏิบัติต่อลูกของตัวเองได้ถูกต้องตามหลักการพัฒนาเด็กให้เหมาะสมตามวัย และมีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก การทำงานร่วมกับเด็ก เป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กให้มีความรักแน่นแฟ้นมากขึ้น โดยการทำกิจกรรมร่วมกันในการผลิตสื่อสำหรับเด็ก ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและมีความรู้ในการดูแลสุขภาพและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (๓) ผลต่อออบต. ชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น ความสามัคคี คือ โมเดล บาโงยซือญาตี คือ มิตรภาพที่แท้จริงของคนบาโงย การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ศพด. การเป็นวิทยากรบรรยายหรือให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีเครือข่ายด้านสุขภาพของ อสม.ภายในตำบลที่ช่วยกันดูแลและขับเคลื่อนเกี่ยวกับสุขภาพของเด็กในชุมชนให้ดีขึ้น และเป็นศูนย์เรียนรู้การดูแลเด็กปฐมวัยและการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานภายในตำบลบาโงยนี้ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และทุกภาคีเครือข่าย ภายใต้โมเดล บาโงยซือญาตี (มิตรภาพที่แท้จริงของคนบาโงย) การได้รับการสนับสนุนจาก อปท.และเครือข่าย ตลอดทั้งการได้รับการพัฒนาศักยภาพครูและผู้ปกครอง



ภาพที่ ๑.๕๘ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

นางสาวปราณี เยาว์ดำ
ปลัดเทศบาลปฏิบัติหน้าที่แทนนายกเทศมนตรีตำบลท่างิ้ว
เบอร์โทร ๐๙๔-๕๙๔๑๙๙๕

"ท่าดี ทางสวย ท่างาม ต้องท่างิ้ว" เทศบาลตำบลท่างิ้ว อ.ห้วยยอด จ.ตรัง แบ่งพื้นที่ในการปกครองออกเป็น ๘ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านท่างิ้ว หมู่ที่ ๒ บ้านนาโพธิ์ หมู่ที่ ๓ บ้านไสมะม่วง หมู่ที่ ๔ บ้านปากห้วย หมู่ที่ ๕ บ้านไทรงาม หมู่ที่ ๖ บ้านทุ่งควน หมู่ที่ ๗ บ้านหินงาม และหมู่ที่ ๘ บ้านเกาะยางแดง อาณาเขตติดต่อด้านทิศเหนือติดกับ ต.หนองปรือ อ.ห้วยยอด จ.ตรัง ทิศใต้ ติดกับ ต.เขาปูน และ ต.เขาขาว อ.ห้วยยอด จ.ตรัง ทิศตะวันตก ติดกับ ต.หนองช้างแล่น อ.ห้วยยอด จ.ตรัง ทิศตะวันออก ติดกับ ต.ในเตา และเทือกเขาบรรทัด จ.พัทลุง

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑,๕๗๕ ครัวเรือน ประชากร ๔,๙๔๐ คน เด็กอายุ ๐-๕ ปี จำนวน ๓๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๕ เพศชาย ๑๘๔ คน ร้อยละ ๕๖.๘๐ เพศหญิง ๑๕๘ คน ร้อยละ ๔๓.๒๐ เด็ก ๐-๒ ปี ๑๔๒ คน ร้อยละ ๔๑.๕๒ เด็ก ๓-๕ ปี ๒๐๐ คน ร้อยละ ๕๘.๔๘ ข้อมูลด้านสุขภาพ พบว่า เด็กปฐมวัยน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๑ คน ร้อยละ ๐.๓๐ น้ำหนักเกินเกณฑ์ ๒ คน ร้อยละ ๐.๖๐ เด็กปฐมวัยได้รับวัคซีนไม่ครบตามเกณฑ์ ๔๑ คน ร้อยละ ๑๑.๙๘ เด็กพัฒนาการล่าช้า ๖๔ คน ร้อยละ ๓๖.๓๖ เด็กมีพัฒนาการสมวัย ๑๑๒ คน ร้อยละ ๖๓.๖๔ มีจำนวนเด็กที่เข้าเรียนใน ศพด.ในพื้นที่ ๑๑๒ คน ร้อยละ ๓๕.๓๕ ไม่เข้าเรียนใน ศพด.ในพื้นที่ ๑๓๕ คน ร้อยละ ๕๔.๖๕

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลท่างิ้ว ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา การคำนึงถึงคุณภาพชีวิต และการมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่ โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่อย่างน้อย ๔ ส่วน คือ ทต.ท่างิ้ว รพ.สต. ท่างิ้ว ศพด.ท่างิ้ว และทุนทางสังคมในชุมชน เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มถ่านหอม กลุ่มเครื่องแกง กลุ่มน้ำยางสด กลุ่มสตรี ชมรมผู้สูงอายุ

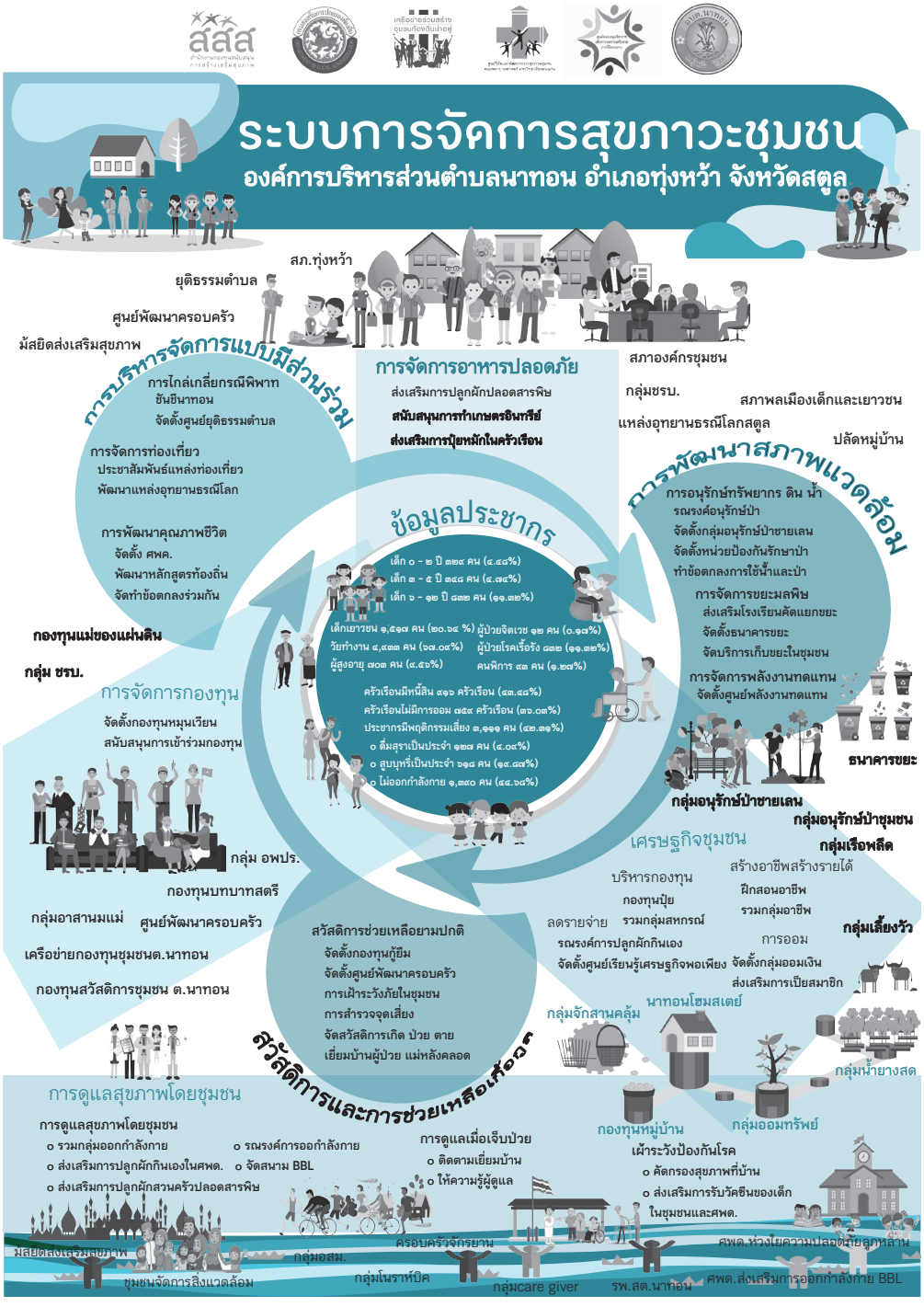
กองทุนออมเงินวันละบาท กลุ่มเด็กเยาวชน กลุ่มสตรี ชมรมทูบีนัมเบอร์วัน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง แปลงนาสาธิต กลุ่มจักสาน เป็นต้น

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอดมีวิธีดำเนินงาน ดังนี้ ๑) การสร้างทีมโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการ ศพด.แบบมีส่วนร่วม และการกำหนดบทบาทหน้าที่ ๒) การนำใช้ทุนทางสังคมที่มีศักยภาพตามความเชี่ยวชาญร่วมดูแลเด็กปฐมวัยในพื้นที่ ๓)การจัดทำแผนงานและงบประมาณ และ ๔) การจัดทำระบบติดตามและประเมินผล โดยมีงานและกิจกรรมกิจกรรมดังนี้ **งานเด่น** ได้แก่ **๑) การดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย** โดยมีงานและกิจกรรมประกอบด้วย (๑) การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค เช่น การฝึกอบรมพ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก การฝึกอบรมครูในการช่วยเหลือเด็กจมน้ำ การฝึก อสม. ติดตามการได้รับวัคซีน ประเมินภาวะโภชนาการ จัดทำระบบส่งต่อดูแลเด็กพัฒนาการล่าช้า และโครงการอาหารกลางวัน ในการติดตามเยี่ยมบ้าน การประเมินพัฒนาการและการเจริญเติบโต การฝึกอบรมการตรวจสุขภาพตั้งครรภ์และเด็กปฐมวัย การใช้เครื่องมือในการตรวจคัดกรองพัฒนาการ ด้วย DSPM DAIM การจัดบริการรับ-ส่ง ๒๔ ชม. กรณีฉุกเฉิน การจัดบริการด้านทันตกรรม การสร้างจิตอาสาและเครือข่ายในการดูแลสุขภาพเด็กที่บ้าน เยี่ยมบ้าน ติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนและ รพ.สต เป็นต้น (๒) การเฝ้าระวังโรคติดต่อ เช่น การคัดกรองเด็กก่อนเข้าเรียนใน ศพด. การกำหนดจุดล้างมือ รณรงค์ป้องกันโรคมือเท้าปาก โครงการหนูน้อยรักสะอาด การทำความสะอาดของเล่นทุกสัปดาห์ และการสำรวจพื้นที่ในชุมชนที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย เป็นต้น **๒) การส่งเสริมการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชน** มีงานและกิจกรรมประกอบด้วย (๑) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เช่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ สนับสนุนเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ และการรวมกลุ่มทำอาชีพตามวิถีดั่งเดิม เป็นต้น (๒) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เช่น กิจกรรมส่งเสริมอาชีพทำขนมบ้า การสอนตีกลองยาว การสอนรำมโนราห์ ฝึกอบรมเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมผู้สูงอายุเป็นวิทยากรใน ศพด. การพัฒนานวัตกรรมการผลิตสื่อเสริมสร้างพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยใช้วัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น การเรียนรู้ด้านศาสนาวัฒนธรรมประเพณี ลากเรือพระ วันสาทรเดือนสิบ การจัดการเรียนรู้ที่ผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สานกระเป๋า ทำไม้กวาดดอกหญ้า ถ่านหอม เป็นต้น **งานที่หนุนเสริมกัน** ประกอบด้วย ๑) การส่งเสริมพัฒนาการตามวัย มีงานและกิจกรรม เช่น การฝึกอบรมครูผู้ดูแลเด็ก กิจกรรมนั่งสมาธิ จัดทำสื่อและนวัตกรรมการสอน โครงการนิทานก่อนนอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กลงมือทำจริง เป็นต้น ๒) การจัดสวัสดิการแบบมีส่วนร่วม มีงานและกิจกรรม เช่น การจัดตั้ง

กองทุน ส่งเสริมการเป็นสมาชิกกองทุนของครอบครัว ส่งเสริมการออม โครงการขยะแลกเงิน โครงการขยะแลกไข่ เป็นต้น และ ๓) การพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ มีงานและกิจกรรมประกอบด้วย (๑) การจัดสภาพแวดล้อมใน ศพด. เช่น จัดมุมของเล่น สนาม BBL มุมบทบาทสมมติ โครงการรักการอ่าน การปรับพื้นที่สนามเด็กเล่นทราย การป้องกันภายนอกโดยรั้วที่แข็งแรง การจัดทำป้ายจุดเสี่ยง การสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เป็นต้น

ผลการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัย ดังนี้ **๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย** เด็กปฐมวัย จำนวน ๓๔๒ คน ได้รับการส่งเสริมรอบด้าน เด็กที่เข้าเรียนในศพด. เด็กปฐมวัยอายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๑๑๒ คน หญิง ๖๓ ชาย ๔๙ คน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์จิตใจและสติปัญญา เสริมสร้างพัฒนาการ และความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำใช้นวัตกรรมสื่อการสอนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในศพด. ได้นำมาพัฒนาขึ้นทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง และพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีทางด้านสังคม เช่น การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น การช่วยเหลือ การแบ่งปัน นอกจากนั้นเด็กปฐมวัยมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดีได้รับคุณค่าทางโภชนาการที่ครบถ้วนและปลอดภัย จากโครงการส่งเสริมโภชนาการ และโครงการเศรษฐกิจพอเพียง **๒) ผลต่อครอบครัว** ครอบครัวมีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีส่วนร่วมในการดูแลด้านต่างๆ **๓) ผลต่อชุมชน** ชุมชนมีส่วนร่วมโดยการนำทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศพด. โดยเข้าไปเป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับชุมชนในศพด. การสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่น เช่น การสานกระเป๋า การแปรรูปปลา ทั้งยังเกิดเครือข่ายด้านคุณภาพในการดูแลเด็กปฐมวัยที่ประกอบด้วย ครู อสม. ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการดูแลเด็กปฐมวัยและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานบริการสุขภาพ ๔) ผลต่อ รพ.สต. เกิดการเรียนรู้แนวทางการดูแลเด็กปฐมวัย การพัฒนาระบบการประสานงานการดูแลเด็กปฐมวัย และ ๕) ผลต่อ ศพด. มีระบบการดูแลสุขภาพเด็กและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ครูผู้ดูแลเด็กได้รับการพัฒนาศักยภาพ

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินของพื้นที่ ดังนี้ ๑) การทำงานร่วมมือเป็นเครือข่ายร่วมกับทุนทางสังคมในพื้นที่ ๒)การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและสถาบันการศึกษา เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ๓) การมีระบบข้อมูลตำบลและข้อมูลเด็กปฐมวัย และ ๔) การสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาทำให้มีพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและมีการทำงานร่วมกันของชุมชน



ภาพที่ ๑.๕๙ ระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล



ภาพที่ ๑.๖๐ ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

นายสมยศ ฤทธิ์ธรรมนาถ
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน
เบอร์โทร ๐๘๑-๐๙๘๒๕๒

ตำบลนาทอนขับเคลื่อนพื้นที่ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า *"คนสุขภาพดี อยู่อย่างพอเพียง ร้อยเรียงวิถีชุมชน สังคมสวัสดิการ ตำบลจัดการตนเอง องค์กรการเรียนรู้"* ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล มีพื้นที่รับผิดชอบแบ่งเป็น ๙ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านนาทอน หมู่ที่ ๒ บ้านนากลาง (นาเปรีย) หมู่ที่ ๓ บ้านช่องไทร หมู่ที่ ๔ บ้านวังตง หมู่ที่ ๕ บ้านท่าศิลา หมู่ที่ ๖ บ้านท่าข้ามควาย หมู่ที่ ๗ บ้านบารายี หมู่ที่ ๘ บ้านทุ่งใหญ่ และหมู่ที่ ๙ บ้านวังเจริญราษฎร์ อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลทุ่งหว้า อำเภอทุ่งหว้า ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลกำแพง อำเภอละงู ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลป่าแก่บ่อหิน อำเภอทุ่งหว้า ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลขอนคลาน อำเภอทุ่งหว้า จำนวนหลังคาเรือน ๒,๑๐๗ ครัวเรือน

ประชากร ๗,๓๕๓ คน เพศชาย ๓,๖๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๕๔ เพศหญิง ๓,๗๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๔๖ เป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๖๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๒๐ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็น เด็ก ๐-๒ ปี จำนวน ๓๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๓๒ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๓๔๘ คน ร้อยละ ๕๑.๖๘ ของประชากรทั้งหมด โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ ๒๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๙๒ เข้าเรียน ศพด. นอกพื้นที่ ๑๙๕ คน ร้อยละ ๔๓.๗๓ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด สภาพการอยู่อาศัยของเด็กส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๑๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๑๐ รองลงมาเด็กปฐมวัยอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย จำนวน ๒๓ คน ร้อยละ ๑๐.๙๐ มีเด็กพิการ ๓ คน ร้อยละ ๐.๔๕ เด็กสุขภาพปกติ ๒๔๓ คน ร้อยละ ๓๕.๙๐

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของตำบลนาทอน ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยการสร้างการมีส่วนร่วมของ ๕ องค์กรหลักในพื้นที่ ได้แก่ ๑) ท้องที่ ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ๒) ท้องถิ่น ประกอบด้วย คณะผู้บริหาร พนักงาน

ครูผู้ดูแลเด็ก คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ๓) องค์การศาสนา ประกอบด้วย พระสงฆ์ โต๊ะอิหม่าม ๔) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ประกอบด้วย โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น และ ๕) ภาคประชาชน ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน ชมรมผู้ปกครอง ผู้นำแหล่งเรียนรู้ จิตอาสา กองทุน สวัสดิการชุมชน เป็นต้น ตำบลนาทอนมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๓ แห่ง ได้แก่ ๑) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาทอน มีเด็กจำนวน ๑๐๐ คน ชาย ๕๓ คน หญิง ๔๗ คน มีครูผู้ดูแลเด็ก ๕ คน ๒) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท่าศิลา มีเด็กจำนวน ๓๐ คน ชาย ๑๙ คน หญิง ๑๑ คน มีครูผู้ดูแลเด็ก ๓ คน ๓) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังเจริญราษฎร์ มีเด็กจำนวน ๙๐ คน ชาย ๔๙ คน หญิง ๔๑ คน มีครูผู้ดูแลเด็ก ๕ คน โดยมีกระบวนการทำงาน ดังนี้ ๑) จัดตั้งคณะกรรมการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ผู้แทนที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชน อปท. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนผู้ดูแลเด็ก ผู้แทนจากกลุ่มองค์กรชุมชน ๒) การประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการดำเนินงานการดูแลเด็กปฐมวัย ๓) จัดทำแผนเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนการดูแลเด็กปฐมวัย ๕) การดำเนินงานตามแผน และ ๖) กำกับ ติดตาม สรุปและประเมินผล และดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนางานการดูแลเด็กปฐมวัย

ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วยการดำเนินงานและกิจกรรม ดังนี้ ซึ่งมี**งานเด่น** ประกอบด้วย **๑) การส่งเสริมพัฒนาการตามวัย** ได้แก่ การฝึกอบรมผู้ปกครองและครูผู้ดูแลเด็ก พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ “หลักสูตรท้องถิ่น” การประเมินพัฒนาการของเด็ก ส่งเสริมโภชนาการ ของเล่นภูมิปัญญาท้องถิ่น และโครงการรักการอ่าน **๒) สร้างการเรียนรู้แบบบูรณาการ** ได้แก่ ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะ จัดทำแปลงเกษตรอินทรีย์ จัดมุมของเล่น และจัดตั้งศูนย์ยืมสื่อการเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก **โดยมีงานที่หนุนเสริม** ดังนี้ **๑) การดูแลสุขภาพโดยชุมชนเพื่อเด็กปฐมวัย** มีงานและกิจกรรม ประกอบด้วย การใช้โปรแกรม Thai School Lunch คำนวณโภชนาการอาหารของเด็ก การตรวจสุขภาพปากและฟัน คัดกรองเด็กก่อนเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดพื้นที่ดูแลเด็กป่วยในศูนย์ จัดระบบส่งต่อการดูแลรักษา จัดทำฐานข้อมูลการเจ็บป่วย และการตรวจสุขภาพประจำปีของครูผู้ดูแลเด็ก การจัดการเรียนการสอน ภายใต้กรอบแนวคิด เรียนปนเล่นเน้นพัฒนาการ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ พร้อมผู้ปกครอง เป็นต้น **๒) การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก** ได้แก่ มีการจัดสนามเด็กเล่นในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชน การจัดมุมของเล่น จัดทำมาตรการความปลอดภัย จัดให้มีการล้างมือก่อนเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

และนวัตกรรมการฆ่าเชื้อด้วยแสง UV เป็นต้น **๓) การจัดการข้อมูลแบบมีส่วนร่วม** ได้แก่ การจัดทำระบบข้อมูลโดยชุมชนมีส่วนร่วม การจัดเวทีวิเคราะห์ วางแผนนำใช้ข้อมูล เป็นต้น ๔)การจัดกองทุนและสวัสดิการ เช่น สนับสนุนทุนการศึกษา จัดสวัสดิการ เกิด ป่วย ตาย และส่งเสริมการจัดตั้งกองทุน เป็นต้น **๔) การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น** เช่น โครงการส่งเสริมพัฒนาโรงเรียนพ่อแม่ ค่ายครอบครัว โครงการครอบครัวอบอุ่น โครงการพัฒนาศักยภาพสตรีและครอบครัว เป็นต้น

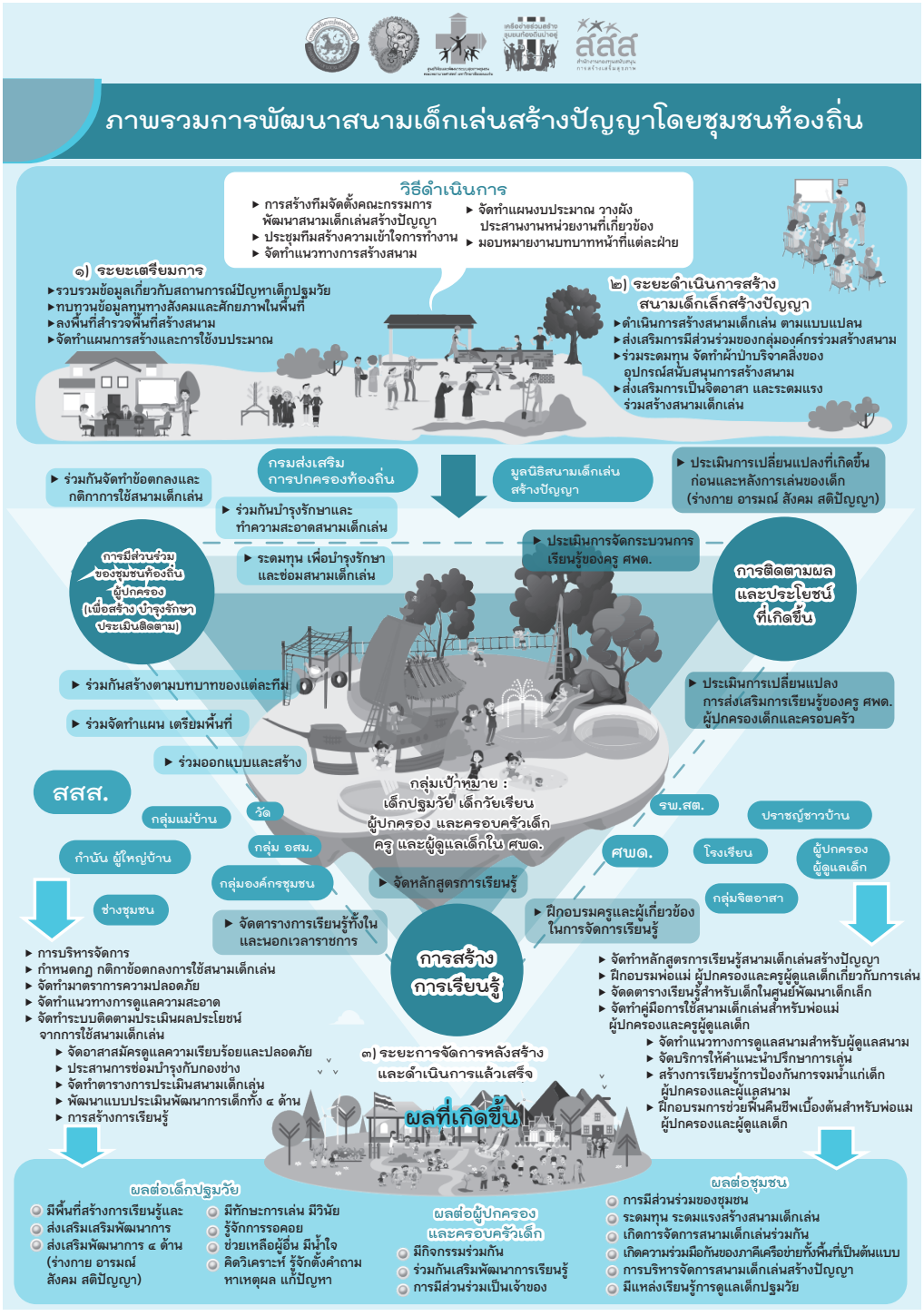
ผลจากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น ดังนี้ **๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย** เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา เสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำใช้นวัตกรรมสื่อการสอนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ศพด.ได้พัฒนาขึ้น เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเองและพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีทางสังคม เช่น การแบ่งปัน การผลัดเปลี่ยน การช่วยเหลือ การอดทนต่อการรอคอย ความยืดหยุ่น เป็นต้น นอกจากนี้เด็กปฐมวัยมีสุขภาพที่ดีได้รับประทานอาหารปลอดภัยจากโครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพัฒนากลไกใส่ใจสุขภาพ ของศพด.บ้านวังเจริญราษฎร์ เรื่องมาตรการความปลอดภัยของเด็ก จากโครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กห่วงใยความปลอดภัยลูกหลาน ของศพด.นาทอน และพัฒนาการด้านร่างกายของจากโครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กส่งเสริมการออกกำลังกายโดย BBL ของศพด.บ้านท่าศิลา **๒) ผลต่อครอบครัว** ครอบครัวมีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมีส่วนร่วมในดูแลเด็ก เช่น การประดิษฐ์ของเล่น โดยร่วมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต เป็นต้น **๓) ผลต่อชุมชน** ชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่ เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศพด.โดยเข้าเป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา การเป็นวิทยากรร่วมถ่ายทอดวิถีชุมชนในศพด. เป็นต้น การสืบสานภูมิปัญญาของชุมชนทั้งยังเกิดเครือข่ายด้านสุขภาพในการดูแลเด็กปฐมวัยที่ประกอบด้วย ครู อสม. ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย และเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสุขภาพ มีสวัสดิการดูแลช่วยเหลือกัน มีพื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินการของพื้นที่ ดังนี้ ๑) การทำงานร่วมกันของ ๕ องค์กรหลักในพื้นที่โดยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ๒) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและสถาบันการศึกษา เช่น สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ๓) การมีระบบข้อมูลตำบลและข้อมูลเด็กปฐมวัย ๔) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา ๕) การเข้าใจและให้ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน

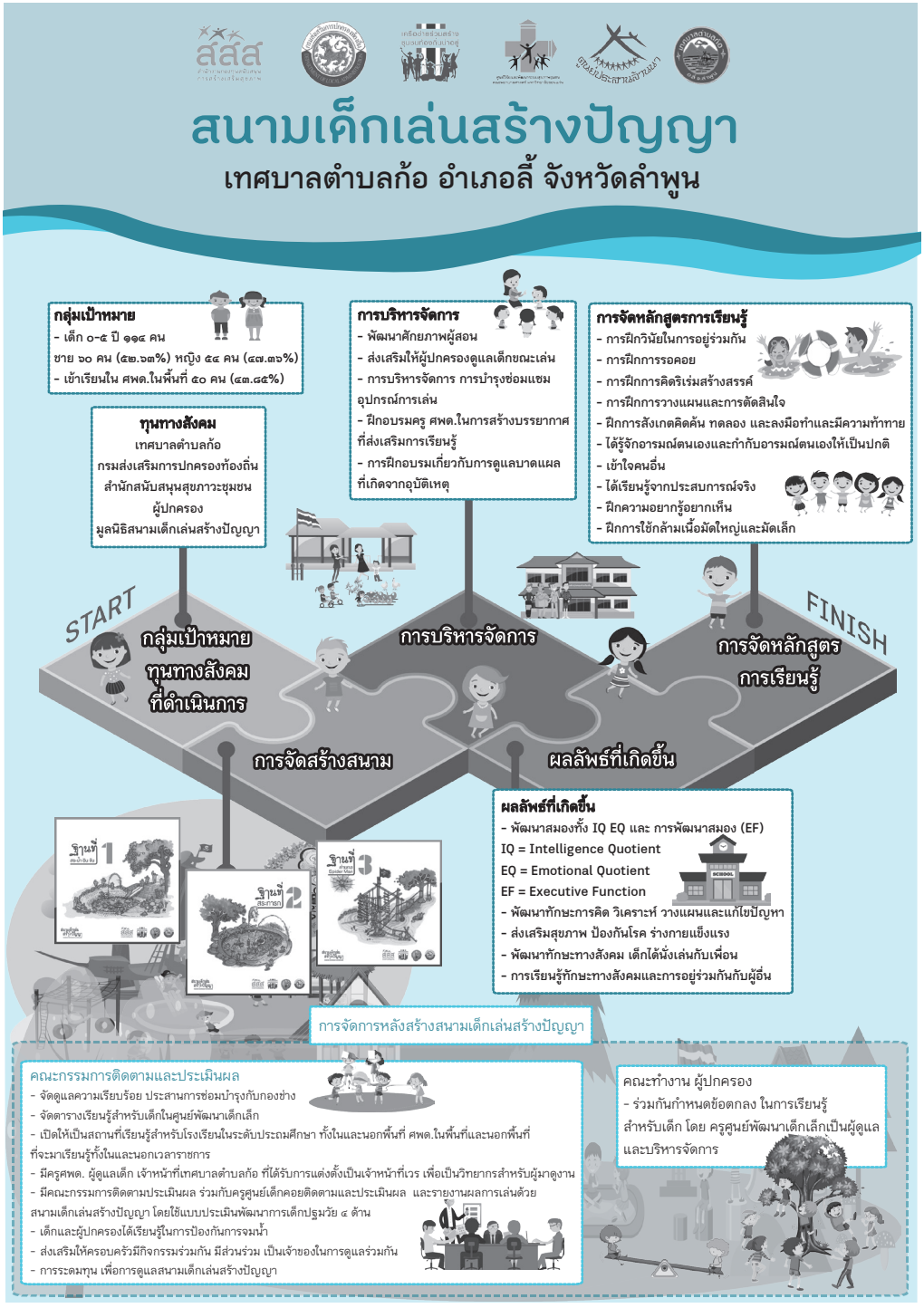


ส่วนที่ ๒

บทเรียนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา



ภาพที่ ๒.๑ ภาพรวมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาโดยชุมชนท้องถิ่น



ภาพที่ ๒.๒ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

เทศบาลตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

นายชุมพร มะโน
นายกเทศมนตรีตำบลก้อ
เบอร์โทร ๐๘๐-๖๗๑๒๕๘๐

เทศบาลตำบลก้อ มีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๔ หมู่บ้าน ๙๓๐ ครัวเรือน ประชากร ๒,๔๓๕ คน ชาย ๑,๒๐๓ คน ร้อยละ ๔๙.๔๐ หญิง ๑,๒๓๒ คน ร้อยละ ๕๐.๕๙ มีเด็กปฐมวัยในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลก้อ ทั้งหมด ๑๑๔ คน ร้อยละ ๔.๖๘ ชาย ๖๐ คน ร้อยละ ๕๒.๖๓ หญิง ๕๔ คน ร้อยละ ๔๗.๓๗ เด็กปฐมวัย ๒-๕ ปี จำนวน ๕๐ คน ร้อยละ ๔๓.๘๖ ที่เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบลก้อ ข้อมูลด้านสุขภาพ เด็กปฐมวัยน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๑๑๑ คน ร้อยละ ๙๗.๓๗ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ จำนวน ๑ คน ร้อยละ ๒ น้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๔ อ้วน จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๔ ผอม จำนวน ๑ คน ร้อยละ ๒ ฟันผุ จำนวน ๑๙ คน ร้อยละ ๓๘ พัฒนาการสมวัย ร้อยละ ๑๐๐

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยเทศบาลตำบลก้อร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพและทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการเรียนรู้ในชุมชน โดยการฝึกวินัยการอยู่ร่วมกัน ภาวะผู้นำ การดูแลตนเองตามวัย เป็นต้น (๒) การบริหารจัดการ เช่น บทบาทของฝ่ายบริหาร การพัฒนาศักยภาพผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา แกนนำกลุ่ม องค์กรชุมชน จัดให้มีอาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) และน้ำดื่ม อาคารสถานที่ การสุขาภิบาลที่เพียงพอ ได้มาตรฐาน และ (๓) การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ภายในอาคารหรือพื้นที่ทำการและภายนอก เช่น สนามเด็กเล่น พื้นที่โล่งเพื่อให้เด็กได้วิ่ง และเล่นอิสระ พื้นสนามเด็กเล่นที่ปลอดภัย พื้นที่เรียนรู้อื่นๆ เช่น พื้นที่แปลงผักปลอดสาร แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ภูมิปัญญา และเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เป็นต้น สำหรับสนามเด็กเล่นมีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพและมีความสุข ช่วยในการพัฒนาทั้งร่างกายและสมองตาม

หลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็กตั้งแต่ ๒ ปีขึ้นไป ทั้งนี้ เทศบาลตำบลก้อ ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดตามแนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างน้อย ๒ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี (๒) ผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงาน เจ้าหน้าที่ของตำบลก้อ คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านก้อจัดสรร ผู้ปกครอง ชาวบ้าน ที่มาเรียนรู้และร่วมสร้างสนามเด็กเล่น จำนวน ๔๕ คน ที่มีเป้าหมายให้มีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียนจนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้ และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้ จากประสบการณ์ในการพัฒนา และจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลก้อ ในจัดทำข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ (๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๒-๕ ปีต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือ หรือกลไก ประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ได้แก่ (๒.๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยจัดเป็นจิตอาสา (๒.๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย ๓ ระยะ ได้แก่ **๑) ระยะเตรียมการ** โดยการรวบรวมข้อมูล ทบทวนข้อมูลทุนทางสังคม และศักยภาพในพื้นที่ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ซึ่งมีทุนทางสังคมและศักยภาพที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ เทศบาลตำบลก้อ ผู้บริหาร สมาชิกสภา กรรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ปกครอง ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้นำแหล่งเรียนรู้ หน่วยงานภาคีเครือข่าย เช่น สภาเด็กและเยาวชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อสม. หรือกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มจิตอาสาแรงงาน เป็นต้น มีการส่งบุคลากรเข้าร่วมประชุม ดูแลความเรียบร้อย การเตรียมสถานที่ วางผัง ประมาณการ ประสานงานและปฏิคมคอยติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน คณะกรรมการฝ่ายพัสดุมีหน้าที่จัดหาพัสดุ/อุปกรณ์ในการก่อสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ฝ่ายการเงินและบัญชี

ในการเบิกจ่ายงบประมาณและบัญชี และคณะกรรมการฝ่ายติดตามและประเมินผล ร่วมกับงานการศึกษาสำนักปลัดรับผิดชอบโดยตรง กำหนดบทบาทหน้าที่ทีม และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างและดำเนินกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา **๒) ระยะดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา** ประกอบด้วย (๑) กิจกรรมสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยมีการดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่น ตามแบบแปลน ๓ ฐาน โดยแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรม จิตอาสา ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และพนักงาน เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลก้อ ตามคำสั่งแต่งตั้งมอบหมายงานของแต่ละฝ่าย ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีผู้เข้าอบรม ช่างก่อสร้าง ปูน ทราย ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก (สำหรับเด็ก ๒ – ๕ ขวบ) มีผู้เข้ารับการอบรม จิตอาสา ผู้ปกครอง ช่วยกันปรับพื้นที่วางผ้ายางพลาสติก วางระบบประปา ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ และผู้ปกครองที่มีความเชี่ยวชาญในการผูกเชือกรูปแบบต่างๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม บันได และแบบห้อย เชื่อมโครงสร้างตามแบบ ซึ่งมีช่างเทศบาลตำบลก้อควบคุมการก่อสร้าง โดยผู้เข้าร่วมอบรม จิตอาสาร่วมกันในการเทพื้น **๓) ระยะการจัดการหลังสร้างและดำเนินการแล้วเสร็จ** เมื่อดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเสร็จเรียบร้อย จะมีคณะทำงาน ผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลง ในการเรียนรู้สำหรับเด็กโดยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้ดูแล และบริหาร คณะกรรมการติดตามและประเมินผลจัดดูแลความเรียบร้อย ประสานการซ่อมบำรุงกับกองช่าง จัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เปิดให้เป็นสถานที่เรียนรู้สำหรับโรงเรียนในระดับประถมศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่และนอกพื้นที่ที่จะมาเรียนรู้ ทั้งในเวลา และนอกเวลาราชการ โดยมีครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลก้อ ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเวร คอยเป็นวิทยากร ตลอดจนเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อย โดยมีคณะกรรมการติดตามประเมินผล ร่วมกับครูศพด.คอยติดตามและประเมินผล และรายงานผลการเล่นด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยการสังเกตความสนใจ ทักษะการเล่น ทักษะทางอารมณ์ จากการประเมินหลังมีการก่อสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เด็กและผู้ปกครองได้เรียนรู้ในการป้องกันการจมน้ำ เด็กได้รับการพัฒนากล้ามเนื้อจากการเล่นและปีนป่ายและสร้างจินตนาการการเรียนรู้ให้กับเด็ก ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมกันเสริมพัฒนาการ ทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็ก รวมถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในการสร้างและดูแลร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งการระดมทุนระดมแรงในการสร้าง และจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เกิดความร่วมมือกันของภาคี

เครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร พื้นที่เป็นต้นแบบการบริหารจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น และผู้ที่สนใจ จนเป็นแหล่งเรียนรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัย ในขณะเดียวกันครูผู้สอน มีความภาคภูมิใจ ที่เห็นเด็กนักเรียนมีความสุข และมีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้ง ๔ ด้าน

หลังจากการดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ได้ส่งผลดีต่อพัฒนาการของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง และเด็ก ดังนี้ ผลที่เกิดกับครู ผู้ดูแลเด็กสามารถเรียนรู้กับฐานการเรียนรู้ในแต่ละฐาน สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาการได้หลากหลายกิจกรรม เกิดความสนุกสนาน ได้รับการยอมรับมากขึ้นจากผู้ปกครอง รู้จักวิธีการ วางแผน แก้ปัญหา ประสานงาน ตลอดจนคิด วิเคราะห์ วิจัยในกระบวนการเรียนการสอน ผลที่เกิดกับเด็ก เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ (ร่างกาย) จากการเล่นฐานค่ายกล ปีนป่าย และห้อยโหน ทำให้เห็นถึงพัฒนาการด้านร่างกายเห็นได้ชัด เช่น เด็กชายลา (นามสมมุติ) และเด็กหญิงเอิน (นามสมมุติ) จากที่ไม่กล้าเล่น ปีนป่าย กลัวความสูง แต่พอมาทดลองทำซ้ำๆ บ่อยๆ จนทำให้สังเกตได้ว่าเด็กเริ่มมีกล้าเนื้อแขน ขา และมีความแข็งแรงขึ้น สามารถปีนป่ายได้อย่างคล่องตัว ตลอดจนแนะนำเพื่อนๆ ด้วยกันให้สามารถเล่นฐานค่ายกลได้ เด็กเกิดการพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ ตัวอย่าง เด็กชายเนตร (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นเด็กที่ไม่ชอบพูดและไม่ร่าเริง พอได้มาเล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา กิจกรรมกลางแจ้ง เด็กมีอารมณ์ที่ดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส เวลามาศูนย์เด็ก และจากการที่ได้สอบถามผู้ปกครอง พบว่า เด็กมีพฤติกรรมที่ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดีและชอบพูดคุยกับผู้ปกครองมากขึ้น อยากมาเล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เด็กได้พัฒนาการด้านสังคม ตัวอย่าง เด็กชายชิน(นามสมมุติ) มูลใจและเด็กหญิงนุช (นามสมมุติ) เป็นเด็กขี้อาย ชอบเล่นคนเดียว ไม่ชอบเล่นกับเพื่อนๆ ปรากฏว่า เมื่อมีสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ทำให้เปลี่ยนเป็นคนที่ร่าเริง อารมณ์ดี พูดมากขึ้น เข้ากับเพื่อนๆ ง่ายขึ้น มีปฏิสัมพันธ์ มีน้ำใจ รู้จักรอคอย เด็กได้พัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กได้คิด วิเคราะห์ หาเหตุผล แก้ปัญหาจากการเล่น ผลต่อการบริหารจัดการ ทำให้ผู้บริหารในเทศบาลตำบล ผู้ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่จาก รพ.สต. เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุม วางแผนการดำเนินงาน การจัดทำหลักสูตรและวางกฎ กติกา การเล่น รวมถึงการมอบหมายหน้าที่ให้กับกองช่าง เป็นฝ่ายดูแลและซ่อมบำรุงอุปกรณ์การเล่น มีการวางแผนการฝึกอบรมครู ในเรื่องของการดูแลเด็กที่อาจจะได้รับการบาดเจ็บจากการเล่น เป็นต้น

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา

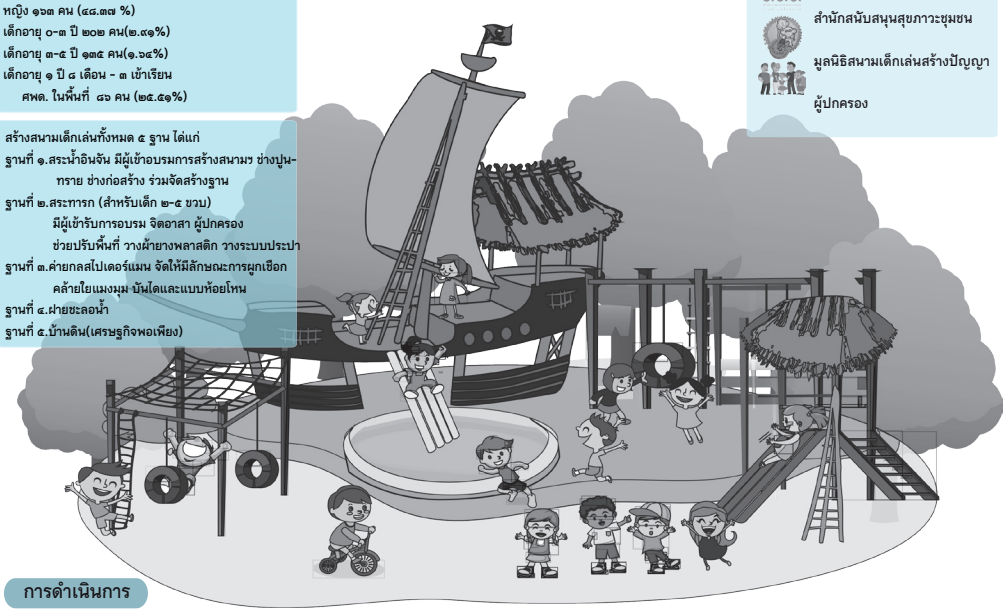
กลุ่มเป้าหมาย

เด็กปฐมวัย ๓๓๗ คน (๔.๘๖%) ของประชากรทั้งหมด
ชาย ๑๗๔ คน (๕๑.๖๓ %)
หญิง ๑๖๓ คน (๔๘.๓๗ %)
เด็กอายุ ๐-๓ ปี ๒๐๒ คน(๒.๙๑%)
เด็กอายุ ๓-๕ ปี ๑๓๕ คน(๑.๖๕%)
เด็กอายุ ๑ ปี ๘ เดือน - ๓ เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ ๘๖ คน (๒๕.๕๑%)

ทุนทางสังคมที่ดำเนินการ

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
- สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน
- มูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา
- ผู้ปกครอง

สร้างสนามเด็กเล่นทั้งหมด ๕ ฐาน ได้แก่
ฐานที่ ๑.สระน้ำอินจัน มีผู้เข้าอบรมการสร้างสนามฯ ช่างปูน-ทราย ช่างก่อสร้าง ร่วมจัดสร้างฐาน
ฐานที่ ๒.สระทารก (สำหรับเด็ก ๒-๕ ขวบ) มีผู้เข้ารับการอบรม จิตอาสา ผู้ปกครอง ช่วยปรับพื้นที่ วางผ้ายางพลาสติก วางระบบประปา
ฐานที่ ๓.ค่ายกลสไปเดอร์แมน จัดให้มีลักษณะการผูกเชือกคล้ายใยแมงมุม บันไดและแบบห้อยโหน
ฐานที่ ๔.ฝายชะลอน้ำ
ฐานที่ ๕.บ้านดิน(เศรษฐกิจพอเพียง)



การดำเนินการ

ทำระเบียบการใช้สนาม
- ตารางเวรครู
- ตารางการเล่นของเด็กแต่ละชั้น
- การเตรียมวัสดุอุปกรณ์การเล่น



ออกคำสั่งมอบหมายผู้รับผิดชอบ
- ด้านความปลอดภัย
- ด้านความสะอาด
- ด้านสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์
- ด้านระบบน้ำ/ไฟฟ้า
- ด้านข้อมูลแต่ละฐาน



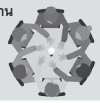
แผนการบริหารจัดการระยะยาว
- ปรับปรุงระเบียบการใช้
- จัดสรรงบประมาณ
- ปรับปรุงและซ่อมแซม
- สร้างเครือข่ายสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา



พัฒนาทักษะครู
- อบรมให้ความรู้
- พัฒนาศักยภาพครู ศพด.
- ศึกษาดูงานสนามเด็กเล่น

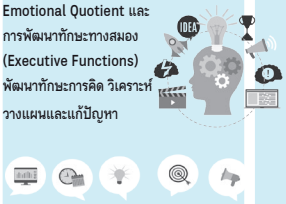


การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
- ร่วมกิจกรรมในแต่ละฐาน
- ช่วยปรับปรุงและดูแลซ่อมแซมสนาม



ผลลัพธ์การดำเนินงาน

การพัฒนาสมองทั้ง Intelligence Quotient Emotional Quotient และการพัฒนาทักษะทางสมอง (Executive Functions) พัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ วางแผนและแก้ปัญหา



ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค ร่างกายแข็งแรง



พัฒนาทักษะทางสังคมเด็กได้มีเวลาเล่นและสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน



การเรียนรู้ทักษะทางสังคมและการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม



ส่วนที่ ๓

ภาพที่ ๒.๓ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลงิม อำเภอปง จังหวัดพะเยา

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

เทศบาลตำบลงิม
อำเภอปง จังหวัดพะเยา

นายสมหวัง คำตัน
นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลงิม
เบอร์โทร ๐๘๙ – ๒๖๕๐๐๕๘

เทศบาลตำบลงิมมีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ๒,๐๘๒ ครัวเรือน ประชากร ๖,๙๕๓ คน ชาย ๓,๔๗๓ คน ร้อยละ ๔๙.๙๕ หญิง ๓,๔๘๐ คน ร้อยละ ๕๐.๐๕ อัตราพึ่งพิงวัยเด็ก ๘ คน วัยทำงาน ๑๐๐ คน มีเด็กปฐมวัยในพื้นที่เขตของเทศบาลตำบลงิม จำนวน ๓๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘๖ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๑๗๔ คน ร้อยละ ๕๑.๖๓ เพศหญิง ๑๖๓ คน ร้อยละ ๔๘.๓๗ เด็ก ๐-๓ ปี จำนวน ๒๐๒ คน ร้อยละ ๒.๙๑ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๑๓๕ คน ร้อยละ ๑.๖๔ โดยเด็ก ๑ ปี ๘ เดือน – ๓ ปี เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ จำนวน ๘๖ คน ร้อยละ ๒๕.๕๑ การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัย พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๑๖๕ คน ร้อยละ ๖๓.๘๗ รองลงมาคือ อาศัยอยู่กับญาติเพียงลำพัง จำนวน ๑๑๕ คน ร้อยละ ๔๓.๗๒ และอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยายเพียงลำพัง จำนวน ๕๔ คน ร้อยละ ๒๐.๔๓ พักอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ จำนวน ๘๗ คน ร้อยละ ๓๓.๐๗ เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่มีพัฒนาการสมวัย จำนวน ๓๓๕ คน ร้อยละ ๙๙.๔๐ และพบว่า มีพัฒนาการช้ากว่าวัย จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๐.๕๙ เด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๓๑๔ คน ร้อยละ ๙๓.๑๗ น้ำหนักค่อนข้างน้อย จำนวน ๑๐ คน ร้อยละ ๒.๙๖ น้ำหนักค่อนข้างมาก จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๐.๕๙ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ จำนวน ๔ คน ร้อยละ ๑.๑๘ และน้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ จำนวน ๗ คน ร้อยละ ๒.๐๗ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๒๗ คน ร้อยละ ๒.๙๔

การดูแลเด็กปฐมวัยโดยเทศบาลตำบลงิม ได้ร่วมกับชุมชน สถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพและทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการเรียนรู้ในชุมชน โดยการฝึกวินัยการอยู่ร่วมกัน ภาวะผู้นำ การดูแลตนเองตามวัย การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเข้าร่วมเป็นศูนย์ต้นแบบขององค์กรยูนิเซฟ เป็นต้น (๒) การบริหารจัดการ เช่น การจัดสรรงบประมาณ การนิเทศ

ติดตาม การประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนาศักยภาพผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา แกนนำกลุ่ม องค์กรชุมชน จัดให้มีอาหารกลางวัน อาหารเสริม(นม) และน้ำดื่ม อาคารสถานที่ การสุขาภิบาลที่เพียงพอ ได้มาตรฐาน และ (๓) การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สุขภาพ ทั้งภายในและภายนอก เช่น สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พื้นที่โล่งเพื่อให้เด็กได้วิ่ง และเล่นอิสระ พื้นสนามเด็กเล่นที่ปลอดภัย พื้นที่เรียนรู้อื่นๆ เช่น พื้นที่การคัดแยกขยะ แปลงผักปลอดสาร แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เป็นต้น สำหรับสนามเล่นเด็กสร้างปัญญา มีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพและมีความสุข ช่วยในการพัฒนาทั้งร่างกายและสมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็กตั้งแต่ ๑ ปีขึ้นไป จนถึง ๑๐ ปี ทั้งนี้ เทศบาลตำบลงิม ได้รับงบประมาณในการก่อสร้างจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท การจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน คือ ๑) จัดทำแผนการใช้สนามอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ ๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดตามแนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์ อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างน้อย ๔ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๓ ปี (๒) กลุ่มนักเรียนระดับชั้นอนุบาล ๑ – ๓ (๓) กลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ ทั้งสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสังกัด สพฐ. (๔) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่สนใจเข้าศึกษาดูงานแนวทางการก่อสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

การก่อสร้างเน้นการมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชาวบ้าน ที่มาเรียนรู้และร่วมสร้างสนามเด็กเล่น จำนวน ๗๐ คน ที่มีเป้าหมายให้มีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียนจนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้ จากประสบการณ์ในการพัฒนาและจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีการก่อสร้างเป็นฐาน

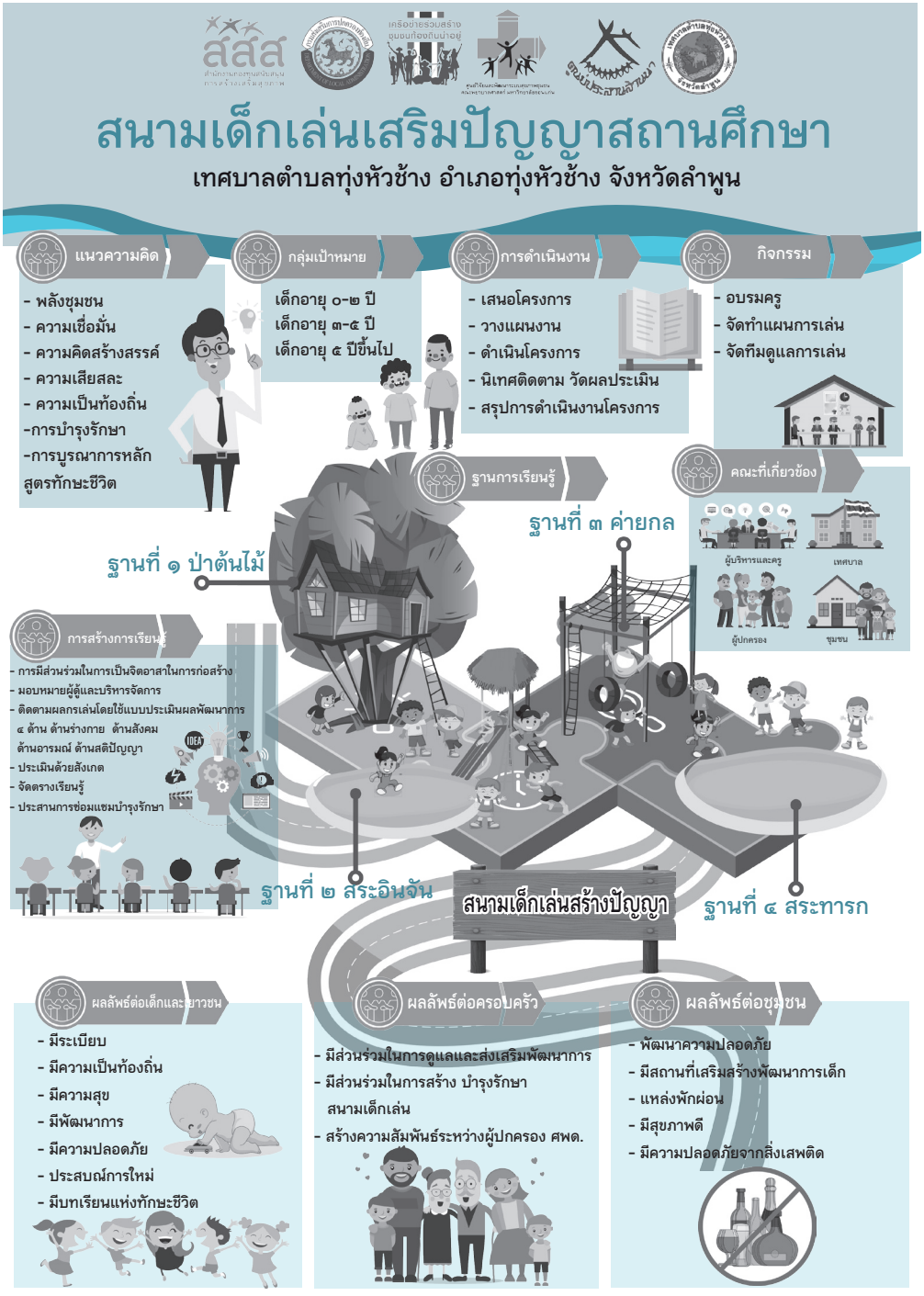
การเรียนรู้ ๖ ฐานการเรียนรู้ เทศบาลตำบลงิม มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ (๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างใกล้ชิด เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือ หรือกลไก ประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นฯประกอบด้วย ๒ ส่วนได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน โดยจัดเป็นโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการและจิตอาสา (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์

ขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย ๓ ระยะ ได้แก่ ๑) ระยะเตรียมการ โดยการรวบรวมข้อมูล ทบทวนข้อมูลทุนทางสังคม และศักยภาพในพื้นที่ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ซึ่งมีทุนทางสังคมและศักยภาพที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ เทศบาลตำบลงิม ผู้บริหาร สมาชิกสภา กรรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ปกครอง ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้นำแหล่งเรียนรู้ หน่วยงานภาคีเครือข่าย เช่น ผู้สูงอายุโฮงเฮียนสร้างสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อสม. หรือ กลุ่มจิตอาสาแรงงาน เป็นต้น มีการส่งบุคลากรเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการและร่วมดำเนินการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ ประชุมแต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการที่คอยอำนวยความสะดวก แต่งตั้งครูผู้รับผิดชอบ ออกกฎระเบียบ แผน ตาราง การใช้สนามเด็กเล่น ดูแลความเรียบร้อย พัสดุ/อุปกรณ์ในการก่อสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จัดทำแผนการพัฒนาสนามเด็กเล่น และคณะกรรมการฝ่ายติดตามและประเมินผล ๒) ระยะดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ดังนี้ (๑) กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยการศึกษาตามหลักการ แบบแปลน และการศึกษาดูงาน (๒) กิจกรรมสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยมีการดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่น ตามแบบแปลน ๖ ฐาน โดยแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรม จิตอาสา ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และพนักงาน เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลงิม ตามคำสั่งแต่งตั้งมอบหมายงานของแต่ละฝ่าย ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีผู้เข้าอบรม ช่างก่อสร้าง ปูน ทราย ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก (สำหรับเด็ก ๒ – ๕ ขวบ) มีผู้เข้ารับการอบรม จิตอาสา ผู้ปกครอง ช่วยกันปรับพื้นที่ วางผ้ายางพลาสติก วางระบบประปา ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน ให้มีลักษณะการผูกเชือก คล้ายใยแมงมุม บันได และแบบห้อยโหน ฐานที่ ๔ ฝาย

ชะลอน้ำ ฐานที่ ๕ บ้านดิน(เศรษฐกิจพอเพียง) ฐานที่ ๖ การจัดการขยะ ซึ่งควบคุมการก่อสร้างโดยกองช่าง ๓) ระยะการจัดการหลังสร้างและดำเนินการแล้วเสร็จ เมื่อดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเสร็จเรียบร้อย จะมีคณะทำงาน ผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลง ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้ดูแล และบริหารคณะกรรมการติดตามและประเมินผล จัดดูแลความเรียบร้อย ประสานการซ่อมบำรุงกับกองช่าง จัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เปิดให้เป็นสถานที่เรียนรู้สำหรับโรงเรียนในระดับประถมศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ ศูนย์เด็กเล็กในพื้นที่และนอกพื้นที่ที่จะมาเรียนรู้ ทั้งในเวลา และนอกเวลาราชการ โดยมีครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก และเจ้าหน้าที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเวร คอยเป็นวิทยากร ตลอดจนเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อย โดยมีคณะกรรมการติดตามประเมินผล ร่วมกับครูศพด.คอยติดตามและประเมินผล และรายงานผลการเล่นด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยการสังเกตความสนใจ ทักษะการเล่น ทักษะทางอารมณ์ จากการประเมินหลังมีการก่อสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เด็กและผู้ปกครองได้เรียนรู้ในการป้องกันการจมน้ำ เด็กได้รับการพัฒนากล้ามเนื้อจากการเล่นและปีนป่ายและสร้างจินตนาและการเรียนรู้ให้กับเด็ก ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมกันเสริมพัฒนาการ ทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็ก รวมถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในการสร้างและดูแลร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งการระดมทุนระดมแรงในการสร้าง และจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เกิดความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร พื้นที่เป็นต้นแบบการบริหารจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น และผู้ที่สนใจ จนเป็นแหล่งเรียนรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัยเด็ก ในขณะเดียวกันครูผู้สอน มีความภาคภูมิใจ ที่เห็นเด็กนักเรียนมีความสุข และมีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้ง ๔ ด้าน

ภายหลังจากมีการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแล้ว พบว่า เด็กมีความสนุกสนานที่ได้เข้ามาทำกิจกรรม เข้ามาเล่นในฐานต่างๆ เด็กได้มีความสนุกกับการปั้นทรายเล่น โดยมีการเอาทรายไปใส่กับน้ำ ซึ่งทำให้เขามีใบหน้าที่มีความสุข ในขณะที่มีการปั้นทรายเพื่อให้เป็นรูปร่างต่างๆตามที่ตนต้องการ เด็กที่มีนิสัยร้องไห้งอแง ขี้อ้อน มีความสุข มีแววตาที่สดใส สามารถแสดงออกความเป็นตัวของตัวเองเมื่อได้เล่นสระน้ำและมีการปั้นทรายร่วมด้วย สำหรับเด็กที่มีอายุ ๓-๕ ขวบ จากการสังเกตจะพบว่าเด็กจะชอบปีนป่าย ค่ายกลสไปเดอร์แมน ซึ่งทำให้มีการพัฒนาของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ เด็กมีความสนุกสนานที่

เกิดขึ้นจากการได้เล่น ฝึกทักษะในการเข้าสังคมและสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักวิธีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า มีการรู้จักการช่วยเหลือตนเองเพื่อป้องกันไม่ให้มีการพลัดตกซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้จากการปีนป่าย โดยจะพบว่าในเด็กบางคนที่มีพฤติกรรมดื้อรั้น เกเร ชอบทำลายข้าวของ งอแง เด็กเหล่านี้เมื่อได้มีกิจกรรมการเล่นในสนาม ผู้ปกครองเล่าให้ฟังว่า เด็กมีความกระตือรือร้นอยากไปโรงเรียน อาบน้ำ ทำการบ้านเสร็จตามกำหนดระยะเวลาที่บอก สอนให้ทำอะไรก็ทำ เด็กบางคนบอกว่าเขาต้องการที่จะมาโรงเรียนในทุกวันเพื่อเฝ้ารอเวลาที่จะได้ออกมาเล่นกับเพื่อนๆในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา นอกจากนั้นประโยชน์ของสนามเด็กเล่นสร้างปัญญายังสามารถทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างเด็กและผู้ปกครองหรือผู้สูงอายุที่มานั่งเฝ้าเด็ก เด็กมีความผูกพันกับผู้ที่มาเฝ้า รับรู้ถึงความห่วงใยของผู้ปกครองหรือผู้สูงอายุที่มาเฝ้าหรือดูแลตนเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเป็นสนามของการหล่อหลอมความรักความผูกพันธ์ของครู ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล กลุ่มเพื่อนและส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์และสติปัญญาให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งจะส่งเสริมให้เด็กเติบโตเป็นคนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังในการพัฒนาชาติต่อไป



ภาพที่ ๒.๔ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

นายทรงศรี ชูวัฒนกุล
นายกเทศมนตรีตำบลทุ่งหัวช้าง
เบอร์โทร ๐๙๑-๙๒๕๒๔๐๐

เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้างมีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๔ หมู่บ้าน ๑,๑๗๔ ครัวเรือน ประชากร ๒,๕๙๒ คน อัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิงคิดเป็น ๑ : ๑ คน อัตราพึ่งพิงรวม ๕๒ คน และพึ่งพิงวัยเด็ก ๑๑ คน ต่อประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ครัวเรือนที่มีเด็ก ๐-๕ ปี อาศัยอยู่ ๑๒๑ หลังคาเรือน ร้อยละ ๑๐.๓๐ เด็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบล จำนวน ๘๔ คน ร้อยละ ๖๖.๖๗ ส่วนที่เหลือเข้าเรียนกับสถานศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของรัฐ ในและนอกพื้นที่ จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๑.๕๙ เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี จำนวน ๑๘๓ คน ร้อยละ ๗.๐๖ เรียนในสถานศึกษาของรัฐ ๑แห่ง สถานะสุขภาพเด็กช่วง ๒-๕ ปีพบว่าเด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๗๑ คน ร้อยละ ๕๖.๓๔ น้ำหนักค่อนข้างน้อย ๕ คน ร้อยละ ๓.๙๗ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ จำนวน ๕ คน ร้อยละ ๓.๙๗ น้ำหนักค่อนข้างมาก ๔ คน ร้อยละ ๓.๑๗ น้ำหนักเกินเกณฑ์ จำนวน ๑ คน ร้อยละ ๐.๘๐ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๕๔ คน ร้อยละ ๔๒.๘๕ เด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบทุกคน การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัย ดังนี้ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๘๐ คน ร้อยละ ๖๕.๑๐ รองลงมาอยู่กับอยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๓๐ คน ร้อยละ ๒๓.๘๐ อาศัยกับผู้อื่น จำนวน ๑๔ คน ร้อยละ ๑๑.๑๐

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยเทศบาลตำบลบ้านหลวง ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพ และทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการเรียนรู้ในชุมชน โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น (๒) การบริหารจัดการ ดำเนินงานภายใต้โครงการต่าง ๆ เช่น โครงการพัฒนาอาคารสถานที่ โครงการพัฒนากระบวนจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย โครงการพัฒนากระบวนจัดการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระ โครงการพัฒนางานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน โครงการโรงเรียน

ส่งเสริมสุขภาพ โครงการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา โครงการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน ประสบการณ์เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้างในฐานะเป็นศูนย์ประสานงานการจัดการเรียนรู้เด็กและเยาวชน พบว่าพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่ทำกิจกรรม พื้นที่เล่นสำหรับเด็กมีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ช่วยพัฒนาสมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็ก ๒ ปีขึ้นไป

เทศบาลตำบลบ้านหลวงได้สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน (๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ (๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการและใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๒ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๕ ปีจำนวน ๘๔ คน (๒) เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี ๑๘๓ คน ร้อยละ ๗.๐๖ พร้อมผู้ปกครอง มีเป้าหมายให้เทศบาลตำบลบ้านหลวงมีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยเด็กวัยเรียน จนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้

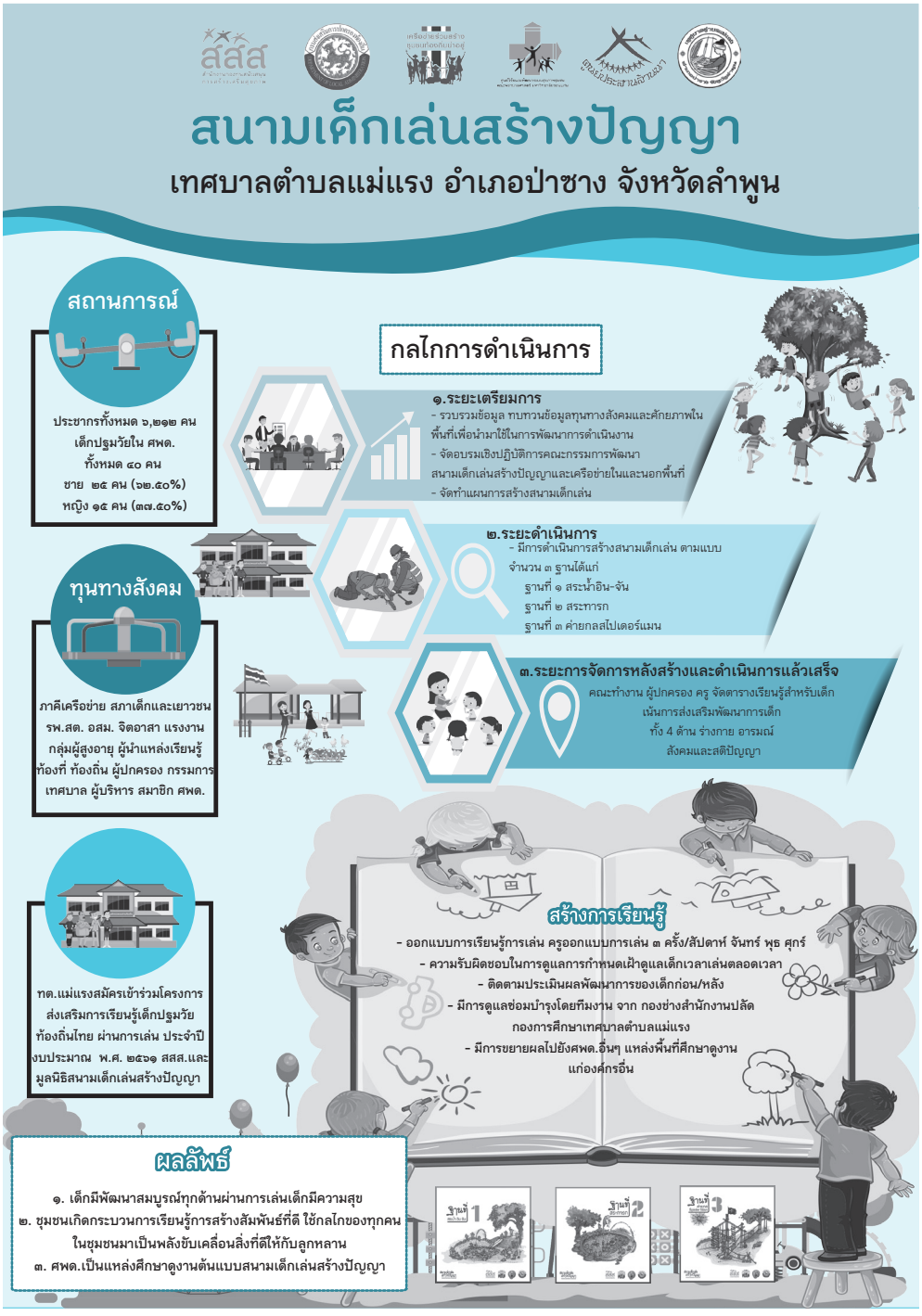
จากประสบการณ์ในการพัฒนา และจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ (๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือ หรือกลไก ประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วนได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย ๒ ระยะ

ได้แก่ **๑) ระยะเตรียมการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา** ดังนี้ ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง ผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล กรรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ปกครอง ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน กลุ่มจิตอาสาแรงงาน เจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารภัย เป็นต้น แต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการ และคณะทำงานหลัก ทุกส่วนราชการในสังกัดเทศบาลฯ โดยกองการศึกษารับผิดชอบโดยตรง กำหนดบทบาทหน้าที่ทีม และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างและดำเนินกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ประกอบด้วย (๑) ทีมจัดการ มีบทบาทจัดการกลุ่มเรียนรู้สี่ฐานทั้งแบบแปลนของฐาน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการแต่ละฐาน พร้อมผู้ประสานฐานย่อยซึ่งเป็นพนักงานของเทศบาล และ (๒) ทีมช่างประกอบด้วยทีมหลักมาจากกลุ่มจิตอาสาแรงงานตามความเชี่ยวชาญงานช่าง และพนักงานกองช่าง ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีช่างก่อสร้าง ปูน ทราย ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน มีทีมอาสาสมัครของหน่วยบรรเทาสาธารณภัย ทำการผูกเชือกรูปแบบต่าง ๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม ในส่วนของฐาน บ้านต้นไม้ มีของเดิมแล้ว จึงดำเนินการสร้างเพียง ๓ ฐาน ใช้เวลา ๒ สัปดาห์ การกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมต้องดำเนินการตามเงื่อนไขในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่ มีข้อจำกัดขั้นต่ำคือ ขนาดพื้นที่ ต้นไม้ ลักษณะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คนทั่วไปเข้าถึงได้สะดวกและชุมชนเห็นชอบ และมีข้อตกลงในการใช้พื้นที่ **๒) ระยะการจัดการหลังสร้างและดำเนินการแล้วเสร็จ** เมื่อดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเสร็จเรียบร้อย คณะทำงาน ผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลง ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้ดูแล และบริหารจัดดูแลความเรียบร้อย ประสานการซ่อมบำรุงกับกองช่าง จัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนี้ เปิดบริการวันจันทร์-วันศุกร์ โดยวันจันทร์ จัดให้เด็กปฐมวัยเล่น วันอังคาร เด็กอนุบาล ๑ วันพุธ เด็กอนุบาล ๒ วันพฤหัสบดีเด็กอนุบาล ๓ และวันศุกร์เป็นเด็กประถมมาเล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ส่วนสระว่ายน้ำจะเปิดให้เล่นเดือนละ ๑ ครั้ง ในวันพุธแรกของเดือน ทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ประเมินการติดตามผลการเล่นด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และประเมินด้วยการสังเกตความสนใจ ทักษะการเล่น ทักษะทางอารมณ์ ของเด็กโดยครูประจำชั้น ดังกรณีตัวอย่าง

“น้องปาย อายุ ๒ ปี ๖ เดือน อาศัยอยู่พ่อแม่ น้องปายเป็นเด็กกลัวน้ำ ไม่มีประสบการณ์ในการลงเล่นน้ำ ไม่กล้าลงเล่นน้ำ วันแรกที่ครูจัดให้เล่นในสระน้ำ น้องปายจะตัวสั่น ไม่กล้าลงในสระ ครูได้พาน้องเอามือและเท้าแตะน้ำ พาลงเดินในสระ เพื่อนๆ ต่างให้กำลังใจ น้องได้เรียนรู้วิธีใช้ชีวิตในน้ำ น้องปายรู้ว่าสระไม่ลึก จึงลงนั่งในสระทารกและเล่นน้ำกับเพื่อนๆ ได้อย่างสนุกสนาน ในวันต่อมาน้องปายกล้าลงเล่นน้ำโดยไม่กลัวและอยากไปเล่นเครื่องเล่นอื่น ๆ”

“ดญ.ปริม อายุ ๕ ปี ลงเล่นในสระน้ำอิน จัน ซึ่งเป็นสระน้ำที่มีทั้งโคนและทราย ดญ.ปริม และผู้ปกครองเห็นว่า สระไม่สะอาด เวลา ดญ.ปริม ลงเล่นในสระนี้ น้องจะระมัดระวังตัว นอกจากนี้พื้นโคนจะมีความลื่น น้องปริมเรียนรู้วิธีทรงตัวให้สามารถยืนบนโคน น้องปริมภูมิใจที่สามารถยืนได้โดยไม่ล้ม หลังจากเล่นเสร็จน้องปริมได้เรียนรู้ที่จะทำความสะอาดร่างกาย พ่อแม่เห็นว่าน้องปริมมีทักษะการทรงตัวที่ดีและรู้จักวิธีการเล่นที่จะไม่ให้โคนเข้าตา รู้สึกคลายกังวลและประหลาดใจในความสามารถของน้องปริม”

“ดช.เก่ง เรียนชั้น ป.๒ ชอบเล่นค่ายกลสไปเดอร์แมน กำลังปีนป่ายอย่างสนุกสนาน ทันใดนั้น เขาเหลือบเห็นน้องอนุบาลคนหนึ่ง ซึ่งครูได้อุ้มมาจับเชือกเพื่อให้ฝึกเล่น น้องอนุบาลเกิดความกลัวจนตัวสั่น ร้องไห้เสียงดัง จนครูได้กอดไว้และให้ความมั่นใจว่าน้องจะไม่ตก ดช.เก่งและเพื่อนๆ ที่กำลังเล่นอยู่จึงหยุดปีนป่าย และดึงเชือกให้อยู่นิ่งเพื่อให้เชือกตึง ไม่โอนเอน เพื่อให้น้องอนุบาลเกาะเชือกได้สะดวกขึ้น ดช.เก่ง เขาเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า มีน้ำใจกับน้องอนุบาล จนน้องสามารถไต่เชือกได้และไม่กลัว นอกจากนี้ คุณครูได้เล่าให้ฟังว่า ทุกครั้งที่เห็นครูมาคอยดูแลเด็กเล่นค่ายกลสไปเดอร์แมน เด็กจะไม่แกว่งเชือกแรง เพราะกลัวโดนครู เด็กได้เรียนรู้มารยาท ที่จะไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน”



ภาพที่ ๒.๕ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดแม่แรง เทศบาลตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดแม่แรง เทศบาลตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

นายทวี ณ ลำพูน
นายกเทศมนตรีตำบลแม่แรง
เบอร์โทร ๐๘๓-๑๕๖๑๕๕๕

เทศบาลตำบลแม่แรง อ.ป่าซาง จ.ลำพูน แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น ๑๑ หมู่บ้าน ๑,๖๐๒ ครัวเรือน ประชากร ๗,๑๖๙ คน เพศชาย ๓,๔๕๓ คน ร้อยละ ๔๘.๑๗ เพศหญิง ๓,๗๑๖ ร้อยละ ๕๑.๘๓ เด็กปฐมวัยในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดแม่แรง จำนวน ๔๐ คน ชาย ๒๕ คน ร้อยละ ๖๒.๕๐ หญิง ๑๕ คน ร้อยละ ๓๗.๕๐ เด็กอายุ ๒-๓ ปี ๑๗ คน ร้อยละ ๔๒.๕๐ เด็กอายุ ๓-๕ ปี ๒๓ คน ร้อยละ ๒๓ สุขภาวะเด็กปฐมวัยในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดแม่แรง เป็นเด็กน้ำหนักตามเกณฑ์ ๑๓ คน ร้อยละ ๗๖.๔๗

การดูแลกลุ่มวัยเด็ก โดยเทศบาลตำบลแม่แรง ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพ และทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการเรียนรู้ในชุมชน โดยการฝึกวินัยการอยู่ร่วมกัน การมีภาวะผู้นำ การดูแลตนเองตามวัย เป็นต้น (๒) การบริหารจัดการ โดยฝ่ายบริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา และแกนนำกลุ่มองค์กรชุมชน ดำเนินการการพัฒนาศักยภาพผู้สอน จัดให้มีการสนับสนุนอาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) และน้ำดื่มสะอาด การจัดการอาคารสถานที่ การสุขาภิบาลที่ได้มาตรฐาน และมีความเหมาะสม (๓) การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ปรับปรุงทั้งภายในอาคารหรือพื้นที่ทำการและภายนอก เช่น จัดพื้นที่โล่งเพื่อให้เด็กได้วิ่งเล่นอิสระ พื้นสนามเด็กเล่นที่ปลอดภัย พื้นที่เรียนรู้อื่น ๆ เช่น แปลงผักปลอดสารพิษ แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา และเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เป็นต้น ซึ่งมีความสำคัญต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพและมีความสุข ช่วยในการพัฒนาทั้งร่างกายและสมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็กตั้งแต่ ๒ ปีขึ้นไป

เทศบาลตำบลแม่แรงได้สมัครเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เด็กปฐมวัยท้องถิ่นไทย ผ่านการเล่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ต้นแบบประจำจังหวัดลำพูน ๑) เป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๓ ส่วน คือ (๑) การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา (๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาตามแนวทางการจัดการ และถูกต้องตามหลักการ เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยและครอบครัว (๓) การจัดการความปลอดภัยในการเล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีการกำหนดช่วงอายุผู้เล่น ต้องมีอายุในช่วง ๒-๕ ปี และเล่นภายใต้การดูแลของครู ผู้ปกครอง หรือจิตอาสาที่มีความพร้อมและมีทักษะในการดูแล ๒) เครื่องมือ หรือกลไก ประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ประกอบด้วย (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน โดยจัดเป็นโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการและจิตอาสา (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ ๓) ขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย ๓ ระยะ ได้แก่ **๑) ระยะเตรียมการ** โดยการรวบรวมข้อมูล ทบทวนข้อมูลทุนทางสังคมและศักยภาพในพื้นที่เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ซึ่งทุนทางสังคมและศักยภาพที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลแม่แรง ผู้บริหาร สมาชิกสภา กรรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ผู้นำแหล่งเรียนรู้ หน่วยงานภาคีเครือข่าย เช่น สภาเด็กและเยาวชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กลุ่ม อสม. กลุ่มจิตอาสาแรงงาน หรือกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น มีการส่งบุคลากรเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ ประชุมแต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการที่คอยอำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อย คณะกรรมการฝ่ายสถานที่ในการเตรียมสถานที่ วางผังประมาณการ คณะกรรมการฝ่ายประสานงานและปฏิคม เป็นผู้ติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่างๆทั้งภาครัฐ และเอกชน พนักงานเทศบาลดำเนินการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ในการก่อสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา กองการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ และร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินสร้าง ๑) ระยะดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีการดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่น ตามแบบแปลน จำนวน ๓ ฐาน ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน-จัน ฐานที่ ๒ สระทารก ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน โดยแบ่งหน้าที่ตามความถนัดและ

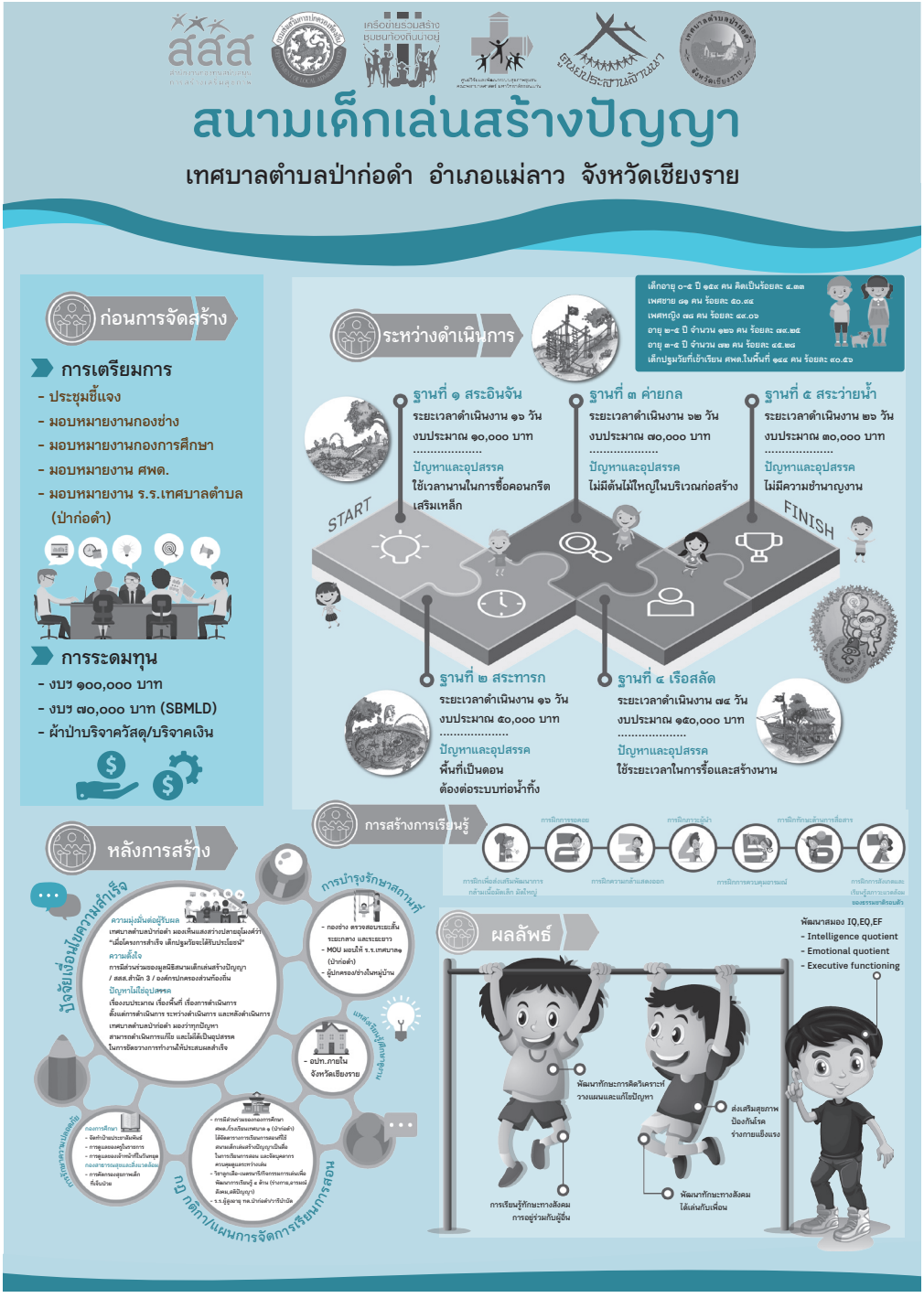
ความชำนาญของแต่ละบุคคล **๓) ระยะการจัดการหลังสร้างและดำเนินการแล้วเสร็จ** เมื่อดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแล้วเสร็จ คณะทำงาน ผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลงในการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย โดยให้ครูเป็นดูแลและบริหารจัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเน้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมถึงจัดให้เป็นศูนย์ต้นแบบสำหรับหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น หลังจากเด็กได้เล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ทำให้เด็กเกิดพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน

ในส่วนของพัฒนาการของเด็ก เมื่อได้เล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พบว่ามีพัฒนาการที่ดีขึ้น ตัวอย่าง เช่น *“เด็กหญิงนก (นามสมมุติ) อายุ ๒ ปี ๓ เดือน เป็นเด็กที่กล้ามเนื้อมัดใหญ่ไม่ค่อยแข็งแรง เวลาเดินขาจะอ่อนแรง เมื่อเดินระยะทางไกลๆ จะต้องหยุดยืน และนั่งพักเป็นระยะ หลังจากได้เล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ฐานค่ายกลสไปเดอร์แมน โดยให้หัดเดินตามแนวเชือก และฝึกการปีนป่ายตาข่ายบ่อย ๆ สังเกตเห็นได้ชัดว่า สามารถเดินในระยะทางที่ไกลขึ้นโดยไม่ต้องหยุดพัก และยืนได้นานขึ้น”*

“เด็กชายนนท์ (นามสมมุติ) อายุ ๒ ปี ๕ เดือน พูดน้อย และชอบเล่นคนเดียว หลังจากได้เล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาทั้ง ๓ ฐาน ทำให้มีพัฒนาการด้านสังคมที่ดีขึ้น พูดคุย หยอกล้อ หัวเราะกับกลุ่มเพื่อน และสามารถเป็นทั้งผู้นำและผู้ตามในการเล่น”

“เด็กชายก้าน (นามสมมุติ) อายุ ๒ ปี ๖ เดือน ไม่อยากมาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้องไห้งอแงทุกเช้า เมื่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้จัดให้เล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาทั้ง ๓ ฐาน ทำให้เกิดความสนุกสนาน ไม่อยากกลับบ้าน ขออยู่ต่อจนกลับบ้านเป็นคนสุดท้าย เมื่อตื่นนอนตอนเช้าหรือวันหยุด มักจะรบเร้าให้พ่อแม่พามาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อเล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา”

ในส่วนของผู้ปกครอง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กขณะเล่น มีสัมพันธภาพที่ดีกับครู เป็นจิตอาสาช่วยล้างสระน้ำ ซ่อมแซมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รวมถึงบริจาคเงินสนับสนุนการบำรุงรักษาสนามเด็กเล่นด้วย นอกจากนี้ ชุมชนได้ร่วมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ใช้กลไกของทุนทางสังคมทุกระดับในชุมชน ทุกคนในท้องถิ่นมาเป็นพลังขับเคลื่อนสิ่งดีให้กับลูกหลาน พลังเหล่านั้นเป็นแรงหนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ขยายวงของการพัฒนาการศึกษาของชุมชนให้มีความยั่งยืนและกว้างไกล ศพด.ได้เป็นต้นแบบแหล่งเรียนรู้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญาของพื้นที่อื่นที่สนใจ



ภาพที่ ๒.๖ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ว่าที่ร้อยตรี ดำรงศักดิ์ ขวัญชัย
นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลป่าก่อดำ
เบอร์โทร ๐๘๑-๘๘๓๔๔๖๔

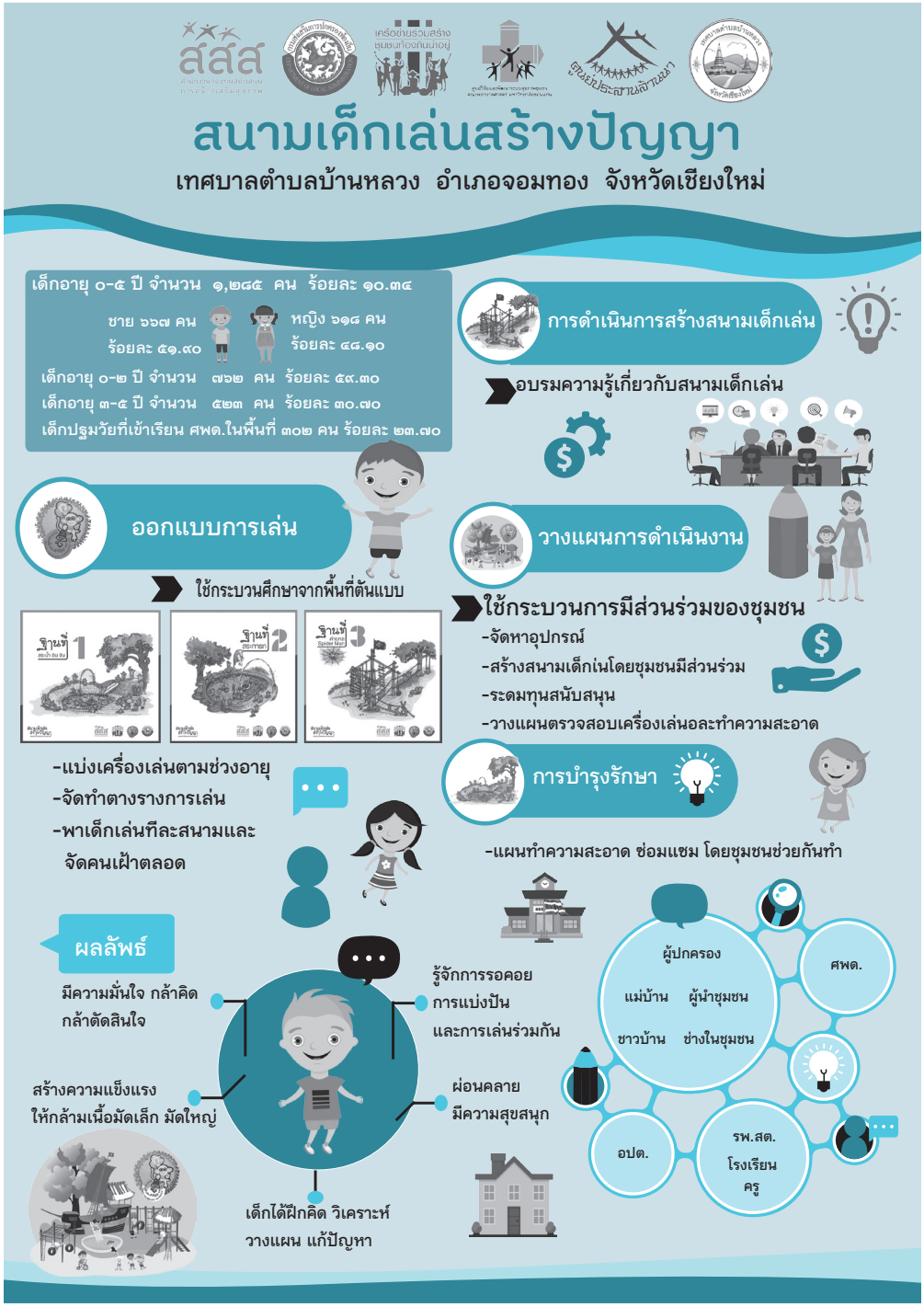
เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อ.แม่ลาว จ.เชียงราย แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๗ ชุมชน มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด ๑,๒๐๕ ครัวเรือน ประชากร ๓,๖๗๔ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๑๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๓๓ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๘๑ คน ร้อยละ ๕๐.๙๔ เพศหญิง ๗๘ คน ร้อยละ ๔๙.๐๖ แบ่งเป็นเด็ก อายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๑๒๖ คน ร้อยละ ๗๙.๒๕ อายุ ๓-๕ ปี จำนวน ๗๒ คน ร้อยละ ๔๕.๒๘ เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ จำนวน ๑๔๔ คน ร้อยละ ๙๐.๕๖ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัย พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๗๗ คน ร้อยละ ๔๘.๔๒ รองลงมา คือ อาศัยอยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๓๕ คน ร้อยละ ๒๒ และอาศัยอยู่กับบุคคลอื่น จำนวน ๔๗ คน ร้อยละ ๒๙.๕๕ เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่มีพัฒนาการสมวัย จำนวน ๑๔๙ คน ร้อยละ ๙๓.๗๑ และพบว่ามีพัฒนาการช้ากว่าวัย จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๑.๒๖ เด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๑๓๙ คน ร้อยละ ๘๗.๔๒ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ จำนวน ๖ คน ร้อยละ ๓.๗๗ และน้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ จำนวน ๑๔ คน ร้อยละ ๘.๘๑ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๔๗ คน ร้อยละ ๒๙.๖๐

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาระบบดูแลเด็กปฐมวัย ช่วงวัยตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๕ ปี ถือเป็นช่วงสำคัญที่สุดของการพัฒนาชีวิต เป็นระยะที่สมองพัฒนาอย่างรวดเร็ว จึงส่งเสริมให้เด็กมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย สังคม และสติปัญญา ปัจจุบันเน้นการส่งเสริมพัฒนาการสมองและการเรียนรู้ตามวัย สู่สังคมดิจิตอลส่งผลให้เกิดการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กโดยการใช้อินเตอร์เน็ตเป็นสื่อทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น การปล่อยให้เด็กอยู่หน้าจอเพียงลำพังเกินวันละหลายชั่วโมงส่งผลให้เด็กจดจ่อกับเรื่องที่ผ่านตาเร็วเกินไป ไม่สนใจในสิ่งรอบข้าง เกิดการใช้สมองในส่วนของความจำลดลง ก่อให้เกิดโรคสมาธิสั้น เทศบาลตำบลป่าก่อดำ

อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ได้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เด็กปฐมวัยท้องถิ่นไทยผ่านการเล่น (สนามเด็กเล่นสร้างปัญญาโดยชุมชนท้องถิ่น) และได้รับคัดเลือกให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาโดยชุมชนท้องถิ่น จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สำนัก ๓) และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ได้กำหนดแนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาโดยชุมชนท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน และแต่งตั้งคณะทำงาน จำนวน ๖ ฝ่ายดังนี้ ๑) ฝ่ายอำนวยการ หน้าที่ มีบทบาทในการกำหนดแผนงานโครงการและผลักดันนโยบายให้เกิดผล ตามนโยบายและภารกิจ บริการสาธารณะแก่ประชาชนในตำบล ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น เป็นที่ปรึกษา การออกแบบและการจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ติดตาม ประเมินผลในการสรุปเนื้อหา อำนวยการและให้การสนับสนุนกิจกรรมทั้งหมดที่ดำเนินงานในโครงการ ๒) ฝ่ายดำเนินการ หน้าที่ จัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ในการดำเนินโครงการ ดำเนินการจัดทำฐานทั้ง ๕ ฐาน ร่วมปฏิบัติงานด้านการประชาสัมพันธ์กิจกรรม/โครงการให้ได้รับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ปฏิบัติงานและสนับสนุนงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ๓) ฝ่ายการเงิน หน้าที่ จัดเตรียมเอกสารทางการเงินและบัญชีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบในการจัดทำใบสำคัญจ่ายให้ถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์ เช่น ใบแจ้งหนี้ ใบขออนุมัติซื้อและบริการ หรือเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ๔) ฝ่ายสถานที่ หน้าที่ ดูแล ตกแต่ง ซ่อมแซม บำรุงรักษา อาคารสถานที่ และระบบสาธารณูปโภค รักษาความสะอาดสถานที่ ควบคุมการทำงานของระบบเครื่องจักรกล ประปา ไฟฟ้า เครื่องเสียง ระบบโสตทัศนูปกรณ์ ระบบสื่อสารทางโทรศัพท์และวิทยุฯลฯ พิจารณาความเหมาะสมในการใช้งานสถานที่จุดต่างๆ รับผิดชอบงานรักษาความปลอดภัยและการจราจร วางแผนและดำเนินการจัดสถานที่ ๕) ฝ่ายปฏิคม หน้าที่ วางแผนและประสานงานเพื่อจัดเตรียมการต้อนรับผู้ที่เข้ามาติดต่อราชการ ประชุม อบรม สัมมนาและศึกษาดูงาน จัดเตรียมอาหาร เครื่องดื่ม อาหารว่าง ภาชนะและอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการต้อนรับ รับผิดชอบดำเนินการต้อนรับผู้ที่มาติดต่อราชการ ผู้ที่มาประชุม อบรม สัมมนา และศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่างๆ จัดหา ยืม คืน เก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องให้เพียงพอ และอยู่ในสภาพที่เรียบร้อย ๖) ฝ่ายประสานงานและเลขานุการ หน้าที่ ประสานความร่วมมือกับแหล่งทุนทุกแหล่งทุน ติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าร่วมประชุมกับองค์กรภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงาน

การดำเนินงานได้มีการกำหนดเป้าหมายในการสร้างสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาโดยชุมชนท้องถิ่น ดังนี้ ๑) เตรียมวัสดุอุปกรณ์ เตรียมสถานที่ก่อสร้าง ตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๑ ถึง ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๑ รวม ๕๑ วัน ได้แก่งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์การก่อสร้าง เครื่องจักร แรงงาน ๒) สร้างฐานที่ ๓ ค่ายกล Spider Man ตั้งแต่วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑ ถึง ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ รวม ๖๒ วัน งบประมาณ SBMLD จำนวน ๗๐,๐๐๐ บาท ๓) สร้างฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน ตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๑ ถึง ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ รวม ๑๖ วัน งบประมาณสำนักงานสนับสนุนส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท ๔) สร้างฐานที่ ๒ สระทารก ตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๑ ถึง ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ รวม ๑๖ วัน งบประมาณสำนักงานกองทุนสนับสนุนส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท ๕) สร้างฐานที่ ๔ เรือสลัดลิง อาศรมลิง ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๒ ถึง ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒ รวม ๗๔ วัน งบประมาณ สสส. จำนวน ๔๐,๐๐๐ บาท และงบประมาณจากผู้ปกครอง (ศพด. รร.ท ๑) และงบประมาณจากเทศบาลตำบลป่าก่อดำ จำนวน ๑๑๐,๐๐๐ บาท รวมงบประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท ๖) สร้างฐานที่ ๕ หัดว่ายน้ำ ตั้งแต่วันที่ ๑๖๖ มีนาคม ๒๕๖๒ ถึง ๑๐ เมษายน ๒๕๖๒ รวม ๒๖ วัน งบประมาณจากผู้ปกครอง (ศพด. รร.ท ๑) และงบประมาณจากเทศบาลตำบลป่าก่อดำ จำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท

ผลการดำเนินการสร้างสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาโดยชุมชนท้องถิ่น ที่เกิดกับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย บ่อทรายเพื่อให้เด็กทดลองเล่นทรายผสมน้ำ เนินดิน ที่มีทางลาดช่วยเรื่องการทรงตัว สระน้ำลาดเอียงระดับความลึกมีส่วนตื้นและส่วนลึก มีทางเดินรอบสระ พื้นขัดหยาบๆ ช่วยพัฒนาความรู้สึก เด็กรักการเล่นน้ำ ปลูกฝังให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับน้ำ การพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็ก จากการปีนป่ายเส้นเชือก ได้ออกกำลังกาย เรียนรู้การเคลื่อนไหว เด็กฉลาดและอารมณ์ดี กล้าตัดสินใจ เด็กมีจินตนาการถึงการผจญภัยอย่างอิสระ นอกจากนั้นยังมีผลที่เกิดขึ้นกับองค์กร บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน ประกอบด้วย ทัศนคติ มุมมอง หรือความคิด เป็นแง่บวก มีพฤติกรรมอยากให้ความร่วมมือ เห็นความสำคัญ สามัคคี เป็นกุญแจที่ไขประตูไปสู่ทางออกของปัญหาเมื่อพบอุปสรรค เสริมสร้างพัฒนาการของเด็กปฐมวัยด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาโดยชุมชนท้องถิ่น และขยายผลไปยังศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สนใจเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อไป



ภาพที่ ๒.๗ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

เทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

นายก่อชิ เพชรไพรพยาวัลย์
นายกเทศมนตรีตำบลบ้านหลวง
เบอร์โทร ๐๙๖-๖๕๓๕๕๓๕

เทศบาลตำบลบ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๙ หมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือน ๓,๑๘๘ ครัวเรือน ประกอบด้วย ๓ ชนเผ่า ได้แก่ ชนเผ่าม้ง ชนเผ่าปกาเกอญอ ชนเผ่าพื้นเมือง ประชากร ๑๒,๔๒๑ คน อัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิง คิดเป็น ๑ ต่อ ๑ คน อัตราพึ่งพิง ๕๔ คนต่อวัยแรงงาน ๑๐๐ คน เด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๑,๒๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓๔ ของประชากรทั้งหมด ครัวเรือนที่มีเด็ก ๐-๕ ปี อาศัยอยู่ จำนวน ๑,๒๗๕ ครัวเรือน ร้อยละ ๔๐ เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบล จำนวน ๓๐๒ คน ร้อยละ ๒๓.๕๐ ส่วนที่เหลือเข้าเรียนกับสถานศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของรัฐ ในและนอกพื้นที่ หรือใกล้กับที่ทำงานของผู้ปกครอง สถานะสุขภาพเด็กช่วง ๒-๕ ปีพบว่าเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ ๘๗ คน ร้อยละ ๖.๗๗ เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า ๑๕ คน ร้อยละ ๑.๑๗ รับวัคซีนไม่ครบ ๖ คน ร้อยละ ๐.๔๗ ฟันผุ ๔๒ คน มีโรคเรื้อรัง ๒ คน ร้อยละ ๐.๑๖ น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์อายุ ๒๒ คน ร้อยละ ๑.๗๑ เป็นต้น

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยเทศบาลตำบลบ้านหลวง ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพ และทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ **๑) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการเรียนรู้ในชุมชน** เช่น การเรียนรู้วิถีชุมชน เป็นต้น **๒) การบริหารจัดการ** ดังนี้ (๑) แต่งตั้งคณะบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและคณะกรรมการการศึกษา จำนวน ๑๐ ศูนย์ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดส่งผู้ดูแลเด็กไปศึกษาต่อในสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย และส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับความรู้จากการศึกษาดูงาน เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนแก่เด็กเล็ก อบรมให้ความรู้ครูผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครอง ในเรื่องการประเมินพัฒนาการเด็กเล็ก ทันตสุขภาพและป้องกันโรคในช่องปาก เฝ้าระวังภาวะทุพโภชนาการและดูแลสุขภาพเด็กเล็ก การป้องกันควบคุม

โรค เด็กเล็กสุขภาพดีได้รับวัคซีนตามเกณฑ์ (๒) จัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และจัดหาสื่อการเรียนการสอนวัสดุการศึกษา เพื่อผลิตและใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกช่วงวัยทุกปีการศึกษา (๓) ตรวจสอบคุณภาพนมเมื่อมาจัดส่ง โดยเปิดกล่อง เทนม สังเกตฟอง กลิ่น ตะกอน รสชาติ (๔) จัดการประชุมผู้ปกครอง ภาคเรียนละ ๒ ครั้ง และจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ นวัตกรรมสื่อการเรียนการสอน ผลงานและการแสดงความสามารถพัฒนาการเด็กเล็กให้แก่ผู้ปกครอง คณะกรรมการบริหาร ศพด. และผู้มีส่วนร่วม เป็นต้น (๕) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กเล็ก ๔ ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผ่านกิจกรรม ๖ หลัก และให้เด็กได้ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน เช่น การจักสาน การปักผ้าชนเผ่า การทำนา เป็นต้น (๖) จัดทำแผนป้องกันภัยและรองรับเหตุฉุกเฉิน ซ้อมอพยพเด็กและครูผู้ดูแลเด็ก ในกรณีเกิดเหตุไฟไหม้ แผ่นดินไหว และการติดตั้งถังดับเพลิงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยทีมบ้านหลวง ๒๔ ชั่วโมง พร้อมมีรถบริการรับ-ส่ง กรณีอุบัติเหตุฉุกเฉิน (๗) ตรวจสุขภาพเด็กเล็ก เช่น ตรวจฟัน วัดน้ำหนักส่วนสูง คัดกรองโรค เป็นประจำทุกเดือน (๘) มีมาตรการและแนวทางในการป้องกันโรคระบาดและโรคติดต่อของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยตรวจคัดกรองโรคติดต่อเด็กทุกวัน กรณีพบความผิดปกติ เจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อให้ผู้ปกครองนำเด็กกลับบ้านและแนะนำให้ไปตรวจรักษาที่รพสต.หรือรพ. (๙) มีการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในเป็นประจำทุกปี

๓) การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็กปฐมวัย ได้แก่ (๑) ปรับปรุงภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก และซ่อมแซมอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (๒) จัดหาเครื่องเล่นสนามให้แก่เด็กเล็ก (๓) จัดห้องเรียน สถานที่สำหรับประกอบอาหาร พื้นที่สำหรับดูแลเด็กป่วย ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ล้างมือ ที่ได้มาตรฐาน (๔) จัดซื้อน้ำดื่มที่ผ่านการกรอง และจัดหาถังเก็บกักน้ำใช้ และอุปกรณ์บรรจุน้ำดื่มพร้อมแก้วน้ำส่วนตัวให้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (๕) จัดบริเวณพื้นที่สำหรับนอน จัดเครื่องนอน หมอน ผ้าห่ม สำหรับเด็ก และมีการทำความสะอาดอุปกรณ์เครื่องนอน โดยให้ผู้ปกครองนำกลับไปซักสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง (๖) ทำความสะอาดอาคาร บริเวณห้องนอน ห้องกิจกรรมของเด็ก ด้วยน้ำยาทำความสะอาด ทำความสะอาดภายนอก สำรวจแหล่งเพาะพันธุ์แมลงวัน ยุง และสัตว์นำโรค ทำความสะอาดของเล่นและตรวจสอบคุณภาพของเล่นเป็นประจำ และทำความสะอาดครั้งใหญ่เมื่อมีการเกิดโรคติดต่อ ประสบการณ์เทศบาลตำบลบ้านหลวง ในฐานะเป็นศูนย์ประสานงานการจัดการเรียนรู้เด็กและเยาวชน พบว่าพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่ทำกิจกรรม

พื้นที่เล่น มีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ช่วยพัฒนาสมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็ก ๒ ปีขึ้นไป

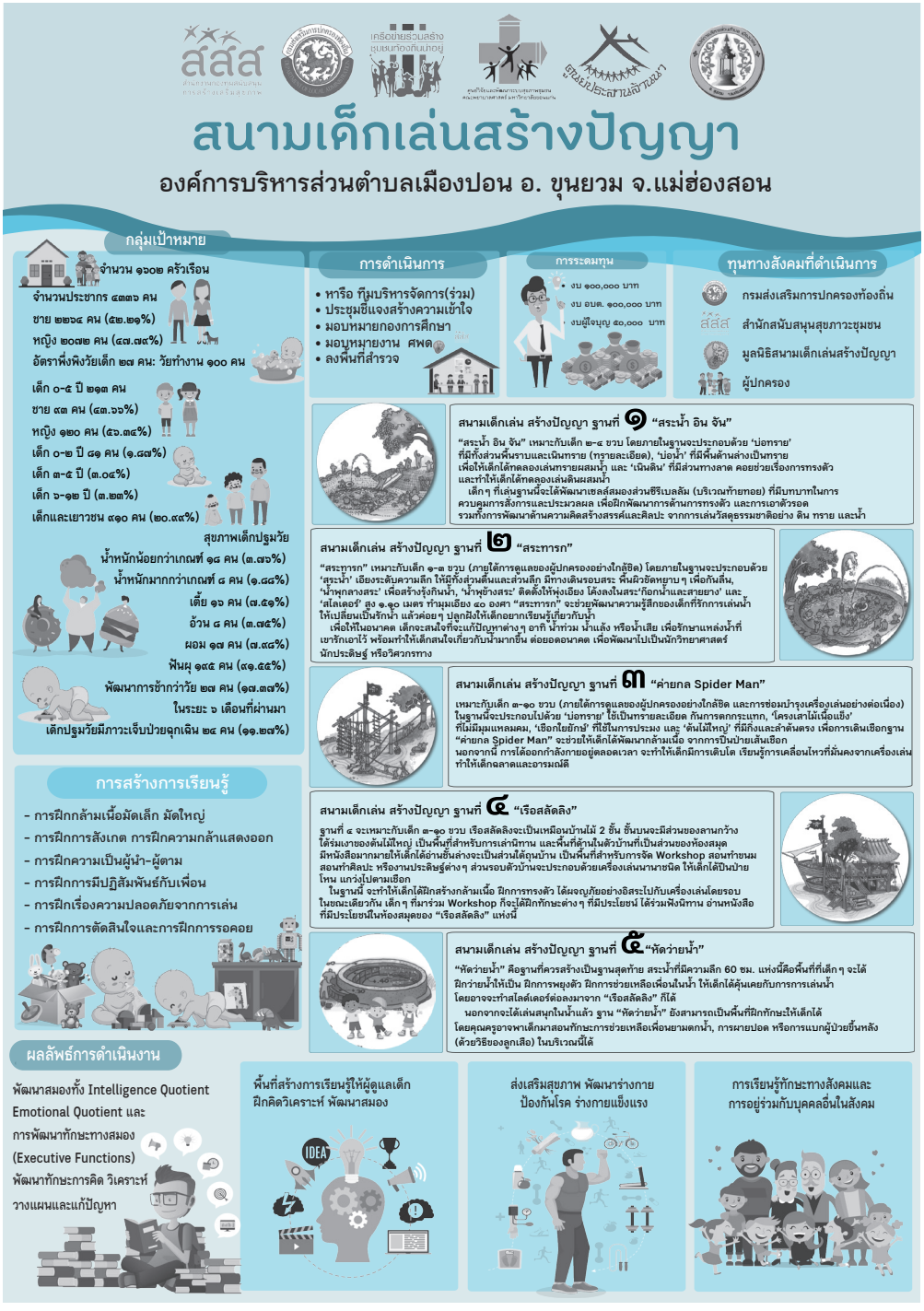
เทศบาลตำบลบ้านหลวงได้สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยการสนับสนุนของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พร้อมจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับตำบลเครือข่ายในกลุ่มจังหวัด ที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน (๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ (๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๓๐๒ คน (๒) กลุ่มเด็กที่เรียนศพด. นอกพื้นที่ (๓) เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี จำนวน ๑,๒๐๗ คน ร้อยละ ๙.๗๑ พร้อมผู้ปกครอง มีเป้าหมายให้เทศบาลตำบลบ้านหลวงมีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียน จนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้

จากประสบการณ์ในการพัฒนา และจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลบ้านหลวง มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ (๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กอายุ ๒-๕ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กอายุ ๖-๑๒ ปี เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือ หรือกลไก ประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย ๓ ระยะ ได้แก่

๑) ระยะเตรียมการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยการประชุมทุนทางสังคม ได้แก่ เทศบาลตำบลบ้านหลวง ผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล กรรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ปกครอง ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน กลุ่มจิตอาสาแรงงาน เป็นต้น มีการแต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการ และคณะทำงานหลัก ส่วนราชการในสังกัดเทศบาล ฯ โดยกองการศึกษารับผิดชอบโดยตรง กำหนดบทบาทหน้าที่ทีม และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้าง **๒) ระยะดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา** ประกอบด้วย (๑) ทีมจัดการ มีบทบาทจัดการกลุ่มเรียนรู้สี่ฐานทั้งแบบแปลนของฐาน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการแต่ละฐาน พร้อมผู้ประสานฐานย่อยซึ่งเป็นพนักงานของเทศบาล และ(๒) ทีมช่างประกอบด้วยทีมหลักมาจากกลุ่มจิตอาสาแรงงาน ตามความเชี่ยวชาญงานช่าง และพนักงานกองช่าง ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีช่างก่อสร้าง ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน มีทีมอาสาสมัครของท้องที่ ทำการผูกเชือกรูปแบบต่าง ๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม ฐานที่ ๔ หัดว่ายน้ำ มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ และ ฐานที่ ๕ เรือสลัดลิง กำลังดำเนินการ การกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสม ต้องดำเนินการตามเงื่อนไขในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่ มีข้อตกลงเบื้องต้นคือ ขนาดพื้นที่ ต้นไม้ ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คนทั่วไปเข้าถึงได้สะดวก และชุมชนเห็นชอบ **๓) ระยะการจัดการหลังสร้างและดำเนินการแล้วเสร็จ** ปัจจุบันการดำเนินการสร้างกำลังจะเสร็จสมบูรณ์ ได้วางแผนหลังดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเสร็จเรียบร้อย คณะทำงานผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลง ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้ดูแล และบริหารจัดดูแลความเรียบร้อย ประสานการซ่อมบำรุงกับกองช่าง จัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งวางแผนว่าจะเปิดให้เป็นสถานที่เรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยและเด็กในระดับประถมศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ด้วย ส่วนแผนการเปิดให้บริการ คือ ทุกวันอังคาร กับวันศุกร์ และทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะประเมิน ติดตามผลการเล่นด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และประเมินด้วยการสังเกตความสนใจ ทักษะการเล่น ทักษะทางอารมณ์ ของเด็กโดยครูประจำชั้น

จากการทดลองให้เด็กประถมเล่นฐานที่ ๔ หัดว่ายน้ำ จากการสังเกตพบว่า เด็กมีสีหน้ายิ้มแย้ม สดใส สนุกกับการได้เล่นน้ำ ส่วนเด็กปฐมวัยยังไม่ได้ทดลองเล่น *“ด.ญ วิชุภา อายุ ๘ ปี เป็นลูกของช่างที่มาเป็นจิตอาสาสร้างสนามเด็กเล่น เป็นเด็กที่กลัวน้ำ ไม่กล้าเล่นน้ำ พ่อแม่พาไปสระว่ายน้ำจะร้องไห้ตลอด เมื่อได้ทดลองหัดว่ายน้ำ เริ่มเดินในน้ำ และใช้มือตีน้ำ และเล่นอยู่ในน้ำได้นาน มีพ่อแม่ และช่างก่อสร้างสนามเด็กเล่นคอยดูแลอยู่ข้างสระ ด.ญ. วิชุภา บอกว่า อยากให้สร้างสนามเด็กเล่นเสร็จเร็วๆ จะได้มาเล่นทุกวัน และหัดว่ายน้ำ”*

ผู้ปกครองได้เรียนรู้ในการป้องกันการจมน้ำ ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมกันเสริมพัฒนาการ ทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็ก รวมถึงการมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของในการสร้างและดูแลร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งการระดมทุน ระดมแรงในการสร้าง และจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เกิดความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร



ภาพที่ ๒.๘ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดเชียงใหม่

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นายสมชาย วงษ์จันทธนพงษ์
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน
เบอร์โทร ๐๖๑-๓๔๒๓๙๗๙

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอนมีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น ๑,๖๐๒ ครัวเรือน ประชากร ๔๓๓๖ คน ชาย ๒๒๖๔ คน ร้อยละ ๕๒.๒๑ หญิง ๒๐๗๒ คน ร้อยละ ๔๗.๗๙ อัตราพึ่งพิงวัยเด็ก ๒๗ คนต่อวัยทำงาน ๑๐๐ คน เด็ก ๐-๕ ปี ๒๑๓ คน ชาย ๙๓ คน ร้อยละ ๔๓.๖๖ หญิง ๑๒๐ คน ร้อยละ ๕๖.๓๔ เด็ก ๐-๒ ปี ๘๑ คน ร้อยละ ๑.๘๗ เด็ก ๓-๕ ปี ร้อยละ ๓.๐๔ เด็กปฐมวัย ๒-๕ ปี ที่เข้าเรียนใน ศพด.ในพื้นที่ ๘๐ คน ร้อยละ ๓๗.๖๐ เข้าเรียนใน ศพด. นอกพื้นที่ ๘๐ คน ร้อยละ ๓๗.๖๐ สุขภาพเด็กปฐมวัย พบว่า น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๑๘ คน ร้อยละ ๓.๗๖ น้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ ๘ คน ร้อยละ ๑.๘๘ เตี้ย ๑๖ คน ร้อยละ ๗.๕๑ อ้วน ๘ คน ร้อยละ ๓.๗๕ ผอม ๑๗ คน ร้อยละ ๗.๙๘ ฟันผุ ๑๙๕ คน ร้อยละ ๙๑.๕๕ พัฒนาการช้ากว่าวัย ๒๗ คน ร้อยละ ๑๗.๓๗ ในระยะ ๖ เดือนที่ผ่านมา เด็กปฐมวัยมีภาวะเจ็บป่วยฉุกเฉิน ๒๔ คน ร้อยละ ๑๑.๒๗ เช่น ไข้สูง หอบ หกล้ม เป็นต้น

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน ได้ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพและทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการเรียนรู้ในชุมชน โดยการฝึกวินัยการอยู่ร่วมกัน ภาวะผู้นำ การดูแลตนเองตามวัย เป็นต้น (๒) การบริหารจัดการ เช่น บทบาทของฝ่ายบริหาร การพัฒนาศักยภาพผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา แกนนำกลุ่ม องค์กรชุมชน จัดให้มีอาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) และน้ำดื่ม อาคารสถานที่ การสุขาภิบาลที่เพียงพอ ได้มาตรฐาน และ (๓)การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ภายในอาคารหรือพื้นที่ทำการ และภายนอก เช่น สนามเด็กเล่น พื้นที่โล่งเพื่อให้เด็กได้วิ่ง และเล่นอิสระ พื้นสนามเด็กเล่นที่ปลอดภัย พื้นที่เรียนรู้อื่นๆ เช่น พื้นที่การคัดแยกขยะ แปลงผักปลอดสาร แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ภูมิปัญญา และเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เป็นต้น

สำหรับสนามเด็กเล่นมีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพและมีความสุข ช่วยในการพัฒนาทั้งร่างกายและสมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็กตั้งแต่ ๒ ปีขึ้นไป ทั้งนี้องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอนได้สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พร้อมจัดฝึกอบรมสำหรับตำบลเครือข่ายเมืองปอน จำนวน ๑๕ แห่ง โดยจัดอบรมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน คือ ๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดตามแนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างน้อย ๔ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๕ปี (๒) กลุ่มเด็กนักเรียนสังกัดสพฐ.โรงเรียนเครือข่ายเมืองปอน – แม่กี๊ เข้ามาเรียนรู้ จำนวน ๗ แห่ง (๓) ผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงาน เจ้าหน้าที่ของตำบลเครือข่าย ๑๕ แห่ง จำนวน ๗๕ คน (๔) จิตอาสาจากหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอขุนยวม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชาวบ้าน ที่มาเรียนรู้และร่วมสร้างสนามเด็กเล่น จำนวน ๕๐ คน ที่มีเป้าหมายให้มีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียนจนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้ จากประสบการณ์ในการพัฒนา และจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอนในฐานะเจ้าภาพหลัก มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ (๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๒-๕ ปีต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือ หรือกลไก ประกอบ

การจัดการสนามเด็กเล่นฯประกอบด้วย ๒ ส่วนได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน โดยจัดเป็นโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการและจิตอาสา (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย ๓ ระยะ ได้แก่ ๑) ระยะเตรียมการ โดยการรวบรวมข้อมูล ทบทวนข้อมูลทุนทางสังคม และศักยภาพในพื้นที่ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ซึ่งมีทุนทางสังคมและศักยภาพที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน ผู้บริหาร สมาชิกสภากรรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ปกครอง ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้นำแหล่งเรียนรู้ หน่วยงานภาคีเครือข่าย เช่น สภาเด็กและเยาวชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อสม. หรือกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มจิตอาสาแรงงาน เป็นต้น มีการส่งบุคลากรเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ ประชุมแต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการที่คอยอำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อย คณะกรรมการฝ่ายสถานที่ในการเตรียมสถานที่ วางผัง ประมาณการ คณะกรรมการฝ่ายประสานงานและปฏิคมคอยติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่างๆทั้งภาครัฐ และเอกชน คณะกรรมการฝ่ายพัสดุมีหน้าที่จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ในการก่อสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา คณะกรรมการฝ่ายการเงินและบัญชีในการเบิกจ่ายงบประมาณและบัญชี และคณะกรรมการฝ่ายติดตามและประเมินผล โดย สสส.ร่วมกับงานการศึกษาสำนักปลัดรับผิดชอบโดยตรง กำหนดบทบาทหน้าที่ทีม และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างและดำเนินกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒) ระยะดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ประกอบด้วย (๑) กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมี อาจารย์ ดิสกร กุนธร ประธานมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญามาเป็นวิทยากร (๒) กิจกรรมสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาโดยมีการดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่น ตามแบบแปลน ๕ ฐาน โดยแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมจิตอาสา ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และพนักงาน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน ตามคำสั่งแต่งตั้งมอบหมายงานของแต่ละฝ่าย ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีผู้เข้าอบรม ช่างก่อสร้าง ปูน ทราย ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก (สำหรับเด็ก ๒ – ๕ ขวบ) มีผู้เข้ารับการอบรม จิตอาสา ผู้ปกครอง ช่วยกันปรับพื้นที่วางผ้ายางพลาสติก วางระบบประปา ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน มีทีมงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับ อบต.เครือข่าย ร่วมเป็นพิธีกร และมีผู้เข้าอบรมการ

ผูกเชือกรูปแบบต่าง ๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม บันได และแบบห้อยโหน ฐานที่ ๔ หัดว่ายน้ำมีช่างได้วางผัง ช่างประปาวางระบบน้ำ ปรับพื้นที่ แต่ยังอยู่ในระยะดำเนินการ และ ฐานที่ ๕ เรือสลัดลิง มีการวางฐาน เชื่อมโครงสร้างตามแบบ ซึ่งมีช่าง อบต. เมืองปอน ควบคุมการก่อสร้าง โดยผู้เข้าร่วมอบรม จิตอาสาร่วมกันในการเทพื้น และยังอยู่ในระหว่างดำเนินการต่อ ๓) ระยะการจัดการหลังสร้างและดำเนินการแล้วเสร็จ เมื่อดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเสร็จเรียบร้อย จะมีคณะทำงาน ผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลง ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยครู ศพด.เป็นผู้ดูแล และบริหารคณะกรรมการติดตามและประเมินผล จัดดูแลความเรียบร้อย ประสานการซ่อมบำรุงกับกองช่าง จัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กใน ศพด. เปิดให้เป็นสถานที่เรียนรู้สำหรับโรงเรียนในระดับประถมศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ ศพด.ในพื้นที่และนอกพื้นที่ที่จะมาเรียนรู้ ทั้งในเวลา และนอกเวลาราชการ โดยมีครู ศพด. ผู้ดูแลเด็ก เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเวร คอยเป็นวิทยากร ตลอดจนเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อย โดยมีคณะกรรมการติดตามประเมินผล ร่วมกับครูศพด.คอยติดตามและประเมินผล และรายงานผลการเล่นด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ๔ ด้าน (ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม) โดยการสังเกตความสนใจ ทักษะการเล่น ทักษะทางอารมณ์ จากการประเมินหลังมีการก่อสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เด็กและผู้ปกครองได้เรียนรู้ในการป้องกันการจมน้ำ เด็กได้รับการพัฒนากล้ามเนื้อจากการเล่น ปีนป่าย สร้างจินตนาและการเรียนรู้ให้กับเด็ก ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมกันเสริมพัฒนาการ ทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็ก รวมถึงการมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของในการสร้างและดูแลร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งการระดมทุน ระดมแรงในการสร้าง และจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เกิดความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร

หลังจากการดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ส่งผลดีต่อพัฒนาการของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหาร สมาชิกสภา ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง และเด็ก ดังนี้ (๑) ผลที่เกิดกับผู้ดูแลเด็ก ผู้ดูแลเด็กสามารถเรียนรู้กับฐานการเรียนรู้ในแต่ละฐาน สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาการได้หลากหลายกิจกรรม เกิดความสนุกสนาน ได้รับการยอมรับมากขึ้นจากผู้ปกครอง รู้จากวิธีการ วางแผน แก้ปัญหา ประสานงาน ตลอดจนคิด วิเคราะห์วิจัย ในกระบวนการเรียนการสอน (๒) ผลที่เกิดกับเด็กนักเรียน ได้แก่ เด็กได้พัฒนาด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ (ร่างกาย) จากการเล่นฐานค่ายกล ปีนป่าย และ

ห้อยโหน ทำให้เห็นถึงพัฒนาการด้านร่างกายเห็นได้ชัด เช่น เด็กหญิงนก (นามสมมุติ) จากที่ไม่กล้าเล่น ปีนป่าย กลัวความสูง แต่พอมาทดลองทำซ้ำๆ บ่อยๆ จนทำให้สังเกตได้ว่า เด็กเริ่มมีกล้ามเนื้อแขน ขา ที่มีความแข็งแรงขึ้น สามารถปีนป่ายได้อย่างคล่องตัว ตลอดจนแนะนำเพื่อนๆด้วยกันให้สามารถเล่นฐานค่ายกลได้ เด็กได้เกิดการพัฒนาด้านอารมณ์ และจิตใจ ตัวอย่างเช่น เด็กชายนนท์ (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นเด็กที่ชอบร้องไห้เวลามาโรงเรียน พอได้มาเล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา กิจกรรมกลางแจ้ง เด็กมีอารมณ์ที่ดียิ้มแย้ม แจ่มใส ไม่ร้องไห้เวลามาศูนย์เด็ก และได้สอบถามผู้ปกครอง ปรากฏว่า เด็กอยากมาโรงเรียน อยากมาเล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เด็กได้พัฒนาการด้านสังคม ตัวอย่างเช่น เด็กชายนาย(นามสมมุติ) เป็นเด็กขี้อาย ชอบเล่นคนเดียว ไม่ชอบเล่นกับเพื่อนในกลุ่ม ปรากกฏว่า เมื่อมีสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ทำให้เป็นคนที่ร่าเริง อารมณ์ดี พูดมากขึ้น เข้ากับเพื่อนๆง่ายขึ้น มีปฏิสัมพันธ์ มีน้ำใจ รู้จักรอคอย เด็กได้พัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กได้คิด วิเคราะห์ หาเหตุผล แก้ปัญหาจากการเล่น เช่น วิธีการเล่นที่ปลอดภัย ไม่ให้เจ็บ ไม่ให้ล้ม แก้ปัญหาในการปีนป่าย เพื่อไม่ให้มีการตก (๓) ผลต่อการบริหารจัดการ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดเครือข่ายทั้งภาครัฐ และเอกชนให้เกิดการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด ตลอดจนเกิดกฎ กติการ่วมในการบริหารจัดการ รับผิดชอบ ดูแลรักษา และปรับปรุง พัฒนาต่อไปในอนาคต

ภาคเหนือตอนล่าง



ภาพที่ ๒.๙ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา
เทศบาลตำบลพุเตย
อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

นางจินตนา ทองใจสด
นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลพุเตย
เบอร์โทร ๐๘๑-๘๑๑๑๑๑๙

เทศบาลตำบลพุเตยมีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๙ หมู่บ้าน ๒,๑๖๖ ครัวเรือน ประชากร ๗,๕๑๗ คน อัตราส่วนเพศชาย ๙๕ คนต่อเพศหญิง ๑๐๐ คน อัตราพึ่งพิงรวม ๕๔ คน และ พึ่งพิงวัยเด็ก ๒๑ คน ต่อประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ร้อยละ ๖๐ ของกลุ่มวัยเจริญพันธุ์สมรสแล้ว ร้อยละ ๓.๐ ครัวเรือนที่มีเด็ก ๐-๑๕ ปี อาศัยอยู่ ๔๗๑ หลังคาเรือน ร้อยละ ๒๑.๗ เด็กช่วงอายุ ๓-๕ ปี ร้อยละ ๓๐.๗ เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบล ส่วนที่เหลือเข้าเรียนกับสถานศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของรัฐในและนอกพื้นที่ หรือใกล้กับที่ทำงานของผู้ปกครอง ร้อยละ ๗.๕ เป็นเด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี เรียนในสถานศึกษาเอกชนในพื้นที่ ๒ แห่ง และของรัฐ ๑แห่ง สถานะสุขภาพเด็กช่วง ๓-๕ ปีพบว่าร้อยละ ๒.๖ (๖ คน) มีภาวะทุพโภชนาการ มีความพิการ ๒ คน ร้อยละ ๑๐ ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน ธาลัสซีเมีย โรคหัวใจ เป็นต้น ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีปัญหาช่องปากต้องส่งต่อ ๑๕ คน ๔ ใน ๕ ของเด็กที่อายุน้อยกว่า ๕ ปีอาศัยอยู่กับบิดาและมารดา นอกนั้นอาศัยอยู่กับญาติ ปู่ย่า ตายาย บิดามารดาแยกทาง หรือไปทำงานต่างจังหวัด ต่างอำเภอ ส่วนเด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี พบปัญหาขาดสารอาหาร ครอบครัวยากจน เป็นต้น

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยเทศบาลตำบลพุเตย ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพและทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการเรียนรู้ในชุมชน โดยการฝึกวินัยการอยู่ร่วมกัน ภาวะผู้นำ การดูแลตนเองตามวัย เป็นต้น (๒) การบริหารจัดการ เช่น การพัฒนาศักยภาพผู้สอน แกนนำกลุ่ม องค์กรชุมชน จัดให้มีอาหารและน้ำดื่ม อาคารสถานที่ การสุขาภิบาลที่เพียงพอ ได้มาตรฐาน และ (๓) การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ภายในอาคารหรือพื้นที่ทำการ และภายนอก เช่น สนามเด็กเล่น พื้นที่โล่งเพื่อให้เด็กได้วิ่ง และเล่นอิสระ

พื้นสนามเด็กเล่นที่ปลอดภัย พื้นที่เรียนรู้อื่นๆ เช่น พื้นที่การคัดแยกขยะ แปลงผัก ปลอดสาร โรงเพาะเห็ด และเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เป็นต้น ประสบการณ์เทศบาลตำบลพุเตยในฐานะเป็นศูนย์ประสานงานการจัดการเรียนรู้เด็กและเยาวชน พบว่าพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่ทำกิจกรรม พื้นที่เล่น สำหรับเด็กมีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ช่วยพัฒนาสมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็ก ๓ ปีขึ้นไป

เทศบาลตำบลพุเตยได้สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พร้อมจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับตำบลเครือข่ายในกลุ่มจังหวัด ที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน ๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๔ ปี จำนวน ๗๑ คน เพศชาย ๔๔ คน เพศหญิง ๒๗ คน (๒) กลุ่มเด็กนักเรียนจากโรงเรียนเอกชน ๒ แห่ง โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑ แห่ง ที่เข้ามาเรียนรู้เป็นช่วง (๓) เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี ๔๑๑ คน ร้อยละ ๗.๕ พร้อมผู้ปกครอง มีเป้าหมายให้เทศบาลตำบลพุเตยมีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียน จนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้

จากประสบการณ์ในการพัฒนา และจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลพุเตยในฐานะเจ้าภาพหลัก มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ (๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น

กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๓-๕ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือ หรือกลไกประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วนได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย ๒ ระยะ ได้แก่ **๑) ระยะเตรียมการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา** โดยการทบทวนข้อมูลทุนทางสังคม และศักยภาพในพื้นที่ เพื่อนำใช้ในการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ซึ่งมีทุนทางสังคมและศักยภาพที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ เทศบาลตำบลพุเตย ผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล กรรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ปกครอง ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้นำแหล่งเรียนรู้ เช่น สภาเด็กและเยาวชน โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุ หรือกลุ่มสร้างสุขสูงวัย กลุ่มจิตอาสาแรงงาน มูลนิธิร่วมกตัญญูจุดพุเตย เป็นต้น แต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการ และคณะทำงานหลัก ประกอบด้วย ทุกส่วนราชการในสังกัดเทศบาลฯ โดยกองการศึกษารับผิดชอบโดยตรง กำหนดบทบาทหน้าที่ทีม และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างและดำเนินกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ประกอบด้วย (๑) ทีมจัดการ มีบทบาทจัดการกลุ่มเรียนรู้สี่ฐานทั้งแบบแปลนของฐาน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการแต่ละฐาน พร้อมผู้ประสานฐานย่อยซึ่งเป็นพนักงานของเทศบาล และ(๒) ทีมช่างประกอบด้วยทีมหลักมาจากกลุ่มจิตอาสาแรงงาน ตามความเชี่ยวชาญงานช่าง และพนักงานกองช่าง ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีช่างก่อสร้าง ปูน ทราย ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก(สำหรับเด็ก ๑-๒ ขวบ) มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน มีทีมอาสาสมัครของมูลนิธิร่วมกตัญญูจุดพุเตย ทำการผูกเชือกรูปแบบต่างๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม ฐานที่ ๔ หัดว่ายน้ำมีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ และ ฐานที่ ๕ เรือสลัดลิง กำลังดำเนินการ การกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสม ต้องดำเนินการตามเงื่อนไขในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่ มีข้อจำกัดขั้นต่ำคือ ขนาดพื้นที่ ต้นไม้ ลักษณะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คนทั่วไปเข้าถึงได้สะดวกและชุมชนเห็นชอบ และมีข้อตกลงในการใช้พื้นที่ **๒) ระยะการจัดการหลังสร้างและดำเนินการแล้วเสร็จ** เมื่อดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเสร็จเรียบร้อย คณะทำงาน ผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลง ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้ดูแล

และบริหารจัดดูแลความเรียบร้อย ประสานการซ่อมบำรุงกับกองช่าง จัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เปิดให้เป็นสถานที่เรียนรู้สำหรับโรงเรียนในระดับประถมศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ นอกเวลาราชการเจ้าหน้าที่เวรของเทศบาลเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อย และเฝ้าระวังให้เกิดความปลอดภัย เนื่องจากจะมีผู้ปกครองพาลูกมาเล่นในช่วงเย็น และปิดบริการหลัง ๑๘.๐๐ น.ทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ประเมิน การติดตามผลการเล่นด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการ ๔ ด้านประกอบด้วย ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และประเมินด้วยการสังเกตความสนใจ ทักษะการเล่น ทักษะทางอารมณ์ ของเด็กโดยครูประจำชั้น ดำเนินการ ๒ ช่วงเวลา ได้แก่ (๑) จะตรวจคัดกรอง สังเกต และประเมินพฤติกรรม และการเจ็บป่วยทุกวัน (๒) ตรวจประเมินพัฒนาการตามรอบบริการแบบละเอียดทุก ๓ เดือน

ที่ผ่านมาผลที่เกิดขึ้นต่อเด็กช่วง ๒-๔ ปี ที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ เด็กได้รับการเสริมพัฒนาทั้ง ๔ ด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้อย่างเหมาะสมตามวัยมีทักษะการคิด เด็กกล้าคิด กล้าทำ กล้าเล่น กล้าตัดสินใจ เด็กไม่กลัวน้ำสร้างความคุ้นเคย

“น้องใกล้ไกลอายุ ๓ ปี ๘ เดือน อาศัยอยู่กับพ่อและแม่มาโรงเรียนชอบแยกตัวไม่เล่นกับเพื่อน ไม่ฟังครู เวลาวิ่งจะเขย่งปลายเท้าตลอด ครูจัดตารางให้เล่นที่สนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๓ วันนาน ๒ เดือน สังเกตเห็นสีหน้า อารมณ์เมื่อมาโรงเรียนของน้องเปลี่ยนไป ดูมีความสุข ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่งอแง และเมื่อถึงเวลาที่ครูจัดให้ลงไปเล่นที่สนามฯ เดิมชอบเล่นคนเดียวเริ่มสนใจเพื่อนมากขึ้น จนติดกลุ่มเพื่อนชอบเล่นน้ำ ชอบปีนป่ายตาข่าย มีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดเล็กและกล้ามเนื้อมัดใหญ่เพิ่มขึ้น ผู้ปกครองบอกว่าตอนนี้น้องอยากมาโรงเรียนทุกวัน”

“น้องโปเต้ อายุ ๓ ปี ๓ เดือน ช่วงเข้ามาเรียนใหม่ ชอบเล่นตามมุม เล่นคนเดียวไม่สุงสิงกับใคร ตรงไหนที่มีเพื่อนเยอะน้องก็จะปลีกตัวออกห่าง และชอบรื้อค้นสิ่งของ เมื่อผ่านการเล่นที่สนามเด็กฯ น้องโปเต้จะมีความกล้าตัดสินใจและไม่กลัว ชอบปีนป่ายตาข่ายเล่นน้ำ อยากมาโรงเรียนทุกวัน คุยเก่งขึ้น และชอบเล่นกับเพื่อน “

เด็กและผู้ปกครองได้เรียนรู้ในการป้องกันการจมน้ำ เด็กได้รับการพัฒนากล้ามเนื้อจากการเล่น ปีนป่ายและสร้างจินตนาและการเรียนรู้ให้กับเด็ก ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมกันเสริมพัฒนาการ ทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็ก รวมถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในการสร้างและดูแลร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งการระดมทุน

ระดมแรงในการสร้าง และจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เกิดความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร พื้นที่เป็นต้นแบบการบริหารจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น และผู้ที่สนใจ จนเป็นแหล่งเรียนรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัย เด็ก และเยาวชน

“น้องใบเตย อายุ ๔ ปี ๕ เดือน ห้องพี่แมวเหมียว เวลามาโรงเรียน น้องใบเตยเมื่อมาถึงโรงเรียนจะร้องไห้ งอแงทุกวัน ทำให้ผู้ปกครองและครูจะต้องคอยปลอบและให้กำลังใจน้องใบเตยเป็นประจำได้ไปเล่นน้ำกับเพื่อนหลังจากได้เล่นน้ำกับเพื่อนๆที่สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ทำให้น้องใบเตย ไม่ร้องไห้ ไม่งอแง ในการมาโรงเรียน และน้องใบเตยจะเตรียมชุดว่ายน้ำมาโรงเรียนเรียนด้วย เพื่อให้ครูพาเล่นสนามเด็กเล่น และสิ่งที่ชอบมากที่สุดคือการเล่นน้ำ ทำให้น้องมีความสุข สนุกสนาน ที่สำคัญได้สนิทกับเพื่อนๆ มากขึ้น”



ภาพที่ ๒.๑๐ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา
เทศบาลตำบลหลุบ
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธ์

นายสุนทร บุญไสว
นายกเทศมนตรีตำบลหลุบ
เบอร์โทร ๐๔๓-๖๐๐๖๗๙

เทศบาลตำบลหลุบมีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๑๖หมู่บ้าน ๓,๕๐๘ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๑๑,๖๓๒ คน มีเพศชาย๕,๘๑๕ คน เพศหญิง ๕,๘๑๗ คน เด็กอายุ ๐-๕ ปี ๓๖๒ คน ชาย ๒๐๐ คน หญิง ๑๖๒ คน เด็กอายุ ๐-๓ ปี ๒๕๗ คน ร้อยละ ๗๐.๙๙ เด็กอายุ ๓-๕ ปี ๑๐๕ คน ร้อยละ ๒๙.๐๑ มีเด็กอายุ ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบลหลุบ ๑๕๘ คน เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหลุบ ๑๒๐ คน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์ชัยคอนเรียบ ๓๘ คน สถานภาพอยู่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ ๓๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๙๖ อยู่กับพ่อหรือแม่ ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๕ อยู่กับปู่ย่า ตายาย ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๔๙

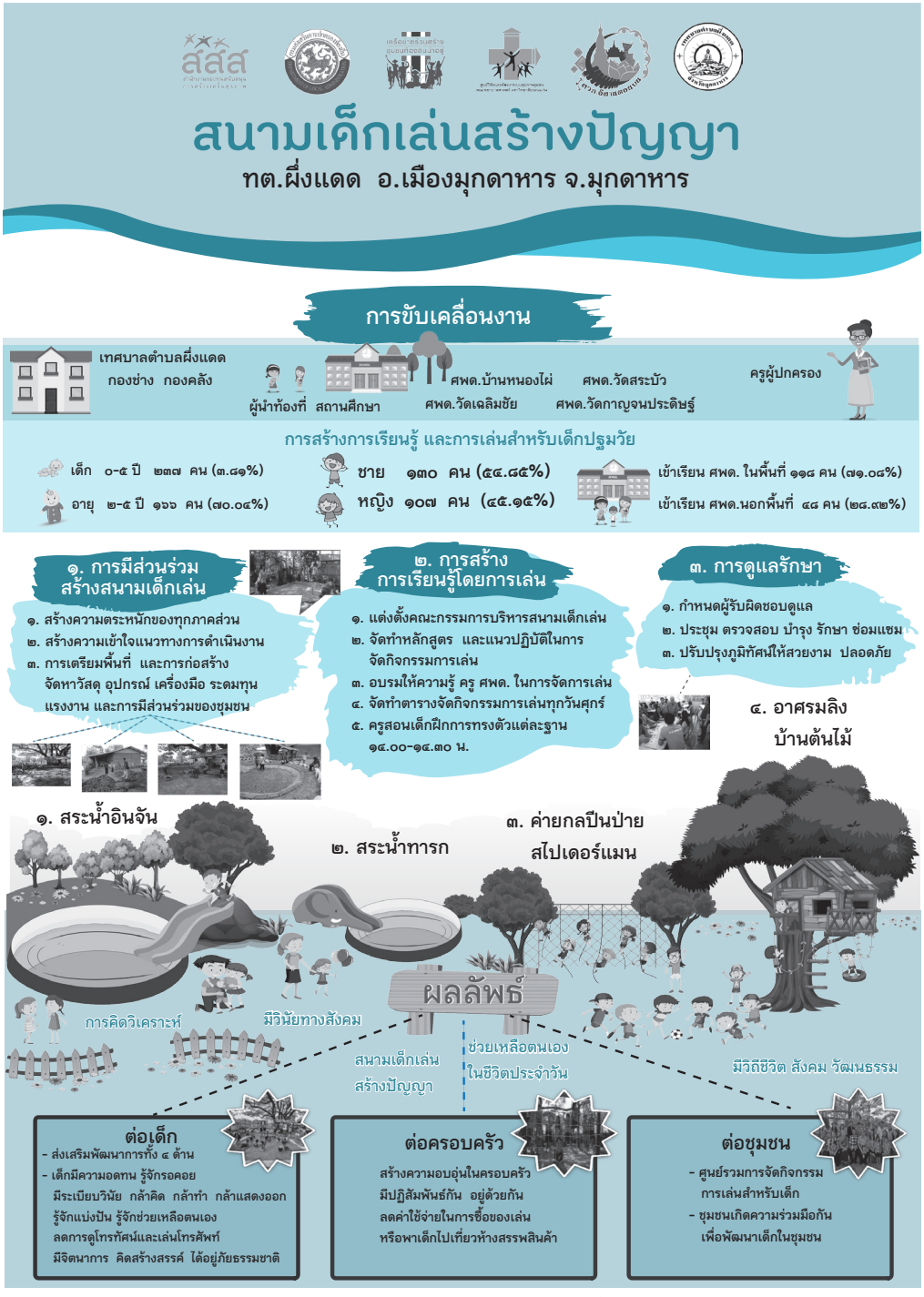
เทศบาลตำบลหลุบมีการจัดให้มีการดูแลเด็กปฐมวัยโดยร่วมมือภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกพื้นที่โดยได้เข้าร่วมโครงการการเรียนรู้เด็กปฐมวัยท้องถิ่นไทยผ่านการเล่นกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีภาคีเครือข่ายในพื้นที่ได้แก่ โรงเรียน สถานศึกษา รพ.สต. หน่วยบริการสุขภาพ และทุนทางสังคมอื่นๆที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ในการจัดหาวัสดุสำหรับการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการเล่นของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ได้แก่ (๑) เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหลุบ จำนวน ๑๒๐ คน (๒) เด็กวัยเรียนในเขตพื้นที่บริการเทศบาลตำบลหลุบจำนวน ๓๔๗ คน (๓) ผู้ปกครอง ผู้ดูแล จำนวน ๑๓๓ คน มีการจัดกิจกรรมในการดูแลเด็กปฐมวัยทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) การสร้างการเรียนรู้ โดยจัดให้มีสนามเด็กเล่นซึ่งมีกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้ในสนามเด็กเล่นโดยแบ่งออกเป็น ๓ ฐาน ได้แก่ ฐานที่ ๑ “สระน้ำ อิน จัน” ฐานที่ ๒ “สระทารก” ฐานที่ ๓ “ค่ายกล SPIDER MAN” ซึ่งการเล่นจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ช่วยพัฒนา

สมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนา และจัดการเรียนรู้ในชุมชนกับกลุ่มอาชีพ ภูมิปัญญาในท้องถิ่นได้แก่ สมุนไพรในชุมชน ขนมและของเล่นพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังพัฒนาศักยภาพ ครู ผู้ดูแลเด็กโดยจัดอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น (๒) การสร้างการมีส่วนร่วม เช่น การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กปฐมวัย โดยร่วมเป็นคณะกรรมการสร้างสนามเด็กเล่น พัฒนาศักยภาพครู ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็ก มีแกนนำกลุ่ม ที่ทำหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยในการเล่นและการปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับเด็ก สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุที่ใช้ในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เป็นต้น (๓) การสร้างการดูแลและกฎกติกาในการเล่นเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมให้เด็กมีกฎระเบียบ รู้จักแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคม

กระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญามีการดำเนินงานดังนี้ (๑) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตามโครงการฯ กำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในโครงการ (๒) สำรวจ/ปรับพื้นที่ทำสนามเด็กเล่น (๓) ประชุมวางแผนการดำเนินงานสร้างสนามเด็กเล่น (๔) ประสานงาน ความร่วมมือภาคีเครือข่าย งบประมาณ วัสดุ สิ่งของ (๕) จัดประชุมทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลรักษาและการใช้งาน ประโยชน์จากสนามเด็กเล่น กำหนดข้อตกลง ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้ดูแลและบริหารจัดดูแลความเรียบร้อย ประสานการซ่อมบำรุงกับกองช่าง จัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เปิดให้เป็นสถานที่เรียนรู้สำหรับโรงเรียนในระดับประถมศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ (๖) ประเมินผลที่เกิดขึ้นกับเด็กกลุ่มเป้าหมายโดยใช้แบบประเมินพัฒนาการ ๔ ด้านประกอบด้วย ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และประเมินด้วยการสังเกตความสนใจ ทักษะการเล่น ประเมินผลต่อครอบครัวและชุมชน

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ (๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย คือเด็กได้รับการพัฒนาทั้ง ๔ ด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้เหมาะสมตามวัย กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีจินตนาและการเรียนรู้สนุกสนาน มีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะได้เรียนรู้ในการป้องกันการจมน้ำ สร้างความคุ้นเคยให้กับเด็กในการเล่นน้ำ รวมทั้งได้เรียนรู้การทำกิจกรรมร่วมกันสร้างความสัมพันธ์และมิตรภาพที่ดีต่อกัน (๒) ผลต่อครอบครัว เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับเด็กในการส่งเสริมการเล่นในสนามเด็กเล่น (๓) ผลต่อชุมชนเกิดความสามัคคีและการมีส่วนร่วมในชุมชน เกิดการประสานงานและแบ่งบทบาทหน้าที่และเกิดจิตอาสาในชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จ (๑) การวางแผนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน (๒) มีการสร้างการมีส่วนร่วมและกำหนดผู้รับผิดชอบ (๓) มีการประสานงานและการสร้างความเข้าใจในองค์กรและชุมชน (๔)มีเครือข่ายช่วยหนุนเสริมและมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง (๕) มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอและมีจิตอาสาในพื้นที่



ภาพที่ ๒.๑๑ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลผึ่งแดด อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา
เทศบาลตำบลผึ่งแดด
อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

นายวิลัยพนม สุพร
นายกเทศมนตรีตำบลผึ่งแดด
เบอร์โทร ๐๔๒-๖๓๖๔๐๐

เทศบาลตำบลผึ่งแดด อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีอาณาเขตพื้นที่ ๒๔ ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ ๑๕,๐๐๐ ไร่ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นราบลุ่ม และบางส่วนเป็นที่ดอน มีลำน้ำไหลผ่านหลายสาย หมู่บ้านในเขตเทศบาล ๑๓ หมู่บ้าน ๑,๕๔๔ ครัวเรือน ประชากร ๖,๑๓๙ คน เพศชาย๓,๐๗๙ คน ร้อยละ ๕๐.๑๕ เพศหญิง ๓,๐๖๐ คน ร้อยละ ๔๙.๘๔ มีประชากรเด็กปฐมวัย ๐-๕ ปี จำนวน ๒๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๑ ของประชากรทั้งหมด เพศชาย ๑๓๐ คน ร้อยละ ๕๔.๘๕ เพศหญิง ๑๐๗ คน ร้อยละ ๔๕.๑๕ เป็นเด็กอายุ ๒-๕ ปี ๑๖๖ คน เข้าเรียน ศพด.ในพื้นที่ ๑๑๘ คน ร้อยละ ๗๑.๐๘ เข้าเรียน ศพด. นอกพื้นที่ ๔๘ คน ร้อยละ ๒๘.๙๒ ด้านสุขภาพ พบเด็ก ๔ คน น้ำหนักค่อนข้างมาก การเจ็บป่วยทั่วไปในช่วง ๖ เดือนที่ผ่านมา ได้แก่ เป็นหวัด ๓๕ คน ไข้ ๑๐ คน ท้องเสีย ๑๒ คน หอบเหนื่อย ๕ คน และเจ็บป่วยด้วยโรคมือเท้า ปาก ๓ คน

การดูแลเด็กปฐมวัยของเทศบาลตำบลผึ่งแดด ร่วมกับทุนทางสังคม ได้แก่ ผู้นำท้องที่ สถานศึกษา ศพด.บ้านหนองไผ่ ศพด.วัดเฉลิมชัย ศพด.วัดสระบัว ศพด.วัดกาญจนประดิษฐ์ และผู้ปกครองเด็ก และทุนทางสังคมอื่นๆ ในชุมชน มีการดูแลที่สำคัญคือ ๑) การสร้างการเรียนรู้ โดยพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และการเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติ ๒) การดูแลสุขภาพ จัดบริการสุขภาพที่ รพ.สต. การดูแลเด็กที่ ศพด. การดูแลป้องกันโรค สร้างเสริมภูมิคุ้นกันโรค ดูแลสุขภาพฟัน และ ๓) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก จัดสิ่งแวดล้อมในบ้านและในชุมชนให้ปลอดภัย การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมใน ศพด. เพื่อส่งเสริมการเล่นและทำกิจกรรมสำหรับเด็ก โดยสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

การดำเนินโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาของเทศบาลตำบลผึ่งแดด ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นที่ ศพด.วัดเฉลิมชัย มีการดำเนินงานแบ่งเป็น ๔ ระยะ คือ ๑) ระยะเตรียมการ มีการประชุม ประชาคม คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลผึ่งแดด คณะกรรมการ ศพด. ผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ กำนันตำบลผึ่งแดด ผู้ปกครองนักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดเฉลิมชัย เพื่อปรึกษาหารือในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จากนั้นเตรียมพื้นที่โดยกองช่าง กองการศึกษา ร่วมกับ ศพด. มูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และอาสาสมัครช่างในชุมชน โดยเลือกพื้นที่บริเวณที่มีต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาตลอดทั้งปี การร่างแบบ กำหนดขอบเขตฐานการเรียนรู้ และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ๒) ระยะดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่น ประกอบด้วย ๔ ฐาน คือ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน สำหรับเด็ก ๒-๔ ขวบ จัดทำบ่อทรายทั้งราบและเนินทราย พื้นทราย เนินดิน ฐานที่ ๒ สระทารก สำหรับเด็ก ๑-๓ ขวบ ประกอบด้วย สระน้ำมีระดับเอียง มีทางเดินรอบกว้าง มีน้ำพุกลางสระ น้ำพุข้างสระ มีสไลเดอร์เตี้ยๆ ฐานที่ ๓ ค่ายกล Spider Man สำหรับเด็ก ๓-๕ ขวบ ประกอบด้วย บ่อทรายกันกระแทก โครงเสาไม้เนื้อแข็ง เชือกใยยักษ์ผูกมัดกันเป็นตาข่าย และฐานที่ ๔ เรือสลัดลิง อาศรมลิง ห้องสมุดลิง ประกอบด้วย บ้านต้นไม้ ชั้นบนเป็นลานกว้างสำหรับอ่านหนังสือนิทาน ๓) ระยะการจัดกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ศพด. นำกิจกรรมการเล่นกำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จัดทำแนวปฏิบัติและคู่มือการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา อบรมครูใน ศพด.ให้มีความรู้ความเข้าใจการจัดกิจกรรมการเล่นโดยใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จัดทำตารางการใช้สนามเด็กเล่นและผู้รับผิดชอบดูแลขณะเด็กเล่นในสนาม โดยให้เด็กเล่นในสนามทุกวันศุกร์ เวลา ๑๔.๐๐-๑๔.๓๐ น. และหมุนเวียนนำเด็กใน ศพด. ทั้ง ๔ แห่งมาเล่นในสนาม โดยได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองเด็ก มีการกำหนดกฎ กติกาในการใช้สนาม การป้องกันอุบัติเหตุ และการดูแลรักษา คือ เด็กใน ศพด.วัดเฉลิมชัยเล่นสนามเด็กเล่นฐาน Spider Man ได้ทุกวัน ฐานสระทารกและสระน้ำอิน จัน เล่นทุกวันศุกร์ เวลา ๑๔.๐๐-๑๔.๓๐ น. เด็กใน ศพด.อื่นๆ มาเล่นในสนามทุกวันศุกร์ เวลา ๑๒.๐๐-๑๒.๓๐ น. หมุนเวียนกันครั้งละ ศพด. เด็กอื่นๆ ที่อยู่ในชุมชนเล่นสนามเด็กเล่นทุกวันเสาร์เวลา ๑๐.๐๐-๑๒.๐๐ น. โดยห้ามนำวัสดุอุปกรณ์ที่อาจทำให้เกิดอันตรายของมีคมต่างๆ เข้าในสนามเด็กเล่นโดยเด็ดขาด และระยะที่ ๔) การดูแลบำรุงรักษา โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ครูใน ศพด.สำรวจความปลอดภัย และ

การชำรุดของสนามทุกสัปดาห์ หากมีจุดเสี่ยงอันตราย ประสานที่กองช่างเพื่อซ่อมแซม ดูแลปรับภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบทุกเดือน และสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเมื่อมีการประชุมผู้ปกครองประจำภาคเรียนจะร่วมกันทำความสะอาดและปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ ศพด. และสนามเด็กเล่น

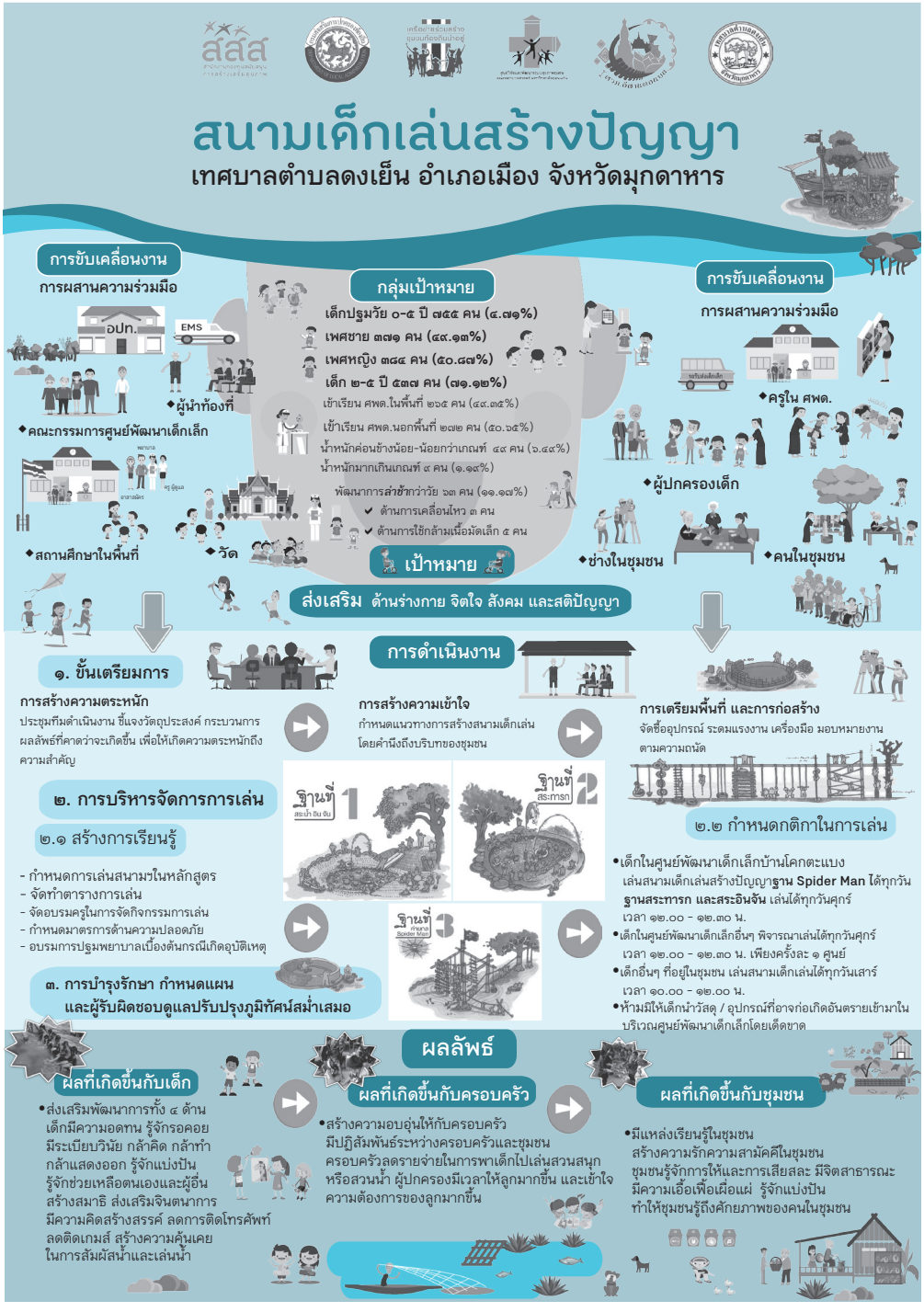
ผลลัพธ์ของดำเนินโครงการสนามเด็กเล่นของเทศบาลตำบลผึ่งแดด ก่อให้เกิด **ผลต่อเด็ก** คือ ร่างกายแข็งแรง พัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ มัดเล็ก ฝึกการทรงตัวทั้งในน้ำและทรงตัวบนราวเชือกกลางอากาศ การเคลื่อนไหวบนทรายละเอียด ทางลาด ลานดิน ระนาบลูกคลื่น ยกตัวอย่างเช่น

“น้องต้นข้าวอายุ ๒ ขวบครึ่ง มีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวและการทรงตัวยังไม่มั่นคง จึงได้จัดให้น้องลงเล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยเดินทรงตัวรอบสระน้ำอิน จัน เดินทรงตัวในทางลาด ระนาบลูกคลื่น และลานดิน ครั้งละ ๑๐-๑๕ นาที รวมทั้งการทรงตัวในน้ำ และการปีนป่ายและทรงตัวในฐาน Spider Man เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ ๓ เดือน พบว่ามีการพัฒนาด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ดีขึ้น ทรงตัวเวลาเดินได้ดีและสามารถทรงตัวในการวิ่งได้”

นอกจากนี้การเล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญายังก่อให้เกิดความสนุกสนานจากการเล่นน้ำ เล่นทราย ปั้นดินตามจินตนาการ การปีนป่าย ฝึกการมีระเบียบวินัย การเรียนรู้ทั้งกายและใจ ฝึกการคิดและการตัดสินใจดีด้วยตนเอง เด็กได้มีพัฒนาการที่ดีด้วยการว่ายน้ำเป็น เด็กได้คุ้นเคยกับการเล่นน้ำ ได้ทดลองจากตนเอง ฝึกสมาธิ จากการจับจังหวะการหายใจ พร้อมจังหวะการลอยตัว โดยไม่ตื่นตกใจหรือกลัวน้ำ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีทักษะในการดูแลตนเองเมื่ออยู่ในน้ำ ตัวอย่างเช่น

“น้องเตวิช อายุ ๓ ขวบ เป็นเด็กที่กลัวน้ำ ไม่กล้าแสดงออก ชอบเก็บตัว และเล่นคนเดียว เมื่อครูพาทำกิจกรรมการเล่นในสนามก็จะไม่ยอมเล่น ครูจึงโน้มน้าวและชักชวนให้ลองเล่นในสนาม ครั้งแรกเด็กจะไม่มั่นใจ พะวง และมีอาการกลัวเล็กน้อย แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป ๒-๓ ครั้ง เด็กสามารถเล่นน้ำและทำกิจกรรมในสนามร่วมกับเพื่อนๆ ได้ดี อยากเล่น กระตือรือร้น ตื่นเต้น สนุกสนาน ยิ้มแย้ม หัวเราะกับเพื่อนๆ สามารถลงเล่นน้ำในสระน้ำอิน จัน สระทารก ได้โดยไม่กลัว มีพัฒนาการด้านการปรับตัว การเข้าสังคม สัมพันธภาพกับผู้อื่น ด้านภาษา และด้านทักษะชีวิตดีขึ้นเป็นลำดับ”

ผลที่เกิดกับครอบครัว ในวันหยุดผู้ปกครองมีการพาเด็กมาเล่นในสนาม ครอบครัวได้ใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งยังช่วยสอดส่องดูแลสนาม ช่วยรักษาความสะอาด มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และครอบครัวลดรายจ่ายในการพาเด็กไปเที่ยวห้างสรรพสินค้าหรือสวนน้ำ **ส่วนผลที่เกิดต่อชุมชน** คือชุมชนมีพื้นที่ให้เด็กๆ มาทำกิจกรรมร่วมกัน มีสนามเด็กเล่นที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กในชุมชนเป็นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีของคนในชุมชน การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลการดูแลเด็ก เมื่อพ่อ แม่ ผู้ปกครองพาเด็กมาเล่น มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลการดูแลเด็ก การสร้างสัมพันธภาพและเครือข่ายช่วยเหลือดูแลกันในสังคม



ภาพที่ ๒.๑๒ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

เทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

นายอุทิน จันทะโสม
นายกเทศมนตรีตำบลดงเย็น
เบอร์โทร ๐๔๒-๖๑๒๘๐๓

เทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีวิสัยทัศน์คือ “ดงเย็นเมืองน่าอยู่ เคียงคู่วัฒนธรรม การศึกษาก้าวนำ เกษตรกรรมก้าวไกลอย่างมั่นคงและยั่งยืน” มีหมู่บ้านในเขตบริการ ๑๔ หมู่บ้าน ๒๙๔๕ ครัวเรือน ประชากร ๑๖,๐๑๘ คน มีเด็กปฐมวัย ๐-๕ ปี ๗๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๑ เพศชาย ๓๗๑ คน ร้อยละ ๔๙.๑๓ เพศหญิง ๓๘๔ คน ร้อยละ ๕๐.๘๗ มีเด็ก ๒-๕ ปี ๕๓๗ คน เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ ๒๖๕ คน เรียน ศพด. นอกพื้นที่ ๒๗๒ คน น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๒๑ คน น้ำหนักเกินเกณฑ์ ๘ คน ฟันผุ ๘๒ คน พัฒนาการล่าช้ากว่าวัย ๑๓ คน ด้านการเคลื่อนไหว ๓ คน ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา ๕ คน และด้านการเข้าใจภาษา ๒ คน จากสภาพปัญหาดังกล่าว เพื่อให้การพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด จึงกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานของเทศบาลในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณธรรม โดยส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และสนับสนุนให้ประชาชนมีการออกกำลังกายโดยจัดให้มีสถานที่ออกกำลังกายสำหรับออกกำลังกายในชุมชน

การดูแลเด็กปฐมวัยของเทศบาลตำบลดงเย็น มีการขับเคลื่อนงานและผสานความร่วมมือกับทุนทางสังคม ได้แก่ ผู้นำท้องที่ สถานศึกษา ศพด. ในพื้นที่ ๘ แห่ง คือ ศพด.บ้านดงเย็น ศพด.บ้านโพนสวาง ศพด.บ้านสาขัว–ดอนสวรรค์ ศพด.บ้านโคกตะแบง ศพด.บ้านโคกขามเลียน ศพด.บ้านนาจาน ศพด.บ้านหนองแคน และ ศพด.ป่งโพน คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วัด สถานศึกษา และอาสาสมัครในชุมชนอื่นๆ มีการดูแลที่สำคัญคือ ๑) การสร้างการเรียนรู้ โดยพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และการเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติ ๒) การดูแลสุขภาพ จัดบริการสุขภาพ

ที่ รพ.สต. การดูแลเด็กที่ ศพด. การดูแลป้องกันโรค สร้างเสริมภูมิคุ้นกันโรค ดูแลสุขภาพฟัน และ ๓) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก จัดสิ่งแวดล้อมในบ้านและในชุมชนให้ปลอดภัย การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมใน ศพด.เพื่อส่งเสริมการเล่นและทำกิจกรรมสำหรับเด็ก โดยเพิ่มพื้นที่สีเขียว บ่อทราย ของเล่นพื้นบ้าน และสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

การดำเนินโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาของเทศบาลตำบลดงเย็น ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นที่ ศพด.บ้านโคกตะแบง มีการดำเนินงานแบ่งเป็น ๔ ระยะ คือ ๑) ระยะเตรียมการ มีการประชุมวางแผนดำเนินงาน การลงพื้นที่เพื่อวางผังกำหนดจุดสร้างฐานเรียนรู้แต่ละฐาน จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องจักร ที่มีความจำเป็น และมอบหมายงานโดยคำนึงถึงความสามารถของแต่ละบุคคล เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ผู้ที่มีความสามารถในการถักเชือก การเดินท่อน้ำ ผู้ดูแลด้านอาหาร เป็นต้น ๒) ระยะดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่น โดยการผสานความร่วมมือของกองช่าง กองการศึกษา ผู้นำชุมชน ช่างในชุมชน อาสาสมัคร และผู้ปกครองเด็ก สร้างสนามเด็กเล่นประกอบด้วย ๓ ฐาน คือ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน สำหรับเด็ก ๒-๔ ขวบ จัดทำบ่อทรายทั้งราบและเนินทราย พื้นทราย เนินดิน ฐานที่ ๒ สระทารก สำหรับเด็ก ๑-๓ ขวบ ประกอบด้วย สระน้ำมีระดับเอียง มีทางเดินรอบกว้าง มีน้ำพุกลางสระ น้ำพุข้างสระ มีสไลเดอร์เตี้ยๆ และฐานที่ ๓ ค่ายกล Spider Man สำหรับเด็ก ๓-๕ ขวบ ประกอบด้วย บ่อทรายกันกระแทก โครงเสาไม้เนื้อแข็ง เชือกใยยักษ์ผูกมัดกันเป็นตาข่าย ๓) ระยะการจัดกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีการบริหารจัดการโดยแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเล่นมีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของชุมชน กำหนดมาตรการด้านความปลอดภัย อบรมให้ความรู้ครูในการจัดกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา กำหนดผู้รับผิดชอบในการดูแลเด็ก คือเวลา ๑๒.๐๐-๑๒.๓๐ วันจันทร์-ศุกร์ ดูแลโดยครู วันเสาร์-อาทิตย์ เวลา ๑๐.๐๐-๑๒.๐๐ น. มอบหมายครูเวร ผู้ปกครอง และอาสาสมัครในชุมชนเป็นผู้ดูแล รวมทั้งกำหนดกฎ กติกาในการเล่นคือ เด็กใน ศพด.โคกตะแบง เล่นฐาน Spider Man ได้ทุกวันตามตารางกิจกรรมที่ครูกำหนด ส่วนสระทารกและสระน้ำอิน จัน เล่นได้ทุกวันศุกร์ เวลา ๑๒.๐๐-๑๒.๓๐ น. เด็กใน ศพด.อื่นๆ ในสังกัด ทต.ดงเย็น หากประสงค์จะพาเด็กมาเล่นที่สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ทั้ง ๓ ฐาน ให้แจ้งความประสงค์ล่วงหน้ามาที่ ศพด.บ้านโคกตะแบง โดยจะ

พิจารณาให้เล่นได้ทุกวันศุกร์ เวลา ๑๒.๐๐–๑๒.๓๐ น. เด็กอื่นๆ ที่อยู่ในชุมชนสามารถเล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ได้ทุกวันเสาร์ เวลา ๑๐.๐๐–๑๒.๐๐ น. และห้ามมิให้เด็กนำวัสดุ/อุปกรณ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายเข้ามาในบริเวณศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยเด็ดขาด ๔) การดูแลบำรุงรักษา โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ครูใน ศพด.สำรวจความปลอดภัย และการชำรุดของสนามทุกสัปดาห์ หากมีจุดเสี่ยงอันตราย ประสานที่กองช่างเพื่อซ่อมแซม ดูแลปรับภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบทุกเดือน และสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเมื่อมีการประชุมผู้ปกครองประจำภาคเรียนจะร่วมกันทำความสะอาดและปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ ศพด.และสนามเด็กเล่น

ผลที่เกิดขึ้นกับเด็ก ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน เด็กมีความอดทนรอคอย มีระเบียบวินัย กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน มีความคุ้นเคยกับน้ำ สามารถช่วยเหลือตนเองเพื่อป้องกันการจมน้ำ ส่งเริมให้เด็กมีสมาธิ เสริมสร้างจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ลดการดูโทรทัศน์ โทรศัพท์ ติดเกม ดังตัวอย่าง

“น้องพันช์ อายุ ๒ ขวบ มีพฤติกรรมกลัวคนแปลกหน้า ไม่ค่อยพูด เจ้าหน้าที่จาก รพ.สต.ประเมินพัฒนาการว่าไม่สมวัย เพราะเด็กไม่สามารถทำตามที่บอกได้ เมื่อจัดให้เด็กเล่นน้ำในสนามเด็กเล่น เด็กมีสัมพันธภาพที่ดีกับครูและเพื่อนดีขึ้น ยิ้มแย้ม หัวเราะ สามารถสื่อสารความต้องการ อยากเล่นน้ำ สนุกและชอบเล่นน้ำกับเพื่อนๆ เมื่อหมดเวลาเล่นยังอยากเล่นต่อ”

“น้องธนากร อายุ ๒ ขวบ ๘ เดือน มีน้ำหนักตัวน้อย รูปร่างผอม ไม่ค่อยพูด ไม่ยิ้ม เมื่อจัดให้เด็กเล่นในสนามทั้งว่ายน้ำในสระทารก สระน้ำอิน จัน และเล่นปีนป่ายในฐาน Spider Man เด็กสามารถรับประทานอาหารได้เพิ่มขึ้น กล้ามเนื้อแข็งแรงมากขึ้น และไม่ล้มง่ายเหมือนเดิม พ่อแม่ของเด็กจึงพาเด็กมาเล่นที่สนามในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ด้วย เพราะเด็กชอบ อยากมาเล่นกับเพื่อนๆ”

ผลที่เกิดกับครอบครัว ครอบครัวได้ใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันมีการช่วยกันสอดส่องดูแลสนาม ช่วยรักษาความสะอาด และครอบครัวลดรายจ่ายในการพาเด็กไปเที่ยวห้างสรรพสินค้าหรือสวนน้ำ **ส่วนผลที่เกิดกับชุมชน** คือ ชุมชนมีพื้นที่ให้เด็กๆมาทำกิจกรรมร่วมกัน มีสนามเด็กเล่นที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กในชุมชนเป็นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีของคนในชุมชน การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลการดูแลเด็ก การสร้างสัมพันธภาพและเครือข่ายช่วยเหลือดูแลกันในสังคม



ภาพที่ ๒.๑๓ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

นายสมยศ แสนโคก
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่
เบอร์โทร ๐๔๓-๒๕๒๐๒๕

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงใหญ่ อ.กระนวน จ.ขอนแก่น มี ๑๓ หมู่บ้าน ๒,๗๑๕ ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น ๑๐,๒๒๘ คน เพศชาย ๕,๐๘๔ คน ร้อยละ ๔๙.๗๐ เพศหญิง ๕,๑๔๔ คน ร้อยละ ๕๐.๓๐ มีประชากรกลุ่มเด็กปฐมวัย (๐-๕ ปี) จำนวน ๖๒๓ คน เพศชาย ๓๑๔ คน ร้อยละ ๕๗.๔๑ เพศหญิง ๓๐๙ คน ร้อยละ ๕๖.๓๙ อายุ ๐-๒ ปี จำนวน ๒๑๘ คน ร้อยละ ๓๕ อายุ ๓-๕ ปี ๔๐๕ คน ร้อยละ ๖๕ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๒.๗๗ อาศัยอยู่กับพ่อแม่ อาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย เพียงร้อยละ ๑.๗๖ (๑๑ คน) เข้าเรียน ศพด. ในพื้นที่ ๑๔๕ คน ร้อยละ ๒๖.๕๑ เข้าเรียนใน ศพด.นอกพื้นที่ ๓๗๔ คน ร้อยละ ๖๘.๓๘ ด้านภาวะสุขภาพเด็กมีน้ำหนักตามเกณฑ์ ๕๗๘ คน น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๒๐ คน น้ำหนักมากเกินเกณฑ์ ๑๕ คน ฟันผุ ๑๒๔ คน ร้อยละ ๑๙.๙๐ เด็กทุกคนมีพัฒนาการสมวัยและได้รับวัคซีนครบ ในระยะ ๖ เดือนที่ผ่านมาพบมีการเจ็บป่วยด้วยอาการไข้ ๑๕ คน ส่วนอาการอื่นๆ พบปริมาณน้อย เช่น หวัด ท้องเสีย อาเจียน เป็นต้น มีการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ๑๓ คน รวมทั้งมีภาวะสมาธิสั้น ๑๒ คน ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก พบว่ายังมีจุดเสี่ยงต่อการเกิดอันตราย มีการวางของมีคมไว้ใกล้มือเด็ก ปลั๊กไฟอยู่ในระยะที่เด็กเอื้อมถึง และอุปกรณ์ไฟฟ้ามีการชำรุด เสาบ้านมีมุมแหลมคม ไม่มีที่หุ้ม การจัดวางของในบ้านไม่เป็นระเบียบ พบ ๒๕ ครัวเรือน มีการเก็บสิ่งของชิ้นเล็กๆ เช่น ลูกปัด กระดุม เมล็ดมะขาม เมล็ดน้อยหน่าไม่เป็นระเบียบ ๕๗ ครัวเรือน มีการใช้สารเคมีในบ้าน ซึ่งพบว่าเด็กมีการสัมผัสสารเคมี และยาฆ่าแมลงจำนวน ๕๖ คน นอกจากนี้ยังพบสิ่งแวดล้อมพื้นบ้านลื่น รวมทั้งมีบ่อน้ำ สระน้ำที่ไม่มีรั้วกัน ๕ ครัวเรือน

การดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่นของ อบต.หนองกุงใหญ่ ขับเคลื่อนงานและกิจกรรมโดยใช้หลักการของการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา การสาธารณสุข และการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน โดยอาศัยทุนทางสังคมในพื้นที่อย่างน้อย ๔ ส่วนคือ อบต.หนองกุงใหญ่ รพ.สต. ๒ แห่งคือ รพ.สต.หนองกุงใหญ่ และ รพ.สต.บ้านหนองโอง ศพด. ๒ แห่งคือ ศพด. บ้านหนองกุงใหญ่ และ ศพด.วัดจอมแจ้ง และทุนทางสังคมอื่นๆ มีบริการอย่างน้อย ๔ เรื่อง คือ ๑) ส่งเสริมการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้าน สอนเด็กขับร้องสรภัญญะ หมอลำพื้นบ้าน เครื่องดนตรีพื้นบ้าน การเรียนรู้งานบุญประเพณีฮีต สิบสอง คองสิบสี่ มีหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งมีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กคือ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒) การดูแลสุขภาพและป้องกันโรค มีการเฝ้าระวังและป้องกันโรคใน ศพด. ตรวจสุขภาพเด็ก คัดกรองกลุ่มเสี่ยง ติดตามกลุ่มป่วย ส่งต่อกลุ่มฉุกเฉิน มีจิตอาสาช่วยเหลือดูแล ส่งเสริมสุขภาพและการออกกำลังกายในเด็กผ่านการเล่น ๓) การจัดการแบบมีส่วนร่วม ขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยคณะกรรมการดูแลเด็กทั้งระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน มีการพัฒนาข้อมูลเพื่อการนำใช้ร่วมกัน การบูรณาการความร่วมมือของทุนทางสังคม ทรัพยากรในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔) สวัสดิการชุมชนเพื่อเด็กปฐมวัย โดยส่งเสริมการออมของเด็กใน ศพด. และในชุมชน การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสำหรับเด็กพิการและครอบครัว เป็นต้น

การดำเนินโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาของ อบต.หนองกุงใหญ่ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นที่ ศพด. หนองกุงใหญ่ แบ่งเป็น ๔ ระยะ คือ ๑) ระยะเตรียมการ โดยการมีส่วนร่วมของ อบต. กองการศึกษา กองช่าง ศพด. ๒ แห่ง ผู้ปกครองเด็ก และหน่วยงานสนับสนุนจากภายนอก คือมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา การประชุม ปรึกษาหารือ และวางแผนดำเนินงาน มีการระดมทุนเพิ่มเติมในการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การสนับสนุนแรงงาน และจิตอาสาในชุมชน จากนั้นเตรียมพื้นที่โดยเลือกพื้นที่บริเวณที่มีต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาตลอดทั้งปี ร่างแบบสนาม กำหนดขอบเขตฐานการเรียนรู้ และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ๒) ระยะดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่น ประกอบด้วย ๕ ฐาน คือ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน สำหรับเด็ก ๒-๔ ขวบ จัดทำบ่อทรายทั้งราบและเนินทราย พื้นทราย เนินดิน ฐานที่ ๒ สระทารก สำหรับเด็ก ๑-๓ ขวบ ประกอบด้วย สระน้ำมีระดับเอียง มีทางเดินรอบกว้าง มีน้ำพุกลาง

สระ น้ำพุข้างสระ มีสไลเดอร์เตี้ยๆ ฐานที่ ๓ ค่ายกล Spider Man สำหรับเด็ก ๓-๕ ขวบ ประกอบด้วย บ่อทรายกันกระแทก โครงเสาไม้เนื้อแข็ง เชือกใยยักษ์ผูกมัดกันเป็นตาข่าย และฐานที่ ๔ เรือสลัดลิง ประกอบด้วย บ้านต้นไม้สำหรับเด็กปีนป่าย และฐานที่ ๕ หัดว่ายน้ำ สำหรับเด็กอายุ ๔ ขวบขึ้นไป เป็นสระน้ำขนาดใหญ่ขึ้น มีสไลเดอร์สูงขึ้น สำหรับฝึกเด็กให้ว่ายน้ำเป็นและช่วยเหลือตนเองเมื่อจมน้ำ ๓) ระยะการจัดกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ศพด. นำกิจกรรมการเล่นกำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จัดทำแนวปฏิบัติและคู่มือการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา อบรมครูใน ศพด.ให้มีความรู้ความเข้าใจการจัดกิจกรรมการเล่น จัดทำตารางการใช้สนามเด็กเล่นและผู้รับผิดชอบดูแลขณะเด็กเล่นในสนาม โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามชั้นเรียน แต่ละวัย หมุนเวียนกันเล่นในแต่ละวัน เวลา ๑๕.๐๐-๑๕.๓๐ น. มีการกำหนดกฎ กติกาในการใช้สนาม การป้องกันอุบัติเหตุ และการดูแลรักษา โดยห้ามนำวัสดุอุปกรณ์ที่อาจทำให้เกิดอันตราย ของมีคมต่างๆ เข้าในสนามเด็กเล่นโดยเด็ดขาด และระยะที่ ๔) การดูแลบำรุงรักษา โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ครูใน ศพด.สำรวจความปลอดภัย และการชำรุดของสนามทุกสัปดาห์ หากมีจุดเสี่ยงอันตราย ประสานที่กองช่างเพื่อซ่อมแซม ดูแลปรับภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบทุกเดือน

ผลต่อเด็ก คือ ร่างกายแข็งแรง พัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ มัดเล็ก ฝึกการทรงตัวทั้งในน้ำและทรงตัวบนราวเชือกกลางอากาศ การเคลื่อนไหวบนทรายละเอียด ทางลาดลานดิน ระนาบลูกคลื่น ยกตัวอย่างเช่น

“น้องน้ำขิง อายุ ๔ ขวบ มีการเดินที่ยังไม่ค่อยมั่นคง ชอบเขย่งปลายเท้าเวลาเดิน เมื่อเล่นในสนาม ครูจะฝึกให้เด็กวางเท้าบนพื้นทราย เดินบนพื้นทราย เดินต่อรถไฟรอบสระร่วมกับเพื่อนๆ การฝึกปีนป่ายในฐานสไปเดอร์แมน เมื่อระยะเวลาผ่านไปประมาณ ๓-๔ เดือน เด็กมีการเดินที่มั่นคงมากขึ้น การทรงตัวดีขึ้น แต่ยังต้องการการฝึกอย่างต่อเนื่องทั้งจากครูใน ศพด. และผู้ปกครองขณะที่เด็กอยู่ที่บ้าน”

นอกจากนี้การเล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญายังก่อให้เกิดความสนุกสนานจากการเล่นน้ำ เล่นทราย ปั้นดินตามจินตนาการ การปีนป่าย ฝึกการมีระเบียบวินัย การเรียนรู้ทั้งกายและใจ ฝึกการคิดและการตัดสินใจดี ด้วยตนเอง พัฒนาทั้ง IQ และ EQ การคิดเชื่อมโยง วิเคราะห์แก้ไขปัญหา อีกทั้งเด็กได้คุ้นเคยกับการเล่นน้ำ สามารถว่ายน้ำได้ รักษ์น้ำ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีทักษะในการดูแลตนเองเมื่ออยู่ในน้ำ ยกตัวอย่างเช่น

“น้องนิค อายุ ๔ ขวบ เป็นเด็กที่เล่นซุกซน ไม่ค่อยอยู่นิ่ง มักจะกระโดด เล่นแรง และได้รับอุบัติเหตุบ่อยๆ เมื่อจัดให้เด็กเล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ได้วิ่งเล่น ปีนป่าย ปลดปล่อยพลัง ปั้นทรายตามจิตนาการ เด็กจะสนุก เล่นอย่างเพลิดเพลิน รู้จักรอคอย อดทนรอตามคิวได้ มีการแบ่งปันกับเพื่อนๆ ควบคุมคนเองได้ดีขึ้น”

ผลที่เกิดกับครอบครัว ในวันหยุดผู้ปกครองมีการพาเด็กมาเล่นในสนาม ครอบครัวได้ใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกัน ลดเวลาดูโทรทัศน์และเล่นโทรศัพท์ของเด็ก อีกทั้งยังช่วยสอดส่องดูแลสนาม ช่วยรักษาความสะอาด มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ครอบครัวลดรายจ่ายในการซื้อของเล่นที่มีราคาแพงให้เด็ก **ส่วนผลที่เกิดกับชุมชน** คือ ชุมชนมีพื้นที่ให้เด็กๆมาทำกิจกรรมร่วมกัน มีสนามเด็กเล่นที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กในชุมชนเป็นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีของคนในชุมชน การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลการดูแลเด็ก



ภาพที่ ๒.๑๔ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา
เทศบาลตำบลท่าม่วง
อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

นายเจริญ สุทธิประภา
นายกเทศมนตรีตำบลท่าม่วง
เบอร์โทร ๐๔๓-๖๖๕๐๐๐

เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีวิสัยทัศน์ คือ “น้ำ ไฟ ถึงไร่นา ปู ปลา อุดมสมบูรณ์ เพิ่มพูนข้าวหอมมะลิอินทรีย์ มากมีวัฒนธรรม ประเพณี มุ่งวิถีพอเพียง ปราดเปรื่องการศึกษา-การกีฬา นำพาชุมชนเข้มแข็ง” มีหมู่บ้านในเขตเทศบาล ๑๑ หมู่บ้าน ๑,๓๙๖ ครัวเรือน ประชากร ๕,๐๑๗ คน เพศชาย ๒,๔๒๐ คน ร้อยละ ๔๘.๒๔ เพศหญิง ๒,๕๙๗ คน ร้อยละ ๕๑.๗๖ มีประชากรเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๑๙๙ คน ชาย ๘๗ คน ร้อยละ ๔๓.๗๑ หญิง ๑๒๒ คน ร้อยละ ๕๖.๒๙ อายุระหว่าง ๐-๒ ปี ๙๘ คน ร้อยละ ๔๙.๒๕ อายุ ๓-๕ ปี ๑๐๑ คน ร้อยละ ๕๐.๗๕ อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ๕๗ คน ร้อยละ ๒๘.๖๔ อาศัยอยู่กับปู่ ย่า หรือ ตา ยาย เพียงลำพัง ๑๒๐ คน ร้อยละ ๖๐.๓๐ เข้าเรียน ศพด.ในพื้นที่ ๘๕ คน ร้อยละ ๔๕.๙๕ เด็กส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๕.๔๘ มีน้ำหนักตามเกณฑ์ มีเด็ก ๓ คน น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ และมีน้ำหนักมากกว่าเกณฑ์ ๖ คน ฟันผุ ๘ คน เด็กทุกคนได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์และมีพัฒนาการสมวัย

การดูแลเด็กปฐมวัยของเทศบาลตำบลท่าม่วงขับเคลื่อนงานและกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ “ปราดเปรื่องการศึกษา” โดยการมีส่วนร่วมของทุนทางสังคมอย่างน้อย ๔ ส่วนคือ เทศบาลตำบล รพ.สต. ศพด.และทุนทางสังคมอื่นๆ ในชุมชน ได้แก่ กลุ่ม อสม. กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ วัด ช่างชุมชน อาสาสมัครกู้ชีพ ศูนย์บริการแพทย์ฉุกเฉิน กลุ่มอาชีพ กลุ่มกองทุนและสวัสดิการในชุมชน รวมทั้งสถานศึกษาคือมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดให้การสนับสนุน มีการบริการอย่างน้อย ๔ เรื่อง ได้แก่ ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ ประวัติความเป็นมาของชุมชน การเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา การเรียนรู้จากศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน และศูนย์เรียนรู้ในชุมชน ๒) การดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัยโดยชุมชน มีการจัดบริการประเมิน คัดกรองการ

เจริญเติบโตและพัฒนาการ การส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมการออกกำลังกาย การดูแลกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉิน ทั้งใน รพ.สต. ศพด. มีรถ EMS ส่งต่อการดูแลตามสภาพอาการ เยี่ยมบ้านและช่วยเหลือครอบครัวดูแลเด็กที่เจ็บป่วย จัดบริการดูแลสุขภาพช่องปากและฟันในเด็ก ส่งเสริมให้ได้รับวัคซีนและภูมิคุ้มกันโรค การเฝ้าระวังโรคติดต่อ ๓) สวัสดิการชุมชนเพื่อเด็กปฐมวัย การสนับสนุนงบประมาณจัดอาหารครบ ๕ หมู่ มอบทุนการศึกษาสำหรับเด็ก สนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของเด็กทั้งใน ศพด. และในชุมชน และ ๔) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยทั้งใน ศพด. ในชุมชน การคัดแยกขยะ การเพิ่มพื้นที่ลานกิจกรรมสำหรับเด็ก และมีสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเพื่อส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น และส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อให้มีพัฒนาการตามวัย

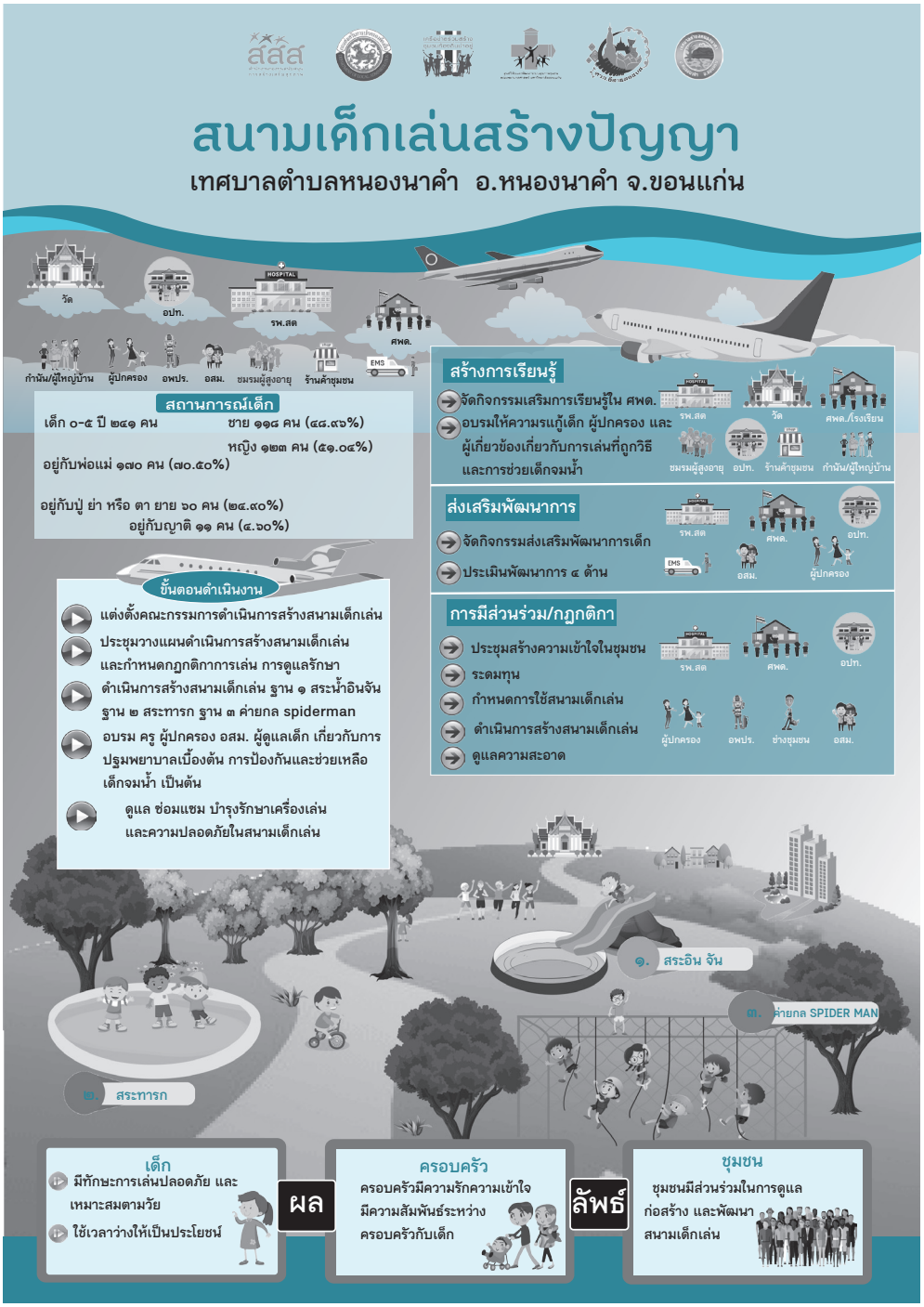
เทศบาลตำบลท่าม่วง ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นที่ ศพด.บ้านนากระตึบ มีการดำเนินงานแบ่งเป็น ๔ ระยะ คือ ๑) ระยะเตรียมการ มีการประชุมและวางแผนดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของ เทศบาล ผู้นำท้องที่ ศพด.ทั้ง ๔ แห่งในเขตบริการ เจ้าอาวาสวัดบ้านนากระตึบ ซึ่งเป็นที่ตั้งของ ศพด.บ้านนากระตึบ ครู และตัวแทนผู้ปกครอง จากนั้นเตรียมพื้นที่โดยกองช่าง กองการศึกษา ร่วมกับ ศพด. มูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และอาสาสมัครช่างในชุมชน โดยเลือกพื้นที่บริเวณที่มีต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาตลอดทั้งปี จัดทำร่างสนามเด็กเล่นเทียบเคียงกับพื้นที่จริง กำหนดขอบเขตฐานการเรียนรู้ และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้สร้างฐานการเรียนรู้ต่างๆ ๒) ระยะดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่น ดำเนินการสร้างโดยกองช่าง ช่างอาสาสมัครในชุมชน คนในชุมชน คณะอาจารย์และนักศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ เอกปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดจำนวน ๕๐ คน ร่วมกันสร้างฐานการเรียนรู้ต่างๆ และปรับภูมิทัศน์โดยรอบสนามเด็กเล่นให้สวยงาม ประกอบด้วย ๕ ฐาน คือ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน สำหรับเด็ก ๒-๔ ขวบ จัดทำบ่อทรายทั้งราบและเนินทราย พื้นทราย เนินดิน ฐานที่ ๒ สระทารก สำหรับเด็ก ๑-๓ ขวบ ประกอบด้วย สระน้ำมีระดับเอียง มีทางเดินรอบกว้าง มีน้ำพุกลางสระ น้ำพุข้างสระ มีสไลเดอร์เตี้ยๆ ฐานที่ ๓ ค่ายกล Spider Man สำหรับเด็ก ๓-๕ ขวบ ประกอบด้วย บ่อทรายกันกระแทก โครงเสาไม้เนื้อแข็ง เชือกใยยักษ์ผูกมัดกันเป็นตาข่าย และฐานที่ ๔ เรือสลัดลิง ประกอบด้วย บ้านต้นไม้สำหรับเด็กปีนป่าย และฐานที่ ๕ หัดว่ายน้ำ สำหรับเด็กอายุ ๔ ขวบขึ้นไป เป็น

สระน้ำขนาดใหญ่ขึ้น มีสไลเดอร์สูงขึ้น สำหรับฝึกเด็กให้ว่ายน้ำเป็นและช่วยเหลือตนเองเมื่อจมน้ำ ๓) ระยะการจัดกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ศพด. นำกิจกรรมการเล่นกำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จัดทำแนวปฏิบัติและคู่มือการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา อบรมครูใน ศพด. ให้มีความรู้ความเข้าใจการจัดกิจกรรมการเล่นโดยใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จัดทำตารางการใช้สนามเด็กเล่นและผู้รับผิดชอบดูแลขณะเด็กเล่นในสนาม โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามช่วงอายุของเด็ก ในวันจันทร์-ศุกร์ เด็กใน ศพด. ลงเล่นในสนามเวลา ๑๕.๐๐-๑๕.๓๐ น. และจัดตารางหมุนเวียนให้เด็กใน ศพด. ในเขตบริการอีก ๓ แห่งนำเด็กมาเล่น ส่วนวันเสาร์-อาทิตย์ สนามเด็กเล่นเปิดตลอดวัน เด็กๆ ในชุมชนสามารถมาเล่นได้ โดยเด็กเล็กให้ผู้ปกครองพามาและให้การดูแลเด็ก ส่วนเด็กโตจะมีครูเวร คอยดูแลร่วมกับพระวัดบ้านกระตีบ และผู้สูงอายุที่มาวัดช่วยสอดส่องดูแลเด็กๆ ที่มาเล่นสนาม และระยะที่ ๔) การดูแลบำรุงรักษา โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ครูใน ศพด.สำรวจความปลอดภัย และการชำรุดของสนามทุกสัปดาห์ หากมีจุดเสี่ยงอันตราย ประสานกับกองช่างเพื่อซ่อมแซม ดูแลปรับภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบทุกเดือน

ผลลัพธ์ที่เกิดกับเด็ก คือ ทุกคนมีพัฒนาการสมวัย ร่างกายแข็งแรง น้ำหนักส่วนสูงอยู่ในเกณฑ์ปกติร้อยละ ๙๕.๔๖ ส่งเสริมพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ มัดเล็ก ให้มีความแข็งแรง “น้องมน อายุ ๒ ขวบครึ่ง เดินยังไม่มั่นคง ไม่ค่อยพูด ไม่ค่อยยิ้ม เมื่อจัดให้เด็กเล่นสนามเด็กเล่น เด็กชอบเล่นน้ำ ตื่นเต้น สนุกสนาน เริ่มพูดและสื่อสารกับครูและเพื่อนมากขึ้น ครูจะดูแลให้ฝึกการทรงตัว การเดินบนพื้นทราย โดยต่อแถวเป็นขบวนรถไฟ จากนั้นพาขึ้นเนินลาด และพาเล่นปีนป่าย ประเมินผลหลังจัดกิจกรรมให้เด็ก ๓ เดือน พบว่า มีการทรงตัวเวลาเดินได้ดีขึ้น สามารถเดินได้คล่อง และเริ่มวิ่งได้ ซึ่งผู้ปกครองของเด็กพึงพอใจมาก และในวันเสาร์-อาทิตย์ผู้ปกครองก็จะพาเด็กมาเล่นที่สนามด้วยเช่นกัน”

นอกจากนี้การเล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญายังก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล การมีน้ำใจ การแบ่งปัน ฝึกระเบียบวินัย การอาสา สร้างคู่หูช่วยเหลือดูแลกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของพลเมืองดี และลักษณะของภาวะผู้นำในตัวเด็ก ยกตัวอย่างเช่น เด็กที่อายุ ๔-๕ ขวบ จะอาสาครูช่วยดูแลน้องที่เล็กกว่า โดยบอกว่า “คุณครูคะ ตอนเล่นสนามเด็กเล่น หนูจะช่วยดูแลน้องพลอยนะคะ หนูจะช่วยเปลี่ยนเสื้อผ้าให้น้อง และเล่นกับน้องในสนาม” โดยเมื่อถึงเวลาลงเล่นสนามเด็กๆ จะตื่นเต้น สนุกสนาน ยิ้มแย้ม สามารถเล่นด้วยกันได้ เข้าใจกฎ กติกา รอคอย และแบ่งปันได้ จึงไม่พบภาพของการแย่งกัน ร้องไห้ หรือเกิด

อุบัติเหตุ **ผลลัพธ์ที่เกิดกับครอบครัว** ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน ลดเวลาเล่นโทรศัพท์ของเด็ก และลดค่าใช้จ่ายในการซื้อของเล่นให้เด็กหรือพาเด็กไปเที่ยวห้างสรรพสินค้า **ผลลัพธ์ที่เกิดกับชุมชน** เนื่องจากสนามเด็กเล่นสร้างอยู่ใน ศพด.ที่อยู่ในพื้นที่วัดทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างทุนทางสังคมที่ช่วยเหลือสอดส่องดูแลเด็กและป้องกันอุบัติเหตุเด็กในชุมชน ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนในการพบปะและทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคีในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ดูแลและรักษาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา



ภาพที่ ๒.๑๕ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลหนองนาคำ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา
เทศบาลตำบลหนองนาคำ
อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

นายทวีชัย ศรีจันทร์หล้า
นายกเทศมนตรีตำบลหนองนาคำ
เบอร์โทร ๐๔๓-๒๑๗๑๐๒

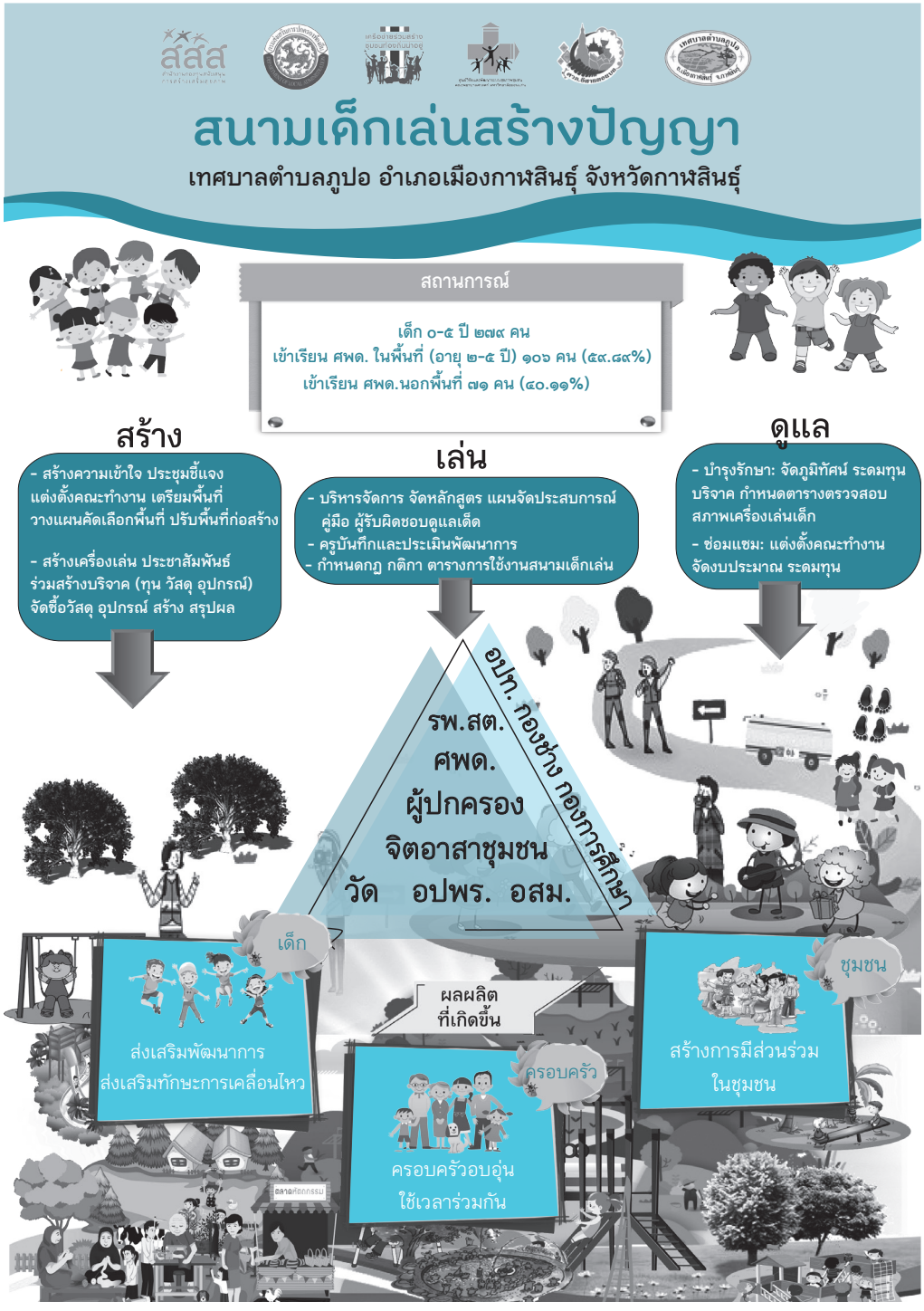
ตำบลหนองนาคำมีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๘ หมู่บ้าน ๑,๑๕๔ ครัวเรือน ประชากร ๕,๐๗๐ คน อัตราพึ่งพิงรวม ๓๒ คน และอัตราพึ่งพิงวัยเด็ก ๑๖ คนต่อประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน เด็กอายุ เด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนใน ศพด. ในพื้นที่ จำนวน ๒๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๗๐ และเข้าเรียนใน ศพด.นอกพื้นที่ ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๐ สถานะสุขภาพของเด็กปฐมวัยมีฟันผุ จำนวน ๑๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๔๐ เด็กพิการ ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๕๐ สถานการณ์การอยู่อาศัยของเด็กปฐมวัย ได้แก่ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๑๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗ ๐.๕๐ รองลงมาคืออาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย จำนวน ๖๐ คน ร้อยละ ๒๔.๙๐ และอาศัยอยู่กับญาติ ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๖๐

การดูแลเด็กปฐมวัยโดยเทศบาลตำบลหนองนาคำมีการประสานร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโคก โรงพยาบาลหนองนาคำ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๓ แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กอนุบาลและปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองหญ้าปล้องและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดศรีบุญเรือง และทุนทางสังคมในพื้นที่ในการให้บริการกลุ่มเด็กปฐมวัย ได้แก่ (๑) การสร้างการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ใน ศพด. อบรมให้ความรู้แก่ครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเล่นที่ถูกวิธีและการเล่นที่ปลอดภัย การป้องกันและช่วยเหลือเมื่อจมน้ำ (๒) การส่งเสริมพัฒนาการ เช่น การประเมินพัฒนาการเด็ก การจัดกิจกรรมเสริมพัฒนาการตามฐานการเรียนรู้ในสนามเด็กเล่น (๓) การมีส่วนร่วมและร่วมกำหนดกฎ กติกาการเล่น

เทศบาลตำบลหนองนาคำได้สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนาม

เด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน (๑) พัฒนาส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้เหมาะสมตามวัย (๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยมีกลุ่มประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี ๒) กลุ่มเด็กนักเรียนจากโรงเรียนในเขตพื้นที่เทศบาลหนองนาคำ ๓) ผู้ปกครอง และครอบครัวเด็กในเขตเทศบาลหนองนาคำ มีโดยใช้ทุนทางสังคมในพื้นที่ร่วมดำเนินการ ได้แก่ ผู้ปกครอง กองช่าง เทศบาลตำบลหนองนาคำ ช่างชุมชน คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น มีขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย ๒ ระยะ ได้แก่ (๑) ระยะเตรียมการ โดยการทบทวนข้อมูลทุนทางสังคม และศักยภาพในพื้นที่ เพื่อนำใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาซึ่งมีทุนทางสังคม ได้แก่ เทศบาลตำบลหนองนาคำ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ ร้านค้าชุมชน อปพร. และช่างชุมชน โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานซึ่งกองการศึกษาทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการกำหนดบทบาทหน้าที่ (๒) ระยะดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ดำเนินการโดยทีมจิตอาสาปรับพื้นที่สำหรับสร้างสนามเด็กเล่น และมีทีมช่างซึ่งประกอบด้วยกองช่างของเทศบาลตำบลหนองนาคำและช่างชุมชนจิตอาสาแรงงานตามความเชี่ยวชาญดำเนินการสร้างฐานเรียนรู้ ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีการดำเนินการก่อสร้างโดยใช้ปูน ทรายทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก (สำหรับเด็ก ๑-๒ ขวบ) มีช่างปูน ช่างประปาทำระบบน้ำ ฐานที่ ๓ ค่ายกล SPIDERMAN มีทีมจิตอาสาทำการผูกเชือกรูปแบบต่าง ๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม (๓) การกำหนดกฎกติกาและข้อตกลงในการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยจัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเฝ้าระวังให้เกิดความปลอดภัย (๔) มีการพัฒนาศักยภาพครู อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการป้องกันการจมน้ำในเด็ก

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (๑) ผลต่อเด็กอายุ ๒-๕ ปี ได้รับการเสริมพัฒนาทั้ง ๔ ด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเหมาะสมตามวัย และมีทักษะการเล่นที่ปลอดภัย และได้เรียนรู้ทักษะในการป้องกันการจมน้ำ มีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยมีการพัฒนากล้ามเนื้อจากการเล่นและปีนป่าย (๒) ผลต่อครอบครัวเกิดความรัก ความเข้าใจ มีปฏิสัมพันธ์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่น มีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการ รวมถึงมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของสนามเด็กเล่น (๓) ผลต่อชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของสนามเด็กเล่น ทั้งการระดมทุน ระดมแรงในการสร้าง และบริหารจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา



ภาพที่ ๒.๑๖ สนามเด็กเล่นตามรอยพ่อ เทศบาลตำบลภูปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

สนามเด็กเล่นตามรอยพ่อ
เทศบาลตำบลภูปอ
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

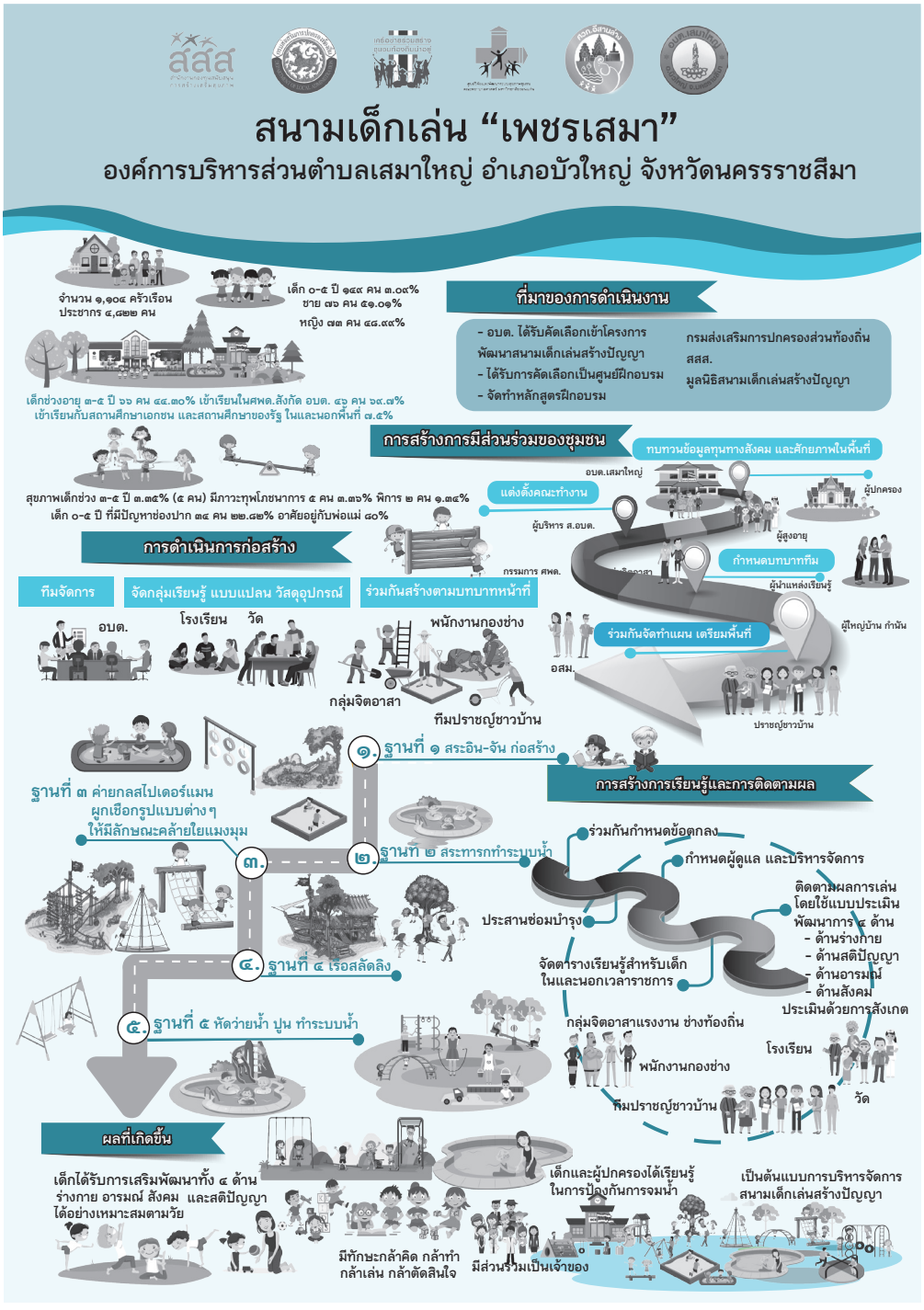
นายสุริยา สำราญรื่น
นายกเทศมนตรีตำบลภูปอ
เบอร์โทร ๐๔๓-๘๙๕๐๖๘

เทศบาลตำบลภูปอมีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ๙๖๐ ครัวเรือน ประชากร ๓,๙๘๑ คน อัตราพึ่งพิงรวม ๔๓ คน และอัตราพึ่งพิงวัยเด็ก ๒๔ คน ต่อประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ครัวเรือนที่มีเด็กปฐมวัยอาศัยอยู่มี ๒๓๐ หลังคาเรือน ร้อยละ ๒๓.๘๔ มีเด็กอายุ ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ ๑๐๖ คน ร้อยละ ๕๙.๘๘ และเข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กนอกพื้นที่ ๗๑ คน ร้อยละ ๔๐.๑๒ สถานการณ์การอยู่อาศัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา ร้อยละ ๘๒.๑๗ สภาวะสุขภาพของเด็กปฐมวัย เด็กทุกคนมีน้ำหนักตามเกณฑ์ และมีพัฒนาการสมวัย

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยเทศบาลตำบลภูปอ มีการประสานร่วมมือกับภาคีและทุนทางสังคมในพื้นที่ ได้แก่ ผู้ปกครอง อาสาสมัครสาธารณสุข เทศบาล กองการศึกษา กองช่าง กองคลัง สำนักปลัด รพ.สต. อปพร. และ ศพด. ในการบริหารและสร้างการเรียนรู้ที่เอื้อต่อสุขภาพเด็กปฐมวัยทั้งภายในอาคารหรือพื้นที่ภายนอก ได้แก่ สร้างสนามเด็กเล่น ในที่โล่งเพื่อให้เด็กได้วิ่ง และได้เล่นอิสระ มีการสร้างแปลงผักปลอดสาร ช่วยให้เด็กได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ สอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็ก ๓ ปีขึ้นไป เทศบาลตำบลภูปอได้สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๓ ส่วน ได้แก่ (๑) การสร้างสนามเด็กเล่น มีขั้นตอนการดำเนินการ คือ ๑) การสร้างความเข้าใจ โดยมีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการ งบประมาณการสร้างสนามเด็กเล่น และแต่งตั้งคณะกรรมการในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา กำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบ โดยกองการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบหลัก กองช่างและกองคลังร่วมสนับสนุน ๒) เตรียมพื้นที่ คณะกรรมการร่วมประชุมวางแผนคัดเลือกพื้นที่สร้างสนามเด็กเล่น ติดต่อประสานงานกับกองช่างปรับพื้นที่และกำหนดตำแหน่งฐานการเล่น ๓) การสร้างเครื่องเล่น ดำเนินงาน

โดยระดมทุนในพื้นที่ ประชาสัมพันธ์ ขอสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ แรงงานในการสร้างเครื่องเล่น ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีช่างก่อสร้าง ปูน ทราย ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก (สำหรับเด็ก ๑-๒ ขวบ) มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน มีทีมอาสาสมัครทำการผูกเชือกรูปแบบต่าง ๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม ฐานที่ ๔ หัดว่ายน้ำมีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ และ ฐานที่ ๕ เรือสลัดลิง (๒) การดำเนินการเล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีการสร้างแนวทางการบริหารจัดการและกำหนดกฎกติกาการเล่นโดยจัดทำหลักสูตร มีแผนการจัดประสบการณ์ มีคู่มือการเล่น จัดทำตารางการใช้สนามเด็กเล่น กำหนดผู้รับผิดชอบในการใช้สนามเด็กเล่น โดยมีครูประเมินพัฒนาการในการเล่นและสรุปรายงาน (๓) การดูแลรักษา ดำเนินการเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ การบำรุงรักษาและการซ่อมแซม โดยการบำรุงรักษาดำเนินการปรับภูมิทัศน์ให้สวยงามเหมาะสมกับการเรียนรู้ จัดทำตารางเวรในการรักษาความสะอาด ตารางการตรวจสภาพเครื่องเล่น รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณในการบำรุงรักษาและการซ่อมแซม มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการซ่อมแซมร่วมกับช่างชุมชน กลุ่มประชากรเป้าหมายที่ใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (๒) กลุ่มเด็กนักเรียนจากโรงเรียนประถมในพื้นที่และเขตพื้นที่ใกล้เคียง (๓) ผู้ปกครองและครอบครัวเด็กปฐมวัยในชุมชน

ผลลัพธ์การดำเนินงาน (๑) ผลต่อเด็กปฐมวัย เด็กได้รับการเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งได้รับการพัฒนากล้ามเนื้อจากการเล่นและปีนป่ายช่วยส่งเสริมทักษะการเคลื่อนไหว (๒) ผลต่อครอบครัว ครอบครัวอบอุ่น มีส่วนในการทำกิจกรรมร่วมกัน ร่วมส่งเสริมพัฒนาการบุตรหลาน (๓) ผลต่อชุมชน การมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในการสร้างและดูแลร่วมกัน และการระดมทุน ระดมแรงสร้าง และจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เกิดความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร พื้นที่เป็นต้นแบบการบริหารจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแก่ อปท.อื่น และผู้ที่สนใจ เป็นแหล่งเรียนรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัย เด็ก และเยาวชน



ภาพที่ ๒.๑๗ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา (เพชรเสมา) องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา (เพชรเสมา)

องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

นายอุเทน ศรีนอก
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่
เบอร์โทร ๐๙๐-๒๗๑๔๓๓๙

องค์การบริหารส่วนตำบลตำบลเสมาใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๑๑ หมู่บ้าน ๑,๑๗๔ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๔,๘๒๖ คน เป็นเพศชาย ๒,๔๐๑ คน ร้อยละ ๔๙.๗๕ เพศหญิง ๒,๔๒๕ คน ร้อยละ ๕๐.๒๕ เด็ก ๐-๕ ปี ๑๔๙ คน ร้อยละ ๓.๐๙ เป็นเพศชายจำนวน ๗๖ คน ร้อยละ ๕๑.๐๑ เป็นเพศหญิง ๗๓ คน ร้อยละ ๔๘.๙๙ เด็กอายุ ๐-๓ ปี ๘๓ คน ร้อยละ ๕๕.๗๐ เด็กอายุ ๓-๕ ปี จำนวน ๖๖ คน ร้อยละ ๔๔.๓๐ องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ มี ศพด. จำนวน ๒ แห่ง คือ ศพด.สามดวงใจสายรัก ศพด.บ้านเสมาใหญ่ เด็กที่เข้าเรียนใน ศพด. จำนวน ๔๖ คน ร้อยละ ๓๐.๘๗ เข้าเรียนอนุบาลในพื้นที่ จำนวน ๖๑ คน ร้อยละ ๔๐.๙๔ เรียนนอกพื้นที่ จำนวน ๔๒ คน ร้อยละ ๒๘.๑๙ ข้อมูลด้านสุขภาพ มีเด็กพิการ ๒ คน ร้อยละ ๑.๓๔ ฟันผุ ๓๔ คน ร้อยละ ๒๒.๘๒ เด็กอ้วน ๙ คน ร้อยละ ๖.๐๔ เด็กผอม ๕ คน ร้อยละ ๓.๓๖ เด็กส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา นอกนั้นอาศัยอยู่กับญาติ ปู่ย่า ตายาย เนื่องจากบิดามารดาแยกทาง หรือไปทำงานต่างจังหวัด ส่วนเด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี พบปัญหาเด็กอ้วน ครอบครัวยากจน เป็นต้น

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพ และทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการเรียนรู้ในชุมชน โดยการฝึกวินัยการอยู่ร่วมกัน ภาวะผู้นำ การดูแลตนเองตามวัย เป็นต้น (๒) การบริหารจัดการ เช่น การพัฒนาศักยภาพผู้สอน แกนนำกลุ่ม องค์กรชุมชน จัดให้มีอาหารและน้ำดื่ม อาคารสถานที่การสุขาภิบาล ที่เพียงพอได้มาตรฐาน และ (๓) การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพภายในอาคารหรือพื้นที่ทำการ และภายนอก เช่น สนามเด็กเล่น พื้นที่โล่งเพื่อให้เด็กได้วิ่ง และเล่นอิสระ พื้นสนามเด็กเล่นที่ปลอดภัย พื้นที่เรียนรู้อื่นๆ เช่น พื้นที่การคัดแยกขยะ

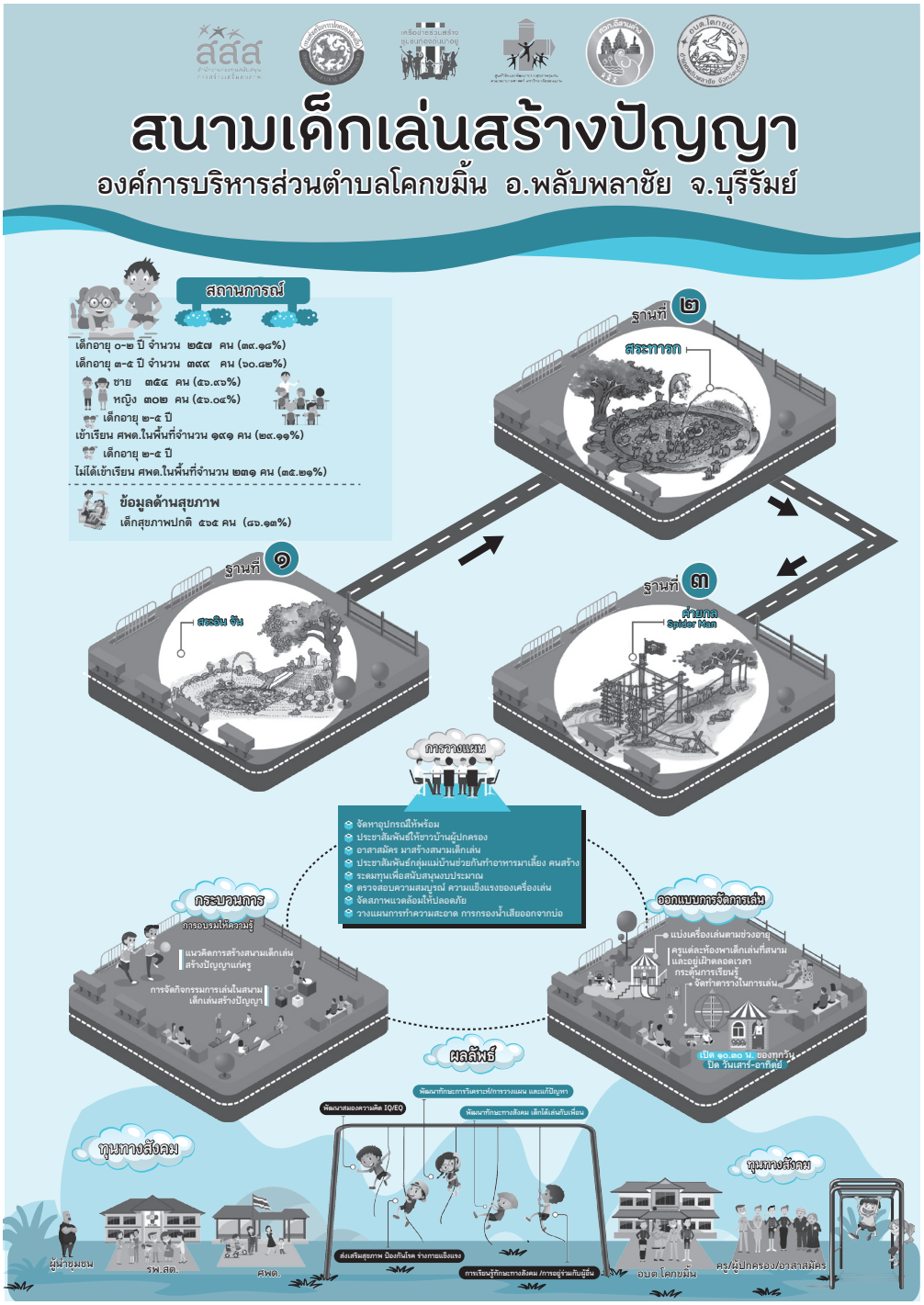
แปลงผักปลอดสาร และเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เป็นต้น ประสบการณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ในฐานะเป็นศูนย์เรียนรู้การพัฒนาระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น พบว่า พื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่ทำกิจกรรม พื้นที่เล่น สำหรับเด็กมีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ช่วยพัฒนาสมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็ก ๓ ปีขึ้นไป อบต. ได้รับคัดเลือกตามโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับ สสส. และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และเป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พร้อมจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับตำบลเครือข่ายในกลุ่มจังหวัดที่สมัครเข้าร่วม มีเป้าหมาย ๒ ส่วน ๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการและใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒ - ๔ ปี จำนวน ๔๖ คน เพศชาย ๒๒ คน เพศหญิง ๒๔ คน (๒) กลุ่มเด็กนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑ แห่ง ที่เข้ามาเรียนรู้เป็นช่วง (๓) เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี ๔๑๑ คน ร้อยละ ๗.๕ พร้อมผู้ปกครอง มีเป้าหมายให้องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่มีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียน จนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ถูกต้องตามหลักการเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้จากประสบการณ์ในการพัฒนา และจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

อบต. มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ ๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๒-๔ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง ๒) เครื่องมือ หรือกลไก ประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและ

นอกพื้นที่ที่สนับสนุน (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย ๒ ระยะ ได้แก่ **๑) การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน** โดยทบทวนข้อมูลทุนทางสังคม และศักยภาพในพื้นที่ นำใช้ดำเนินงาน และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลเสมาใหญ่ ผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ปกครอง ผู้นำแหล่งเรียนรู้ เช่น สภาเด็กและเยาวชน โรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มจิตอาสาแรงงาน ปราชญ์ชาวบ้าน อสม. เป็นต้น แต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการ และคณะทำงานหลัก ทุกส่วนราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลโดยกองการศึกษารับผิดชอบโดยตรง กำหนดบทบาทหน้าที่ทีม และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างและดำเนินกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ประกอบด้วย (๑) ทีมจัดการ มีบทบาทจัดการกลุ่มเรียนรู้ห้าฐานทั้งแบบแปลนของฐาน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการแต่ละฐาน พร้อมผู้ประสานฐานย่อยซึ่งเป็นพนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และ (๒) ทีมช่างประกอบด้วยทีมหลักมาจากกลุ่มจิตอาสาแรงงาน ตามความเชี่ยวชาญงานช่าง และพนักงานกองช่าง ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีช่างก่อสร้าง ปูน ทราย ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก (สำหรับเด็ก ๑-๒ ขวบ) มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน มีทีมปราชญ์ชาวบ้านที่เคยไปทำงานประมงทำการผูกเชือกรูปแบบต่าง ๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม ฐานที่ ๔ หัดว่ายน้ำ มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ และ ฐานที่ ๕ เรือสลัดลิง การกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสม ต้องดำเนินการตามเงื่อนไขในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่ มีข้อจำกัดขั้นต่ำคือ ขนาดพื้นที่ ต้นไม้ คนทั่วไปเข้าถึงได้สะดวก ชุมชนเห็นชอบ และมีข้อตกลงในการใช้พื้นที่ **๒) การสร้างการเรียนรู้** คณะทำงาน ผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลงในการเรียนรู้สำหรับเด็ก ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้ดูแล และบริหารจัดการดูแลความเรียบร้อย ประสานการซ่อมบำรุงกับกองช่าง จัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เปิดให้เป็นสถานที่เรียนรู้สำหรับโรงเรียนในระดับประถมศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ นอกเวลาราชการมีพระสงฆ์ ทายิกา ผู้นำหมู่บ้าน เป็นผู้ดูแลความเรียบร้อย และเฝ้าระวังให้เกิดความปลอดภัย เนื่องจากจะมีผู้ปกครองพาลูกมาเล่นในช่วงเย็น และปิดบริการหลัง ๑๘.๐๐ น. **๓) การประเมินติดตามผลการเล่นด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา** โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และ

ประเมินด้วยการสังเกตความสนใจ ทักษะการเล่น ทักษะทางอารมณ์ ของเด็กโดยครูประจำชั้น ดำเนินการ ๒ ช่วงเวลา ได้แก่ (๑) จะตรวจคัดกรอง สังเกต และประเมินพฤติกรรม และการเจ็บป่วยทุกวัน (๒) ตรวจประเมินพัฒนาการตามรอบบริการแบบละเอียดทุก ๓ เดือน ที่ผ่านมาผลที่เกิดขึ้นต่อเด็กช่วง ๒-๔ ปี ที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ เด็กได้รับการเสริมพัฒนาทั้ง ๔ ด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้อย่างเหมาะสมตามวัย มีทักษะการคิด เด็กกล้าคิด กล้าทำ กล้าเล่น กล้าตัดสินใจเด็กไม่กลัวน้ำสร้างความคุ้นเคย

ผลที่เกิดขึ้น เด็กและผู้ปกครองได้เรียนรู้ในการป้องกันการจมน้ำ เด็กได้รับการพัฒนากล้ามเนื้อจากการเล่นและปีนป่ายและสร้างจินตนาและการเรียนรู้ให้กับเด็ก ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมกันเสริมพัฒนาการ ทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็ก รวมถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในการสร้างและดูแลร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งการระดมทุนระดมแรงในการสร้างและจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เกิดความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร พื้นที่เป็นต้นแบบการบริหารจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น และผู้ที่สนใจ จนเป็นแหล่งเรียนรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัยเด็ก และเยาวชน



ภาพที่ ๒.๑๘ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์

นายมานพ จูประโคน
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น
เบอร์โทร ๐๙๑-๘๒๙๑๑๙๕

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้นมีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๑๕ หมู่บ้าน ๒,๔๐๙ ครัวเรือน ประชากร ๘,๓๗๗ คน อัตราส่วนเพศชาย ๘๐ คนต่อเพศหญิง ๑๐๐ คน อัตราพึ่งพิงรวม ๔๖ คน และ พึ่งพิงวัยเด็ก ๒๖ คน ต่อประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ครัวเรือนที่มีเด็ก ๐-๕ ปี อาศัยอยู่ ๓๖๙ หลังคาเรือน ร้อยละ ๑๕.๓๑ เด็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี ๑๙๑ คน ร้อยละ ๒๙.๑๑ เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีปัญหาฟันผุ ๙๑ คน ร้อยละ ๔๗.๖๔ สภาพการอยู่อาศัย อยู่กับบิดาและมารดา ๒๕๐ คน ร้อยละ ๓๘.๑๑ อาศัยอยู่กับญาติ ปู่ย่า ตายาย ๕๐ คน ร้อยละ ๗.๖๒ อยู่กับบุคคลอื่น ร้อยละ ๕๔.๒๗

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยอบต.โคกขมิ้น ร่วมกับหน่วยบริการสุขภาพ และทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการ ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการเรียนรู้ในชุมชน โดยนเน้นการพัฒนาด้านร่างกาย ควบคุมการการเคลื่อนไหวด้วยตัวเอง ด้านอารมณ์จิตใจ เชื่อมั่นใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ด้านสังคม การปฏิบัติวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย การมีวินัยการยอมรับในความเหมือนและความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ด้านสติปัญญา การพัฒนาความสามารถในการคิดรวบยอด การคิดเชิงเหตุผล การคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจการใช้ภาษาในการเรียนรู้ เป็นต้น (๒)การบริหารจัดการ เช่น การพัฒนาศักยภาพผู้สอน การจัดทำคู่มือสำหรับเด็ก จัดการเรียนรู้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น แกะสลักไม้ (ประเพณีแซนโฎนตา ถวายเทียนเข้าพรรษา) จัดหาอาหารกลางวันสำหรับเด็กให้ครบ ๕ หมู่และเพียงพอกับเด็ก จัดประเมินสุขภาพของเด็ก ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ตรวจสุขภาพฟัน ตรวจโรคติดต่อ เป็นต้น และ(๓)การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ภายในอาคารหรือพื้นที่ทำการ และภายนอก เช่น ปลูกต้นไม้เพิ่ม ให้มีพื้นที่สีเขียวมากขึ้น สร้างสนามเด็กเล่นเสริมปัญญา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการเล่น จัดมุมบทบาทสมมุติ ในห้องเรียนเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นบาทบาทสมมุติ จัดการ

แยกขยะ ทั้งภายในห้องเรียนและบริเวณด้านนอกอาคารเรียน ทำความสะอาดของเล่นและซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องเล่นสนาม ป้องการบาดเจ็บจากการเล่นเครื่องเล่นสนามโดยใช้พื้นทราย มีอ่างล้างมือเพียงพอกับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๑๐ จุด เป็นต้น ประสบการณ์ อบต.โคกขมิ้น ในฐานะเป็นเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นในการดูแลเด็กปฐมวัย เด็กและเยาวชน พบว่าพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่ทำกิจกรรม พื้นที่เล่น สำหรับเด็กมีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ช่วยพัฒนาสมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็ก ๒ ปีขึ้นไป

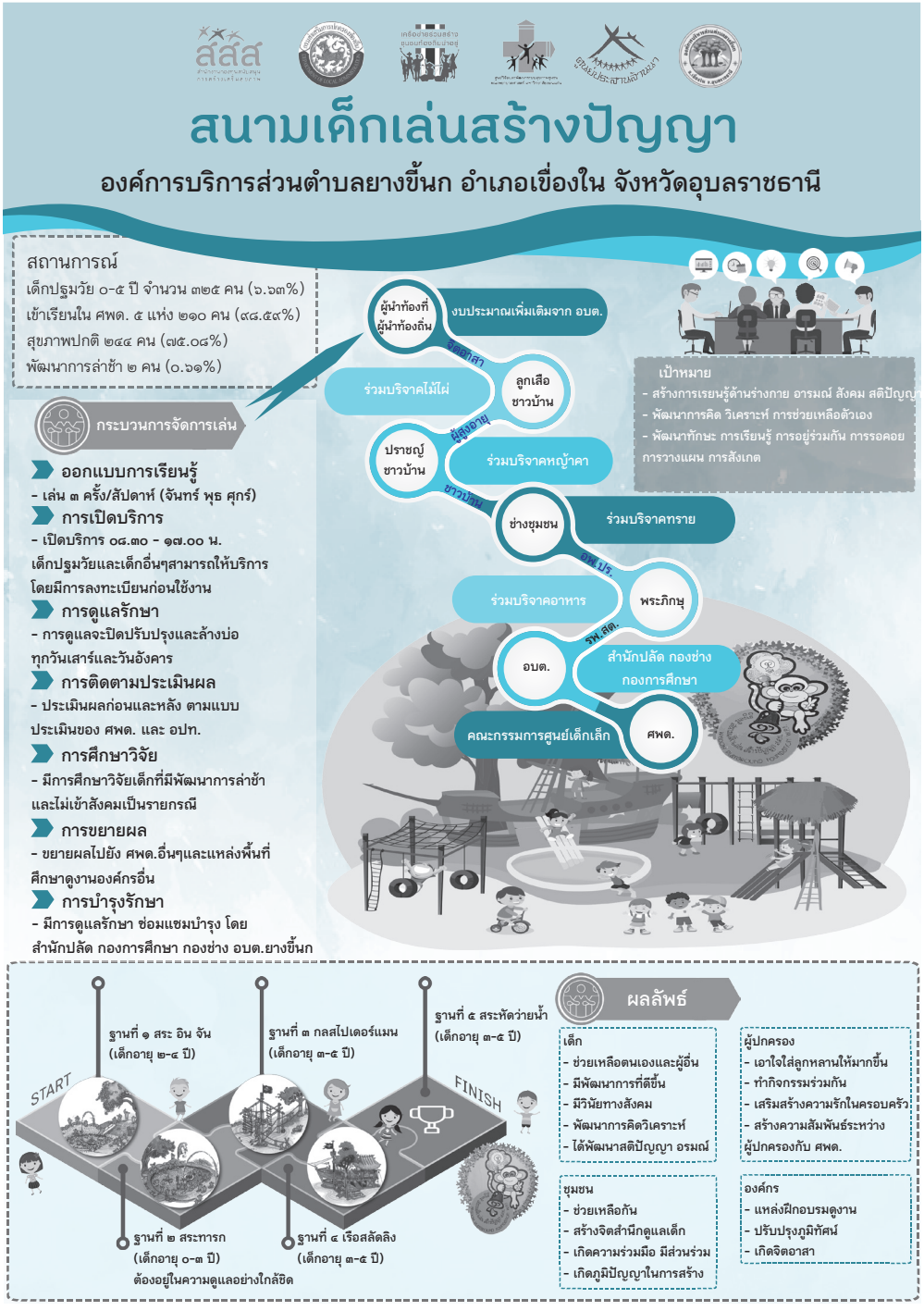
อบต.โคกขมิ้นได้สมัครเข้าร่วมโครงการ “ส่งเสริมการเรียนรู้ เด็กปฐมวัย ท้องถิ่นไทย ผ่านการเล่น” พัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พร้อมจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับตำบลเครือข่ายในกลุ่มจังหวัด ที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน (๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ โดยการอบรมความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา การจัดกิจกรรมการเล่นโดยใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญาให้กับครู และอบรมการสร้างสนามเด็กเล่น วิธีการ วัสดุอุปกรณ์ ให้แก่กองช่างของอบต. (๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์ อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาคือเด็กปฐมวัยใน ศพด.พื้นที่และเด็กปฐมวัยอื่น ๆ และมีเป้าหมายให้อบต.โคกขมิ้นมีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียน จนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้

จากประสบการณ์การพัฒนาและการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ของอบต.โคกขมิ้น พบว่ามีการนำใช้ข้อมูล ได้แก่ ๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถเล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น ๒) เครื่องมือ หรือกลไกในการจัดการสนามเด็กเล่นฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน ได้แก่ อบต.โคกขมิ้น ผู้บริหาร สมาชิกอบต. ผู้นำท้องถิ่น ผู้ปกครอง จิตอาสาแรงงาน เป็นต้น (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ โดยมีการดำเนินการจัดซื้อวัสดุ ตามแบบแปลน มีขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย **๑) การวางแผน** จัดหาอุปกรณ์ให้พร้อม ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้าน ผู้ปกครอง อาสาสมัครมาร่วมสร้างสนามเด็กเล่น ประชาสัมพันธ์กลุ่มแม่บ้าน ชาวบ้านมาร่วมทำอาหารสำหรับคนที่มาสร้างสนามเด็กเล่น ระดมทุนเพื่อสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม ตรวจสอบความสมบูรณ์แข็งแรงของเครื่องเล่น จัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัย วางแผนการทำความสะอาดการระบายน้ำเสียออกจากสระ โดยครู กองการศึกษา กองช่าง ผู้ปกครองเด็ก **๒) ปฏิบัติการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา** จำนวน ๓ ฐาน ประกอบด้วย ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีช่างก่อสร้าง และจิตอาสาแรงงาน ทำโครงสร้างสระ ฐานที่ ๒ สระทารก มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ และฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน จิตอาสาในชุมชน ช่างไม้ ทำโครงสร้างและผูกมัดเชือก **๓) ออกแบบการเล่น** หลังจากสร้างสนามเด็กเล่น เสร็จแล้วมีการมอบหมายให้ครู ศพด. เป็นผู้บริหารจัดการการเข้าไปเล่นในสนามเด็กเล่น (๑) แบ่งเครื่องเล่นตามช่วงอายุ (๒) จัดทำตารางเวลาในการเล่นหลังกิจกรรมการเรียนรู้ตอนเช้าเวลา ๑๐.๓๐ น. ของทุกวัน (๓) ครูแต่ละห้องจะพาเด็กเล่นทีละสนามและอยู่เฝ้าตลอดเวลาและช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ผ่านการเล่น (๕) เมื่อเล่นเสร็จแล้วครูพาเด็กทำความสะอาดร่างกายก่อนเข้าห้องเรียน (๖) สนามเด็กเล่นปิดทำการวันเสาร์-อาทิตย์

จากการติดตามการเล่นด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยการประเมินพัฒนาการทางสมอง ความคิด IQ/EQ ทักษะการคิดวิเคราะห์ วางแผนและแก้ปัญหา สุขภาพร่างกาย ทักษะทางสังคม การเล่นกับเพื่อน การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ผลที่เกิดขึ้นต่อเด็กช่วง ๒-๔ ปี ที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ เด็กได้รับการเสริมพัฒนาทั้ง ๔ ด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้อย่างเหมาะสมตามวัย มีทักษะการคิด เด็กกล้าคิด กล้าทำ กล้าเล่น กล้าตัดสินใจ เด็กไม่กลัวน้ำ สร้างความคุ้นเคย และได้เรียนรู้ในการป้องกัน

การจมน้ำ เด็กได้รับการพัฒนากล้ามเนื้อจากการเล่นและปีนป่ายและสร้างจินตนาและการเรียนรู้ให้กับเด็ก ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก รวมถึงมีส่วนสนับสนุนการสร้างและบำรุงรักษาสนามเด็กเล่นในรูปแบบของเงินหรือแรงงาน เกิดความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กรเป็นพื้นที่ต้นแบบการบริหารจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแก่องค์กรปกครองท้องถิ่นอื่นและผู้ที่สนใจ จนเป็นแหล่งเรียนรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัยเด็ก ดังกรณี เด็กปฐมวัย ตัวอย่าง

“เด็กหญิง เจนจิรา (นามสมมุติ) อายุ ๔ ปี อาศัยอยู่กับยาย และตา กลัวที่สูง เมื่อตาอุ้มยกสูงกว่าศีรษะจะร้องให้ ครูได้จัดให้เล่น ค่ายกลสไปเดอร์แมน ดญ.เจนจิรา กลัวจนร้องไห้ มือสั่น ยายได้เข้าโอบกอดไว้ ส่วนตาก็ได้จับเชือกไว้จนตึงและให้ ดญ.เจนจิรา ค่อยๆ เดินบนเชือกและยายคอยประคองไว้ตลอด พอวันที่ ๒ ดญ.เจนจิรา บอกครูว่าอยากเล่น อยากปีนป่ายค่ายสไปเดอร์แมน ครูจึงพาไปเล่น ครั้งนี้ ดญ.เจนจิราสามารถจับเชือกได้โดยมีครูคอยระวังอย่างใกล้ชิด สังเกตสีหน้า ดญ.เจนจิรา รู้สึกสนุก มีกล้ามเนื้อแขนที่แข็งแรง และปีนได้อย่างคล่องแคล่ว”



ภาพที่ ๒.๑๙ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

นายเทียน แผลงฤทธิ์
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นก
เบอร์โทร ๐๘๕-๗๖๗๖๙๔๓

องค์การบริหารส่วนตำบลยางขี้นกมีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ๙๘๑ ครัวเรือน ประชากร ๔,๘๙๖ คน อัตราส่วนเพศชาย ๑ คนต่อเพศหญิง ๑ คน อัตราพึ่งพิงรวม ๖๑ คน และ พึ่งพิงวัยเด็ก ๔๐ คน ต่อประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน เด็ก ๐-๕ ปี ๓๒๕ คน ครัวเรือนที่มีเด็ก ๐-๕ ปี อาศัยอยู่ ๒๙๔ หลังคาเรือน ร้อยละ ๒๙.๙๖ เด็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๒๑๐ คน ร้อยละ ๙๘.๕๙ เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๕ แห่ง สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนที่เหลือเข้าเรียนกับสถานศึกษาเอกชนและสถานศึกษาของรัฐ ในและนอกพื้นที่ หรือใกล้กับที่ทำงานของผู้ปกครอง สถานะสุขภาพเด็กช่วง ๒-๕ ปี มีพัฒนาการล่าช้า จำนวน ๕ คน ร้อยละ ๑.๕๓ มีความพิการ ๒ คน ร้อยละ ๐.๖๑ ป่วยโรคเรื้อรัง จำนวน ๑๓ คน ร้อยละ ๔.๐๐ เช่น โรคไต หอบหืด เป็นต้น เด็กน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๒๘๖ คน ร้อยละ ๘๘.๐๐ ต่ำกว่าเกณฑ์ จำนวน ๒๓ คน ร้อยละ ๗.๐๘ เกินเกณฑ์ จำนวน ๑๖ คน ร้อยละ ๔.๙๒ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๔๐ คน ร้อยละ ๑๒.๓๑ เด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบทุกคน และมีเด็กพัฒนาการล่าช้า จำนวน ๒ คน ร้อยละ ๐.๖๑

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยอบต.ยางขี้นก ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพ และทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการเรียนรู้ในวิถีท้องถิ่น เช่น หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตสื่อพื้นบ้าน เป็นต้น (๒) การบริหารจัดการ เช่น การพัฒนาศักยภาพผู้สอน ผู้ปกครอง อสม. และ ศพด. จัดให้มีรูปแบบการเรียนรู้งานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จัดให้มีอาหารและน้ำดื่ม อาคารสถานที่ การสุขาภิบาลที่เพียงพอ ได้มาตรฐาน จัดให้บริการดูแลสุขภาพ คัดกรองประเมินภาวะสุขภาพ จัดสวัสดิการช่วยเหลือการออม และ (๓) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างพัฒนา

เด็กปฐมวัย เช่น ลานพื้นที่สร้างสรรค์ สำรวจซ่อมแซมจุดเสี่ยงใน ศพด. สวนพฤกษศาสตร์/สวนสมุนไพร ปรับปรุงภูมิทัศน์ใน ศพด. สำรวจเครื่องเล่นเด็ก ลานกีฬาชุมชน และจัดศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสบการณ์อบต.ยางขี้นก ในฐานะเป็นศูนย์เรียนรู้ระบบการดูแลเด็กปฐมวัยโดยชุมชนท้องถิ่น พบว่าพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่ทำกิจกรรม พื้นที่เล่นสำหรับเด็กมีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ช่วยพัฒนาสมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่นสอดคล้องกับการพัฒนาสมองในเด็ก ๒ ปีขึ้นไป

อบต.ยางขี้นก ได้จัดสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาขึ้นที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านผักแว่น โดยสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พร้อมจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับตำบลเครือข่ายในกลุ่มจังหวัดที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน ๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๒ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๕ ปีจำนวน ๒๑๐ คน เพศชาย ๙๐ คน ร้อยละ ๔๒.๘๖ เพศหญิง ๑๒๐ คน ร้อยละ ๕๗.๑๔ (๒) กลุ่มเด็กที่เข้ามาเรียนรู้เป็นช่วง พร้อมผู้ปกครอง มีเป้าหมายให้อบต.ยางขี้นก มีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียน จนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการและสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อเด็กกลุ่มเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้

จากประสบการณ์ในการพัฒนาและจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา อบต.ยางขี้นก ในฐานะผู้รับผิดชอบหลัก มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ (๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น

กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กอื่นๆ เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือ หรือกลไก ประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วนได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย ๒ ระยะ ได้แก่ **๑) ระยะเตรียมการและสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา** ในการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีทุนทางสังคมและศักยภาพที่เกี่ยวข้องดังนี้ อบต.ยางขี้นก ผู้บริหาร สมาชิกอบต. กองการศึกษา กองช่าง สำนักปลัด กรรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูโรงเรียนประถมศึกษา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้ปกครอง ลูกเสือชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ช่างชุมชน รพ.สต. อปพร. พระภิกษุ/ผู้นำศาสนา จิตอาสา แต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการ และคณะทำงานหลัก ประกอบด้วยทุกส่วนราชการในสังกัดอบต. โดยกองการศึกษารับผิดชอบโดยตรง กำหนดบทบาทหน้าที่ทีม และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างและดำเนินกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ประกอบด้วย (๑) ทีมจัดการ มีบทบาทจัดการกลุ่มเรียนรู้ ๕ ฐาน ทั้งแบบแปลนของฐาน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการแต่ละฐาน พร้อมผู้ประสานฐานย่อยซึ่งเป็นพนักงานของอบต. และ (๒) ทีมช่างประกอบด้วยทีมหลักมาจากกลุ่มช่างชุมชน กลุ่มจิตอาสาแรงงาน ตามความเชี่ยวชาญงานช่าง และพนักงานกองช่าง ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน (สำหรับเด็กอายุ ๒-๔ ปี) มีช่างก่อสร้าง ปูนทราย ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก (สำหรับเด็ก ๑- ๓ ปี) มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน (สำหรับเด็ก ๓-๕ ปี) มีทีมอาสาสมัครของมูลนิธิร่วมกตัญญูจุดพุเตย ทำการผูกเชือกรูปแบบต่างๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม ฐานที่ ๔ เรือสลัดลิง (สำหรับเด็ก ๓-๕ ปี) มีช่างไม้ ทำบ้าน และ ฐานที่ ๕ สระหัดว่ายน้ำ (๓-๕ปี) มีช่างปูน ช่างก่อสร้าง ช่างประปา ทำโครงสร้างและระบบน้ำ การกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสม ต้องดำเนินการตามเงื่อนไขในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่ มีข้อจำกัดขั้นต่ำคือ ขนาดพื้นที่ ต้นไม้ ลักษณะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เปิดใกล้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คนทั่วไปเข้าถึงได้สะดวกและชุมชนเห็นชอบ และมีข้อตกลงในการใช้พื้นที่ (๓) ทีมสนับสนุน ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้ปกครอง จิตอาสาบริจาคสิ่งของงบประมาณในการสร้างสนามเด็กเล่น เช่น เงิน ไม้ไผ่ ทราย อาหารสำหรับคนทำงาน **๒) ระยะการจัดการหลังสร้างและดำเนินการแล้วเสร็จ** เมื่อดำเนินการสร้างสนาม

เด็กเล่นสร้างปัญญาเสร็จเรียบร้อย คณะทำงาน ผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลงในการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้ดูแล และบริหารจัดดูแลความเรียบร้อย จัดทำหลักสูตรงานและกิจกรรม ดังนี้ (๑) ออกแบบการเรียนรู้/การเล่น สัปดาห์ละ ๓ วัน (วันจันทร์ พุธ ศุกร์) (๒) เปิดให้บริการเวลา ๐๘.๓๐-๑๗.๐๐น. เด็กปฐมวัยและเด็กอื่นๆ สามารถใช้บริการได้ ต้องมีการลงทะเบียน ณ ห้องทะเบียนก่อนใช้งาน มีครูและผู้ปกครองร่วมดูแลความปลอดภัย (๓) ความรับผิดชอบในการดูแล จะปิดปรับปรุงและล้างบ่อ วันเสาร์ และวันอังคารของสัปดาห์ (๔) มีการติดตามประเมินผลพัฒนาการของเด็กก่อน/หลัง ตามแบบประเมินของอปท. ศพด. (๕) มีการศึกษาวิจัยเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าไม่เข้าสังคมเป็นรายกรณี (๖) ขยายผลไปยังศพด.อื่น เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้แก่พื้นที่อื่น (๗) การซ่อมบำรุงรักษา ประสานการซ่อมบำรุงกับกองช่าง สำนักปลัด อบต. กองการศึกษาฯ

ผลลัพธ์การดำเนินการของสนามเด็กเล่น ดังนี้ ๑) ผลลัพธ์ที่เกิดกับตัวเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ประเมิน การติดตามผลการเล่นด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการ ๔ ด้านประกอบด้วย ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และประเมินด้วยการสังเกตความสนใจ ทักษะการเล่น ทักษะทางอารมณ์ ของเด็กโดยครูประจำชั้น ดำเนินการ ๒ ช่วงเวลา ได้แก่ (๑) จะตรวจคัดกรอง สังเกต และประเมินพฤติกรรม และการเจ็บป่วยทุกวัน (๒) ตรวจประเมินพัฒนาการตามรอบบริการแบบละเอียดทุก ๓ เดือน ที่ผ่านมาผลที่เกิดขึ้นต่อเด็กช่วง ๒-๕ ปี ที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น พัฒนาความมีวินัยทางสังคม มีการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ มีพัฒนาการด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ การช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น ๒) ผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้ปกครอง ผู้ปกครองมีเวลาใส่ใจลูกหลานมากขึ้น ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เสริมสร้างความรักในครอบครัว สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองกับ ศพด. ๓) ผลลัพธ์ที่เกิดกับชุมชน เกิดความร่วมมือร่วมใจในการจัดกิจกรรม ช่วยเหลือกันในสังคม สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการสร้างเรือสลัดลิง สร้างจิตสำนึกในการดูแลเด็ก

“ดญ. พชกร วุฒิพันธ์ น้องออมสิน อายุ ๔ ปี ๒ เดือน อาศัยอยู่กับปู่และย่า มีภาวะออทิสติกแฝงและพัฒนาการล่าช้า พูดเป็นคำๆ ต่อประโยคไม่ได้ พัฒนาการทางด้านร่างกายและการทรงตัวไม่แข็งแรง กล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็กการหยิบจับไม่เป็นไปตามวัย ชอบเล่นคนเดียว ไม่เล่นกับเพื่อน ไม่ฟังครู ครูจัดตารางให้เล่นที่สนาม

เด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๓ วันนาน ๒ เดือน และปู่พามาเล่นในวันหยุดสัปดาห์ละ ๑ วัน สังเกตเห็นการทรงตัวและพัฒนาการด้านร่างกายเปลี่ยนไปอย่างชัดเจน สามารถทรงตัวได้ดีและแข็งแรงมากขึ้น เล่นกับเพื่อนได้ และพูดเป็นประโยคได้ อารมณ์ดีและยิ้มแย้มแจ่มใส ชอบเล่นกับเพื่อนมากขึ้น จนติดกลุ่มเพื่อน ชอบเล่นน้ำ ชอบปีนป่าย ตาข่าย มีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดเล็กและกล้ามเนื้อมัดใหญ่เพิ่มขึ้น"

"ดญ. พัชราภา สิมมา น้องพิ้ง อายุ ๔ ปี มีปัญหาด้านสุขภาพคือโรคหอบหืดป่วยบ่อย และต้องไปพบแพทย์เป็นประจำ เดือนละ ๑-๒ ครั้ง ผู้ปกครองมีความวิตกกังวลอย่างมากในตอนแรกของการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยกลัวว่าลูกจะมีอาการป่วยกำเริบ กังวลเรื่องความสะอาดของบ่อ การติดเชื้อต่างๆ แต่เมื่อน้องพิ้งได้เล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาตามตารางที่ครูกำหนดเป็นระยะเวลาสามเดือน ผู้ปกครองและครูสังเกตพบว่า ในอาทิตย์แรกน้องมีไข้อยู่สองวัน และเมื่อหายก็ไม่เข็ดที่จะเล่นอีก อาทิตย์ต่อมาน้องไม่มีไข้ ระยะห่างจากการไปหาหมอนัดเริ่มห่างออกไปเรื่อยๆ ร่างกายแข็งแรงขึ้นอย่างชัดเจนจนผู้ปกครองยืนยันด้วยตนเองว่าจากการสังเกตน้องหายจากการเป็นหืดหอบแน่นอน ซึ่งผู้ปกครองมั่นใจว่าเป็นผลจากการเล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ร่างกายของน้องสามารถสร้างภูมิต้านทานเองได้"

"คุณยายน้องตะวัน มาดูแลน้องเล่นตามฐานต่างๆ ในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และได้มาร่วมทำความสะอาดบ่อและเปลี่ยนน้ำในบ่อ เห็นว่าครูได้ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้น้ำที่เปลี่ยนจากบ่อรดพืชผักต่างๆ จึงได้บริจาคต้นไม้ดอก ไม้ประดับและตุ๊กตาจัดสวนหย่อมมาให้ ศพด.ผักแว่น เพื่อที่เด็กๆจะได้เรียนรู้และชมไม้ดอกไม้ประดับ พร้อมทั้งเป็นการจัดภูมิทัศน์ของ ศพด.ให้มีความสวยงาม ร่มรื่น น่าอยู่ นอกจากนี้ผู้ปกครองท่านอื่นๆ ที่มาดูแลลูกหลานตนเองเล่นในสนามเด็กเล่น ยังมีจิตอาสาเป็นแรงงานในการทำความสะอาดสระน้ำ เกิดความร่วมมือกันของผู้ปกครอง ครู ท้องถิ่น ท้องที่ จนพื้นที่นี้ได้เป็นต้นแบบการบริหารจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น และผู้ที่สนใจ จนเป็นแหล่งเรียนรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัยเด็ก และเยาวชน"



ภาพที่ ๒.๒๐ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา
องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

นายนริศ กิจอุดม
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่
เบอร์โทร ๐๘๑-๙๔๕ ๑๘๒๐

องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ มีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ๒,๓๑๙ ครัวเรือน ประชากร ๕,๖๖๒ คน เด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๓๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๙๑ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๑๖๘ คน เพศหญิง ๑๖๗ คน เด็ก ๐-๓ ปี จำนวน ๒๑๓ คน ร้อยละ ๖๓.๕๘ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๑๒๒ คน ร้อยละ ๓๖.๔๑ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนใน ศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๘๕ คน ร้อยละ ๒๕.๓๗ เข้าโรงเรียนอนุบาลในพื้นที่ ๘๐ คน ร้อยละ ๒๓.๘๘ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน ๑๘๕ คน ร้อยละ ๕๕.๒๒ รองลงมาอยู่กับอาศัยกับพ่อหรือแม่ จำนวน ๑๓๐ คน ร้อยละ ๓๘.๘๐ อยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๒๐ คน ร้อยละ ๕.๙๗ เด็กมีสุขภาพปกติ ๓๓๔ คน ร้อยละ ๙๙.๗๐มีปัญหาสุขภาพ ๑ คน ร้อยละ ๐.๒๙ พัฒนาการล่าช้า ๓ คน ร้อยละ ๐.๘๙ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๘๔ คน ร้อยละ ๒๕.๐๗ เด็กปฐมวัยที่ได้รับวัคซีนครบทุกคน และมีเด็กพิการ จำนวน ๑ คน ร้อยละ ๐.๒๙ เด็ก ๖-๑๒ ปี ๔๑๒ คน ร้อยละ ๔.๑๒ ของประชากรทั้งหมด

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยองค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพ และทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๔ เรื่อง ได้แก่ ๑) การพัฒนาศักยภาพและสร้างการเรียนรู้ เช่น การอบรมครู ผู้ดูแล ผู้ปกครองในการสร้างการเรียนรู้ จัดทำหลักสูตรปฐมวัย การเรียนรู้ตามแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เป็นต้น ๒)การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดห้องเรียนให้มีมุมเสริมประสบการณ์ ส่งเสริมการทำแปลงผักใน ศพด. มีสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เป็นต้น ๓) การดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัย เช่น การตรวจคัดกรองสุขภาพ การอบรม ครู ผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การตรวจประเมินภาวะโภชนาการ การตรวจประเมินพัฒนาการ DSPM เป็นต้น ๔) การจัดการอาหารปลอดภัยใน ศพด. เช่น ส่งเสริมให้ครูและเด็กปฐมวัยปลูกผักอินทรีย์

จัดทำอาหารตามเมนูอาหารตาม Thai school lunch วัตถุดิบในการประกอบอาหารนำมาจากชุมชน เป็นต้น ประสบการณ์องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ ฐานะเป็นศูนย์ประสานงานการจัดการเรียนรู้เด็กและเยาวชน พบว่าพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่ทำกิจกรรม พื้นที่เล่น สำหรับเด็กมีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาทักษะสมองตามช่วงวัย

องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ ได้สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พร้อมจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับตำบลเครือข่ายในกลุ่มจังหวัด ที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน (๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ (๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๔ ปี จำนวน ๑๑๐ คน เพศชาย ๕๙ คน เพศหญิง ๕๑ คน (๒) กลุ่มเด็กนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒ แห่ง ที่เข้ามาเรียนรู้เป็นช่วง (๓) เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี ๔๓๑ คน ร้อยละ ๗.๖๑ พร้อมผู้ปกครอง มีเป้าหมายให้องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ มีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียน จนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้

จากประสบการณ์ในการพัฒนา และจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ในฐานะเจ้าภาพหลัก มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ (๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๓-๕ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือ หรือกลไก

ประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย ๓ ระยะ ได้แก่ **๑) ระยะก่อนสร้างสนามแบบมีส่วนร่วม** โดยการทบทวนข้อมูลทุนทางสังคม และศักยภาพในพื้นที่ เพื่อนำใช้ในการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ซึ่งมีทุนทางสังคมและศักยภาพที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ ผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กรรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน คณะผู้ปกครองเด็ก ผู้นำแหล่งเรียนรู้ เช่น สภาเด็กและเยาวชน โรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุตำบลวังใหม่ หรือกลุ่มจิตอาสา เช่น ช่างไม้ ช่างปูน อปพร. เป็นต้น แต่งตั้งทีมคณะทำงาน เป็นคณะกรรมการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ผู้บริหาร สมาชิก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ทุกกอง ผู้ปกครองเด็ก ประชาชน จิตอาสาที่เชี่ยวชาญด้านช่าง กลุ่มผู้สูงอายุ โดยได้อบรมและศึกษาดูงานการทำสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จัดส่งเจ้าหน้าที่ จำนวน ๔ คน ประกอบด้วย ปลัด อบต. ผอ.กองช่าง นักวิชาการศึกษา ครู ศพด. ไปร่วมอบรมและฝึกทำสนามที่เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา แล้วสำรวจพื้นที่ และประชุมทีมวางแผนศึกษา ออกแบบสนามเด็กแล่นสร้างปัญญา มอบหมายผู้รับผิดชอบและจัดตารางการก่อสร้างสนาม **๒) ระยะสร้างสนาม** โดยดำเนินการก่อสร้างสนามฯ ตามแผนที่วางไว้ ประกอบด้วย (๑) ทีมจัดการ มีบทบาทจัดการกลุ่มเรียนรู้ห้าฐานทั้งแบบแปลนของฐาน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการแต่ละฐาน พร้อมผู้ประสานฐานย่อยซึ่งเป็นพนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และ (๒) ทีมช่างประกอบด้วยทีมหลักมาจากกลุ่มจิตอาสาแรงงาน ตามความเชี่ยวชาญงานช่าง และพนักงานกองช่าง ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีช่างก่อสร้าง ปูน ทราย และพนักงาน อบต.ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก (สำหรับเด็ก ๑-๒ขวบ) มีช่างปูน และเจ้าหน้าที่ อบต.รับผิดชอบ ทำระบบน้ำ ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน มีทีม อปพร.และชุดครูฝึกอปพร.จากจังหวัดจันทบุรีมาช่วยทำการผูกเชือกรูปแบบต่าง ๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม ฐานที่ ๔ เรือสลัดลิง ช่างไม้ ช่างเชื่อม จากชุมชน พร้อมเจ้าหน้าที่ อบต.และ ฐานที่ ๕ หัดว่ายน้ำ มีช่างปูน เจ้าหน้าที่ อบต.ในการเดินระบบน้ำ ซึ่งมีการจัดตารางการใช้สนามเด็กเล่น กำหนดกฎกติกาในการใช้สนาม เช่น เครื่องแต่งกายชุดสุภาพ ห้ามนำอาหารเข้ามารับประทานในสนามเด็กเล่น ห้ามเล่นตามลำพัง มีผู้ปกครองดูแล มีเจ้าหน้าที่ดูแลในขณะเล่น มีการมอบหมายผู้ดูแล

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เจ้าหน้าที่ดูแลเป็นคนงานทั่วไป และพนักงานจ้างกองการศึกษา ในการเปลี่ยนน้ำทุก ๓ วัน ตลอดทั้ง จัดทำคู่มือการใช้สนาม **๓) ระยะหลังสร้างสนาม** ได้แก่ (๑) การใช้บริการสนามเด็กเล่น เช่น มีการเปิดใช้บริการสนามเด็กเล่น และ อบต. จัดบริการรถ รับ-ส่ง (๒) การบำรุงรักษาและซ่อมแซมสนามเด็กเล่นในแต่ละฐาน ดังนี้ ฐานที่ ๑ การดูแลและทำความสะอาดทุกวัน โดยเจ้าหน้าที่กองการศึกษา และคนงานทั่วไป ฐานที่ ๒ การล้างสระและเติมน้ำในสระว่ายน้ำ ๓ วันหรือตามความถี่ที่เด็กเล่น ฐานที่ ๓ มีการตรวจสภาพเชือกทุกวัน และเปลี่ยนเมื่อพบการชำรุด ฐานที่ ๔ การดูแลและทำความสะอาดทุกวัน ตรวจตราดูความแข็งแรงและฐานที่ ๕ การดูแลและทำความสะอาดทุกวัน เปลี่ยนน้ำ ๓ วันหรือตามความถี่การเล่นที่เห็นว่าสกปรก (๓) การสร้างการเรียนรู้ เช่น การอบรม ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ในการใช้สนาม การจัดทำคู่มือการใช้งานสนามเด็กเล่น จัดทำตารางการเรียนรู้ และจัดครู ศพด. ประจำฐานการเรียนรู้ เป็นต้น และ (๔) การติดตามผล และประโยชน์ที่เกิดขึ้น เช่น การประเมินพัฒนาการเด็กก่อนและหลังการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และการสังเกตพฤติกรรม ที่ผ่านมาผลที่เกิดขึ้นต่อเด็กช่วง ๒-๔ ปี ที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ เด็กได้รับการเสริมพัฒนาทั้ง ๔ ด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้อย่างเหมาะสมตามวัยเด็ก ๑๒๐ คน ที่เข้าใช้บริการสนามเด็กเล่นมีพัฒนาการสมวัย เด็กเรียนรู้การดูแลกัน ฝึกการรอคอยและความมีวินัย กล้าคิด กล้าทำรู้จักยั้บยั้งชั่งใจ และกล้าเล่นน้ำ

“น้องเกรช อายุ ๓ ปี ๙ เดือน ห้องที่ ๒ อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ มาโรงเรียนชอบแยกตัว ไม่เล่นกับเพื่อน ไม่ค่อยพูด หลังจากได้เล่นที่สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ประมาณ ๓-๔ ครั้ง น้องเกรชมีพัฒนาการที่ดีขึ้น กล้าพูด กล้าคุย ในตอนแรกที่ไปสนามเด็กเล่นไม่กล้าลงน้ำกลัว แต่ครั้งหลังน้องเกรชกล้าลงน้ำ และเล่นน้ำ และชอบมาโรงเรียนทุกวัน”

“น้องตรุษจีน อายุ ๒ ปี ๑๐ เดือน ห้องที่ ๑ ในช่วงแรกๆที่คุณครูพามาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา น้องตรุษจีนไม่กล้าเล่นน้ำ กลัวน้ำ พอมาสนามได้ประมาณ ๓-๔ ครั้ง น้องกล้าลงน้ำได้ไม่กลัวน้ำเหมือนตอนแรกๆ มีความมั่นใจและกล้าเล่นน้ำมากขึ้น”

“น้องเลม่อน อายุ ๓ ปี ๑๐ เดือน ห้องที่ ๒ เวลามาโรงเรียนจะร้องไห้ทุกวัน ไม่ชอบมาโรงเรียน ตอนที่อยู่ในห้องเรียนเป็นเด็กที่ไม่ค่อยพูด ไม่เล่นกับเพื่อน ไม่ชอบวิ่ง ไม่แข็งแรง แต่หลังจากที่ไปเล่นที่สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา สัก ๓-๔ ครั้ง น้องเลม่อนมีนิสัยเปลี่ยนไป ดีขึ้นมาก ชอบมาโรงเรียนและจะถามคุณครูทุกวันว่าวันนี้จะไปเล่นน้ำ

หรือเปล่า กล้าเล่นกับเพื่อนมากขึ้น กล้าพูด กล้าวิ่ง กล้าลงน้ำ และแขนขาที่อ่อนแรงก็ดีขึ้น วิ่งเล่นกับเพื่อนได้คล่องและเล่นกับเพื่อน ๆ ได้ดี"

เด็กและผู้ปกครองได้เรียนรู้การเล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก มีเวลาอยู่ร่วมกับลูกมากขึ้น และมีความรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัย เป็นเจ้าของในการสร้างและดูแลร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งการระดมทุน ระดมแรงในการสร้างและจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เกิดความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร พื้นที่เป็นต้นแบบการบริหารจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ชุมชนมีพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก เป็นตำบลต้นแบบในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแบบมีส่วนร่วม เป็นแหล่งเรียนรู้ในการดูแลเด็กปฐมวัย



ภาพที่ ๒.๒๑ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลปริก

เทศบาลตำบลปริก
อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

นายสุริยา ยีขุน
นายกเทศบาลตำบลปริก
เบอร์โทร ๐๘๑-๙๕๙๘๘๐๒

เทศบาลตำบลปริกมีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๗ ชุมชน ๑,๙๔๒ ครัวเรือน จำนวนประชากร ๖,๔๗๕ คน ชาย ๓,๑๕๗ คน หญิง ๓,๓๑๘ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐–๕ ปี จำนวน ๕๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๒๙ ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศชาย ๒๒๖ คน เพศหญิง ๒๗๑ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๒ ปี ๒๓๕ คน ร้อยละ ๓.๖๒ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๓๐๒ คน ร้อยละ ๔.๖๖ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศพด.ในพื้นที่ จำนวน ๒๐๗ คน ร้อยละ ๖๘.๕๔ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด การอาศัยอยู่ของเด็กปฐมวัยดังนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๑๗๔ คน ร้อยละ ๙๓.๖๐ รองลงมาอยู่กับอยู่กับปู่ย่า ตายาย จำนวน ๖ คน ร้อยละ ๓.๒๐ อยู่กับญาติ จำนวน ๖ คน ร้อยละ ๓.๒๐ เด็กสุขภาพปกติ ๑๗๕ คน ร้อยละ ๘๔.๕๔ มีปัญหาสุขภาพ ๑๕ คน ร้อยละ ๗.๒๕ มีพัฒนาการล่าช้า ๒ คน ร้อยละ ๐.๙๗ ฟันผุ ๑๐๖ คน ร้อยละ ๕๑.๒๑ และมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ๘ คน ร้อยละ ๓.๘๖ ได้รับวัคซีนตามเกณฑ์ครบทุกคน เด็ก ๖-๑๒ ปี ๗๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๐

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยเทศบาลตำบลปริก ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพและทุนทางสังคมในพื้นที่ให้บริการอย่างน้อย ๔ เรื่อง ได้แก่ ๑) การสร้างการเรียนรู้ เช่น การพัฒนาศักยภาพครูใน ศพด. การพัฒนาสื่อนวัตกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย จัดตั้งศูนย์บริการยืมสื่อเพื่อนำไปเล่นที่บ้านร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครอง โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์ โครงการเรียนรู้สู่โลกกว้างโดยให้เด็กเรียนรู้ตามแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นต้น ๒) การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการ เช่น การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยทั้ง ๔ ด้าน ส่งเสริมการดูแลสุขภาพช่องปาก การส่งเสริมภาวะโภชนาการ การส่งเสริมกิจกรรมออกกำลังกาย ๓) การเฝ้าระวังและควบคุมโรค เช่น การกำหนดจุดล้างมือ การกำจัดและป้องกันลูกน้ำยุงลาย การทำความสะอาดเครื่องเล่นทุกสัปดาห์ การตรวจคัดกรองและ

การรักษาความสะอาด เป็นต้น ๔) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ การปรับพื้นสนามเด็กเล่นเป็นดินทราย และจัดทำสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเพื่อเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ ในการส่งเสริมการเรียนรู้จากการเล่น สำหรับเด็กมีความสำคัญต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติ และช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ช่วยพัฒนาสมองตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่น สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลปริก คือ สถานที่เล่นกลางแจ้ง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านของนักเรียนในระดับปฐมวัย ให้มีพัฒนาการที่ดีเหมาะสมตามวัย ซึ่งนักเรียนจะได้เล่น ทำกิจกรรมที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์นอกห้องเรียนให้นักเรียนมีประสบการณ์ มีทักษะชีวิต รู้จักการคิดแก้ปัญหา เด็กมีโอกาส เล่น สัมผัสกับของเล่นปลายเปิด เช่น ดิน หิน ทราย น้ำ โคลน ต้นไม้ ใบไม้ เป็นต้น ช่วยให้เด็กนักเรียนเกิดอารมณ์สงบสุข ส่งผลให้สมองสร้างคลื่นแห่งความฉลาดหรือคลื่น Alpha สมองหลั่งสารเอ็นดอร์ฟิน ช่วยให้เด็กอารมณ์ดี ฉลาด ความจำดี เลี้ยงง่ายโตเร็ว สุขภาพแข็งแรง เป็นเด็กไม่ดื้อไม่ซน นอกจากนั้นแล้วสารเอ็นดอร์ฟิน ยังช่วยล้างสารพิษ (คอร์ติซอล) ที่อยู่ในกระแสเลือดของเด็ก ซึ่งถ้ามีมากในกระแสเลือดจะทำให้เด็กสมองทึบ ติดเกม สมองเจริญเติบโตช้า กินจุ อ้วน ขี้เกียจ ไม่สนใจการเรียน เป็นเด็กดื้อ เด็กเกเร โตขึ้นเป็นภัยและภาระของสังคม ดังนั้นการเลือกของเล่นและสถานที่เล่นให้กับเด็กเป็นสิ่งสำคัญในการปูพื้นฐานการเรียนรู้ให้เด็กปฐมวัยให้เป็นคนดี ประสบความสำเร็จในชีวิต และสามารถค้นพบปัญญาด้วยตนเอง

เทศบาลตำบลปริกเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พร้อมจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับตำบลเครือข่าย ที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน (๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ (๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี จำนวน ๒๐๗ คน (๒) กลุ่มเด็กนักเรียนจากโรงเรียนเอกชน ๑ แห่ง โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒ แห่ง ที่เข้ามาใช้บริการพร้อมผู้ปกครอง (๓) เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี จำนวน ๒๒๑ คน เข้ามาใช้บริการพร้อม

ผู้ปกครอง เทศบาลตำบลปริกมีเป้าหมายในการจัดทำสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เพื่อส่งเสริมและสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียนให้มีพัฒนาการที่ดีจนสามารถค้นพบปัญญาด้วยตนเองผ่านการเล่นในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ พี่น้องประชาชนในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์ ช่วยแบ่งเบาค่าใช่จ่ายในการนำบุตรหลานไปใช้บริการในสถานที่ที่ต้องเสียค่าใช้จ่าย สามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา สามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

จากประสบการณ์ในการพัฒนาและจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กปฐมวัยและเด็กวัยเรียนด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลปริกในฐานะเจ้าภาพหลัก มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ (๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือหรือกลไก ประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีการดำเนินการ ดังนี้ **๑) ร่วมเตรียมและก่อสร้างสนาม** โดยจัดตั้งทีมและคณะทำงานจาก ๔ องค์กรหลัก ดังนี้ เทศบาลตำบลปริก องค์กรท้องถิ่น ภาคีเครือข่าย หน่วยงานรัฐและภาคประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ศพด. กองช่าง ผู้ปกครอง อปพร. รพ.สต.ปริก ครู ช่างอาสา เป็นต้น กำหนดบทบาทหน้าที่ทีม และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างและดำเนินกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ประกอบด้วย (๑) ทีมจัดการ มีบทบาทจัดการกลุ่มเรียนรู้ห้าฐานทั้งแบบแปลนของฐาน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการแต่ละฐาน พร้อมผู้ประสานฐานย่อยซึ่งเป็นพนักงานจัดทำแบบแปลนการก่อสร้าง จัดทำข้อมูลการดำเนินงาน ได้แก่ งบประมาณ แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ ระยะเวลาก่อสร้าง การใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่น การกำกับติดตามและประเมินผล **๒) การร่วมรับผิดชอบ** ได้แก่ ผู้ปกครองร่วมดูแลความเรียบร้อยและความปลอดภัย ครูให้ความรู้แก่นักเรียน ผู้ปกครองในการเล่นอย่างถูกวิธี ให้ความรู้แก่ผู้มาเรียนรู้ การสร้างประโยชน์ที่ได้รับและการจัดการสนาม นักการภารโรงดูแลความสะอาด ความปลอดภัย ระบบน้ำและปรับปรุงภูมิทัศน์ เทศบาลตำบลปริกสนับสนุน

งบประมาณในการดำเนินการดูแลรักษา ปรับปรุง ซ่อมแซม อปพร.เฝ้าระวังความปลอดภัย ดูแลช่วยเหลือกรณีฉุกเฉิน และช่างอาสา ทำนุบำรุง ซ่อมแซม **๓) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครู ศพด.และโรงเรียนปริก** ได้แก่ การทำความเข้าใจ ๕ ฐานการเรียนรู้และวิธีการเล่นที่ถูกต้องและปลอดภัย การประเมินพัฒนาการเด็กทั้ง ๔ ด้านก่อนและหลังการใช้สนาม การวิเคราะห์ข้อดีและข้อควรปรับปรุงในการใช้สนาม **๔) การจัดการเรียนรู้** ได้แก่ การฝึกอบรมให้ครู ศพด. ผู้ปกครอง การจัดทำคู่มือการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ สัปดาห์ละ ๒ เรื่อง และจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่าย **๕) ออกแบบและกำหนดกฎกติกาการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา** ได้แก่ จัดตารางการใช้งาน กำหนดการแต่งกายให้เหมาะสม สำรวจความสะอาดปลอดภัยก่อนใช้ ห้ามนักเรียนเล่นในสนามตามลำพัง ห้ามเล่นในวันหยุดราชการ ห้ามนำอาหาร เครื่องดื่มมารับประทานในสนาม **๖) การติดตามผล และประโยชน์ที่เกิดขึ้น** ได้แก่ จัดทำคู่มือประเมินพัฒนาการ ๔ ด้าน จัดทำแบบประเมินพัฒนาการ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา วิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการ ๔ ด้าน ส่งเสริมและหาแนวทางพัฒนานักเรียนที่มีพัฒนาการล่าช้า และรายงานผลให้ผู้ปกครองและผู้บริหารทราบ ๗) **การบำรุงรักษาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา** ดังนี้ ฐานที่ ๑ เกลี่ยทรายและเติมน้ำทุกสัปดาห์ ฐานที่ ๒ ทำความสะอาดสระและเปลี่ยนน้ำสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง ฐานที่ ๓ เปลี่ยนเชือกทุก ๒ ปี หรือเมื่อชำรุด ฐานที่ ๔ ซ่อมแซมตามสภาพการใช้งาน ฐานที่ ๕ ทำความสะอาดสระและเปลี่ยนน้ำสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง

การทบทวนข้อมูลทุนทางสังคม และศักยภาพในพื้นที่ เพื่อนำใช้ในการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ซึ่งมีทุนทางสังคมและศักยภาพที่เกี่ยวข้องดังนี้ เทศบาลตำบลปริก ผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน แต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการ และคณะทำงานหลัก ประกอบด้วย ทุกส่วนราชการในสังกัดเทศบาลฯ โดยกองการศึกษารับผิดชอบโดยตรง กำหนดบทบาทหน้าที่ทีม และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างและดำเนินกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ประกอบด้วย (๑) ทีมจัดการ มีบทบาทจัดการกลุ่มเรียนรู้ ๕ ฐานทั้งแบบแปลนของฐาน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการแต่ละฐาน พร้อมผู้ประสานฐานย่อยซึ่งเป็นพนักงานของเทศบาล และ (๒) ทีมช่าง ประกอบด้วย ทีมหลักมาจากกลุ่มจิตอาสาแรงงานตามความเชี่ยวชาญงานช่าง พนักงานกองช่าง และเจ้าหน้าที่อปพร. ได้แก่ ฐานที่ ๑ สระน้ำอิน จัน มีช่างก่อสร้าง ปูน ทราย ทำโครงสร้าง ฐานที่ ๒ สระทารก (สำหรับ

เด็ก ๑-๒ ขวบ) มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน มีทีมอาสาสมัคร ทำการผูกเชือกรูปแบบต่าง ๆ ให้มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม ฐานที่ ๔ หัดว่ายน้ำ มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ และ ฐานที่ ๕ เรือสลัดลิง จัดทำบ้านลักษณะคล้ายเรือใต้ถุนสูง ชั้นบนเป็นลานกว้างอากาศเย็นสบายใต้ต้นยาง ให้เด็กทำกิจกรรมต่างๆได้หลายกิจกรรม มีข้อตกลงในการใช้บริการ **๒) ระยะการจัดการหลังสร้างและดำเนินการแล้วเสร็จ** เมื่อดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเสร็จเรียบร้อย คณะทำงานผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลง ในการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้ดูแล และบริหารจัดดูแลความเรียบร้อย ประสานการซ่อมบำรุงกับกองช่าง จัดตารางเรียนรู้สำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เปิดให้เป็นสถานที่เรียนรู้สำหรับโรงเรียนในระดับประถมศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ นอกเวลาราชการเจ้าหน้าที่เวรของเทศบาลเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อย และเฝ้าระวังความปลอดภัย เนื่องจากจะมีผู้ปกครองพาลูกมาเล่นในช่วงเย็น และปิดบริการหลัง ๑๘.๐๐ น. ทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ประเมินผลและติดตามผลการเล่นด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และประเมินด้วยการสังเกตความสนใจ ทักษะการเล่น ทักษะทางอารมณ์ ทักษะด้านร่างกายของเด็กโดยครูประจำชั้น ดำเนินการ ๒ ช่วงเวลา ได้แก่ (๑) จะตรวจคัดกรอง สังเกต และประเมินพฤติกรรม และการเจ็บป่วยทุกวัน (๒) ตรวจประเมินพัฒนาการก่อนและหลังการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

ที่ผ่านมาผลที่เกิดขึ้นต่อเด็กช่วง ๒-๕ ปี ที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ เด็กได้รับการเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้อย่างเหมาะสมตามวัย มีทักษะการคิด เด็กรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีพัฒนาการสมวัย ได้รับการส่งเสริมกล้ามเนื้อมัดเล็กมัดใหญ่ และมีทักษะด้านสังคม เช่น การเคารพกฎระเบียบ กติกา พัฒนาอุปนิสัย มีน้ำใจ และเกิดการเรียนรู้ที่จะดูแลช่วยเหลือผู้อื่น

“น้องอิลอาม อายุ ๒ ขวบ ๑๑ เดือน อาศัยอยู่กับแม่และตายาย ช่วงที่เข้ามาเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแรกๆ เป็นเด็กที่ชอบแยกตัว ไม่เข้าสังคม ไม่เล่นกับเพื่อน และมีปัญหาเรื่องภาษาและการพูดที่ช้ากว่าปกติ เมื่อครูประจำชั้นได้จัดตารางให้เล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๒ ครั้ง ใน ๑ สัปดาห์เวลาผ่านไป ๓ เดือน สังเกตเห็นสีหน้า ลักษณะอารมณ์ของนักเรียนเปลี่ยนไปในทางที่ดี เช่น มีความสุขมากขึ้น เมื่อมาโรงเรียน เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ได้อย่างปกติในช่วงเดือนที่ ๓ กล้ามเนื้อส่วน

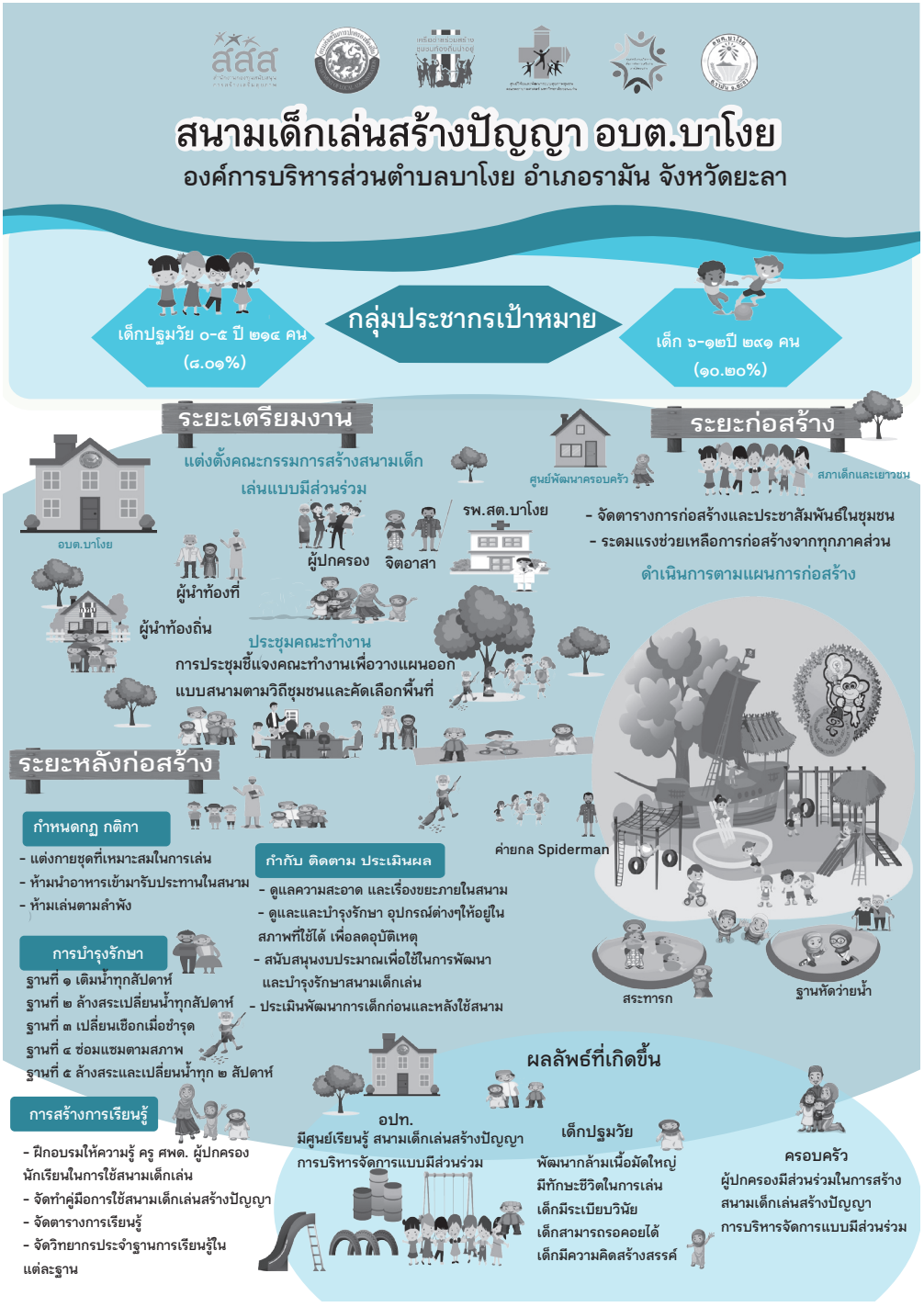
ต่างๆ ของร่างกายแข็งแรงคล่องแคล่วขึ้น สามารถพูดได้เป็นประโยค เริ่มพูดกับเพื่อนและคุณครูได้มากขึ้น สามารถช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้อย่างคล่องแคล่วและรักการมาเรียนมาขึ้น”

“น้องเฟิร์ส อายุ ๒ ขวบ ๗ เดือน จากการที่ครูประจำชั้นได้สัมผัสกับน้องเฟิร์สเมื่อภาคเรียนที่ ๑/๒๕๖๑ พบว่า น้องเฟิร์สมีกล้ามเนื้อไม่ค่อยแข็งแรง เวลาเดินหรือวิ่งจะล้มบ่อย การทรงตัวไม่ค่อยดี และมีสมาธิสั้นกว่านักเรียนคนอื่นๆ เมื่อครูประจำชั้นได้จัดตารางให้เล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๒ ครั้ง ใน ๑ สัปดาห์เวลาผ่านไป ๓ เดือน น้องเฟิร์สสามารถใช้กล้ามเนื้อใหญ่เล็กในการปีนป่ายเครื่องเล่นในสนามได้ดีขึ้น สามารถทรงตัวได้ดีขึ้น มีสมาธิในการทำงานและกิจกรรมต่างๆได้มากขึ้น”

“น้องมาอัฟ อายุ ๔ ขวบ ๑๑ เดือน อาศัยอยู่กับแม่และย่า น้องร้องไห้และไม่ชอบมาโรงเรียน ชอบเล่นคนเดียว ไม่แบ่งของเล่นให้เพื่อนและไม่ฟังคุณครู เวลาวิ่งจะแกว่งปลายเท้าตลอด เมื่อครูประจำชั้นได้จัดตารางให้เล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๒ ครั้ง ใน ๑ สัปดาห์เวลาผ่านไป ๔ เดือน สังเกตเห็นพฤติกรรมและสีหน้าอารมณ์ของน้องอยากมาโรงเรียนทุกวัน มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเก่าดูยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่งอแง เมื่อคุณครูมีการจัดกิจกรรมที่สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา น้องมีความสนใจที่จะเล่นกับเพื่อนและรู้จักการแบ่งปันของเล่นให้เพื่อน และน้องมีความสนใจเล่นน้ำและทรายอย่างมาก กล้ามเนื้อใหญ่เล็กมีความแข็งแรงมากขึ้น”

“น้องเก้า อายุ ๖ ขวบ เป็นเด็กออทิสติก เมื่อมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ผู้ปกครองจะใช้ยาที่ทางโรงพยาบาลให้มาบำบัด น้องเก้ามีพฤติกรรมตามใจตัวเอง ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนๆได้น้อย ส่วนใหญ่จะเล่นเมื่อตนสนใจอยากจะเล่น แต่จะเล่นโดยไม่อยู่ในกลุ่มเพื่อน เมื่อไม่อยากเล่นก็จะเลิกโดยทันที ไม่สนใจใคร ปฏิบัติตามคำสั่งได้บ้างเป็นบางครั้ง น้องเก้าเป็นเด็กไม่ชอบอยู่นิ่งๆกับที่ แต่เมื่อครูประจำชั้นได้จัดตารางให้เล่นในสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๒ ครั้ง ใน ๑ สัปดาห์เวลาผ่านไป ๔ เดือน พบว่าน้องเก้าสนใจกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเป็นอย่างยิ่งและฐานที่ชอบมากที่สุด คือฐานหัดว่ายน้ำ ทุกครั้งที่ถึงวันที่จะได้เล่นสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาน้องเก้าจะเตรียมความพร้อม ปฏิบัติตามคำสั่งและร่วมกิจกรรมกับเพื่อนได้มากขึ้น”

ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสร้างสนามเด็กเล่นและผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ศพด. และชุมชน โดยเทศบาลตำบลปริกเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความร่วมมือกันในชุมชน เป็นพื้นที่ต้นแบบการบริหารจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแบบมีส่วนร่วม



ภาพที่ ๒.๒๒ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

นายยากาเรียา ชิมะ
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโงย
เบอร์โทร ๐๙๗-๒๘๖๕๙๙๗

องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงยมีพื้นที่รับผิดชอบ จำนวน ๔ หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน ๗๑๐ ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด ๒,๖๗๑ คน แบ่งเป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๒๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๐๑ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นเด็กอายุ ๐-๒ ปี ๑๐๕ คน ร้อยละ ๔๙.๐เด็ก ๓-๕ ปี ๑๐๙ คน ร้อยละ ๕๑.๐ โดยเด็ก ๒–๕ ปี เด็กมีพัฒนาการสมวัย ๑๘๖ คน ร้อยละ ๘๖.๙๑ เด็กที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ จำนวน ๑๘๖ คน ร้อยละ ๘๖.๙๑ ต่ำกว่าเกณฑ์ จำนวน ๒๕ คน ร้อยละ ๑๑.๖๘ เกินเกณฑ์ จำนวน ๓ คน ร้อยละ ๑.๔๑ เด็กปฐมวัยที่มีฟันผุ จำนวน ๖๐ คน ร้อยละ ๒๐.๙๑

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย ได้ร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบาโงย สถานศึกษา ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน และทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ครบทั้ง ๔ ด้าน ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาให้เหมาะสมตามวัย และเต็มตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน ภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมของชุมชน ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม โดยผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข และการเรียนรู้ในชุมชน โดยการฝึกภาวะผู้นำ การดูแลพัฒนาการเด็กให้เหมาะสมตามวัย การฝึกวินัยการอยู่ร่วมกัน การสร้างความรักความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น (๒) การบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดการศึกษาและการให้บริการแก่เด็ก ต้องจัด

อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมเพื่อให้เด็กเล็กได้รับการศึกษาและการพัฒนาเป็นไปตามวัยแต่ละช่วงอายุ สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และหลักสูตรการศึกษา ให้เด็กเล็กพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับที่สูงต่อไป เช่น ต้องมีการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน คณะกรรมการบริหาร ศพด. แกนนำ กลุ่มองค์กรต่าง ๆ และผู้ปกครอง โดยการฝึกอบรม ให้ความรู้ทั้งในและนอกสถานที่ ทัศนศึกษา การให้บริการด้านอาหารว่าง อาหารกลางวัน อาหารเสริมนม ตลอดจนสื่อวัสดุ อุปกรณ์การศึกษา และเครื่องเล่นพัฒนาการเด็ก (๓) อาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยทั้งภายในและภายนอก ต้องคำนึงถึงความมั่นคง แข็งแรง ถูกสุขลักษณะ มีความเหมาะสมและปลอดภัยแก่เด็กเล็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและสุขภาพของเด็ก ให้ผู้ปกครองมีความมั่นใจ ไว้วางใจ การก่อสร้างและพัฒนาอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของศูนย์จะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กเล็ก การจัดสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ จะส่งผลต่อสุขภาพโดยตรงในการป้องกัน การแพร่กระจายของโรคติดต่อ สามารถลดความเสี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุ ส่งเสริมความปลอดภัยให้กับเด็กและฝึกสุขนิสัยให้เด็กมีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงยได้เข้าร่วมโครงการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ โดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สำนัก ๓) และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ซึ่งได้รับคัดเลือกให้เป็นต้นแบบในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และเป็นหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับงบประมาณจาก สสส.ให้ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาต้นแบบให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเครือข่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ที่สนใจ เป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญามี ๒ ส่วน (๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ (ลูกข่าย) (๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง โดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๔ ปี จำนวน ๒ แห่ง (๒) กลุ่มเด็กนักเรียนจากโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๒ แห่ง (๓) กลุ่มเด็กนักเรียนจากโรงเรียนเอกชน จำนวน ๑ แห่ง เป้าหมายในสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีสถานที่เล่นแบบธรรมชาติ และทำกิจกรรมต่างๆ เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น เป็นแบบอย่าง

การเล่นกับลูกให้กับพ่อแม่ผู้ปกครองสามารถนำไปปรับใช้ที่บ้านได้ และเป็นการปรับภูมิทัศน์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ร่มรื่น น่าอยู่ น่ามอง และเป็นลานอเนกประสงค์

การสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา (สนามเด็กเล่นตามรอยพระยุคลบาท) นอกจากเด็กจะได้เรียนรู้จากธรรมชาติโดยตรงแล้ว ยังก่อให้เกิดการร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน หลักการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญานี้ใช้หลัก “บ ช ร” คือ บ้าน ชุมชน โรงเรียน และดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสร้าง เพื่อให้ชุมชนรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสนามเด็กเล่นสร้างปัญญานี้ เพื่อให้เด็กไทยมีคุณภาพ นำมาซึ่งการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบันที่มุ่งสู่สังคมดิจิตอล ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก โดยการใช้อินเตอร์เน็ตเป็นสื่อทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น การปล่อยให้เด็กอยู่กับหน้าจอเพียงลำพังเกินวันละหลายชั่วโมง อาจส่งผลให้เด็กจดจ่อกับเรื่องที่ผ่านตาเร็วเกินไป ไม่สนใจสิ่งรอบข้าง ส่งผลให้เกิดการใช้สมองในส่วนของความจำลดลง และหากสะสมนานอาจจะทาให้เกิดอาการ “สมาธิสั้น” จากการสำรวจ IQ เด็กไทย ปี ๒๕๕๙ พบเฉลี่ยอยู่ที่ ๙๘.๒ ยังต่ำกว่ามาตรฐานสากล ส่วน EQ พบขาดความมุ่งมั่นพยายาม ขาดทักษะการแก้ปัญหา และการสื่อสาร

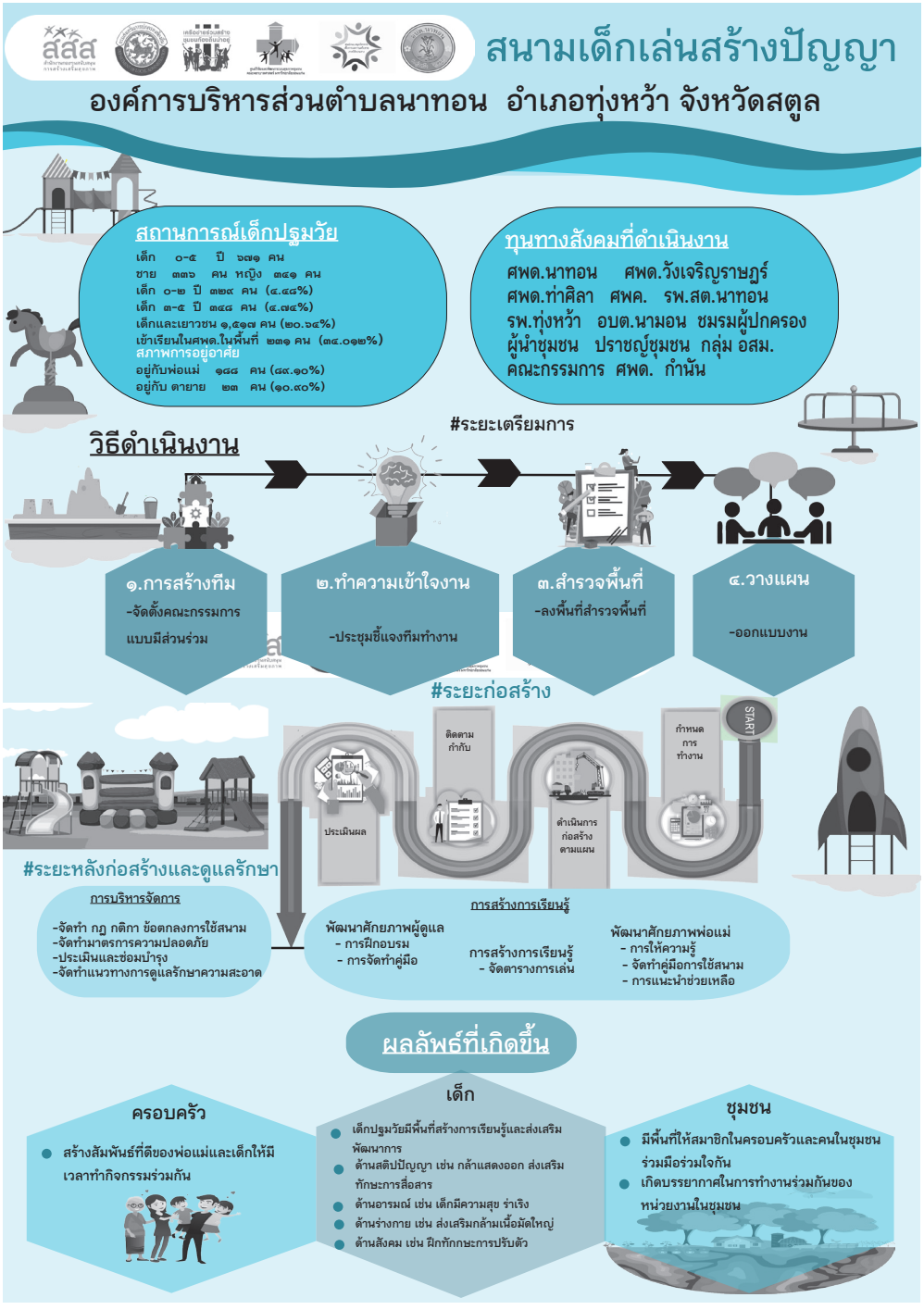
การสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโงยมีการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๓ ระยะ ดังนี้ **๑) ระยะเตรียมงาน** ประกอบด้วย (๑) การแต่งตั้งคณะทำงานโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ องค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย ผู้บริหาร สมาชิกสภา อบต. กรรมการบริหารศพด. พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องที่ รพ.สต. หน่วยกำลังในพื้นที่ ทหารพราน และกลุ่มจิตอาสา ซึ่งกองการศึกษาของ อปท. ศาสนาและวัฒนธรรมจะเป็นเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อน และประสานงาน (๒) การประชุมคณะทำงาน ทั้งนี้เพื่อชี้แจงคณะทำงานในการวางแผน ออกแบบสนามเด็กเล่นตามวิถีชุมชนและคัดเลือกพื้นที่ **๒) ระยะก่อสร้าง** มีการดำเนินงานกิจกรรม ได้แก่ (๑) การจัดทำตารางคณะทำงาน เช่น การจัดตารางการก่อสร้าง และการประชาสัมพันธ์ในชุมชน (๒) การระดมแรงช่วยเหลือก่อสร้างจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ เช่น จิตอาสา ช่างไม้ ช่างปูน อปพร. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (๓) ดำเนินการก่อสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ประกอบด้วย ๕ ฐาน ดังนี้ ๑ ฐานสระน้ำอิน จัน ฐานนี้จะช่วยกันโดยมีช่างเป็นตัวหลักในการขุดดิน ปูพลาสติก ฐานที่ ๒ สระทารก (สำหรับเด็ก ๑-๒ ขวบ) จะมีช่างปูน ช่างก่ออิฐ ช่างประปา ระบบน้ำ ฐานที่ ๓ ค่ายกลสไปเดอร์แมน มีทีมป้องกันและบรรเทาสาธารภัยจังหวัดยะลามาทำการผูกเชือก โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ได้มาตรฐานและ

ความปลอดภัยของเด็กเป็นสำคัญในการผูกเงื่อน เพื่อให้เด็กได้ใช้จริงๆและปลอดภัยสำหรับเด็กเล็ก ฐานที่ ๔ สระหัดว่ายน้ำ มีช่างปูน ช่างประปา ทำระบบน้ำ และฐานที่ ๕ เรือสลัดลิง กำลังดำเนินการเนื่องจากต้องมีการเซ็นต์รับรองแบบจากวิศกรในการก่อสร้างฐานเรือให้ปลอดภัยและมั่นคง สนามเด็กเล่นสร้างปัญญาขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโงย ตั้งในบริเวณที่ทำการของสำนักงานและใกล้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลบาโงยเพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามาเล่นได้สะดวกและอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ อบต. **๓) ระยะหลังก่อสร้างสนาม** มีงาน กิจกรรม ได้แก่ (๑) กำหนดกฎกติกา การใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น การแต่งกายชุดที่เหมาะสม ห้ามนำอาหารมารับประทานในสนาม ห้ามเล่นตามลำพัง เป็นต้น (๒) การบำรุงรักษา ดังนี้ ฐานที่ ๑ เติมน้ำทุกสัปดาห์ ฐานที่ ๒ ล้างสระเปลี่ยนน้ำทุกสัปดาห์ ฐานที่ ๓ เปลี่ยนเชือกเมื่อชำรุด ฐานที่ ๔ ซ่อมแซมตามสภาพ และฐานที่ ๕ ล้างสระและเปลี่ยนน้ำทุก ๒ สัปดาห์ (๓) การสร้างการเรียนรู้ เช่น ฝึกอบรมให้ความรู้ครู ศพด. ผู้ปกครอง นักเรียนในการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จัดตารางการเรียนรู้ จัดวิทยากรประจำฐานการเรียนรู้ในแต่ละฐาน (๔) กำกับ ติดตาม ประเมินผล เช่น การดูแลความสะอาดการจัดการขยะในสนาม การดูแลบำรุงรักษาอุปกรณ์ต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่ใช้ได้ เพื่อลดอุบัติเหตุ การสนับสนุนงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาและบำรุงรักษาสนามเด็กเล่น เป็นต้น ซึ่งกองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมได้มีการกำหนดข้อตกลงในการใช้สนาม โดยจะเน้นเฉพาะในเวลาราชการเท่านั้น ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ หลังเวลาราชการผู้ปกครองต้องดูแลเอง เพื่อความปลอดภัยของลูกหลาน และประเมินพัฒนาการเด็กก่อนและหลังการใช้สนาม

สำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโงยได้มีการใช้สนามแล้วบางส่วน เช่น สระทารก และสระหัดว่ายน้ำ ซึ่งส่งผลต่อเด็ก ได้แก่ เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ มีทักษะชีวิตในการเล่น มีระเบียบวินัย สามารถรอคอยได้ มีความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เด็กบางคนที่ไม่กล้าที่จะสัมผัสน้ำ กล้าที่จะลงเล่นน้ำ บางคนสนุกสนานจนไม่อยากหยุดเล่น ทำให้เด็กรู้จักการเล่นน้ำในระดับต่างๆ รู้จักเอาตัวรอดจากการเล่นน้ำ ทำให้เด็กมีความสุข จากประการณ์ที่เด็กกลัวไม่กล้าที่จะสัมผัสน้ำ จนทำให้เด็กเหล่านั้นกล้าที่จะเล่นน้ำ มีดังนี้

“น้องลุตฟี ยีหมะ น้องฮาริส ชิมะ น้องอินฟาน บือราเฮง น้องอวาดีฟ กาเจตอแล และน้องรอกีเย๊าะสะลี” เป็นเด็กที่กลัวน้ำ ไม่ยอมลงเล่นน้ำ ไม่กล้าที่จะไปสัมผัสน้ำมีแต่พอคุณครูพามาเล่นที่สระน้ำ ทำให้น้องกล้าลงเล่นน้ำ จนทำให้ไม่อยากจะขึ้นจากสระน้ำ อยากมาเรียนทุกวัน เพื่อจะได้มาเล่นน้ำที่ศูนย์เด็ก”

การสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงการสร้างการทำงานเป็นทีม ร่วมกันสร้างและร่วมกันดูแลร่วมกัน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีการระดมทุน ระดมแรงในการสร้าง เกิดการร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายในตำบล ภายใต้โมเดลที่ว่า บาโงยซือญาตี (มิตรภาพที่แท้จริงของคนบาโงย) และเป็นแหล่งเรียนรู้ใหม่ของชุมชนที่จะสร้างความภาคภูมิใจไปด้วยกันของชาวบาโงย



ภาพที่ ๒.๒๓ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา

องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

นายสมยศ ฤทธิ์ธรรมนาถ
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน
เบอร์โทร ๐๘๑-๐๙๘๒๕๒

องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน มีพื้นที่รับผิดชอบ ๙ หมู่บ้าน ๒,๑๐๗ ครัวเรือน ประชากร ๗,๓๕๓ คน เพศชาย ๓,๖๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๕๔ เพศหญิง ๓,๗๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๔๖ เป็นเด็ก ๐-๕ ปี จำนวน ๖๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๒๐ ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นเด็ก ๐-๒ ปี จำนวน ๓๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๔๘ เด็ก ๓-๕ ปี จำนวน ๓๔๘ คน ร้อยละ ๔.๗๔ เด็กเยาวชน จำนวน ๑,๕๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖๔ โดยเด็ก ๒-๕ ปี เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ ๒๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๙๒ เข้าเรียน ศพด. นอกพื้นที่ ๑๙๕ คน ร้อยละ ๔๓.๗๓ ของเด็กปฐมวัยทั้งหมด สภาพการอยู่อาศัยของเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๑๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๑๐ รองลงมาเด็กปฐมวัยอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย จำนวน ๒๓ คน ร้อยละ ๑๐.๙๐ มีเด็กพิการ ๓ คน ร้อยละ ๐.๔๕ เด็กสุขภาพปกติ ๒๔๓ คน

การดูแลเด็กปฐมวัยในพื้นที่ตำบลนาทอนโดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมีจำนวน ๓ ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังเจริญราษฎร์ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาทอน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท่าศิลา โดยมีหลักการทำงานดังนี้ ๑) การส่งเสริมพัฒนาการตามวัย มีการฝึกอบรมผู้ปกครองและครูผู้ดูแลเด็ก พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ “หลักสูตรท้องถิ่น” การประเมินพัฒนาการของเด็ก ส่งเสริมโภชนาการ ของเล่นภูมิปัญญาท้องถิ่น และโครงการรักการอ่าน ๒) สร้างการเรียนรู้แบบบูรณาการ กิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะ จัดทำแปลงเกษตรอินทรีย์ จัดมุมของเล่น และจัดตั้งศูนย์ยืมสื่อการเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๓) การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก มีการจัดสนามเด็กเล่นในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชน การจัดมุมของเล่น จัดทำมาตรการความปลอดภัย จัดให้มีการล้างมือก่อนเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และนวัตกรรมการฆ่าเชื้อด้วยแสง UV ๔) การดูแลสุขภาพโดยชุมชนเพื่อเด็กปฐมวัย การใช้โปรแกรม

Thai School Lunch คำนวณโภชนาการอาหารของเด็ก การตรวจสุขภาพปากและฟัน คัดกรองเด็กก่อนเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดพื้นที่ดูแลเด็กป่วยในศูนย์ จัดระบบส่งต่อการดูแลรักษา จัดทำฐานข้อมูลการเจ็บป่วย และการตรวจสุขภาพประจำปีของครูผู้ดูแลเด็ก ๕) การจัดกองทุนและสวัสดิการ โดยการสนับสนุนทุนการศึกษา การจัดสวัสดิการเกิด ป่วย ตาย ๖) การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น โครงการพัฒนาศักยภาพสตรีและครอบครัว ๗) การจัดการข้อมูลแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการจัดทำข้อมูลโดยชุมชนมีส่วนร่วม จัดเวทีให้ชุมชนร่วมวิเคราะห์ วางแผน และนำใช้ข้อมูล การจัดการเรียนการสอน ภายใต้กรอบแนวคิด เรียนปนเล่นเน้นพัฒนาการ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ พร้อมผู้ปกครองมีเป้าหมายให้องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน มีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียน จนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้

องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอนเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พร้อมจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับตำบลเครือข่ายในกลุ่มจังหวัด ที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน (๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ (๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี (๒) กลุ่มเด็กนักเรียนจากโรงเรียนเอกชน ๒ แห่ง โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๕ แห่ง ที่เข้ามาเรียนรู้เป็นช่วง (๓) เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี ที่อยู่ในชุมชน

จากประสบการณ์ในการพัฒนาและจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่

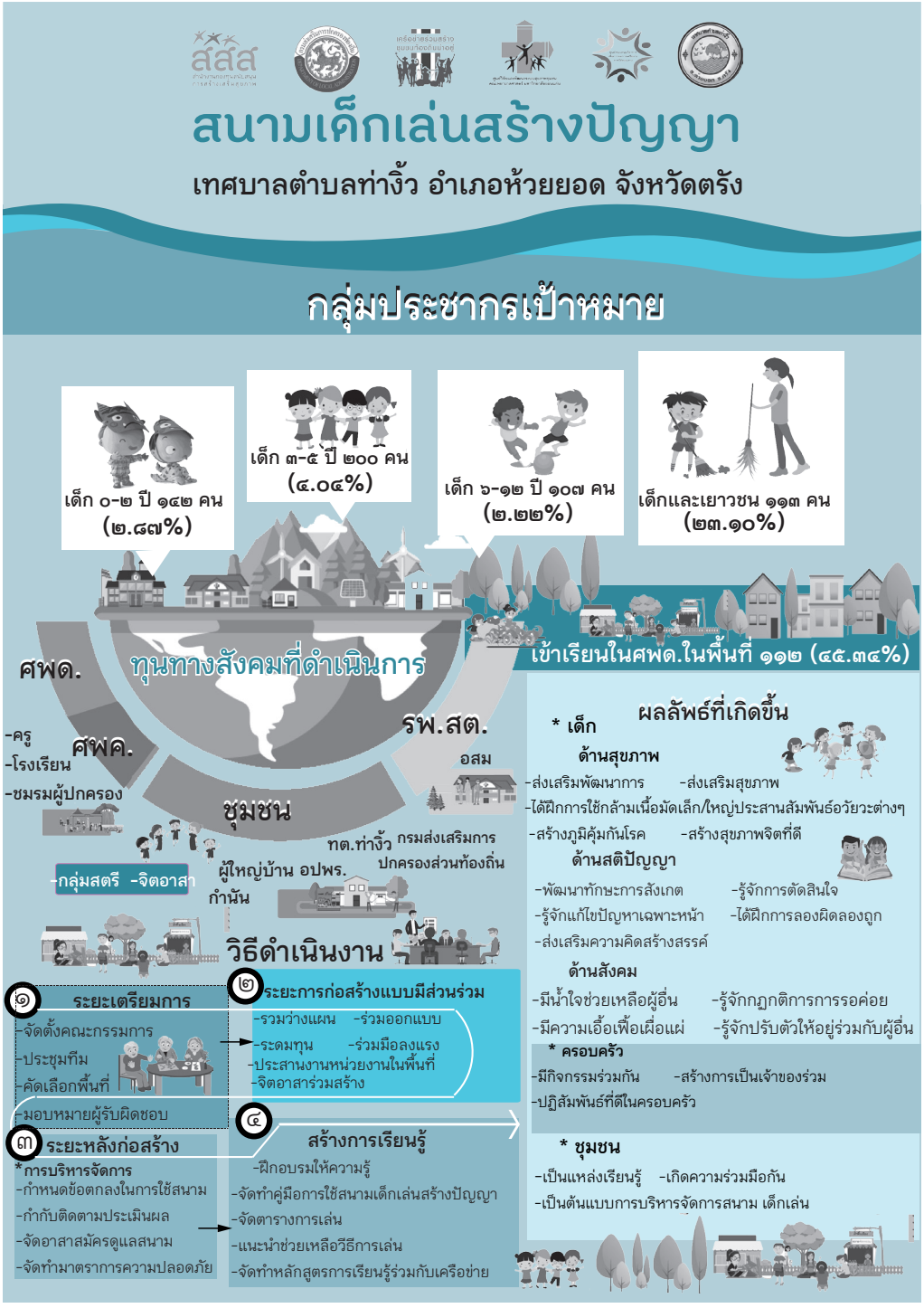
(๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๓-๕ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือ หรือกลไก ประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาซึ่งมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงาน ประกอบด้วย ๕ ส่วน ได้แก่ คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ (๕ เสาร่วม) คณะกรรมการฝ่ายสถานที่ คณะกรรมการฝ่ายดูแลความปลอดภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายการเงิน แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย ๓ ระยะ ได้แก่ ๑) ระยะเตรียมการ มีการจัดตั้งคณะกรรมทำงาน โดยทบทวนข้อมูลทุนทางสังคมและศักยภาพในพื้นที่ เพื่อนำใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานและสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาซึ่งมีทุนทางสังคมและศักยภาพที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน ซึ่งประกอบไปด้วย องค์กร ๕ เสาหลักในพื้นที่ ได้แก่ ท้องที่ ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ท้องถิ่น ประกอบด้วย คณะผู้บริหาร พนักงาน ครูผู้ดูแลเด็ก คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การศาสนา ประกอบด้วย พระสงฆ์ โต๊ะอิหม่าม หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ประกอบด้วย โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น และภาคประชาชน ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน ชมรมผู้ปกครอง ผู้นำแหล่งเรียนรู้ จิตอาสา เป็นต้น หลังจากนั้นมีการประชุมคณะทำงานเพื่อทำความเข้าใจการทำงานร่วมกัน มีการลงสำรวจพื้นที่ในชุมชนที่จะใช้ในการสร้างสนามเด็กเล่น และร่วมจัดทำแผนการดำเนินงานร่วมกัน ๒) ระยะก่อสร้างสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีการกำหนดแผนการทำงานและมีการกำกับติดตามประเมินการทำงานอย่างต่อเนื่องโดยคณะกรรมการ โดยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญามีทั้งหมด ๕ ฐานเรียนรู้ ประกอบด้วย (๑) ฐานสระน้ำอิน จัน เหมาะสำหรับเด็กทุกเพศทุกวัย เด็กเล่นเต็มที่ไม่ต้องกลัวสกปรก เพราะเป็นสระโคลน (๒) ฐานสระทารก เป็นสระที่มีความลาดเอียงซึ่งเหมาะสำหรับเด็กเล็ก ไว้ฝึกว่ายน้ำ (๓) ฐานค่ายกลสไปเดอร์แมน เป็นฐานที่ใช้การปีนป่าย ผูกเชือกกับต้นไม้ มีเชือกผูกเป็นใยแมงมุมให้เด็กได้ไต่ ด้านล่างปูทราย ป้องกันเด็กตกลงมาจะได้ไม่เจ็บ มีเปลไม้ มีล้อยางผูกให้เด็กได้ห้อยโหน (๔) ฐานเรือสลัดลิง การก่อสร้างเป็นรูปเรือ มีสไลเดอร์ ทำจากท่อพีวีซี ให้ได้เล่นสามารถสไลด์ ลงมาในสระว่ายน้ำได้ (๕) ฐานสระว่ายน้ำ เป็นสระวงกลมมีความสูง ๖๐ เซนติเมตร เชื่อมต่อกับฐานเรือสลัดลิง เด็กโตจะชอบมาก การจัดการดูแลสนามเป็นไปในลักษณะพี่ดูแลน้อง ผู้ปกครองจะช่วยกันดูแลลูกหลาน การเปลี่ยนน้ำในสระ จะเปลี่ยน

สัปดาห์ละ ๒–๓ ครั้ง การทำความสะอาดสระว่ายน้ำและการดูแลความสะอาดพื้นที่สนามเด็กเล่น เด็กและผู้ปกครองช่วยกันดูแลร่วมกับครูและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ๓) ระยะการจัดการหลังก่อสร้างและการดูแลรักษา มีการบริหารจัดการ คือ เมื่อดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาเสร็จเรียบร้อย คณะทำงาน ผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดข้อตกลงในการเรียนรู้สำหรับเด็ก โดยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้ดูแล และบริหารจัดดูแลความเรียบร้อย ข้อตกลงการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญาโดยชุมชนท้องถิ่นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังเจริญราษฎร์ องค์การบริหารส่วนตำบลนาทอน ๑) บริเวณสนามเด็กเล่นเป็นเขตปลอดบุหรี่ สุรา เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ยาเสพติดและการพนันทุกชนิด ๒) ห้ามนำหรือพกพาอาวุธ วัตถุระเบิด และสิ่งของผิดกฎหมายเข้ามาในบริเวณสนามฯโดยเด็ดขาด ๓) ห้ามเด็กมาเล่นโดยลำพัง ต้องมีผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด ๔) ทิ้งขยะในถังที่ อบต.นาทอนจัดไว้ และช่วยกันรักษาความสะอาดขณะใช้ (ห้ามอาเจียน อุจจาระ ปัสสาวะ ลงในสระน้ำ) และช่วยกันรักษาความสะอาดหลังจากการใช้สนามเด็กเล่น ๕) ห้ามขนย้ายหรือเคลื่อนย้ายวัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ในสนามออกนอกบริเวณก่อนได้รับอนุญาต ๖) ห้ามนำภาชนะที่เป็นแก้วเข้าไปในสนาม เพราะจะทำให้เกิดอันตรายต่อผู้ที่มาใช้บริการ ๗) ผู้ใช้บริการสนามเด็กเล่นหากทำลายทรัพย์สินของทางราชการชำรุดเสียหาย ต้องชดใช้ตามจำนวนที่ อบต.นาทอน กำหนด ๘) ห้ามก่อเหตุทะเลาะวิวาทบริเวณสนามเด็กเล่น ๙) กำหนดการเปิด – ปิด (เปิดบริการวันจันทร์ – ศุกร์ เวลา ๑๖.๐๐ – ๑๘.๐๐ น. วันเสาร์ – อาทิตย์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา ๑๐.๐๐ – ๑๘.๐๐ น.) นอกจากนี้ยังมีการสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้ดูแลโดยการฝึกอบรมและจัดทำคู่มือการดูแลสนามเด็กเล่น และการให้ความรู้ คำแนะนำแก่พ่อแม่ในการใช้สนามเด็กเล่นอย่างถูกวิธี

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อเด็กช่วง ๒-๕ ปี ที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ เด็กได้รับการเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้อย่างเหมาะสมตามวัยมีทักษะการคิด เด็กกล้าคิด กล้าทำ กล้าเล่น กล้าตัดสินใจ เด็กไม่กลัวน้ำสร้างความคุ้นเคยจากการประเมินพัฒนาการเด็ก โดยใช้เครื่องมือ DSPM ทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็กดีขึ้น เด็กสามารถเล่นกับเพื่อนได้ดีขึ้น กล้าแสดงออก มีความมั่นใจ กล้าซักถาม รู้จักการแก้ปัญหา เด็กมีความสุข และสนุกสนาน สนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น ในส่วนของเด็กที่โตกว่าระดับปฐมวัย เด็กมีพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกันหลังเลิกเรียน เป็นศูนย์รวมของผู้ปกครองที่มาดูแลเด็กหลังเลิกเรียนได้มาพบปะพูดคุยกัน ผู้ปกครองมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

“น้องรอมฎอน เด็กชาย นิติพัฒน์ ปานแขวง อายุ ๒ ปี ๘ เดือน กล้ามเนื้อขาไม่แข็งแรง เดินแล้วล้มทำให้ได้รับบาดแผลเป็นประจำ เนื่องจากน้องมีอายุน้อยและเข้าเรียน ในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๑ ทำให้เด็กไม่ค่อยเล่นกับเพื่อน ยังกลัวครู ครูได้พูดคุยกับผู้ปกครองให้นำเด็กมาเล่นในตอนเย็นทุกวัน ผู้ปกครองเข้าใจและให้ความร่วมมือในช่วงแรกเด็กมีความกลัวและไม่กล้าเล่น ผู้ปกครองต้องช่วยดูแลอย่างใกล้ชิด ผ่านไป ๑ สัปดาห์เด็กสามารถเล่นได้ด้วยตนเองโดยผู้ปกครองคอยดูแล เด็กสามารถเล่นได้อย่างมีความสุข เล่นร่วมกับเพื่อนได้ มีความสนิทกับเพื่อนและครูดีขึ้น เมื่อครบสามเดือนประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ น้องสามารถทำได้ดี สามารถช่วยตนเองได้ในการทำกิจวัตรประจำวันของตนเอง”

“น้องเบน เด็กชายปฏิพล จึงประเสริฐ อายุ ๔ ขวบ เป็นเด็กที่ไม่สนใจ ไม่ตั้งใจฟังขณะครูสอน เล่นคนเดียวไม่สุงสิงกับเพื่อน แก้ปัญหาด้วยตนเองไม่ได้แม้จะเป็นปัญหาเล็กน้อย เมื่อมีสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา น้องเบนชอบจะถามครูทุกวันว่าวันนี้เล่นน้ำหรือไม่ วันไหนเล่นน้ำน้องจะกระตือรือร้นมาก เพราะมีข้อตกลงกับครูว่า น้องต้องฟังครูสอนก่อนจึงจะเล่นได้น้ำได้ น้องจะเล่นน้ำสัปดาห์ละ ๓ วัน วันไหนเล่นน้ำน้องจะเตรียมชุดสำรองมา มาซักถามจะตลอดว่าถึงเวลาหรือยัง น้องมีความสุขในการมาโรงเรียน ผ่านไป ๓ เดือน น้องมีพฤติกรรมดีขึ้น สนใจฟังขณะครูสอนมากขึ้น มีสมาธิ มีความรับผิดชอบในการทำงานมากขึ้น สามารถเล่นกับเพื่อนได้ดีขึ้น”



ภาพที่ ๒.๒๔ สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา
เทศบาลตำบลท่างิ้ว
อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

นางสาวปราณี เยาว์ดำ
ปลัดเทศบาลปฏิบัติหน้าที่แทนนายกเทศมนตรีตำบลท่างิ้ว
เบอร์โทร ๐๙๔-๕๙๔๑๙๙๕

เทศบาลตำบลท่างิ้ว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง มีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน ๘ หมู่บ้าน ๑,๕๗๕ ครัวเรือน ประชากร ๔,๙๔๐ คน เด็กอายุ ๐-๕ ปี จำนวน ๓๔๒ คน ร้อยละ ๖.๕ เพศชาย ๑๘๔ คน ร้อยละ ๕๖.๘๐ เพศหญิง ๑๕๘ คน ร้อยละ ๔๓.๒๐ เด็ก ๐-๒ ปี ๑๔๒ คน ร้อยละ ๒.๘๗ เด็ก ๓-๕ ปี ๒๐๐ คน ร้อยละ ๔.๐๔ เด็ก ๖-๑๒ ปี ๑๐๗ คน ร้อยละ ๒.๒๒ เด็กและเยาวชน ๑๑๓ คน ร้อยละ ๒๓.๑๐ ของประชากรทั้งหมด ข้อมูลด้านสุขภาพ พบว่า เด็กปฐมวัยน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ๑ คน ร้อยละ ๐.๓๐ น้ำหนักเกินเกณฑ์ ๒ คน ร้อยละ ๐.๖๐ เด็กปฐมวัยได้รับวัคซีนไม่ครบตามเกณฑ์ ๔๑ คน ร้อยละ ๑๑.๙๘ เด็กพัฒนาการล่าช้า ๖๔ คน ร้อยละ ๓๖.๓๖ เด็กมีพัฒนาการสมวัย ๑๑๒ คน ร้อยละ ๖๓.๖๔ มีจำนวนเด็กที่เข้าเรียนใน ศพด.ในพื้นที่ ๑๑๒ คน ร้อยละ ๓๕.๓๕ ไม่เข้าเรียนใน ศพด.ในพื้นที่ ๑๓๕ คน ร้อยละ ๕๔.๖๕

การดูแลกลุ่มวัยเด็กโดยเทศบาลตำบลท่างิ้ว ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพและทุนทางสังคมในพื้นที่ มีบริการอย่างน้อย ๕ เรื่อง ได้แก่ ๑) การดูแลสุขภาพและป้องกันโรค ใน ศพด. โดยการฝึกอบรมพ่อแม่ ผู้ปกครอง การประเมินพัฒนาการและการเจริญเติบโต การบริการด้านทันตกรรม จิตอาสาเยี่ยมบ้านเด็ก เป็นต้น ๒) การเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เช่น การทำขนมบ้า การตีกลองยาว การรำมโนราห์ เป็นต้น ๓) การส่งเสริมพัฒนาการตามวัย เช่น การฝึกอบรมครูผู้ดูแล การจัดทำสื่อ การเล่านิทานก่อนนอน การเรียนรู้ภูมิปัญญา เป็นต้น ๔) การจัดสวัสดิการแบบมีส่วนร่วม เช่น การจัดตั้งกองทุน การส่งเสริมการออม เป็นต้น และ ๕) การพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ภายในอาคารหรือพื้นที่ทำการ และภายนอก มุมของเล่น สนาม BBL มุมบทบาทสมมติ โครงการรักการอ่าน การปรับพื้นที่สนามเด็กเล่น และการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เป็นต้น

เทศบาลตำบลท่างิ้ว ได้สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา พร้อมจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับตำบลเครือข่ายในกลุ่มจังหวัด ที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา มีเป้าหมายในการสร้างและการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ๒ ส่วน (๑) จัดการเรียนรู้แนวทางในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาสำหรับตำบลเครือข่ายที่สมัครเข้าร่วมโครงการ (๒) ดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา แนวทางการจัดการ และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องโดยมีประชากรเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาอย่างน้อย ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เด็กที่เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วงอายุ ๒-๕ ปี ๑๑๒ คน เพศชาย ๖๓ คน เพศหญิง ๔๙ คน (๒) กลุ่มเด็กนักเรียนจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๓ แห่ง ที่เข้ามาเรียนรู้เป็นช่วง (๓) เด็กช่วงอายุ ๓-๑๒ ปี ๔๐๙ คน มีเป้าหมายให้เทศบาลตำบลท่างิ้ว มีทักษะในการจัดการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กวัยเรียน จนสามารถจัดการความรู้จากกระบวนการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาได้ รวมถึงการเป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปจัดการ และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาที่ถูกต้องตามหลักการ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตนเองได้

จากประสบการณ์ในการพัฒนาและจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กด้วยสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เทศบาลตำบลท่างิ้วในฐานะเจ้าภาพหลัก มีการจัดการข้อมูลในการดำเนินการ ได้แก่ (๑) ข้อมูลกลุ่มเด็กที่สามารถใช้บริการสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา เช่น กลุ่มเด็กช่วงอายุ ๓-๕ ปี ต้องเล่นภายใต้การดูแลของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กช่วงอายุ ๖-๑๒ ปี เมื่อเล่นต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง (๒) เครื่องมือ หรือกลไกประกอบการจัดการสนามเด็กเล่นฯ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ได้แก่ (๑) คณะกรรมการพัฒนาสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาและเครือข่ายในและนอกพื้นที่ที่สนับสนุน (๒) แนวทางการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา รูปแบบ วิธีเล่น วัสดุอุปกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย ๒ ระยะ ได้แก่ **๑) ระยะเตรียมการ** โดยการทบทวนข้อมูลทุนทางสังคมและศักยภาพในพื้นที่ เพื่อนำใช้ในการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ซึ่งมีทุนทางสังคมและศักยภาพที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ เทศบาลตำบลท่างิ้ว ผู้บริหาร

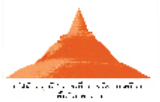
สมาชิกสภาเทศบาล กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ปกครอง ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้นำแหล่งเรียนรู้ ครู สภาเด็กและเยาวชน โรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มจิตอาสาแรงงาน เป็นต้น จัดตั้งคณะกรรมการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการ และคณะทำงานหลัก ประกอบด้วย ทุกส่วนราชการในสังกัดเทศบาลฯ โดยกองการศึกษารับผิดชอบโดยตรง การประชุมทีม กำหนดบทบาทหน้าที่ทีมและร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างและดำเนินกิจกรรมสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา การคัดเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ต้องดำเนินการตามเงื่อนไขในการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญาให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่ มีข้อจำกัดขั้นต่ำคือ ขนาดพื้นที่ ต้นไม้ ลักษณะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เปิดใกล้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คนทั่วไปเข้าถึงได้สะดวก ชุมชนเห็นชอบ และมีข้อตกลงในการใช้พื้นที่ ตลอดทั้งการมอบหมายงานผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น **๒) ระยะการก่อสร้างสนามแบบมีส่วนร่วม** เมื่อดำเนินการสร้างสนามเด็กเล่นสร้างปัญญา ได้มีการร่วมวางแผน ร่วมออกแบบให้เหมาะสม ร่วมระดมทุนในชุมชน ร่วมมือลงแรง ตลอดทั้งประสานงานหน่วยงานในพื้นที่ และจิตอาสาร่วมสร้างสนามเด็กเล่น **๓) ระยะหลังก่อสร้าง** โดยมีการบริหารจัดการ ได้แก่ กำหนดข้อตกลงในการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา การกำกับติดตามประเมินผล การจัดอาสาสมัครดูแลสนาม และจัดทำมาตรการความปลอดภัย และ **๔) การสร้างการเรียนรู้** ได้แก่ การฝึกอบรมให้ความรู้ จัดทำคู่มือการใช้สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา จัดตารางการเล่น แนะนำช่วยเหลือวิธีการเล่น และจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่าย

ที่ผ่านมาผลที่เกิดขึ้นดังนี้ **๑) ผลต่อเด็ก** ด้านสุขภาพ คือ ส่งเสริมพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพ ได้ฝึกการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก มัดใหญ่ ประสานสัมพันธ์อวัยวะต่างๆ สร้างภูมิคุ้มกันโรค สร้างสุขภาพจิตที่ดี ด้านสติปัญญา คือ พัฒนาทักษะการสังเกต รู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ รู้จักการตัดสินใจ ได้ฝึกการลองผิดลองถูก ด้านสังคม คือ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักกฎ กติกา การรอคอย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่น **๒) ผลต่อครอบครัว** คือ สมาชิกในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน ปฏิสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว สร้างการเป็นเจ้าของร่วมกันในการดูแลสนามเด็กเล่น และ **๓) ผลต่อชุมชน** คือ เป็นแหล่งเรียนรู้ เกิดความร่วมมือกันของคนในชุมชนและองค์กรในชุมชน เป็นต้นแบบการบริหารจัดการสนามเด็กเล่น




เครือข่ายร่วมสร้าง
ชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่

สสส
สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ


ศวภ.
เหนือล่าง



ศวภ.อีสานล่าง
